

The background of the cover features a stylized, line-art illustration of a woman representing Justice. She is blindfolded, holding a pair of scales in her right hand and a sword in her left. The entire cover has a blue, textured background.

Jan Denka

DELEGOWANIE
SĘDZIEGO
PRZEZ
MINISTRA
SPRAWIEDLIWOŚCI

WYDAWNICTWO NAUKOWE UAM

Delegowanie sędziego
przez
Ministra Sprawiedliwości

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

SERIA PRAWO NR 257

JAN DENKA

**Delegowanie sędziego
przez
Ministra Sprawiedliwości**

POZNAŃ 2024

Recenzenci

prof. dr hab. Piotr Tuleja, dr hab. Marcin Wiącek, prof. UW

Publikacja sfinansowana przez Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

© Jan Denka 2024

This edition © Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2024

Ta książka jest udostępniana na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-
Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe

Projekt okładki: Ewa Wąsowska

Redakcja: Marzena Urbańczyk

Projekt/DTP, redakcja techniczna: Reginaldo Cammarano

ISBN 978-83-232-4295-6 (Print)

ISBN 978-83-232-4296-3 (PDF)

DOI: 10.14746/amup.9788323242963

ISSN 0083-4262

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

61-701 POZNAŃ, UL. FREDRY 10

www.press.amu.edu.pl

Sekretariat: tel. 61 829 46 46, faks 61 829 46 47, e-mail: wyd nauk@amu.edu.pl

Dział Promocji i Sprzedaży: tel. 61 829 46 40, e-mail: press@amu.edu.pl

Wydanie I. Ark. wyd. 10,5. Ark. druk. 9,75

DRUK I OPRAWA: VOLUMINA.PL SP. Z O.O., SZCZECIN, UL. KS. WITOLDA 7-9

Spis treści

Zagadnienia wstępne	9
1. Uzasadnienie wyboru tematu	9
2. Cel opracowania	10
3. Pytania badawcze	11
4. Przedmiot badań i metody badawcze	11
5. Struktura opracowania	12

Rozdział I

Pojęcie i geneza instytucji delegowania sędziego przez Ministra Sprawiedliwości	15
1. Uwagi wprowadzające	15
2. Pojęcie delegowania – znaczenie w języku powszechnym	15
3. Próby skonstruowania definicji doktrynalnej	19
4. Delegowanie sędziego w II Rzeczypospolitej	21
5. Delegowanie sędziego w latach 1944–1989	27
6. Delegowanie sędziego w III Rzeczypospolitej przed wejściem w życie Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych	33
7. Wnioski	35

Rozdział II

Delegowanie sędziów na podstawie Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych	37
1. Uwagi wprowadzające	37
2. Art. 77 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych ..	37
3. Wybrane problemy związane z wykładnią i stosowaniem art. 77 § 1 p.u.s.p.	51
3.1. Charakter prawny aktu delegowania	52
3.2. Organ upoważniony do delegowania sędziego	56
3.3. Pojęcie „szczególnie uzasadnione wypadki”	61
3.4. Określenie czasu delegowania	63
4. Typologia funkcji delegowania sędziego	67
5. Praktyka delegowania sędziów po wejściu w życie Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych	70
6. Wnioski	73

Rozdział III

Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a standardy konstytucyjne i europejskie	75
1. Uwagi wprowadzające	75
2. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.	75
2.1. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a zasada podziału władzy i zasada niezależności sądów	76
2.2. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a prawo do sądu	82
2.3. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a nieprzenoszalność sędziów	87
2.4. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a powoływanie sędziów przez Prezydenta Rzeczypospolitej	90
3. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r.	92
4. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a prawo Unii Europejskiej	99
5. Wnioski	103

Rozdział IV

Wybrane konsekwencje prawne stwierdzenia niezgodności delegowania sędziów ze standardami konstytucyjnymi lub europejskimi	105
1. Uwagi wprowadzające	105
2. Niezgodność ze standardami konstytucyjnymi lub europejskimi a obowiązywanie art. 77 p.u.s.p.	105
2.1. Niezgodność ze standardami konstytucyjnymi a obowiązywanie art. 77 p.u.s.p.	106
2.2. Niezgodność ze standardami europejskimi a obowiązywanie art. 77 p.u.s.p.	110
3. Wadliwość orzeczeń wydanych z udziałem sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości	115
4. Odpowiedzialność za orzeczenia wydane z udziałem sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości	126
5. Wnioski	131
Zakończenie	133
Bibliografia	139
Summary. The secondment of a judge by the Minister of Justice	156

Wykaz skrótów

Dz.U.	– Dziennik Ustaw
Dz. Urz. Min. Spraw.	– Dziennik Urzędowy Ministra Sprawiedliwości
EKPC	– Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
ETS	– Europejski Trybunał Sprawiedliwości
k.p.c.	– Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.)
k.p.k.	– Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.)
KPP	– Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C z 2007 r. Nr 303, str. 1 ze zm.)
KRS	– Krajowa Rada Sądownictwa
KSSiP	– Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury
MS	– Ministerstwo Sprawiedliwości
MSZ	– Ministerstwo Spraw Zagranicznych
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
NTA	– Najwyższy Trybunał Administracyjny
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa

OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria A
OTK-B	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria B
OTK ZU	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy
PKWN	– Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
p.p.s.a.	– Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2022 r., poz. 329 ze zm.)
PRL	– Polska Rzeczpospolita Ludowa
p.u.s.p.	– Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r., poz. 217 ze zm.)
RP	– Rzeczpospolita Polska
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SR	– Sąd Rejonowy
TFUE	– Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.)
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
TUE	– Traktat o Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.)
UE	– Unia Europejska
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny

Zagadnienia wstępne

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Na podstawie art. 77 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego do pełnienia obowiązków w innym sądzie, a nawet do wykonywania różnego rodzaju czynności niezwiązanych w ogóle z orzekaniem¹. Mimo że instytucja delegowania jest obecna w polskim systemie prawnym od lat 20. XX w., nadal wzbudza wiele istotnych wątpliwości. Z jednej strony, faktem znanym każdemu przeciętnemu prawnikowi jest to, że sędziowie delegowani przez ministra orzekają m.in. w sądach wyższego rzędu. Z drugiej strony, powierzenie naczelnemu organowi administracji rządowej tak wyjątkowej kompetencji wydaje się rozwiązaniem kontrowersyjnym, zwłaszcza ze względu na konstytucyjną zasadę podziału władzy. O zakresie czynności wykonywanych przez konkretnego sędziego może decydować wszak minister. Z tego względu nasuwa się chociażby pytanie, czy organ ten wpływa w jakimkolwiek stopniu na działania sędziów delegowanych.

Instytucja delegowania sędziego przez Ministra Sprawiedliwości nie została dotychczas poddana całościowej analizie. Na przestrzeni lat ukazywały się pojedyncze teksty, które dotyczyły zaledwie niektórych jej aspektów². Najczęściej jednak zagadnienie to pojawiało się w związku z koniecznością rozważenia

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r., poz. 217 ze zm.), dalej: p.u.s.p.

² W. Miszewski, *Delegowanie sędziego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1938, nr 18(1), s. 203–207; W. Koziulewicz, *Instytucja delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie – aspekty ustrojowe i procesowe*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009, s. 181–198; P. Czarnecki, *Pojęcie i funkcje delegacji sędziego w aspekcie ustrojowym i karnoprosesowym*, „Iustitia” 2010, nr 2, s. 5–11; T. Zembrzusi, *Delegowanie sędziego do pełnienia obowiązków w innym sądzie*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 23, s. 1271–1273.

konkretnych zagadnień procesowych³. Pewne tezy o charakterze ogólnym formułowano również w kolejnych komentarzach do ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych⁴.

Ponieważ art. 77 p.u.s.p. wykorzystywany jest przez Ministra Sprawiedliwości stosunkowo często, przepis ten oraz praktykę jego stosowania warto objąć pogłębioną analizą w zestawieniu ze standardami konstytucyjnymi i europejskimi. Nie ulega wątpliwości, że zagadnienie delegowania sędziów ma niebagatelne znaczenie dla funkcjonowania sądownictwa, co potwierdza m.in. bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego (SN) dotyczące różnych aspektów tej instytucji. Dokładne zbadanie tego tematu może pozwolić na zidentyfikowanie problemów istotnych dla praktyki sądowej, a także na sformułowanie propozycji ich rozwiązania.

2. Cel opracowania

Celem niniejszego opracowania jest ustalenie, czy wykonywanie przez Ministra Sprawiedliwości kompetencji w zakresie delegowania sędziów może prowadzić do naruszenia standardów konstytucyjnych lub europejskich (wynikających z tzw. Europejskiej konwencji praw człowieka [EKPC], a także z prawa Unii Europejskiej [UE]). Przyjmuję hipotezę, że dotychczasowa praktyka stosowania art. 77 p.u.s.p. może naruszać te standardy – w szczególności może pozbawiać przymiotów „niezależności”, „niezawisłości” i „bezstronności” składy orzekające z udziałem sędziów delegowanych. Przeprowadzone analizy pozwolą na konfirmację albo falsyfikację tego twierdzenia.

³ M.in. M. Czaplńska, *Wyłączne uprawnienie Ministra Sprawiedliwości do delegowania sędziego w trybie art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Glosa do uchwały SN z dnia 17 lipca 2007 r., III CZP 81/07*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2008, nr 2, s. 205–214; M. Jaślikowski, *Glosa do uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2007 r. (BSA I-4110-5/07)*, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 10, s. 111–127; P. Czarnecki, *Kwalifikacja przy delegacji...: bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. czy też raczej 439 § 1 pkt 2 k.p.k.?*, „Ius Novum” 2009, nr 3(4), s. 85–94; M. Kowalski, *Udział w orzekaniu sędziego delegowanego jako przesłanka nienależytej obsady sądu albo składu sądu sprzecznego z przepisami prawa*, „Palestra” 2021, nr 1–2, s. 28–41.

⁴ Warto w tym miejscu wymienić następujące pozycje: T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Art. 77*, [w:] *Komentarz do Prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, red. J. Gudowski, Warszawa 2002, s. 215–221; T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2010, s. 266–279; S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013, s. 347–364; I. Hańduk-Hawrylak, *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. I. Hańduk-Hawrylak, B. KołECKI, A. Wlekińska, Warszawa 2018, s. 247–254.

3. Pytania badawcze

W pracy zmiierzam przede wszystkim do udzielenia odpowiedzi na następujące pytania cząstkowe:

1. Jak należy rozumieć znaczenie aktu delegowania sędziego?
2. W jaki sposób instytucja delegowania sędziego ewoluowała w II Rzeczypospolitej, w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a także po 1989 r.?
3. Dlaczego wprowadzono do polskiego porządku prawnego możliwość delegowania sędziów?
4. W jaki sposób Ministrowie Sprawiedliwości wykorzystywali lub mogli wykorzystywać analizowaną instytucję?
5. Jak zmieniła się treść art. 77 p.u.s.p.?
6. Jaki charakter prawny ma akt delegowania sędziego?
7. Czy akt delegowania musi być przez Ministra Sprawiedliwości dokonany osobiście?
8. Jak należy rozumieć zawartą w art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. przesłankę „szczególnie uzasadnionych wypadków”?
9. W jaki sposób organ delegujący powinien wyznaczyć okres delegowania sędziego?
10. Jakie są funkcje delegowania sędziego przez Ministra Sprawiedliwości?
11. Jak współcześnie wygląda praktyka delegowania sędziów?
12. Czy art. 77 p.u.s.p. jest zgodny z przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.?
13. Czy obecny system delegowania sędziów narusza standardy wynikające z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, a także z prawa Unii Europejskiej?

Udzielenie odpowiedzi na powyższe pytania umożliwi zrealizowanie wskazanego wcześniej celu opracowania.

4. Przedmiot badań i metody badawcze

Badania zostały przeprowadzone przede wszystkim z wykorzystaniem metody dogmatyczno-prawnej. Przedmiotem prowadzonych badań były bowiem przepisy prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej. Analizując je, uwzględniłem dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych, Trybunału Konstytucyjnego (TK), Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) – łącznie 159 judykatów.

W pracy została wykorzystana również metoda historyczna, która umożliwiła zbadanie genezy instytucji delegowania sędziego i kształtowania się tej instytucji

w polskim porządku prawnym. Analizie poddano przepisy prawne, które utraciły moc obowiązującą, a także materiały archiwalne, w szczególności protokoły Podkomisji ustroju sądownictwa, działającej w okresie przedwojennym.

W ograniczonym zakresie została wykorzystana metoda statystyczna – do analizy danych dotyczących praktyki delegowania sędziów, jak również metoda socjologiczna – w odniesieniu do wypowiedzi przedstawicieli doktryny na temat funkcji delegowania sędziów.

Świadomie zrezygnowałem z zastosowania metody porównawczej. Zgadzam się z twierdzeniem, że proces badawczy nie może ograniczyć się do prostego zestawienia i opisania badanych rozwiązań, lecz powinien również zmierzać do „uzasadnienia przyczyn, dlaczego te różnice lub podobieństwa istnieją”⁵. Przeprowadzenie rzetelnego badania prawa obcego stanowiłoby zadanie wymagające nader obszernej analizy naukowej, uwzględniającej kulturę prawną, tradycję oraz całość konkretnego systemu prawnego. Wyznaczenie zbyt szerokiego zakresu terytorialnego w ramach niniejszej pracy mogłoby doprowadzić do rezultatów niezadowalających.

W opracowaniu wykorzystano dotychczasowy dorobek doktryny. Pogłębionej analizie została poddana literatura zarówno polska, jak i zagraniczna. W celu usunięcia ewentualnych wątpliwości należy nadmienić, że uwzględniony został stan prawny na dzień 22 czerwca 2023 r., tj. na dzień zakończenia prac nad książką.

5. Struktura opracowania

Opracowanie zostało podzielone na cztery rozdziały, w ramach których wyodrębniono kolejne podrozdziały. Ze względu na obszerność niektórych zagadnień trzy podrozdziały składają się dodatkowo z punktów (tj. podrozdział II.3, podrozdział III.2, podrozdział IV.2).

W rozdziale pierwszym zmierzam do ustalenia, jakie znaczenie ma akt delegowania sędziiego, a także omawiam genezę analizowanej instytucji. Opisuję, w jaki sposób kształtowała się ona w II Rzeczypospolitej, w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz po 1989 r.

Rozdział drugi dotyczy delegowania sędziów na podstawie nadal obowiązującego art. 77 p.u.s.p. Przedstawiam szczegółowo kolejne zmiany legislacyjne, które nastąpiły po wejściu w życie w Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, a ponadto wybrane problemy związane z wykładnią i stosowaniem tego przepisu. W tej części pracy analizuję również funkcje delegowania sędziów oraz dane statystyczne związane z praktyką stosowania tej instytucji.

⁵ I. Szymczak, *Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 76(3), s. 44.

W rozdziale trzecim zestawiam natomiast ustalenia dotyczące delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości z normami odtworzonymi z przepisów Konstytucji RP, Europejskiej konwencji praw człowieka oraz prawa UE. W tej części rozważań przedstawiam wyniki krytycznej analizy dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Rozdział czwarty stanowi próbę uporządkowania i opisanie wybranych konsekwencji wynikających, a także mogących wyniknąć, ze stwierdzenia, że delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości narusza standardy konstytucyjne lub europejskie. Zostały one włączone do struktury książki ze względu na zidentyfikowanie wielu problemów, jakie mogą powstać w związku z potwierdzeniem przedstawionej hipotezy.

W zakończeniu podsumowuję wyniki prac i rozpoznane problemy. Formułuję jednocześnie propozycje ich rozwiązania.

Rozdział I

Pojęcie i geneza instytucji delegowania sędziego przez Ministra Sprawiedliwości

1. Uwagi wprowadzające

Niniejszy rozdział poświęcony został pojęciu „delegowanie” oraz genezie omawianej instytucji w polskim porządku prawnym. Przeprowadzone analizy językowe zmierzają do odpowiedzi na pytanie, jak należy rozumieć znaczenie aktu delegowania sędziego. Ponadto krytycznej ocenie zostały poddane dotychczasowe próby stworzenia definicji doktrynalnej.

W dalszej części przedstawiam szczegółowo, w jaki sposób instytucja delegowania sędziego ewoluowała w II Rzeczypospolitej, w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a także po 1989 r. Przedmiotem przeprowadzonych przeze mnie badań historyczno-prawnych były w szczególności akty prawne i w możliwie najszerszym zakresie orzecznictwo sądowe. Analizą objęte zostały również m.in. protokoły Podkomisji ustroju sądownictwa, działającej w okresie przedwojennym. W tej części rozważań zmierzam do odpowiedzi na pytanie, dlaczego wprowadzono do polskiego porządku prawnego możliwość delegowania sędziów, a także w jaki sposób Ministrowie Sprawiedliwości wykorzystywali lub mogli wykorzystywać analizowaną instytucję.

2. Pojęcie „delegowanie” – znaczenie w języku powszechnym

Pojęcie „delegowanie” nie zostało zdefiniowane w jakimkolwiek akcie normatywnym polskiego systemu prawnego¹. Skoro zatem w tekstach prawnych brak

¹ W art. 3 Ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o delegowaniu pracowników w ramach świadczenia usług (Dz.U. z 2021 r., poz. 1140 ze zm.) odnajdziemy jedynie definicje legalne wyrażenia: *pracodawca delegujący pracownika na terytorium RP*, *pracodawca delegujący pracownika z terytorium RP*, *pracownik delegowany na terytorium RP* oraz *pracownik delegowany z terytorium RP*.

jest definicji legalnej tego wyrazu, należy przypisać mu takie znaczenie, jakie ma on w języku powszechnym². Tym samym pozostaje mi ustalić sens słownikowy tego zwrotu na podstawie kilku słowników ogólnych języka polskiego³. Zadanie to wiąże się jednak z pewnymi trudnościami. W *Uniwersalnym słowniku języka polskiego PWN* pod redakcją Stanisława Dubisza definicja zwrotu *delegowanie* się nie pojawia. Odnaleźć można natomiast wyrazy pokrewne: *delegacja*, *delegacyjny*, *delegat*, *delegatka*, *delegatura*, *delegować*⁴. *Delegowanie* jest niewątpliwie wyrazem pochodnym od *delegować*. Konieczne jest więc w pierwszej kolejności ustalenie sensu wyrazu podstawowego.

Zgodnie z definicją ze wskazanego wyżej słownika *delegować* znaczy ‘wysłać, wysłać kogoś jako swojego delegata, przedstawiciela upoważnionego do załatwiania powierzonej mu sprawy’ albo ‘wysłać, wysłać pracownika do wykonania określonej pracy poza miejscem zatrudnienia’⁵. W innym słowniku języka polskiego odnajdziemy tylko jedno znaczenie – *delegować*, tj. ‘wysłać kogoś jako swojego przedstawiciela’⁶.

Słowem *delegat* nazywa się z kolei ‘wybranego lub wyznaczonego przedstawiciela jakiejś zbiorowości (organizacji, partii, związku, państwa itp.), upoważnionego do reprezentowania jej interesów; członka delegacji, wysłannika’⁷. W niektórych słownikach zakres desygnatów jest jeszcze szerszy. Wymienia się również ‘pełnomocnika’, ‘deputata’⁸, ‘reprezentanta instytucji’ oraz ‘reprezentanta wspólnoty terytorialnej lub zawodowej’⁹. W definicjach tych akcentuje się „reprezentowanie interesów” pewnej zbiorowości¹⁰. W innych – wskazuje się, że *delegatem* jest ten, kto został upoważniony do „podejmowania decyzji” w imieniu tej grupy¹¹.

Nieco inaczej znaczenie wyżej wymienionych zwrotów ujmowano w definicjach formułowanych na przełomie XIX i XX w. W słowniku Michała Arcta z 1916 r. treść

W niniejszej pracy nie uwzględniam tych definicji, ponieważ zostały one zawarte w akcie prawnym, który nie jest „ustawą uznaną za podstawową dla danej dziedziny” (por. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017, s. 291). Ustawa ta zawiera przepisy niezbędne do wykonania dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej dotyczących transgranicznego delegowania pracowników.

² S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005, s. 84.

³ M. Zieliński, *op. cit.*, s. 295.

⁴ *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. 1, A–J, red. S. Dubisz, Warszawa 2006, s. 576–577.

⁵ *Ibidem*. Podobnie: *Słownik języka polskiego*, t. 1, A–K, red. M. Szymczak, Warszawa 1978, s. 374. W tym słowniku pojawia się jednak tylko pierwsze znaczenie.

⁶ L. Drabik, A. Kubiak-Sokół, E. Sobol, L. Wiśniakowska, *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2006, s. 130.

⁷ *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. 1, A–J, red. S. Dubisz, *op. cit.*, s. 577.

⁸ *Słownik języka polskiego...*, red. M. Szymczak, *op. cit.*, s. 374.

⁹ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 8, red. H. Zgólkowa, Poznań 1996, s. 214.

¹⁰ Podobnie: *Słownik języka polskiego*, t. 2, D–G, red. W. Doroszewski, Warszawa 1965, s. 67.

¹¹ *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Kraków 2000, s. 265.

definiensu w definicji słowa *delegować* była następująca: ‘wysłać kogoś w delegacji, powierzyć komuś spełnienie delegacji’. W ówczesnym języku przez *delegację* rozumiano ‘zlecenie szczególnych czynności, udzielone jednej lub kilku osobom czasowo, z obowiązkiem zdania z niej sprawy’¹².

Więcej znaczeń odnaleźć można w słowniku z 1900 r., w którym wyraz *delegować* zdefiniowano jako ‘wysłać ze swego ramienia w delegacji’, natomiast *delegację* ujęto wieloznacznie – mogły nią być m.in. ‘osoby wydelegowane’, sam ‘urząd delegowanego’, ‘komisja specjalna, wyznaczona do spełnienia pewnych czynności’ oraz ‘przejęcie zobowiązań przez innego wierzyciela’¹³. Wydaje się jednak, że twórcy tego słownika popełnili przynajmniej w pewnym zakresie błąd zwany „błędny kołem”¹⁴. W bardziej zrozumiały sposób został skonstruowany *definiens* zwrotu *delegat*: ‘wysłannik, wyznaczony przez władzę do spełnienia pewnych czynności’¹⁵.

Konstruując na podstawie objaśnień słownikowych sprawozdawczą definicję wyrazu *delegowanie*, dojść można do oczywistej obserwacji, iż zwrot ten nie jest w języku powszechnym używany wyłącznie w jednym znaczeniu. Niejednoznaczności nie jesteśmy w stanie wyeliminować, nawet jeśli odrzucimy znaczenia o charakterze archaicznym i przestarzałym. Nie jest bowiem oczywiste, czy delegowanie rozumiemy jako ‘wysyłanie pracownika do wykonania określonej pracy poza miejscem zatrudnienia’ czy ‘wysłanie kogoś jako przedstawiciela upoważnionego do załatwiania powierzonej mu sprawy’, czy ‘wysłanie kogoś, kto został przez grupę wybrany i upoważniony do podejmowania decyzji w jej imieniu’¹⁶. Wyraz ten może pojawiać się wszak w bardzo różnych kontekstach językowych.

W niniejszym opracowaniu zazwyczaj będę się posługiwać słowem *delegowanie* w połączeniu z przydawką *sędziego*. Taki jest również najbliższy kontekst językowy zwrotu *delegować* użytego w art. 77 § 1 ustawy Prawo o ustrojów sądów powszechnych: „Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego, za jego zgodą, do pełnienia obowiązków sędziego lub czynności administracyjnych (...)”¹⁷. Przepis ten osadzony jest w rozdziale 1a, zatytułowanym „Status sędziego”, który stanowi część działu II ustawy („Sędziowie i asesory sądowi”). Art. 77 poprzedzają przepisy regulujące *przeniesienie* sędziego na inne miejsce służbowe (art. 75–76).

Wyraz *delegowanie* oraz jego wyrazy pokrewne pojawiają się w całej ustawie łącznie 91 razy. W 10 przypadkach *delegowanie* odnosi się do delegowania asystenta

¹² M. Arct, *Słownik ilustrowany języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1995, s. 84.

¹³ *Słownik języka polskiego*, t. 1, A–G, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, Warszawa 1900, s. 438.

¹⁴ Szerzej o tym błędzie: Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 2002, s. 52–53.

¹⁵ *Słownik języka polskiego...*, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *op. cit.*, s. 438.

¹⁶ M. Zieliński, *op. cit.*, s. 295.

¹⁷ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.).

sędziego, a w kolejnych 10 – dotyczy referendarza sądowego. Wyrazów tych użyto 81 razy wobec badanego przeze mnie *delegowania sędziego* i wyłącznie w takim kontekście językowym pojęcia tego używano przed uchwaleniem ustawy z 29 czerwca 2007 r.¹⁸

Analizując kontekst językowy wyrazu *delegować*, sformułować można co najmniej trzy wnioski. Po pierwsze, należy przyjąć, że delegowanie ma odmiennie znaczenie niż *przeniesienie*¹⁹. Po drugie, znajomość kontekstu językowego pozwala wyeliminować te znaczenia, które pociągają za sobą niespójność zwrotu *delegować*, czyli te definicje, w których akcentuje się, że osoba delegowana wyłaniana jest przez grupę i reprezentuje jej interesy. Wyznaczenia sędziego *delegowanego* dokonuje bowiem minister. Nie zmienia to jednak faktu, że zwrot *delegować* jest na gruncie dyrektyw językowych wciąż niejednoznaczny, a zatem, interpretując zbitkę *delegować sędziego*, należy sięgnąć do dyrektyw pozajęzykowych (systemowych i funkcjonalnych)²⁰. Po trzecie, wydaje się, że gdy wyraz *delegować* wprowadzany był do języka prawnego w 1928 r., miał on w języku powszechnym inne znaczenie niż obecnie²¹. Dawniej *delegowanym* bądź *delegatem* nazywano m.in. wysłannika, tego, kto został wyznaczony przez władzę do spełnienia pewnych szczególnych czynności. Współcześnie natomiast *delegowanym* może być każdy, kto wykonuje określoną pracę poza miejscem zatrudnienia²².

Podsumowując tę część rozważań, należy stwierdzić, że na gruncie dyrektyw językowych *delegowanie* może być rozumiane jako:

- 1) wysłanie kogoś jako *swojego* przedstawiciela do załatwienia powierzonej mu sprawy,
- 2) wysłanie do wykonywania określonej pracy poza miejscem zatrudnienia,
- 3) wybranie lub wyznaczenie przedstawiciela *państwa* upoważnionego do reprezentowania jego interesów.

¹⁸ Przepisy dotyczące delegowania referendarza sądowego i asystenta sędziego zostały dodane dwoma ustawami nowelizującymi, tj. Ustawą z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2007 r. Nr 136, poz. 959) – *delegowanie referendarza sądowego*, a także Ustawą z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 203, poz. 1192) – *delegowanie asystentów sędziego*.

¹⁹ Por. S. Wronkowska, *op. cit.*, s. 84.

²⁰ M. Zieliński, *op. cit.*, s. 297.

²¹ Prawo o ustroju sądów powszechnych z 6 lutego 1928 r. omawiane będzie szerzej w podrzdziale 4.

²² Stąd zapewne wynika stworzenie przez prawodawcę zbitki słownych *delegowanie referendarza sądowego* i *delegowanie asystenta sędziego*.

3. Próby skonstruowania definicji doktrynalnej

Nasuwać się może pytanie, czy zwrot *delegowanie* ma ustalone (niebudzące wątpliwości) znaczenie w języku prawniczym. Z pewnością każdy prawnik (albo prawie każdy prawnik) w jakiś sposób to pojęcie rozumie i w jakimś sensie tym pojęciem się posługuje. Problemem jest jednak ustalenie, czy w stosunku do treści tego pojęcia panuje w doktrynie „pełna jednolitość”²³.

Dotychczas zaproponowano dwie definicje doktrynalne²⁴. Pierwsza z nich została sformułowana przez Pawła Czarneckiego. Przytaczam ją *in extenso* poniżej:

Delegacja sędziego to: przekazanie mu w całości lub też w z góry określonym zakresie spraw kompetencji na mocy odpowiedniego aktu, przez wskazany w ustawie organ (często w drodze porozumienia z innymi organami), a więc uprawnień i jednocześnie obowiązku pełnienia funkcji poza stałym miejscem jej wykonywania, na określony czas, w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości²⁵.

Tadeusz Zembrzusi sformułował natomiast definicję o następującej treści:

Instytucję delegacji należy postrzegać jako poszerzenie władzy sędziego w określonym sądzie we wszystkich sprawach wynikających z jego właściwości²⁶.

Do definicji tych nie odwołują się autorzy komentarzy do ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych. Nie są one również przytaczane przez sądy w uzasadnieniach orzeczeń. Z tych względów nie można stwierdzić, że definicje te zostały powszechnie przyjęte w języku prawniczym. Paweł Czarnecki podkreśla ponadto, iż sformułowana przez niego propozycja „nie oddaje natury” definiowanego zwrotu²⁷. Niemniej jednak obie definicje mają istotną wartość poznawczą, ponieważ wskazują, w jakim znaczeniu polscy prawnicy mogą używać pojęcia *delegowanie*. Ich elementem wspólnym jest wskazanie w *definiensie* na modyfikację zakresu uprawnień władczych osoby delegowanej.

Znaczenie to wydaje się częściowo zbliżone do pierwszego znaczenia przyjętego w języku powszechnym. Wypowiadając zdanie „X wysłał Y jako *swojego* przedstawiciela do załatwienia powierzonej mu sprawy”, możemy spodziewać się, że nasz odbiorca uzna, że Y może działać w imieniu X. Może zatem dokonywać z osobami trzecimi czyn-

²³ M. Zieliński, *op. cit.*, s. 294–295.

²⁴ Zarówno Paweł Czarnecki, jak i Tadeusz Zembrzusi posługują się zamiennie zwrotami *delegacja* i *delegowanie*. Na potrzeby niniejszych rozważań uznaję oba wyrazy za synonimy o identycznym znaczeniu.

²⁵ P. Czarnecki, *Pojęcie i funkcje delegacji sędziego...*, s. 6.

²⁶ T. Zembrzusi, *op. cit.*, s. 1272.

²⁷ P. Czarnecki, *Pojęcie i funkcje delegacji sędziego...*, s. 6.

ności prawnych, które mają bezpośrednio wyrzucić skutek w sferze prawnej X²⁸. W tym sensie ma szerszy zakres uprawnień. Różnica polega jednak na tym, że przytoczone definicje doktrynalne nie wskazują, że podmiot delegowany może działać w imieniu podmiotu delegującego. Można również dojść do wniosku, że zgodnie ze stanowiskiem obu autorów czynności dokonywane przez podmiot delegowany nie są czynnościami podejmowanymi w sferze cywilnoprawnej, lecz stanowią część wykonywania władzy publicznej („obowiązek pełnienia funkcji”, „poszerzenie władzy sędziego”). Analogia między *delegowaniem a przedstawicielstwem* jest więc zbyt odległa²⁹.

Pierwsza definicja doktrynalna zawiera natomiast element wspólny z drugim znaczeniem przyjętym w języku powszechnym. Jej autor wskazał bowiem, że funkcja pełniona jest „poza stałym miejscem jej wykonywania”. Innymi słowy – praca wykonywana jest przed podmiot delegowany poza miejscem stałego zatrudnienia, aczkolwiek należy podkreślić, że w przypadku delegowania sędziego zarówno *praca*, jak i *zatrudnienie* mają szczególny charakter. Praca polega wszak na wykonaniu władzy sędziowskiej, zwłaszcza na wydawaniu orzeczeń w sprawach należących do właściwości konkretnego sądu. Stosunek zatrudnienia, którym związany jest sędzia, łączy zaś w sobie elementy publicznoprawnego stosunku służby z cechami typowymi dla stosunku pracy³⁰. Delegując sędziego, minister składa więc pewne szczególne oświadczenie woli wpływające na kształt tego stosunku³¹. Modyfikuje nie tylko miejsce, w którym praca jest wykonywana, ale również, o czym wspomniałem już wcześniej, zakres wykonywania władzy publicznej.

Nasuwa się pytanie, jaki jest stosunek definicji doktrynalnych wobec trzeciego znaczenia przyjętego w języku powszechnym. Autorzy nie wskazują wprost, że delegowany podmiot zostaje upoważniony do reprezentowania interesów państwa. Sędziowie niewątpliwie uczestniczą jednak w wydawaniu wyroków „w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej”³². W tym sensie można powiedzieć, że reprezentują interes państwa, czego nie należy jednak utożsamiać z interesem Skarbu Państwa. Na tle obu propozycji doktrynalnych *delegowanie sędziego* niekoniecznie może być rozumiane jako postać wyboru lub wyznaczenia przedstawiciela państwa, gdyż do jego wyznaczenia właściwie już doszło w wyniku aktu powołania. Autorzy wskazują jedynie, że podmiotowi delegowanemu powierzane są pewne nowe uprawnienia. Co najwyżej można twierdzić, że spośród przedstawicieli państwa (sędziów) wyznacza-

²⁸ Por. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2019, s. 340–341.

²⁹ Paweł Czarniecki sugeruje, że pojęcie delegowania jest „w jakimś zakresie podobne do cywilistycznego pojęcia pełnomocnictwa, upoważnienia, kompetencji czy reprezentowania” (P. Czarniecki, *Pojęcie i funkcje delegacji sędziego...*, s. 6).

³⁰ E. Mazurczak-Jasińska, *Podmioty właściwe w sprawach dotyczących stosunku służbowego sędziego. Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 11–12, s. 22–24.

³¹ *Ibidem*, s. 24–25, 27.

³² Por. art. 174 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej: Konstytucja lub Konstytucja RP.

ny lub wybierany jest kolejny przedstawiciel, któremu ma zostać przekazany pewien zakres władztwa. Sądzę jednak, że takie ujęcie wprowadzałoby w rozważaniach nad delegowaniem więcej zamętu i nie służyłoby porządkowaniu siatki pojęciowej. Musielibyśmy bowiem przyjąć założenie, że sędzia powoływany po raz pierwszy na stanowisko sędziego też jest w pewien sposób delegowany.

Mając na względzie, że obie definicje doktrynalne nie zostały powszechnie przyjęte w języku prawniczym, na potrzeby opracowania będę używać wyrazu *delegowanie* w drugim znaczeniu przyjętym w języku powszechnym. Wydaje się ono właściwe również na gruncie dyrektyw systemowych i funkcjonalnych³³. Stwierdzając, że minister delegował sędziego, będę miał zatem na myśli to, że minister wysłał sędziego do wykonywania określonej pracy poza miejscem zatrudnienia. Jednocześnie należy pamiętać, że praca sędziego w ramach specyficznego stosunku służbowo-pracowniczego polega na wykonywaniu władzy publicznej. Wobec tego miejsce, w którym sędzia wykonuje obowiązki, determinuje zakres czynności, jakie może lub musi podejmować, a także zakres spraw, w których będzie orzekać.

4. Delegowanie sędziego w II Rzeczypospolitej

Współcześni autorzy analizujący problem genezy instytucji delegowania sędziego wskazują na art. 105 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r.³⁴ Wraz z tym aktem normatywnym wyrażenie *delegować sędziego* stało się częścią polskiego języka prawnego. Z przeprowadzonej przeze mnie analizy protokołów Komisji Kodyfikacyjnej wynika jednak, że pojęcie *delegowania* używane było już podczas prac Podkomisji ustroju sądownictwa, działającej od 1920 r. Nie jest jednak jasne, czy instytucja *delegowania* była autorskim pomysłem członków Komisji czy była wzorowana na rozwiązaniach ustrojowych któregoś z państw europejskich. Odpowiedzi na to pytanie nie znajdziemy w protokołach prac Komisji. Wydaje się, że instytucja ta mogła być znana w XIX w. W literaturze natrafić można na wzmiankę o koncepcji delegowania sędziów z sądu cesarskiego oraz z trybunału cywilnego do sądów przysięgłych. Postulat ten pojawił się w projekcie kodeksu postępowania karnego Księstwa Warszawskiego³⁵.

³³ Zagadnienia dotyczące wykładni art. 77 § 1 zostaną szerzej omówione w rozdziale II.

³⁴ W. Koziulewicz, *Instytucja delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie – aspekty ustrojowe i procesowe*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesora Zofii Świdy*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009, s. 184; S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013, s. 347.

³⁵ M. Materniak-Pawłowska, *Z dziejów sądów przysięgłych na ziemiach polskich w XIX wieku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2014, nr 66(1), s. 125.

Na potrzeby niniejszej pracy przyjmuję założenie, że instytucja delegowania sędziego jest instytucją typową dla polskiego systemu prawnego, ukształtowaną w czasach II Rzeczypospolitej. Nie wykluczam jednocześnie możliwości zakwestionowania tego twierdzenia w przyszłych badaniach historyczno-prawnych.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że wspomniana Komisja Kodyfikacyjna stanowiła organ pomocniczy Sejmu, którego celem było tworzenie jednolitych projektów ustawodawczych dla całego obszaru II Rzeczypospolitej³⁶. Przebieg jej prac został stosunkowo dobrze udokumentowany dzięki rozpowszechnianym publicznie protokołom z jej poszczególnych posiedzeń, do których dołączano również kolejne projekty legislacyjne. Z uwagi na przedmiot mojej analizy szczególnie istotne znaczenie ma projekt nr 7, przedłożony przez Aleksandra Mogilnickiego (Prezesa Sądu Najwyższego). Badając treść tego tekstu, natrafić można na proponowany art. 33, a także art. 34. Pierwszy z projektowanych przepisów stanowi, iż zgromadzenie ogólne sądu okręgowego może delegować sędziego powiatowego jako stałego zastępcę sędziego okręgowego (art. 33 § 1). Ponadto zgromadzenie ogólne sądu okręgowego, za zgodą zgromadzenia ogólnego sądu apelacyjnego, mogłoby delegować sędziego okręgowego jako stałego zastępcę sędziego apelacyjnego (art. 33 § 2), a zgromadzenie ogólne sądu apelacyjnego, za zgodą zgromadzenia ogólnego Sądu Najwyższego, miałoby kompetencję do tego, aby delegować sędziego apelacyjnego jako stałego zastępcę sędziego Sądu Najwyższego (art. 33 § 3). Art. 34 odnosił się natomiast do dwóch problemów – zakresu uprawnień oraz zakończenia delegowania. Stały zastępca delegowany, o którym mowa w art. 33, mógłby pełnić wszystkie czynności sędziego w sądzie, do którego jest delegowany, z wyłączeniem przewodniczenia na posiedzeniu (art. 34 § 1). Odwołanie sędziego z delegowania mogłoby nastąpić w każdej chwili, aczkolwiek jedynie „w takiej samej drodze, w jakiej zastępcę delegowano” (art. 34 § 2)³⁷.

Uwagę zwraca fakt, że zgodnie z projektem Aleksandra Mogilnickiego organem uprawnionym do delegowania sędziów byłyby wyłącznie zgromadzenia ogólne, a zatem organy samorządu sędziowskiego³⁸. Nie przewidywano zatem początkowo możliwości delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości. Niemniej jednak zakres kompetencji władzy wykonawczej w sprawach związanych z sądami budził istotne kontrowersje podczas prac Podkomisji. Twórca projektu przestrzegał przed „duchem germańskim, supremacji władzy administracyjnej nad sądownictwem”³⁹.

³⁶ M. Materniak-Pawłowska, *Ustrój sądownictwa powszechnego w II Rzeczypospolitej*, Poznań 2003, s. 159.

³⁷ Projekt nr 7 dr. Aleksandra Mogilnickiego, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Podkomisja ustroju sądownictwa*, t. 1, Lwów 1925, s. 128.

³⁸ Szerzej o przedwojennych koncepcjach samorządu sędziowskiego: M. Mohyluk, *Prawo o ustroju sądów powszechnych w pracach Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej*, Białystok 2004, s. 165–181.

³⁹ Zachowana oryginalna pisownia.

Wskazywał wręcz, że pozostawienie decyzji w przedmiocie awansu sędziego „w rękę Ministra” może pozbawić sądy przymiotu niezawisłości⁴⁰.

W dalszych pracach rozważano szereg problemów związanych z instytucją delegowania sędziów. Sędzia Juliusz Kałużniacki proponował, aby wprowadzić do ustawy odpowiednie ograniczenia czasowe. Kamil Stefko sformułował natomiast pomysł, aby delegowanie ograniczyć do sędziów „mających siedzibę w tej samej miejscowości”. Wnioski te zostały jednak odrzucone. Pozytywnie została natomiast przyjęta idea ograniczenia liczby sędziów delegowanych. Uznano, że w „zespolu” powinien orzekać co najwyżej tylko jeden „wyznaczony z innego sądu zastępca” (wniosek Aleksandra Mogilnickiego)⁴¹.

W ostatecznym projekcie przygotowanym przez Podkomisję ustroju sądownictwa *prima facie* brak jest jakiegokolwiek bezpośredniego odniesienia do „delegowania sędziów”. Finalnie zrezygnowano bowiem z art. 33 i art. 34, które proponowane były przez dr. A. Mogilnickiego. W tekście zamieszczony został art. 63, który stanowi, że w razie chwilowego braku sędziego może go zastąpić sędzia bądź tego samego sądu, bądź równorzędnego, bądź wyższego, bądź bezpośrednio niższego (zdanie pierwsze). Na podstawie przebiegu wcześniejszej dyskusji można sądzić, że projektowany przepis dotyczy sędziów delegowanych. W dalszej części art. 63 pojawiają się bowiem jeszcze dwa zdania: „W zespole może brać udział tylko jeden zastępca, wyznaczony z innego sądu. Zastępca, wyznaczony z sądu niższego, nie może być przewodniczącym”⁴². W proponowanym przepisie nie wskazano natomiast wprost, który organ jest właściwy do delegowania sędziów. Na podstawie lektury motywów do tego projektu można dojść do wniosku, że kompetencja ta miałaby przysługiwać zgromadzeniu ogólnemu. Twórcy tekstu podkreślili, że zagadnienia dotyczące zastępstwa sędziów związane są z dokonywaniem podziału czynności w sądach. Do tych zadań miałyby być uprawnione właśnie zgromadzenia ogólne⁴³.

Projekty ustawy przygotowane przez Podkomisję nie stały się obowiązującym prawem⁴⁴. Prace nad jednolitym aktem regulującym ustrój sądów powszechnych były kontynuowane przez komisję działającą pod przewodnictwem Ministra Sprawiedliwości, utworzoną w lutym 1927 r. Nowy tekst inspirowany był częściowo wcześniej przygotowanymi projektami⁴⁵. Należy jednak podkreślić, że komisja

⁴⁰ *Vota separata* dr. Aleksandra Mogilnickiego, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej...*, t. 1, s. 166–168.

⁴¹ Protokół posiedzenia Podkomisji ustroju sądownictwa Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 listopada 1923 r., [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej...*, t. 2, s. 128.

⁴² Projekt nr 15. Ustawa o sądach powszechnych, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej...*, t. 2, s. 236.

⁴³ *Ibidem*, s. 287–289.

⁴⁴ M. Materniak-Pawłowska, *Ustrój sądownictwa...*, s. 177.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 178.

ministerialna nie uwzględniła wielu uwag zgłaszanych przez środowisko sędziowskie. W projekcie wprowadzono szereg zmian, które istotnie ograniczały prawa sędziów i rozszerzały uprawnienia Ministra Sprawiedliwości⁴⁶.

Prawo o ustroju sądów powszechnych zostało wydane przez Prezydenta Rzeczypospolitej w formie rozporządzenia z mocą ustawy dnia 6 lutego 1928 r. Na podstawie art. 299 jednolite przepisy ustrojowe weszły w życie 1 stycznia 1929 r. Podobnie jak w poprzednich projektach w akcie tym znalazł się przepis dotyczący delegowania sędziów. Art. 105 istotnie różnił się jednak od propozycji przygotowanej przez dr. Mogilnickiego. Zgodnie z tym przepisem delegować sędziego mógł tylko Minister Sprawiedliwości (art. 105 § 1)⁴⁷.

Łącznie możliwe były trzy formy delegowania:

- 1) delegowanie do zastępczego pełnienia w innym sądzie obowiązków sędziego (w tym także w Sądzie Najwyższym)⁴⁸,
- 2) delegowanie do czynności administracyjnej,
- 3) delegowanie do czynności w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Prawodawca przewidział dwie przesłanki skutecznego delegowania – wyrażenie przez sędziego zgody i uprzednie zasięgnięcie przez ministra opinii kolegium administracyjnego właściwego sądu. Opinia ta nie miała przy tym charakteru wiążącego⁴⁹. Co więcej, nie była w ogóle wymagana „w nagłych wypadkach”. W takich sytuacjach minister mógł poprzestać na uzyskaniu zgody sędziego i wysłuchaniu kierownika właściwego sądu, z tym jednak zastrzeżeniem, że sędzia mógł być wówczas delegowany na czas nie dłuższy niż trzy miesiące (art. 105 § 2). Rzecz jasna, oceny tego, czy zachodzi „nagły wypadek”, dokonywał minister⁵⁰. Wyjątkowo dopuszczono też delegowanie sędziego wbrew jego woli, zatem bez zgody sędziego, a jedynie po uzyskaniu opinii kolegium. W tym przypadku ustanowiony został również maksymalny termin trzymiesięczny (art. 105 § 4). Ponownego delegowania wbrew woli sędziego nie można było dokonać przed upływem trzech lat po zakończeniu delegacji⁵¹.

Kompetencja do delegowania „w nagłych wypadkach” do zastępczego pełnienia w innym sądzie obowiązków sędziego przysługiwała także prezesowi sądu apelacyjnego (art. 105 § 3).

W kolejnych latach art. 105 został zmieniony dwoma aktami. 4 marca 1929 r. uchwalono ustawę nowelizującą, w wyniku której do skutecznego delegowania

⁴⁶ *Ibidem*, s. 179–180.

⁴⁷ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1928 r. Nr 12, poz. 93).

⁴⁸ Por. W. Miszewski, *Delegowanie sędziego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1938, nr 18(1), s. 203.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 204.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 205.

⁵¹ Por. uwagi dotyczące rozumienia wyrażenia „na czas nie dłuższy niż trzy miesiące w ciągu trzech lat” (*ibidem*, s. 205).

sędziego wbrew jego woli wymagana była również zgoda zgromadzenia ogólnego sądu wyższego. Przepis zmieniający art. 105 § 4 wszedł w życie 3 lutego 1930 r.⁵² Współcześnie ustawę tę uznaje się za „pozorne zwycięstwo w bitwie o niezależność sądownictwa”. Mimo że wprowadzała szereg gwarancji niezawisłości sędziowskiej, weszła w życie już po pierwszej wymianie kadr w sądownictwie⁵³.

23 sierpnia 1932 r. został wydany kolejny akt nowelizujący, tj. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 sierpnia 1932 r.⁵⁴ Po krótkim *vacatio legis* 1 września 1932 r. wszedł w życie zmieniony art. 105. Usunięto wspomniany wymóg uzyskania przez ministra zgody zgromadzenia ogólnego sądu, a oprócz tego dodano czwartą – dość kontrowersyjną – postać delegowania, mianowicie delegowanie sędziego do zastępczego pełnienia w innym sądzie obowiązków prokuratora. W literaturze międzywojnia pojawił się pogląd głoszący, że sędzia delegowany do sprawowania obowiązków prokuratora nie może pełnić funkcji sędziowskich, byłoby to bowiem nie do pogodzenia z zasadą niezawisłości sędziowskiej⁵⁵.

Zadaniem niebywale trudnym, a być może wręcz niemożliwym, jest odtworzenie pełnego obrazu praktyki delegowania sędziów przez Ministrów Sprawiedliwości w II Rzeczypospolitej. Brak jest publicznie dostępnych danych statystycznych z okresu przedwojennego, które dotyczyłyby stosowania art. 105 przez poszczególnych ministrów sprawiedliwości. Nie sposób również natrafić na orzecznictwo dotyczące wykładni tego przepisu.

W literaturze formułowane były natomiast liczne wypowiedzi oceniające *ex ante* prezydenckie rozporządzenie, a także wypowiedzi oceniające *ex post* stan polskiego sądownictwa po wejściu w życie tego aktu. Tytułem przykładu warto wskazać, że jeszcze w trakcie *vacatio legis* Aleksander Mogilnicki podkreślał, że rozporządzenie „przesiąknięte” jest przerostem uprawnień ministra, a także bezwzględny zaufaniem do władzy wykonawczej⁵⁶. W podobnym duchu wypowiadał się o nowych przepisach Janusz Jamontt, wskazując na ryzyko pojawiania się służalczości w postawach sędziów⁵⁷.

⁵² Ustawa z dnia 4 marca 1929 r. w sprawie zmiany niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r., zawierającego „Prawo o ustroju sądów powszechnych” (Dz.U. R.P. z 1928 r. Nr. 12, poz. 93) (Dz.U. z 1930 r. Nr 5, poz. 43).

⁵³ D. Malec, *Pierwsza nowelizacja rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 6 lutego 1928 r. – prawo o ustroju sądów powszechnych w debacie sejmowej w 1928 r. Wybrane zagadnienia*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, nr 25(3), s. 612–613.

⁵⁴ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 sierpnia 1932 r. zmieniające niektóre przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1932 r. Nr 73, poz. 661).

⁵⁵ W. Miszewski, *op. cit.*, s. 206.

⁵⁶ A. Mogilnicki, *Niezawisłość sędziów w nowym ustroju sądowym*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1928, nr 13, s. 193–196.

⁵⁷ J. Jamontt, *Historja i krytyka rozporządzenia o ustroju sądów powszechnych (Dz. Ustaw 1928 Nr. 12 poz. 93)*, Warszawa 1928, s. 122.

Współcześnie uznaje się w sposób niebudzący wątpliwości, że w ostatnim dziesięcioleciu przed wojną sądy zostały pozbawione niezależności i stały się podporządkowane innym organom władzy publicznej, co wiązało się m.in. z praktyką usuwania tzw. sędziów niewygodnych⁵⁸. Można spotkać się wręcz i z takim twierdzeniem, że głównym celem prezydenckiego rozporządzenia było osadzenie sądów w systemie jednolitej władzy państwowej⁵⁹. Nie bez znaczenia dla stanu polskiego sądownictwa był również fakt, że ustawa konstytucyjna z 23 kwietnia 1935 r. stanowiła wyraźne odejście od zasady podziału władzy i zasady demokratycznego charakteru państwa⁶⁰.

Nie jest kwestią oczywistą, czy w latach 1929–1939 ministrowie sprawiedliwości rzeczywiście nadużywali instytucji delegowania sędziów. W mojej ocenie tło historyczne pozwala przynajmniej przypuszczać, że pewne próby oddziaływania na sędziów mogły występować. Istniało chociażby realne ryzyko, że do sądów wyższego rzędu, względnie do Ministerstwa Sprawiedliwości, delegowani będą (za swoją zgodą) wyłącznie sędziowie przychylni tzw. obozowi sanacyjnemu. Do sądów niższego rzędu lub do sądów równorzędnych obciążonych większą liczbą spraw można było z kolei delegować sędziów (wbrew ich woli), którzy nie ulegali wpływom ze strony władzy wykonawczej, z tym jednak zastrzeżeniem, że tego rodzaju forma nacisku mogła być zastosowana jedynie raz na trzy lata na okres nieprzekraczający trzech miesięcy. Małgorzata Materniak-Pawłowska wskazuje z kolei na możliwość odsuwania sędziów od wyrokowania „pod pozorem” delegowania do czynności administracyjnych⁶¹.

Sądzę, że instytucja delegowania ukształtowana w II Rzeczypospolitej nie chroniła sędziów przed bardzo prawdopodobnymi próbami oddziaływania ze strony władzy wykonawczej. Niezależnie od opinii kolegium administracyjnego konkretnego sądu, ostatecznej oceny potrzeb kadrowych dokonywał sam minister. Należy przy tym podkreślić, że Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1928 r. nie przewidywało *explicite* kontroli sądowej aktów Ministra Sprawiedliwości w zakresie delegowania sędziów. Brak jest jakichkolwiek śladów po orzeczeniach Najwyższego Trybunału Administracyjnego (NTA), które dotyczyłyby tego zagadnienia. Nie wydaje się również prawdopodobne, aby w ówczesnej sytuacji politycznej NTA uznał się za właściwy do badania tego rodzaju aktów⁶². Z tych

⁵⁸ M. Materniak Pawłowska, *Ustrój sądownictwa...*, s. 225–229.

⁵⁹ K. Joński, *Efektywność sądownictwa powszechnego – perspektywa stulecia*, [w:] *100-lecie sądownictwa polskiego 1917–2017*, red. A. Wojciechowska, P. Wojciechowski, Płock 2019, s. 99.

⁶⁰ Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. (Dz.U. z 1935 r. Nr 30, poz. 227).

⁶¹ M. Materniak-Pawłowska, *Zawód sędziego w Polsce w latach 1918–1939*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2011, nr 63(1), s. 78.

⁶² Zgodnie z art. 3 ustawy o Najwyższym Trybunale Administracyjnym spod właściwości tego Trybunału wyłączone były zasadniczo m.in. sprawy, w których władze administracyjne uprawnione były do rozstrzygnięcia według swobodnego uznania, a także sprawy mianowania na

względów decyzja w przedmiocie delegowania podlegała w zasadzie swobodnemu uznaniu ministra, który poza względnym wymogiem uzyskania zgody sędziego i opinii kolegium nie był związany w pozostałym zakresie szczególnymi przesłankami merytorycznymi.

5. Delegowanie sędziego w latach 1944–1989

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych zostało uchylone w całości dopiero w 1985 r. Przepisy przedwojenne stosowano więc nadal w okresie tzw. Polski Ludowej⁶³. Akt ten był oczywiście kilkakrotnie nowelizowany, co spowodowało, że uwagi formułowane przez przedwojennych autorów ulegały stopniowej dezaktualizacji⁶⁴. W tym okresie zmieniana była również treść przepisu dotyczącego delegowania sędziów. Co więcej, ta szczególna kompetencja Ministra Sprawiedliwości nie została nigdy wyeliminowana z systemu prawnego. W Ustawie z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych również zamieszczono przepis, który stanowił podstawę prawną do dokonywania aktów delegowania⁶⁵.

Celem wyjaśnienia zakresu czasowego przyjętego w tytule niniejszego podrozdziału pragnę podkreślić, że proces faktycznej odbudowy sądownictwa rozpoczęto po ogłoszeniu przez Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN) manifestu z dnia 22 lipca 1944 r.⁶⁶ Mimo że PKWN uznał konstytucję z 1935 r. za „bezprawną” i „faszystowską”, od samego początku ustroj sądów na ziemiach polskich odtwarzany był na podstawie omawianego wcześniej rozporządzenia z 1928 r.⁶⁷ Jako datę kończącą ten okres w historii Polski przyjmuję natomiast wejście w życie Ustawy z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, tj. 31 grudnia 1989 r.⁶⁸

publiczne urzędy i stanowiska. Por. Ustawa z dnia 3 sierpnia 1922 r. o Najwyższym Trybunale Administracyjnym (Dz.U. z 1922 r. Nr 67, poz. 600).

⁶³ W pracy celowo został pominięty okres II wojny światowej ze względu na daleko idącą specyfikę organów Polskiego Państwa Podziemnego. Zarówno sądy wojskowe, jak i cywilne sądy specjalne działały na podstawie dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej. Zgodnie z art. 79 konstytucji z 23 kwietnia 1935 r. tego rodzaju akty mogły być wydawane podczas trwania stanu wojennego (J. Szarycz, *Sędziowie i sądy w Polsce w latach 1918–1988*, Warszawa 1988, s. 39–43).

⁶⁴ H. Kempisty, *Ustrój sądów. Komentarz*, Warszawa 1966, s. 3.

⁶⁵ Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).

⁶⁶ Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, „Rocznik Lubelski” 1959, nr 2, s. 7–14.

⁶⁷ J. Szarycz, *op. cit.*, s. 84–85.

⁶⁸ Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. z 1989 r. Nr 75, poz. 444 ze zm.).

Treść analizowanego art. 105 nie uległa jakiejkolwiek zmianie aż do 1950 r., gdy Sejm Ustawodawczy uchwalił ustawę o zmianie Prawa o ustroju sądów powszechnych⁶⁹. Jeszcze w okresie *vacatio legis* 16 sierpnia 1950 r. został ogłoszony tekst jednolity rozporządzenia⁷⁰. Zmieniono wówczas numerację poszczególnych przepisów. Artykuł dotyczący delegowania sędziów został oznaczony numerem „68”. Z treści przepisu usunięto słowa „prokuratora” oraz „po zasięgnięciu opinii kolegium administracyjnego właściwego sądu” (art. 68 § 1). Tym samym zrezygnowano z wprowadzonej w 1932 r. możliwości delegowania sędziego do zastępczego pełnienia w innym sądzie obowiązków prokuratora. Wylimitowano też wymóg uzyskania przez ministra opinii kolegium. Z tego względu w jednolitym tekście prawnym nie znalazło się zdanie dotyczące delegowania „w nagłych wypadkach” bez opinii kolegium.

Wyrażenie „nawet wbrew jego [sędziego – przyp. J.D.] woli” zastąpiono słowami „nawet bez jego zgody” (art. 68 § 2)⁷¹. Wydaje się, że ta zmiana miała charakter wyłącznie redakcyjny⁷². Tą samą nowelizacją poszerzono jednak możliwości dokonywania tego rodzaju aktu delegowania. Sędziego bez jego zgody można było delegować na okres nieprzekraczający trzech miesięcy raz „w ciągu roku”, a nie jedynie raz „w ciągu trzech lat”.

Z uwagi na istotne zmiany w zakresie struktury sądownictwa kompetencję do delegowania sędziów uzyskali prezesi sądów wojewódzkich, oczywiście jedynie w zakresie delegowania do zastępczego pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie. Ministrowie mogli bowiem skorzystać z każdej z trzech postaci delegowania, tj.:

- 1) delegowania do zastępczego pełnienia w innym sądzie obowiązków sędziego,
- 2) delegowania do czynności administracyjnych⁷³,
- 3) delegowania do czynności w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Skrócono ponadto termin maksymalnego okresu delegowania na podstawie aktu prezesa sądu. Sędzia delegowany nie mógł wykonywać obowiązków w innym sądzie dłużej niż miesiąc w ciągu roku (wcześniej: trzy miesiące). Jednakże – co szczególnie istotne – w nowym stanie prawnym prezesi nie byli zobowiązani do uzyskania od sędziego zgody.

Nowelizacją z 1950 r. wprowadzono również pewne ograniczenie w zakresie delegowania sędziego bez jego zgody. Łączny czas delegowania przez prezesa sądu i Ministra Sprawiedliwości nie mógł przekroczyć trzech miesięcy w ciągu roku

⁶⁹ Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1950 r. Nr 38, poz. 347).

⁷⁰ Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 sierpnia 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1950 r. Nr 39, poz. 360).

⁷¹ Treść art. 105 § 4 została przeniesiona do art. 68 § 2.

⁷² Por. W. Miszewski, *op. cit.*, s. 204.

⁷³ Dla porządku warto podkreślić, że w poprzednim stanie prawnym mowa była o „czynności administracyjnej”, nie o „czynnościach administracyjnych”.

(art. 68 § 4). Zatem sędzia delegowany przez Ministra Sprawiedliwości wbrew swojej woli, na okres trzech miesięcy, mógł być ponownie przymusowo delegowany przez prezesa sądu wojewódzkiego dopiero po upływie roku od zakończeniu delegacji. Nie zmienia to jednak faktu, że w 1950 r. możliwości w zakresie nadużywania tej instytucji zostały istotnie poszerzone – po pierwsze z tego względu, że kompetencje do delegowania sędziego bez jego zgody uzyskali również prezesi. Po drugie, skrócono trzykrotnie okres, po upływie którego możliwe było ponowne delegowanie sędziego bez jego zgody.

Instytucja delegowania sędziów została częściowo zmodyfikowana w wyniku uchwalenia Ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym⁷⁴. W efekcie wejścia w życie tego aktu SN został definitywnie wyłączony ze struktury sądownictwa powszechnego jako naczelny organ sądowy mający sprawować nadzór nad działalnością sądów powszechnych i szczególnych w zakresie orzekania. W ustawie tej zamieszczono przepis szczególny dotyczący delegowania sędziów. Zgodnie z art. 42 ust. 1 delegowaniem do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym można było objąć jedynie dwie kategorie sędziów:

- sędziego sądu wojewódzkiego,
- sędziego Trybunału Ubezpieczeń Społecznych (od 1 stycznia 1975 r. sędziego okręgowego sądu pracy i ubezpieczeń społecznych)⁷⁵.

Akt delegowania mógł być dokonywany jedynie w porozumieniu z Pierwszym Prezesem Sądu Najwyższego. Sędziów SN można było natomiast delegować wyłącznie za ich zgodą do pełnienia czynności w sądzie wojewódzkim lub Trybunale Ubezpieczeń Społecznych albo w Ministerstwie Sprawiedliwości⁷⁶.

Warto dodać, że kompetencje Ministra Sprawiedliwości określone w ust. 1 przysługiwały odpowiednio Ministrowi Obrony Narodowej w odniesieniu do sędziów sądów wojskowych i sędziów Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie delegowania tych sędziów do pełnienia czynności w sądach wojskowych lub w Izbie Wojskowej Sądu Najwyższego (art. 42 ust. 2). Ponieważ uprawnienia te przysługiwały „odpowiednio”, niezbędne było więc również działanie w porozumieniu z Pierwszym Prezesem Sądu Najwyższego.

W 1964 r. ogłoszono kolejny tekst jednolity Prawa o ustroju sądów powszechnych. Artykuł dotyczący delegowania sędziów został oznaczony numerem „63”⁷⁷. W tym okresie nie wprowadzono natomiast żadnych zmian w treści tego przepisu. Dopiero w 1974 r., na podstawie dekretu Rady Państwa, dodano w art. 63 § 1 wyrazy „lub w innej jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo

⁷⁴ Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 1962 r. Nr 11, poz. 54).

⁷⁵ Ustawa z dnia 24 października 1974 r. o okręgowych sądach pracy i ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 1974 r. Nr 39, poz. 231).

⁷⁶ Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym.

⁷⁷ Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lutego 1964 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1964 r. Nr 6, poz. 40).

przez niego nadzorowanej”⁷⁸. Tym samym prawodawca wprowadził do systemu prawnego kolejną formę delegowania, mianowicie delegowanie sędziego do tychże jednostek organizacyjnych, innych niż Ministerstwo Sprawiedliwości. Nowelizacja weszła w życie z dniem 1 stycznia 1975 r.

W 1980 r. szczególnym reżimem delegowania objęto sędziów nowo utworzonego Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA). Zgodnie ze znowelizowanym art. 42 ustawy o SN Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z Pierwszym Prezesem SN i Prezesem NSA, mógł delegować sędziego NSA do pełnienia czynności sędziowskich w SN⁷⁹.

Zasady delegowania sędziów uległy dalszym zmianom w związku z wejściem w życie nowej ustawy o Sądzie Najwyższym z dniem 2 października 1984 r. Zgodnie z art. 47 sędziowie SN nie mogli być delegowani do pełnienia czynności sędziowskich ani administracyjnych poza swoim sądem macierzystym. Pozostawiono jednak możliwość delegowania przez Ministra Sprawiedliwości sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziów sądu wojewódzkiego oraz sądów okręgowego sądu pracy i ubezpieczeń społecznych do Sądu Najwyższego, jednakże wyłącznie na okres do trzech miesięcy w roku kalendarzowym. Zrezygnowano ze znanej wcześniej formuły porozumienia między Prezesem a Ministrem. Akt delegowania mógł być dokonywany jedynie „na wniosek” Pierwszego Prezesa SN (art. 41 ust. 1). Prawodawca wprowadził również kolejną formę delegowania, tj. delegowanie na czas nieokreślony sędziego sądu wojewódzkiego lub sędziego okręgowego sądu pracy i ubezpieczeń społecznych do pełnienia czynności w Biurze Orzecznictwa SN – mogło się ono odbywać się jedynie za zgodą sędziego (art. 41 ust. 3)⁸⁰.

Niespełna rok później nastąpiły dalsze przeobrażenia instytucji delegowania. Wielokrotnie zmieniane Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1928 r. utraciło moc 1 września 1985 r., tj. z dniem wejścia w życie ustawy ustrojowej z dnia 20 czerwca 1985 r.⁸¹ Nowy art. 66, dotyczący delegowania sędziego, wzorowany był na wcześniej obowiązującym przepisie. Wprowadzono jednak kilka zmian o różnym stopniu doniosłości:

1. Art. 66 § 1 rozpoczyna się od słów „Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego za jego zgodą [...]”. Organ uprawniony do dokonywania aktów delegowania został więc wskazany na samym początku, nie zaś na końcu zdania. Przed wyrażeniem „Minister Sprawiedliwości” po raz pierwszy w historii nie

⁷⁸ Dekret Rady Państwa z dnia 27 grudnia 1974 r. o zmianie Prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1974 r. Nr 50, poz. 316).

⁷⁹ Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 1980 r. Nr 4, poz. 8).

⁸⁰ Ustawa z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 1984 r. Nr 45, poz. 241).

⁸¹ Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).

umieszczono wyrazu „tylko”. Wydaje się, że zmiana ta nie miała charakteru wyłącznie redakcyjnego. Mogła powstać bowiem uzasadniona wątpliwość co do tego, czy dla skuteczności aktu delegowania konieczne jest, aby minister dokonał go osobiście⁸².

2. W zdaniu dotyczącym delegowania sędziego bez jego zgody usunięto spójnik „jednakże”, co nie miało jednak znaczenia normatywnego (art. 66 § 2).
3. Wprowadzono pewne zmiany redakcyjne w zdaniu dotyczącym uprawnień prezesów sądów wojewódzkich. Nie określono *explicite*, czy prezes sądu wojewódzkiego może delegować sędziego bez jego zgody. Jednocześnie nie wskazano na zgodę jako przesłankę skuteczności delegowania (art. 66 § 3).
4. Wprowadzono podstawę do wydania przez Ministra Sprawiedliwości stosownego aktu określającego szczegółowe zasady delegowania sędziów do pełnienia obowiązków w Ministerstwie Sprawiedliwości (MS) (art. 66 § 5). Warto dodać, że odpowiednie zarządzenie zostało wydane przez ministra jeszcze w okresie *vacatio legis*. W § 3 tego aktu wskazano na dodatkową przesłankę skuteczności delegowania sędziego do MS, tj. zasięgnięcie opinii prezesa właściwego sądu wojewódzkiego o delegowanym⁸³.

Można więc stwierdzić, że ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1985 r. nie wprowadziła większych zmian w zakresie instytucji delegowania sędziego. Pozostawiono cztery formy delegowania, w tym delegowanie do jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanych. Kompetencja do delegowania sędziów w dalszym ciągu przysługiwała zarówno Ministrowi Sprawiedliwości, jak i prezesom sądów wojewódzkich, z tym ograniczeniem, że łączny czas delegowania w ciągu roku nie mógł przekroczyć wspomnianych trzech miesięcy.

W ostatnich latach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej treść art. 66 uległa zmianie tylko raz, na krótko przed wejściem w życie Ustawy z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji. W art. 66 § 3 dodano przesłankę skutecznego delegowania sędziego przez prezesa sądu wojewódzkiego – wymóg uprzedniego uzyskania zgody kolegium sądu wojewódzkiego. Zmiana ta niewątpliwie ograniczyła możliwość samodzielnego działania prezesów sądów wojewódzkich w zakresie dokonywania aktów delegowania. Ponadto ustawą zmieniającą wyeliminowano z ustawy o SN możliwość delegowania do Sądu Najwyższego sędziów okręgowych sądu pracy i ubezpieczeń społecznych⁸⁴. Warto zauważyć, że nowelizacja weszła w życie

⁸² Szerzej problem ten zostanie omówiony w rozdziale II.

⁸³ Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 sierpnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad delegowania sędziów do pełnienia obowiązków w Ministerstwie Sprawiedliwości (Dz. Urz. Min. Spraw. z 1985 r. Nr 6, poz. 33).

⁸⁴ Ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym, o Trybunale Konstytucyjnym, o ustroju sądów wojskowych i Prawo o notariacie (Dz.U. z 1989 r. Nr 73, poz. 436).

29 grudnia 1989 r., a zatem zaledwie dwa dni przed wejściem w życie nowelizacji Konstytucji i zmianą nazwy państwa na „Rzeczpospolita Polska”⁸⁵. Był to już okres następujących stopniowo przemian ustrojowych, które dokonywały się po wyborach parlamentarnych z 4 czerwca 1989 r.⁸⁶

Nasuwać się może oczywiście pytanie, w jaki sposób instytucja delegowania sędziego była stosowana w tzw. Polsce Ludowej. Również w tym zakresie brak jest stosownych danych statystycznych, które obejmowałyby lata 1944–1989. Po wejściu w życie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1985 r. została wydana zaledwie jedna uchwała Sądu Najwyższego, która dotyczyła marginalnego – z punktu widzenia niniejszego opracowania – zagadnienia dopuszczalności delegowania asesora sądowego do czasowego pełnienia obowiązków sędziego w sądzie wojewódzkim⁸⁷. W literaturze można z kolei natrafić jedynie na wzmianki o delegowaniu niedoświadczonych sędziów do sądów wojewódzkich w związku z trudnościami kadrowymi, jakie zostały wywołane przez znaczne zwiększenie liczby sądów wojewódzkich w drugiej połowie lat 70.⁸⁸

Z dużą dozą prawdopodobieństwa kolejni Ministrowie Sprawiedliwości mogli nadużywać omawianej instytucji. Jak wspominałem wcześniej, w wyniku nowelizacji z 1950 r. istotnie poszerzono możliwości w zakresie delegowania sędziów bez ich zgody. Należy mieć przy tym na uwadze, że już w pierwszych latach funkcjonowania nowego ustroju politycznego Ministerstwo Sprawiedliwości podejmowało działania zmierzające do podporządkowania sądownictwa interesom partii komunistycznej⁸⁹. Dla całego okresu charakterystyczne zresztą było zjawisko politycznej dyspozycyjności sędziów⁹⁰. Nie bez znaczenia było również to, że Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 1952 r. odrzucała koncepcję podziału władzy⁹¹.

⁸⁵ Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. z 1989 r. Nr 75, poz. 444 ze zm.).

⁸⁶ Por. m.in. J. Ciemniewski, *Nowela konstytucyjna z 29 grudnia 1989 r.*, „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 17(3), s. 27–32.

⁸⁷ Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że asesor sądowy nie może być delegowany do czasowego pełnienia obowiązków sędziego w sądzie wojewódzkim celem zastąpienia sędziego sądu wojewódzkiego w składzie sądzącym tego sądu. Por. uchwała SN (7 sędziów) z 10 lutego 1987 r., III PZP 84/86, OSNC 1987, nr 9, poz. 127.

⁸⁸ Por. K. Niewiński, *PZPR a sądownictwo w latach 1980–1985. Próby powstrzymania „solidarnościowej” rewolucji* (rozprawa doktorska, Uniwersytet w Białymstoku), Białystok 2016, s. 19; J. Boł, *Kierunki reformy sądownictwa (Propozycje rozwiązań prawno-organizacyjnych)*, „Państwo i Prawo” 1981, nr 9–12, s. 19–20.

⁸⁹ M. Zaborski, *Szkolenie „sędziów nowego typu” w Polsce Ludowej*, „Palestra” 1998, nr 42(1–2), s. 79–92.

⁹⁰ A. Rzepliński, *Sądownictwo w Polsce Ludowej*, Warszawa 1989, s. 53–61.

⁹¹ Por. art. 15 Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalonej przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (Dz.U. z 1952 r. Nr 33, poz. 232).

6. Delegowanie sędziego w III Rzeczypospolitej przed wejściem w życie Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych

Po 1989 r. kompetencja Ministra Sprawiedliwości do delegowania sędziów nie została wyeliminowana z systemu prawnego. Mimo że w pierwszych latach funkcjonowania III Rzeczypospolitej ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1985 r. była wielokrotnie nowelizowana, początkowe zmiany nie obejmowały analizowanej przeze mnie instytucji. 11 kwietnia 1990 r. wydano jedynie tekst jednolity, w którym przepis dotyczący delegowania został oznaczony ponownie numerem „63”⁹².

Pewne zmiany wprowadzono natomiast w Ustawie z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym w związku ze stworzeniem nowej struktury sądownictwa powszechnego. Z dniem 10 sierpnia 1990 r. weszła w życie nowelizacja, na podstawie której zmodyfikowano grupy sędziów, których Minister Sprawiedliwości mógł delegować na wniosek Pierwszego Prezesa⁹³. Do Sądu Najwyższego delegowani mogli być również sędziowie nowo powołanych sądów apelacyjnych, a do Biura Orzecznictwa – sędziowie zarówno sądów apelacyjnych, jak i sądów wojewódzkich czy sądów rejonowych⁹⁴.

Treść art. 63 Prawa o ustroju sądów powszechnych została zmieniona dopiero ustawą z 21 sierpnia 1997 r. Nowelizacja weszła w życie 1 stycznia 1998 r. W art. 63 § 1 wyróżniono *explicite* szczególną formę delegowania, tj. delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do Sądu Najwyższego, które mogło być dokonywane jedynie na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego⁹⁵. Nie ulega jednak wątpliwości, że sędziowie mogli być delegowani do Sądu Najwyższego również we wcześniejszym okresie na podstawie wspomnianej już ustawy o Sądzie Najwyższym⁹⁶. Nowelizacja ta nie spowodowała, rzecz jasna, że do Sądu Najwyższego delegować można było każdego sędziego. Nie uchylono bowiem jednocześnie art. 36 ustawy o SN. Zatem w dalszym ciągu do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym delegowani mogli być tylko albo sędzia sądu apelacyjnego, albo sędzia

⁹² Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 marca 1990 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1990 r. Nr 23, poz. 138).

⁹³ Sądy te zostały powołane z dniem 10 sierpnia 1990 r.

⁹⁴ Ustawa z dnia 13 lipca 1990 r. o powołaniu sądów apelacyjnych oraz o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym i o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. z 1990 r. Nr 53, poz. 306).

⁹⁵ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o prokuraturze (Dz.U. z 1997 r. Nr 117, poz. 752).

⁹⁶ Ustawa z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym.

sądu wojewódzkiego, albo sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego. W tym ostatnim przypadku wymagane było oczywiście porozumienie z prezesem NSA.

Na podstawie nowelizacji z 1997 r. kompetencję do delegowania sędziów uzyskali prezesi sądów apelacyjnych. Podobnie jak w przypadku prezesów sądów wojewódzkich przesłanką skutecznego aktu delegowania było uzyskanie zgody kolegium sądu. Okres delegowania również nie mógł przekroczyć miesiąca w ciągu roku (art. 63 § 3, zdanie drugie)⁹⁷.

Warto też odnotować, że z dniem 1 stycznia 1999 r. wyrażenie „sądy wojewódzkie” zostało zastąpione wyrażeniem „sądy okręgowe”⁹⁸.

Ostatnia nowelizacja art. 63 weszła w życie 30 marca 2001 r. Do systemu prawnego wprowadzono upoważnienie do wydania rozporządzenia regulującego szczegółowy tryb delegowania sędziów do pełnienia obowiązków w Ministerstwie Sprawiedliwości. Organem zobowiązanym do wydania rozporządzenia był Minister Sprawiedliwości, po uprzednim zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Sądownictwa⁹⁹. Stosowny akt nie został jednak nigdy wydany. Do 8 grudnia 2006 r. obowiązywało Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 1994 r.¹⁰⁰, niebędące aktem prawa powszechnie obowiązującego. Kilka miesięcy po tej nowelizacji art. 63 został uchylony w całości. 1 października 2001 r. wszedł w życie nowy przepis dotyczący delegowania sędziów, tj. art. 77 nowej ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁰¹. Przepis ten w szerszym zakresie zostanie omówiony w rozdziale II niniejszej książki.

Warto postawić tutaj pytanie o praktykę stosowania instytucji delegowania sędziego. W tym zakresie również brak jest powszechnie dostępnych danych statystycznych podsumowujących ten okres. Nie ulega jednak oczywiście wątpliwości, że analizowane przepisy stosowane były w zupełnie nowych okolicznościach politycznych. Faktem powszechnie znanym jest, że po 1989 r., a przed wejściem w życie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z 2001 r., piastunem organu Ministra Sprawiedliwości było 10 osób wywodzących się z bardzo różnych partii politycznych. Wcześniej, począwszy od 1929 r., kompetencja do delegowania sędziów była natomiast wykonywana w warunkach ustroju niedemokratycznego.

⁹⁷ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o prokuraturze.

⁹⁸ Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1998 r. Nr 160, poz. 1064).

⁹⁹ Ustawa z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 2000 r. Nr 120, poz. 1268).

¹⁰⁰ Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 marca 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad delegowania sędziów do pełnienia obowiązków w Ministerstwie Sprawiedliwości (Dz. Urz. Min. Spraw. z 1994 r. Nr 2, poz. 7).

¹⁰¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2001 Nr 98, poz. 1070).

Po 1989 r. zaczęły ponadto pojawiać się liczne orzeczenia sądowe, które dotyczą niektórych aspektów stosowania instytucji delegowania sędziego. Analizując te judykaty, można zauważyć, że sądy podejmowały pierwsze próby dokonywania prokonstytucyjnej wykładni omawianych wyżej przepisów ustawowych.

W postanowieniu z 26 lutego 1993 r. Sąd Najwyższy podkreślił, że delegowanie sędziego za jego zgodą do pełnienia obowiązków w innym sądzie nie jest ograniczone ogólnym terminem ustawowym z tego względu, że w tym zakresie „nie wchodzi w grę” ochrona niezawisłości sędziowskiej. Sędzia wyraża bowiem zgodę na delegowanie. Z uzasadnienia tego orzeczenia wynika natomiast, że status sędziego delegowanego do konkretnego sądu powinien różnić się „w sposób widoczny” od statusu osoby, która została po prostu powołana na stanowisko w tym sądzie. Minister Sprawiedliwości powinien więc wyraźnie określić okres delegowania, z tym jednak zastrzeżeniem, że okres delegowania nie powinien obejmować jedynie pojedynczych dni. W przeciwnym razie Minister Sprawiedliwości naruszałby kompetencje prezesa sądu w zakresie wyznaczania sędziemu określonych czynności¹⁰².

O ile w powyższym postanowieniu SN zwrócił uwagę na dystynkcję między delegowaniem a powołaniem, o tyle w innym orzeczeniu NSA wskazał na ryzyko zacierania różnicy między delegowaniem a przeniesieniem. Podkreślono co prawda, że w art. 63 § 1 brak jest konkretnego terminu delegowania sędziego za jego zgodą, jednakże NSA stanął na stanowisku, że instytucja delegowania sędziego nie może być wykorzystywana w taki sposób, jakby regulacja dotycząca przeniesienia sędziego była w ogóle zbędna¹⁰³.

Przytoczone przeze mnie orzeczenia pozwalają poczynić co najmniej trzy ustalenia. Po pierwsze, po 1989 r. zaczęły być podnoszone pewne zastrzeżenia dotyczące prawidłowości dokonywanych aktów delegowania. Po drugie, wykonując swoją kompetencję, Ministrowie Sprawiedliwości zobowiązani byli uwzględniać zasady konstytucyjne, w szczególności zasadę niezawisłości sędziów, zasadę niezależności sądów i zasadę podziału władzy. Po trzecie, wadliwość aktu delegowania mogła prowadzić do konieczności uchylecia wyroku z uwagi na udział w wydaniu wyroku osoby nieuprawnionej do orzekania albo nienależytą obsadę sądu¹⁰⁴.

7. Wnioski

Kompetencja do delegowania sędziego jest sytuacją prawną polegającą na tym, że organ uprawniony do dokonywania aktu delegowania wysyła sędziego do wykonywania określonej pracy poza sądem macierzystym (miejscem zatrudnienia), sędzia

¹⁰² Postanowienie SN z 26 lutego 1993 r., I KZP 42/92, OSNKW 1993, nr 5–6, poz. 37.

¹⁰³ Wyrok NSA w Warszawie z 13 listopada 1995 r., II SA 2233/95, LEX nr 654765.

¹⁰⁴ SN odwołuje się co prawda w tej mierze do poglądów doktryny formułowanych jeszcze w latach 70., aczkolwiek brak jest śladów potwierdzających, że poglądy te zostały powszechnie przyjęte w praktyce orzeczniczej przed 1989 r.

zaś ma obowiązek do tego aktu się zastosować. Z przeprowadzonych w niniejszym rozdziale analiz wynika jednoznacznie, że konsekwencją aktu delegowania jest zmiana zakresu władzy konkretnego sędziego. Sędzia może zostać na pewien czas ograniczony w możliwości orzekania (delegowanie sędziego do czynności administracyjnych). W innych przypadkach może orzekać również w sprawach, do których rozstrzygania nie został powołany (delegowanie do pełnienia czynności sędziowskich w innym sądzie).

Na podstawie protokołów Podkomisji ustroju sądownictwa, działającej w okresie międzywojennym, można stwierdzić, że sędziowie delegowani przez zgromadzenia ogólne mieli przede wszystkim zastępować sędziów orzekających w innych sądach. Instytucja delegowania projektowana była więc z myślą o rozwiązywaniu problemów kadrowych w polskim wymiarze sprawiedliwości. Ostatecznie na podstawie Rozporządzenia Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1928 r. kompetencję do delegowania sędziów przyznano Ministrowi Sprawiedliwości – organowi władzy wykonawczej. Instytucja ta mogła być wykorzystywana do wywierania wpływu na sędziów zarówno przez tzw. obóz sanacyjny, jak i władze komunistyczne. Należy podkreślić, że w wyniku kolejnych nowelizacji ograniczono udział organów samorządu sędziowskiego w dokonywaniu aktu delegowania, jak również poszerzono możliwości delegowania sędziów wbrew ich woli. W mojej ocenie następujące zmiany legislacyjne zmierzały do stopniowego osłabiania niezależności sądów i niezawisłości sędziów, zgodnie z obowiązującą wówczas zasadą jednolitości władzy państwowej.

Wątpliwości budzić może nieuchylenie po 1989 r. przepisu będącego podstawą dokonywania przez Ministra Sprawiedliwości rzeczonych aktów delegowania. Można bronić kontrowersyjnej tezy, iż zamiarem przedstawicieli wszystkich ugrupowań politycznych, które uzyskały większość w okresie III Rzeczypospolitej, było pozostawienie możliwości oddziaływania w mniejszym albo większym zakresie na sędziów sądów powszechnych. Problem ten wydaje się jednak znacznie bardziej złożony. Sądzę, że instytucja delegowania została zachowana głównie ze względu na możliwość stosunkowo sprawnego eliminowania tymczasowych trudności z obsadą stanowisk w sądach. Potencjalnie prawodawca socjologiczny dostrzegał również inne funkcje delegowania sędziów. Oczywiście analizowana kompetencja Ministra Sprawiedliwości mogła nasuwać uzasadnione wątpliwości z punktu widzenia zasady podziału władzy. W mojej ocenie pewną próbą „dostosowania” delegowania sędziów do warunków demokratycznego państwa prawnego jest kształtujące się po 1989 r. orzecznictwo sądów dotyczące omawianej instytucji.

Rozdział II

Delegowanie sędziów na podstawie Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych

1. Uwagi wprowadzające

Niniejszy rozdział dotyczy delegowania sędziów na podstawie art. 77 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych¹. Na kolejnych stronach przedstawiam szczegółowo, jak zmieniała się treść tego przepisu na przestrzeni niemalże 22 lat. Następnie omawiam wybrane problemy związane z wykładnią i stosowaniem art. 77 § 1 p.u.s.p. Uwzględniając dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa, staram się ustalić, jaki charakter prawny ma akt delegowania. W dalszej części natomiast zmierzam do odpowiedzi na pytania: Czy akt delegowania musi być przez Ministra Sprawiedliwości dokonany osobiście? Jak należy rozumieć przesłankę „szczególnie uzasadnionych wypadków” zawartą w art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p.? W jaki sposób organ delegujący powinien wyznaczyć okres delegowania sędziogo?

Poza analizą formalno-dogmatyczną w rozdziale zostały uwzględnione również rozważania dotyczące funkcji omawianej instytucji oraz niektóre dane liczbowe odnoszące się do współczesnej praktyki delegowania sędziów w Polsce.

2. Art. 77 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych

Aktualną podstawą dokonywania aktów delegowania jest art. 77 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Przepis ten wszedł w życie 1 października 2001 r. Dotychczas jego treść zmieniana była 15 razy. W kolejnych

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r., poz. 217 ze zm.).

tekstach jednolitych oznaczano go jednak tym samym numerem². Art. 77 p.u.s.p. wzorowany był częściowo na uprzednio obowiązującym art. 63 Ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Przepis umiejscowiony w nowej ustawie jest jednak znacznie bardziej rozbudowany. W pierwotnym brzmieniu składał się z 8 paragrafów. Aktualnie zawiera ich 17.

W obecnym stanie prawnym do statusu sędziów delegowanych odnosi się również wiele innych przepisów ustawy. W tym miejscu warto wspomnieć o następujących jednostkach redakcyjnych:

- 1) art. 9a § 2 p.u.s.p., który stanowi, że zewnętrzny nadzór administracyjny nad działalnością sądów sprawuje Minister Sprawiedliwości przez służbę nadzoru, którą stanowią sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości w trybie art. 77;
- 2) art. 33 § 1 p.u.s.p., który stanowi, że w zgromadzeniu ogólnym sędziów sądu apelacyjnego mogą uczestniczyć sędziowie delegowani do pełnienia obowiązków sędziego w tym sądzie, bez prawa udziału w głosowaniu;
- 3) art. 36a § 1 p.u.s.p., który stanowi, że w zgromadzeniu ogólnym sędziów sądu rejonowego mogą uczestniczyć sędziowie delegowani do pełnienia obowiązków sędziego w tym sądzie, bez prawa udziału w głosowaniu;
- 4) art. 37g § 4 p.u.s.p., który stanowi, że w przeprowadzeniu lustracji sądu lub wydziału sądu, a także w przeprowadzeniu lustracji działalności nadzorczej prezesa sądu może brać udział sędzia delegowany do pełnienia czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości, jako przedstawiciel Ministra Sprawiedliwości;
- 5) art. 45 § 1 p.u.s.p., który stanowi, że sędzia delegowany może zastąpić sędziego lub asesora sądowego w jego czynnościach;

² Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 stycznia 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2013 r., poz. 427); Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 stycznia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 133); Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 listopada 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2016 r., poz. 2062); Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 grudnia 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 23); Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 grudnia 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 52); Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lutego 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 365); Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 października 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 2072); Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r., poz. 217).

- 6) art. 46 p.u.s.p., który stanowi, że w składzie sądu może brać udział tylko jeden sędzia innego sądu, przy czym sędzia sądu niższego nie może być przewodniczącym składu sądu, z wyłączeniem spraw rozpoznawanych w składzie jednego sędziego i dwóch ławników albo w składzie jednego sędziego;
- 7) art. 47b § 4 p.u.s.p., który stanowi, że delegowanie do innego sądu oraz zakończenie delegowania nie stanowią przeszkody do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym albo miejscu pełnienia służby, aż do ich zakończenia;
- 8) art. 47b § 5 p.u.s.p., który stanowi, że kolegium sądu właściwe dla miejsca delegowania sędziego, po zasięgnięciu opinii prezesów właściwych sądów, może zwolnić sędziego z obowiązku rozpoznania części lub wszystkich spraw, w szczególności w razie znacznej odległości od tego sądu do miejsca jego delegowania, a także przy uwzględnieniu stopnia zaawansowania rozpoznawanych spraw;
- 9) art. 77a p.u.s.p., który stanowi, że sędziemu delegowanemu do wykonania czynności służbowych w innej miejscowości niż miejscowość, w której znajduje się jego miejsce służbowe lub miejsce delegowania, przysługują należności określone w przepisach w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju;
- 10) art. 78 § 1 w zw. z art. 78 § 1a p.u.s.p., który stanowi, że sędziemu delegowanemu do pełnienia czynności w Ministerstwie Sprawiedliwości, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw zagranicznych albo Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (KSSiP) mogą być powierzane obowiązki na stanowiskach urzędniczych, z wyłączeniem stanowiska dyrektora generalnego urzędu;
- 11) art. 78 § 2–5 p.u.s.p., które odnoszą się do niektórych dodatkowych świadczeń pieniężnych przysługujących sędziom delegowanym;
- 12) art. 78a, który dotyczy zasad wynagradzania sędziów delegowanych poza granice państwa.

Zaobserwować można, że obecnie obowiązujące przepisy dotyczące sędziów delegowanych umiejscowione są w wielu różnych częściach ustawy. Niemniej jednak najistotniejszym z nich pozostaje art. 77 p.u.s.p. Wyrażona została w nim m.in. norma kompetencyjna, upoważniająca Ministra Sprawiedliwości do dokonywania aktów delegowania. Z tego względu na kolejnych stronach przepis ten omawiam w szerszym zakresie.

Należy zauważyć, że w wyniku wejścia w życie ustawy z 27 lipca 2001 r. dopuszczalne były nadal cztery znane wcześniej postacie delegowania (art. 77 § 1):

- 1) delegowanie do pełnienia obowiązków sędziego,
- 2) delegowanie do pełnienia czynności administracyjnych w innym sądzie,

- 3) delegowanie do pełnienia czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości,
- 4) delegowanie do pełnienia czynności administracyjnych w innej jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej.

W przypadku delegowania do Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego wymagana była ponadto zgoda odpowiednio Pierwszego Prezesa SN albo Prezesa NSA. Notabene do końca 2002 r. obowiązywał jeszcze art. 36 ust. 1 ustawy z 20 września 1984 r., będący względem art. 77 p.u.s.p. *lex specialis*. Przepis ten stanowił, że Minister Sprawiedliwości może delegować na okres do trzech miesięcy w roku kalendarzowym sędziego NSA, sędziego sądu apelacyjnego lub sędziego sądu wojewódzkiego (okręgowego) do pełnienia czynności sędziowskich w SN, natomiast na podstawie art. 36 ust. 3 Minister mógł, na wniosek Prezesa NSA, delegować na czas nieokreślony sędziego sądu apelacyjnego, sądu wojewódzkiego (okręgowego) lub sądu rejonowego, za jego zgodą, do pełnienia czynności w Biurze Orzecznictwa SN³. Z dniem 1 stycznia 2003 r. wszedł w życie art. 33 kolejnej ustawy o SN, który został uchylony dopiero z dniem 3 kwietnia 2017 r.⁴ Nowy art. 33 § 1 stanowił, że Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego sądu apelacyjnego lub sędziego sądu okręgowego, za zgodą sędziego, do pełnienia czynności sędziowskich w SN, na czas określony, nie dłuższy niż dwa lata. Na podstawie art. 33 § 4 Minister Sprawiedliwości mógł, na wniosek Pierwszego Prezesa SN, delegować, na czas nieokreślony, sędziego sądu powszechnego, za jego zgodą, do pełnienia funkcji asystenta sędziego SN oraz wykonywania innych czynności w SN. Delegowanie sędziów wojskowych sądów okręgowych dopuszczalne było jedynie „w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej” (art. 33 § 2).

Dodano również dwie nowe postacie delegowania:

- 1) delegowanie do pełnienia czynności w Biurze Krajowej Rady Sądownictwa (KRS) (art. 77 § 2),
- 2) delegowanie do pełnienia obowiązków w międzynarodowej sędziowskiej organizacji pozarządowej (art. 77 § 3).

Art. 77 § 7 p.u.s.p. w pierwotnej treści stanowił, że delegowanie w przypadkach, o których mowa w art. 77 § 1, mogło nastąpić nawet bez zgody sędziego. Stosując rozumowanie *a contrario*, można stwierdzić, że do delegowania sędziego do pełnienia czynności w Biurze KRS, a także do pełnienia obowiązków w międzynarodowej sędziowskiej organizacji pozarządowej bezwzględnie wymagana była zgoda sędziego. W pierwszym przypadku konieczny był także wniosek Przewodniczącego KRS, a w drugim – wniosek samego sędziego.

³ Ustawa z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 924 ze zm.).

⁴ Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2002 r. Nr 240, poz. 2052). Por. art. 136 Ustawy dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r., poz. 5).

Pewnym zmianom uległy okresy delegowania sędziów bez ich zgody. Tak samo jak w poprzednim stanie prawnym, okres delegowania sędziego w ciągu roku nie mógł przekroczyć trzech miesięcy. Dodano jednak ograniczenie, zgodnie z którym delegowanie sędziego bez jego zgody mogło być powtórzone nie wcześniej niż po upływie dwóch lat. Ponadto w nowej regulacji wprowadzono dwa warianty delegowania sędziów za ich zgodą. Zgodnie z art. 77 § 1 Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego:

- 1) albo na czas określony, nie dłuższy niż dwa lata,
- 2) albo na czas nieokreślony⁵.

Notabene we wcześniejszych aktach prawnych limity czasowe wskazywano wyłącznie w przypadkach, gdy do delegowania dochodziło bez zgody sędziego. Nigdy wcześniej terminy ustawowe nie odnosiły się do delegowania sędziów za ich zgodą. Nie znaczy to jednak, że nowa ustawa „osłabiła” kompetencje Ministra Sprawiedliwości. Wprowadzenie dopuszczalności delegowania sędziów na czas nieokreślony *de facto* spowodowało wyeliminowanie jakichkolwiek ograniczeń czasowych. W tym miejscu należy przypomnieć, że prokonstytucyjne poglądy formułowane w orzecznictwie w latach 90. XX w. w zasadzie wykluczały wieloletnie delegowanie sędziów⁶.

W art. 77 p.u.s.p. uregulowano ponadto szczególne uprawnienia sędziów delegowanych:

- 1) prawo do zwiększonego wynagrodzenia, przysługujące sędziom delegowanym do sądu wyższego, po trzech miesiącach delegowania, na pozostały okres delegacji (art. 77 § 5 p.u.s.p.)⁷;
- 2) prawo do nieodpłatnego zakwaterowania, w warunkach odpowiadających godności urzędu (art. 77 § 6 p.u.s.p.);
- 3) prawo do zwrotu kosztów zamieszkania w miejscu delegowania oraz świadczeń dodatkowych, rekompensujące niedogodności wynikające z delegowania poza stałe miejsce służbowe (art. 77 § 6 p.u.s.p.).

Uprawnienia wymienione w art. 77 § 6 p.u.s.p. przysługiwały wyłącznie wówczas, gdy delegowanie sędziego następowało do „innej miejscowości niż miejscowość, w której znajdowało się miejsce służbowe sędziego, niebędącej miejscem jego stałego zamieszkania”.

Prezesom sądów okręgowych i prezesom sądów apelacyjnych pozostawiono kompetencje w zakresie delegowania sędziów do pełnienia obowiązków orzeczniczych

⁵ Na podstawie art. 77 § 4 p.u.s.p., w pierwotnym brzmieniu, sędzia delegowany na czas nieokreślony mógł być odwołany z delegowania albo z niego ustąpić za tzw. uprzedzeniem, trwającym trzy miesiące.

⁶ Por. orzeczenia omówione w rozdziale I.

⁷ W ustawie wskazano wprost, że sędziemu delegowanemu powinno przysługiwać wynagrodzenie zasadnicze w stawce podstawowej, przewidzianej dla sędziego sądu, do którego nastąpiło delegowanie.

na obszarze właściwości danego sądu (art. 77 § 8 p.u.s.p.). Nie zrezygnowano z wymogu uzyskania zgody odpowiedniego kolegium sądu, a także z maksymalnego okresu delegowania, tj. jednego miesiąca w ciągu roku. Art. 77 § 8 p.u.s.p. w zasadzie zawierał powtórzenie treści uprzednio obowiązującego art. 63 § 3. Doprecyzowano jedynie, że prezes sądu okręgowego może delegować sędziów sądów rejonowych oraz sędziów sądu okręgowego, w odróżnieniu od prezesa sądu apelacyjnego, któremu kompetencja ta przysługiwała początkowo wyłącznie względem sędziów sądów okręgowych.

31 grudnia 2002 r. weszła w życie pierwsza ustawa zmieniająca art. 77 p.u.s.p. Do sześciu miesięcy wydłużono okres, po upływie którego sędzia nabywał prawo do zwiększonego wynagrodzenia. W ustawie nowelizującej zamieszczono przepis przejściowy, na podstawie którego ten dłuższy okres przyjmowano wyłącznie względem sędziów delegowanych już po dniu wejścia w życie ustawy⁸.

W kolejnych latach rozszerzano stopniowo kompetencje Ministra Sprawiedliwości. Z dniem 1 stycznia 2004 r. organ ten uzyskał uprawnienie do delegowania sędziów, na wniosek Prezesa NSA, do pełnienia obowiązków sędziego lub czynności administracyjnych w wojewódzkich sądach administracyjnych⁹. Zmiana ta związana była z utworzeniem tych sądów na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej¹⁰. Należy jednak zauważyć, że zgodnie z art. 13 § 2 ustawy Prawo o ustroju sądów administracyjnych, który również wszedł wówczas w życie, do pełnienia obowiązków sędziego w sądzie administracyjnym delegowani mogą być tylko sędziowie sądów apelacyjnych oraz sędziowie sądów okręgowych, przy czym delegowanie może być dokonane wyłącznie na czas określony. Na podstawie art. 13 § 1 tejże ustawy kompetencję w zakresie delegowania sędziów WSA do pełnienia obowiązków sędziego w Naczelnym Sądzie Administracyjnym przyznano Prezesowi NSA¹¹. Przyjmuje się, że w tym ostatnim przypadku okres delegowania nie może być dłuższy niż dwa lata¹².

W 2006 r. dopuszczalne stały się kolejne dwie postacie delegowania:

- 1) delegowanie sędziego do wykonywania czynności w Radzie Programowej Krajowego Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury

⁸ Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2002 r. Nr 213, poz. 1802).

⁹ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o ustroju sądów administracyjnych i ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2002 r. Nr 153, poz. 1271).

¹⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2003 r. w sprawie utworzenia wojewódzkich sądów administracyjnych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz.U. z 2003 r. Nr 72, poz. 652 ze zm.).

¹¹ Ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2002 r., poz. 2492).

¹² T. Kuczyński, *Art. 13, [w:] Prawo o ustroju sądów administracyjnych. Komentarz*, red. T. Kuczyński, M. Masternak-Kubiak, Warszawa 2009, s. 160.

lub do prowadzenia zajęć szkoleniowych w tym Centrum (art. 77 § 2a p.u.s.p.) – z dniem 1 września 2006 r.¹³;

- 2) delegowanie sędziego do pełnienia obowiązków lub pełnienia określonej funkcji poza granicami państwa w ramach działań podejmowanych przez organizacje międzynarodowe lub ponadnarodowe oraz zespoły międzynarodowe, działające na podstawie umów międzynarodowych, w tym umów konstytuujących organizacje międzynarodowe, ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską (art. 77 § 3a p.u.s.p.) – z dniem 26 sierpnia 2006 r.¹⁴

W obu przypadkach od chwili wejścia w życie nowelizacji wymagana była bezwzględnie zgoda sędziego. W odniesieniu do drugiej postaci delegowania zastrzeżono, że delegowanie powinno być dokonywane zgodnie z kwalifikacjami sędziego, na czas określony, nie dłuższy niż cztery lata, z możliwością ponownego delegowania na kolejny okres, nieprzekraczający czterech lat. Sędzia delegowany poza granice państwa na okres dłuższy niż rok mógł być odwołany z delegacji albo z niej ustąpić za trzymiesięcznym uprzedzeniem. Jeżeli okres delegowania był nie dłuższy niż rok, sędzia mógł z własnej woli ustąpić z delegacji za uprzedzeniem trwającym miesiąc. Należy przyjąć *a contrario*, że sędzia delegowany na tak krótki okres mógł być odwołany bez zachowania okresu uprzedzenia (art. 77 § 4 p.u.s.p.).

W nowo dodanym art. 77 § 4a p.u.s.p. określone zostały okoliczności, w których Minister Sprawiedliwości miał obowiązek odwołania sędziego z delegacji zagranicznej przed wyznaczonym terminem. Regulacja ta miała charakter wyjątkowy z tego względu, że odnosiła się wyłącznie do zakończenia tej konkretnej postaci delegowania. Obowiązek ministra aktualizował się w czterech sytuacjach:

- 1) gdy stan zdrowia sędziego uniemożliwiał dalsze pełnienie obowiązków lub funkcji,
- 2) gdy został złożony stosowny wniosek przez uprawniony organ organizacji międzynarodowej (względnie ponadnarodowej) lub zespół międzynarodowy,
- 3) gdy delegacja stała się „bezzprzedmiotowa”,
- 4) w przypadku zaistnienia innej ważnej przyczyny, jeżeli dalsza delegacja sędziego nie gwarantowała „należytego wykonywania przez niego powierzonych obowiązków lub funkcji”.

Warto zauważyć, że ta zupełnie nowa kompetencja ministra, dotycząca delegacji o charakterze zagranicznym, związana była ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej, a także z udziałem w licznych misjach zagranicznych. W uzasadnieniu projektu wskazywano, że w kolejnych latach polscy sędziowie mają m.in. uczestniczyć

¹³ Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o Krajowym Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury (Dz.U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1410).

¹⁴ Ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych oraz ustawy o prokuraturze (Dz.U. z 2006 r. Nr 144, poz. 1044).

jako eksperci w procesie odbudowy sądownictwa Iraku, sprawować funkcje orzecznicze w sądach Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) działających na obszarze Kosowa, jak również brać udział w działaniach w obszarze „rządów prawa” organizowanych przez Komisję Europejską¹⁵.

Z dniem 31 sierpnia 2007 r. weszła w życie kolejna nowelizacja, która istotnie zmieniła treść przepisu¹⁶:

1. Art. 77 § 1 p.u.s.p. otrzymał nowe brzmienie, choć zmiana ta miała charakter jedynie redakcyjny. Kolejne postacie delegowania zostały wymienione w punktach.
2. Minister Sprawiedliwości uzyskał kompetencję do szybkiego odwoływania sędziów. Wyeliminowano zasadniczo wymóg tzw. uprzedzenia. Konieczność zachowania trzymiesięcznego okresu ograniczono jedynie do sędziów delegowanych, na czas nieokreślony, do Ministerstwa Sprawiedliwości oraz innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanych. Analogicznie rozszerzono możliwość szybkiego ustąpienia przez sędziego z delegowania (art. 77 § 4 p.u.s.p.).
3. Uchylono art. 77 § 4a p.u.s.p., określający przesłanki obligatoryjnego odwołania sędziego z delegacji zagranicznej.
4. Zgodnie z nową ustawą nadal możliwe było „przymusowe” delegowanie sędziów, jednakże wyłącznie w dwóch sytuacjach:
 - gdy delegowanie następowało do innego sądu niż SN i sąd administracyjny (art. 77 § 7a p.u.s.p.), wtedy i tylko wtedy, gdy wymagał tego „interes wymiaru sprawiedliwości” – na okres nie dłuższy niż sześć miesięcy (możliwość powtórzenia nie wcześniej niż po upływie trzech lat);
 - gdy sędzia delegowany był do Ministerstwa Sprawiedliwości lub do innych jednostek organizacyjnych, o których mowa w art. 77 § 1 pkt 2 p.u.s.p. (art. 77 § 7b p.u.s.p.) – na okres nie dłuższy niż trzy miesiące w ciągu roku (możliwość powtórzenia nie wcześniej niż po upływie dwóch lat).

Zmodyfikowano również katalog uprawnień przysługujących sędziom delegowanym do innej miejscowości niż miejscowość, w której znajduje się ich miejsce służbowe, niebędącej miejscem ich stałego zamieszkania. W art. 77 § 6 p.u.s.p. wymieniono w punktach należności rekompensujące niedogodności wynikające z delegowania, przysługujące sędziom delegowanym jako pracownikom w podróży służbowej:

- 1) prawo do nieodpłatnego zakwaterowania albo zwrot kosztów zamieszkania w miejscu delegowania (pkt 1)¹⁷,

¹⁵ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych oraz ustawy o prokuraturze, <https://tinyurl.com/y9n5h7jw> (dostęp: 22.06.2023).

¹⁶ Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2007 r. Nr 136, poz. 959).

¹⁷ Dopuszczono dwie formy zwrotu: zwrot kosztów faktycznie poniesionych (w wysokości określonej w fakturze) oraz miesięczny ryczałt (w kwocie nie wyższej niż 150% kwoty bazowej, będącej podstawą ustalania wynagrodzenia zasadniczego sędziego).

- 2) zwrot niektórych kosztów przejazdu, w tym pierwszego przejazdu z miejsca stałego zamieszkania do miejsca delegowania (pkt 2)¹⁸,
- 3) ryczałt na pokrycie kosztów dojazdów środkami komunikacji miejscowej (pkt 3),
- 4) diety z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju (pkt 4),
- 5) zwrot kosztów poniesionych z tytułu używania pojazdów, stanowiących własność sędziego, do celów służbowych (pkt 5),
- 6) zwrot kosztów codziennych dojazdów do miejscowości delegowania (pkt 6)¹⁹.

Ponadto zgodnie ze zmienionym art. 77 § 7 p.u.s.p. sędziowie delegowani do sądów równorzędnych nabyli uprawnienie do „dodatku funkcyjnego wizytatora sądu okręgowego”. Omawianą nowelizacją rozszerzono więc niewątpliwie zakres gwarancji socjalnych przysługujących sędziom delegowanym, a także doprecyzowano treść poszczególnych uprawnień. Zgodnie ze stanowiskiem projektodawcy dodatkowe świadczenia miały mieć szczególne znaczenie dla sędziów delegowanych bez ich zgody „w interesie wymiaru sprawiedliwości”²⁰. Grupa ta mogła być jednak beneficjentem omawianych świadczeń przez stosunkowo krótki okres. Z dniem 22 stycznia 2009 r. utraciły moc art. 77 § 7a oraz art. 77 § 7b w związku z ogłoszeniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 15 stycznia 2009 r. (sygn. K 45/07)²¹. W orzeczeniu tym stwierdzono, że dopuszczalność delegowania sędziów bez ich zgody jest niezgodna z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 173 Konstytucji. Za niezgodny z przytoczonymi wzorcami uznano również art. 77 § 1 pkt 2 w zakresie, w jakim dopuszczał łączenie funkcji orzekania przez sędziego z wykonywaniem czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości lub innej jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej²².

W 2009 r. weszły też w życie dwie kolejne nowelizacje. Ustawą z 20 marca 2009 r. zmieniono wysokość maksymalnego miesięcznego ryczałtu przysługującego sędziom uprawnionym do zwrotu kosztów zamieszkania w miejscu delegowania²³. Ponadto od 4 marca 2009 r. – w związku z utworzeniem Krajowej

¹⁸ Wysokość zwrotu nie mogła przekroczyć równowartości ceny przejazdu środkami komunikacji kolejowej, z uwzględnieniem przysługującej sędziemu delegowanemu ulgi na dany środek transportu.

¹⁹ Zgodnie z art. 77 § 6b w zw. z art. 77 § 6a świadczenie to przysługiwało sędziom delegowanym w przypadkach, gdy odległość od miejscowości, w której sędzia delegowany ma miejsce stałego zamieszkania do miejscowości delegowania, nie przekraczała 60 km, chyba że organ powołany do kierowania jednostką, do której delegowanie następowało, na wniosek sędziego delegowanego, uznał, że nie jest celowy codzienny dojazd sędziego delegowanego do miejscowości delegowania.

²⁰ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, <https://tinyurl.com/y5ku59ed> (dostęp: 22.06.2023).

²¹ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, OTK-A 2009, nr 1, poz. 3.

²² Wyrok ten zostanie szerzej omówiony w rozdziale III.

²³ Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. Nr 56, poz. 459). Kwota miesięcznego ryczałtu nie

Szkoły Sądownictwa i Prokuratury – zastąpiono delegowanie sędziego do Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury „delegowaniem sędziego do pełnienia czynności w Radzie Programowej tej szkoły lub prowadzenia zajęć szkoleniowych”²⁴.

Wiele kolejnych zmian zostało wprowadzonych ustawą z dnia 18 sierpnia 2011 r.²⁵ Nowelizacja ta weszła w życie 28 marca 2012 r. Przede wszystkim istotnie przekształcona została treść art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p.²⁶ Wskazano, do jakich dokładnie sądów Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego:

- do innego sądu równorzędnego,
- do sądu niższego,
- „w szczególnie uzasadnionych wypadkach” do sądu wyższego.

Zgodnie z nową regulacją organ powinien mieć przy tym na względzie „racjonalne wykorzystanie kadr sądownictwa powszechnego oraz potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych sądów”. Pewne wątpliwości może budzić fakt, że wymóg tego rodzaju odniesiono wyłącznie do delegowania sędziów do sądów innych niż Sąd Najwyższy i sądy administracyjne.

Wspomnianą nowelizacją dopuszczono delegowanie sędziów do pełnienia w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury czynności innych niż podejmowane w Radzie Programowej i prowadzenie zajęć szkoleniowych (art. 77 § 2a p.u.s.p.). Dodano również art. 77 § 2b p.u.s.p., zgodnie z którym sędzia nie może łączyć funkcji orzekania z wykonywaniem czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości lub innej jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej. Należy jednak zauważyć, że łączenie tych funkcji było niedopuszczalne już od wejścia w życie wskazanego wcześniej wyroku TK.

Nastąpiły też kolejne zmiany w zakresie świadczeń przysługujących sędziom. Uchylono art. 77 § 5 p.u.s.p., na podstawie którego po sześciu miesiącach delegowania do sądu wyższego możliwe było uzyskanie zwiększonego wynagrodzenia.

mogła być wyższa niż 78% podstawy ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego. Należy jednak zaznaczyć, że tą samą ustawą zmieniono również wysokość wynagrodzeń sędziowskich. Ustawa weszła w życie z dniem 22 kwietnia 2009 r., jednak na podstawie art. 8 ustawy zmieniającej – przepisy ustawy miały zastosowanie do wynagrodzeń od dnia 1 stycznia 2009 r.

²⁴ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. z 2009 r. Nr 26, poz. 157).

²⁵ Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 203, poz. 1192).

²⁶ Warto zauważyć, że w treści pierwotnego projektu wyeliminowano w ogóle możliwość delegowania sędziego na czas nieokreślony. Proponowano natomiast wprowadzenie możliwości przedłużania okresów delegowania. Ostatecznie podczas prac parlamentarnych zrezygnowano z tak daleko idących zmian. Por. rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, <https://tinyurl.com/4fneu68y> (dostęp: 22.06.2023).

Z kolei zgodnie ze zmienionym art. 77 § 6 pkt 2 p.u.s.p. do zwrotu kosztów przejazdu stosowane miały być przepisy rozporządzenia ministra właściwego do spraw pracy, wydanego na podstawie art. 77[5] § 2 Kodeksu pracy, dotyczącego należności przysługujących pracownikowi, zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej²⁷.

Co istotne, w nowej regulacji prezesi sądów okręgowych zostali pozbawieni kompetencji do delegowania sędziów. Rozszerzono natomiast kompetencje prezesów sądów apelacyjnych. Od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej prezesi tych sądów mogą delegować nie tylko sędziów sądów okręgowych z obszaru właściwości danego sądu apelacyjnego, lecz także sędziów sądów rejonowych oraz sędziów sądu apelacyjnego. W poprzednim stanie prawnym delegowanie mogło następować jedynie do sądu apelacyjnego, a zatem do sądu wyższego. Obecnie sędzia może być delegowany przez prezesa sądu apelacyjnego do pełnienia obowiązków sędziego w sądzie równorzędnym lub niższym (art. 77 § 8 p.u.s.p.). Należy oczywiście przyjąć, że niedopuszczalne jest delegowanie sędziego sądu apelacyjnego do sądu równorzędnego. Delegowanie może być bowiem dokonywane jedynie do sądów „na obszarze apelacji”. Z kolei pełnienie obowiązków sędziego w sądzie wyższym dopuszczono jedynie w „szczególnie uzasadnionych wypadkach”. Prezes powinien mieć jednak na względzie „racjonalne wykorzystanie kadr oraz potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych sądów działających na obszarze apelacji” (art. 77 § 9 p.u.s.p.).

W wyniku nowelizacji kompetencja prezesa sądu apelacyjnego do delegowania sędziów ukształtowana została podobnie do kompetencji Ministra Sprawiedliwości, aczkolwiek ograniczono ją do jednej postaci delegowania, tj. delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie powszechnym. Z tego względu zapewne kompetencję tę nazywa się w doktrynie „małą delegacją”²⁸. Wyznaczono ponadto znacznie krótsze okresy delegowania: w przypadku delegowania do sądu równorzędnego lub niższego – sześć miesięcy w ciągu roku (jeden nieprzerwany okres), a w odniesieniu do delegacji do sądu wyższego – 14 dni w ciągu roku (łącznie okres). W obu przypadkach przesłanką skutecznego delegowania jest uzyskanie przez prezesa zgody zarówno samego sędziego, jak i kolegium odpowiedniego sądu²⁹.

Warto też odnotować, że zgodnie z nowym art. 77 § 10 p.u.s.p. „aktu delegowania nie dołącza się do akt spraw sądowych”. Celem twórców projektu było

²⁷ Por. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.).

²⁸ S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013, s. 358–359; T. Erciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2010, s. 276.

²⁹ W przypadku delegowania do sądu niższego albo równorzędnego konieczne jest uzyskanie zgody kolegium sądu okręgowego właściwego ze względu na siedzibę sądu, do którego ma nastąpić delegowanie, a w przypadku delegowania do sądu wyższego – kolegium tego konkretnego sądu.

z pewnością usunięcie wątpliwości dotyczących tego, czy dokumentacja związana z delegowaniem sędziego powinna być dołączona do akt spraw sądowych, w których rozpoznaniu bierze udział sędzia delegowany³⁰. Jeszcze przed wejściem w życie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z 2001 r. Sąd Najwyższy wyraził bowiem kontrowersyjny pogląd, zgodnie z którym niezamieszczenie informacji o upoważnieniu udzielonym przez Ministra Sprawiedliwości w aktach sprawy prowadzi do nieważności postępowania³¹. Na podstawie analizy orzecznictwa sądowego można stwierdzić, że w kolejnych latach pełnomocnicy i obrońcy niejednokrotnie zaskarżali orzeczenia, formułując zarzut nienależytej obsady sądu (tj. art. 439 § 1 pkt 2 Kodeksu postępowania karnego)³² albo zarzut sprzeczności składu sądu orzekającego z przepisami prawa (art. 379 Kodeksu postępowania cywilnego)³³. W praktyce tzw. akty delegacji nie były wszak dołączane do akt sprawy. W postanowieniu z 17 czerwca 2003 r., oddalającym kasację, Sąd Najwyższy stanął jednak na stanowisku, że stosowny dokument powinien znajdować się jedynie w aktach osobowych sędziego oraz w dyspozycji prezesa sądu. Podkreślono, że obowiązujące przepisy nie wymagały dołączenia „delegacji” do akt konkretnej sprawy karnej³⁴. Podobny pogląd wyrażony został w postanowieniu SN z 20 lipca 2007 r., w którym stwierdzono, że wymóg włączenia do akt każdej sprawy cywilnej dokumentu delegacji sędziego nie wynika wprost z przepisów ustrojowych i procesowych, a wystarczające jest, aby fakt delegowania wynikał z komparycji orzeczenia³⁵. 15 stycznia 2008 r. również skład orzekający w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych podkreślił, że brak w aktach sprawy dokumentu stwierdzającego istnienie delegacji nie dowodzi jej braku, a tym samym nieważności postępowania³⁶. Zbliżone poglądy formułowane były w kolejnych orzeczeniach wydanych przez SN w latach 2008–2010³⁷. Stwierdzić więc można, że w tym okresie ukształtowała się już linia orzecznicza. Wyrażona w art. 77 § 10 p.u.s.p. norma zakazująca dołączania do akt spraw sądowych aktu delegowania uniemożliwiła ewentualną zmianę w orzecznictwie³⁸.

³⁰ Por. A. Żurawik, *Ustrój sądownictwa w Polsce*, Warszawa 2004, s. 204.

³¹ Postanowienie SN z 14 lipca 2000 r., II UKW 366/00, OSNAPiUS 2002, z. 5, poz. 81.

³² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.), dalej: k.p.k.

³³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.), dalej: k.p.c.

³⁴ Postanowienie SN z 17 czerwca 2003 r., V KK 138/02, LEX nr 78835.

³⁵ Postanowienie SN z 20 lipca 2007 r., I CSK 201/07, LEX nr 619654.

³⁶ Postanowienie SN z 15 stycznia 2008 r., III UK 97/07, OSNP 2009, nr 5–6, poz. 81.

³⁷ Wyrok SN z 16 maja 2008 r., I UK 337/07, LEX nr 491453; postanowienie SN z 3 czerwca 2008 r., V KK 175/08, LEX nr 449740; wyrok SN z 10 lipca 2009 r., II CSK 67/09, LEX nr 1391182; postanowienie SN z 16 listopada 2010 r., III KK 358/10, OSNwSK 2010, nr 1, poz. 2262.

³⁸ Por. postanowienie SN z 18 czerwca 2013 r., V KK 23/13, LEX nr 1342175.

W ostatnich latach najwięcej zmian w art. 77 p.u.s.p. wprowadzono, budzącą wiele wątpliwości, ustawą z 12 sierpnia 2017 r.³⁹ W wyniku nowelizacji dodano trzy nowe postacie delegowania:

- 1) delegowanie do Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, dokonywane na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 77 § 1 pkt 2a),
- 2) delegowanie do urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zagranicznych (art. 77 § 1 pkt 2b),
- 3) delegowanie do pełnienia obowiązków lub określonej funkcji lub do odbycia stażu trwającego dłużej niż miesiąc, poza granicami państwa w ramach współpracy międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury – na wniosek Dyrektora Szkoły (art. 77 § 3b).

Zmiany te uzasadniano m.in. „potrzebą zapewnienia wsparcia ze strony sędziów, w szczególności w sprawach międzynarodowych, dotyczących zagadnień tworzenia, wykładni i stosowania prawa”⁴⁰. Nie jest jednak jasne, dlaczego ustawodawca nie dopuścił delegowania sędziów do pełnienia czynności administracyjnych np. w urzędach obsługujących innych ministrów albo w Rządowym Centrum Legislacji. Kierunek tych zmian budzi również wątpliwości z tego względu, że sędziowie delegowani do Kancelarii Prezydenta RP oraz do Ministerstwa Spraw Zagranicznych (MSZ) mają wykonywać czynności niezwiązane z orzekaniem w ramach struktur związanych z władzą wykonawczą (art. 77 § 2b).

Dla porządku należy dodać, że w nowej regulacji organem upoważnionym do delegowania tych sędziów jest również Minister Sprawiedliwości. Przy poszczególnych postaciach delegowania zróżnicowane zostały natomiast okresy delegowania. Delegowanie do Kancelarii Prezydenta, a także delegowanie do MSZ może być dokonywane na czas określony, nie dłuższy niż dwa lata, albo na czas nieokreślony (art. 77 § 1). Podobnie jak w przypadku delegowania do Ministerstwa Sprawiedliwości – sędzia delegowany na czas nieokreślony może być odwołany lub z niego ustąpić tylko za trzymiesięcznym „uprzedzeniem” (art. 77 § 4). Sędzia delegowany w ramach współpracy międzynarodowej KSSiP może być natomiast delegowany jedynie na czas określony, nie dłuższy niż cztery lata. Przewidziano możliwość ponownego delegowania na kolejny okres nieprzekraczający czterech lat (art. 77 § 3b).

W wyniku tej nowelizacji wymogiem zachowania „trzymiesięcznego okresu uprzedzenia” objęto też sędziów odwoływanych oraz ustępujących z delegowania do pełnienia czynności lub prowadzenia zajęć szkoleniowych w KSSiP (art. 77 § 2a).

³⁹ Ustawa z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 1452). Por. Proposal for a Council Decision on the determination of a clear risk of a serious breach by the Republic of Poland of the rule of law, Brussels, 20.12.2017 COM(2017) 835 final 2017/0360 (NLE), <https://tinyurl.com/38paec8z> (dostęp: 22.06.2023).

⁴⁰ Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, <https://tinyurl.com/4cxkr97j> (dostęp: 22.06.2023).

Pewne kontrowersyjne zmiany zostały wprowadzone też nową ustawą o SN z 8 grudnia 2017 r.⁴¹ Z dniem 8 sierpnia 2018 r. wyłączono częściowo Pierwszego Prezesa SN z procedury delegowania sędziów. Dopuszczono bowiem delegowanie sędziów do Izby Dyscyplinarnej wyłącznie na wniosek Prezesa SN kierującego pracą tej izby (art. 77 § 1 pkt 3). Rozwiązanie to miało charakter tymczasowy. Przepis derogujący wszedł w życie z dniem 15 lipca 2022 r. w związku ze zmianami w strukturze Sądu Najwyższego⁴².

W art. 40 nowej ustawy o SN zmodyfikowano przesłanki delegowania sędziów do SN. Dopuszczono również delegowanie sędziów sądu rejonowego. Obecnie obowiązujący art. 40 § 1 stanowi, że na wniosek Pierwszego Prezesa SN Minister Sprawiedliwości może delegować, na czas określony, nie dłuższy niż dwa lata, „sędziego posiadającego co najmniej dziesięcioletni staż na stanowisku sędziego”. Zgodnie z art. 40 § 3 liczba sędziów delegowanych nie może być większa niż 30% liczby stanowisk sędziów SN. W nowej ustawie zachowano możliwość delegowania sędziego, na czas nieokreślony, do pełnienia funkcji asystenta sędziego SN oraz wykonywania innych czynności w SN.

Ponadto ustawą zmieniającą z 20 lipca 2018 r. ustawodawca wyeliminował normę zakazującą łączenia funkcji orzekania z pełnieniem czynności administracyjnych w jednostce organizacyjnej nadzorowanej przez Ministra Sprawiedliwości. Nowelizacja weszła w życie 10 sierpnia 2018 r.⁴³ W treści uzasadnienia projektu podkreślono, że zmiana ta ma umożliwić wykonywanie czynności orzeczniczych przez sędziów delegowanych do KSSiP, nadzorowanej przez Ministra Sprawiedliwości. Stwierdzono jednocześnie, że nadzór (bez bezpośredniej podległości) „nie uzasadnia obaw” o brak niezawisłości tych sędziów⁴⁴. Zgodnie z sentencją wspomnianego wcześniej wyroku TK (sygn. K 45/07) łączenie tych funkcji pozostaje jednak wciąż niedopuszczalne.

Warto też dodać, że od 14 lutego 2020 r. kompetencje w zakresie delegowania uzyskali ponownie prezesi sądów okręgowych, aczkolwiek jedynie w bardzo ograniczonym zakresie⁴⁵. Upoważniono ich do delegowania sędziów do pełnienia „dyżurów” w innym sądzie rejonowym „równocześnie z pełnieniem dyżuru w miejscu służbowym” (art. 77 § 9a)⁴⁶. Jednocześnie zmodyfikowano kompetencję prezesa sądu apelacyjnego w zakresie delegowania sędziów do sądów wyższych. Zrezygnowano z maksymalnego okresu delegowania 14 dni w ciągu roku. Zamiast

⁴¹ Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r., poz. 5).

⁴² Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 1259).

⁴³ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 1443).

⁴⁴ Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o prokuraturze oraz niektórych innych ustaw, <https://tinyurl.com/ywh423pb> (dostęp: 22.06.2023).

⁴⁵ Ustawa z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 190).

⁴⁶ Zgodnie z nową regulacją sędzia może cofnąć zgodę za trzymiesięcznym „uprzedzeniem”.

tego wskazano, że sędziemu delegowanemu, jako sędziemu sprawozdawcy, może być przydzielone nie więcej niż 30 spraw w ciągu roku.

W tym miejscu jestem zmuszony zastrzec, że w trakcie przygotowywania niniejszej książki została uchwalona kolejna ustawa zmieniająca art. 77 p.u.s.p. Z dniem 31 maja 2023 r. dopuszczono nową postać delegowania sędziego do wykonywania czynności w ramach aparatu władzy wykonawczej, tj. delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości – na wniosek Prezesa Rady Ministrów – do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w celu „obsługi” Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 (art. 77 § 1 pkt 2 c)⁴⁷.

Analizując zmiany legislacyjne zachodzące na przestrzeni ponad 20 lat obowiązywania art. 77 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, sformułować można kilka wniosków. Po pierwsze, w wyniku kolejnych nowelizacji stopniowo poszerzano zakres kompetencji Ministra Sprawiedliwości. Obecnie wyróżnić można aż kilkanaście postaci delegowania. Można stwierdzić wręcz, że analizowana instytucja nie ma obecnie wyłącznie charakteru wyjątkowego. Po drugie, *de lege lata* całkowicie dopuszczalna jest sytuacja, w której sędzia – z własnej woli – przez wiele lat nie orzeka, wykonując jedynie czynności o charakterze administracyjnym w jednym z urzędów obsługujących naczelne organy państwa. Po trzecie, w żadnym okresie obowiązywania ustawy, pomimo licznych nowelizacji, nie dopuszczono udziału organów samorządu sędziowskiego w procedurze delegowania sędziów. Decyzje dotyczące delegowania sędziów w ramach tzw. małej delegacji podejmują *de facto* prezesi sądów – również ci, którzy wchodzi w skład kolegiów. Po czwarte, mimo że w kolejnych latach ustawodawca rozwijał zakres gwarancji socjalnych, można odnieść jednocześnie wrażenie, że sukcesywnie osłabiane były ustrojowe gwarancje niezawisłości sędziowskiej, o czym świadczyć może zwłaszcza tendencja do zacierania granicy między funkcją orzekania a wykonywaniem czynności w ramach aparatu władzy wykonawczej. Sądzę, że pewnym ograniczeniem tych dążeń był wyrok TK (sygn. K 45/07). Wydaje się, że nie powstrzymał on jednak w stopniu wystarczającym ekspansywności władzy wykonawczej.

3. Wybrane problemy związane z wykładnią i stosowaniem art. 77 § 1 p.u.s.p.

Po wejściu w życie obecnie obowiązującej ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych zostało wydanych ponad 200 orzeczeń, które dotyczą w jakimś zakresie instytucji delegowania sędziów. W praktyce pojawiają się liczne problemy związane

⁴⁷ Ustawa z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 (Dz.U. z 2023 r., poz. 1030).

z wykładnią analizowanego art. 77 p.u.s.p. Przy okazji przedstawiania historii tego przepisu wskazałem już na jedno zagadnienie prawne budzące niegdyś pewne wątpliwości – czy niedołączenie do akt sprawy dokumentu stanowiącego podstawę delegowania sędziego prowadzi do wadliwości wydanego orzeczenia? Ze względu na dodanie art. 77 § 10 problem ten stracił na aktualności.

Przedstawione w niniejszym podrozdziale problemy dotyczą wykładni i stosowania najistotniejszego fragmentu analizowanego przepisu, tj. art. 77 § 1 p.u.s.p. Niewątpliwie pewne trudności mogą wiązać się także z ustalaniem zakresu świadczeń przysługujących sędziom delegowanym⁴⁸. Dokładne omówienie wszystkich zagadnień, jakie kiedykolwiek pojawiły się w orzecznictwie, nie wydaje się jednak ani potrzebne, ani celowe. W związku z tym na kolejnych stronach omawiam te kwestie, które w mojej ocenie nie zostały jednoznacznie rozstrzygnięte albo zostały rozstrzygnięte w sposób wysoce wątpliwy.

3.1. Charakter prawny aktu delegowania

W orzecznictwie, a niekiedy także w literaturze, formułowane były pewne wypowiedzi zmierzające do odpowiedzi na pytanie, jakiego rodzaju aktem jest akt delegowania sędziego. Należy podkreślić, że zagadnienie to nie ma wyłącznie charakteru teoretycznego. Stwierdzenie, że akt delegowania należy do pewnego zbioru aktów, może prowadzić chociażby do wniosku, że akt ten został dokonany wadliwie.

Delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości bywa uznawane za:

- 1) akt o charakterze porządkowym⁴⁹,
- 2) akt z zakresu władzy sędziowskiej⁵⁰,
- 3) akt z zakresu administracji publicznej⁵¹.

W co najmniej kilku orzeczeniach sądowych przytaczany był pogląd, zgodnie z którym delegowanie jest jedynie „aktem o charakterze porządkowym”, dokonywanym wyłącznie do celów organizacyjnych⁵². Nie znaczy to jednak z pewnością, że Minister Sprawiedliwości wydaje akty prawa miejscowego zawierające przepisy

⁴⁸ Por. wyrok SR w Bydgoszczy z 19 grudnia 2022 r., VII P 291/22, LEX nr 3500980.

⁴⁹ M.in. uchwała SN (pełnego składu) z 14 listopada 2007 r., BSA I-4110-5/2007, OSNKW 2008, nr 3, poz. 23; wyrok NSA z 18 października 2013 r., I OSK 320/13, LEX nr 1391544; postanowienie WSA w Warszawie z 18 marca 2020 r., VI SA/Wa 456/20, LEX nr 2956966.

⁵⁰ M. Jaślikowski, *Glosa do uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2007 r. (BSA I-4110-5/07)*, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 10, s. 114. Por. uchwała SN z 17 lipca 2007 r., III CZP 81/07, OSNC 2007, nr 10, poz. 154.

⁵¹ Por. stanowisko skarżącego: wyrok WSA w Warszawie z 15 listopada 2012 r., II SA/Wa 1450/12, LEX nr 1249097.

⁵² Uchwała SN (pełnego składu) z 14 listopada 2007 r., BSA I-4110-5/2007.

porządkowe⁵³. Nic nie wskazuje też na to, aby sądy nawiązywały do jakiejś konkretnej koncepcji „aktu porządkowego” bądź „aktu o charakterze porządkowym”. Pojęcie to pojawiło się po raz pierwszy w uchwale Sądu Najwyższego z 21 listopada 2001 r., w której skład orzekający stanął na stanowisku, że delegowanie nie jest „tylko aktem porządkowym”, jak np. „zarządzenie prezesa sądu o wyznaczeniu rozprawy, wskazujące imienny skład sądu spośród sędziów i ławników tegoż sądu”⁵⁴. Negacja tej tezy została zawarta w uchwale pełnego składu SN z 14 listopada 2007 r. Przeprowadzone w niej rozumowanie można pokrótce przedstawić następująco: SN wychodzi z założenia Z1, po czym stawia tezy Z2 i Z3, z których wyprowadza wnioski Z4, Z5 i Z6.

(Z1) Bez zgody sędziego delegowanie nie jest możliwe.

(Z2) Wola wykonywania obowiązków w innym sądzie niż siedziba sędziego pochodzi tylko od sędziego.

(Z3) Na instytucję delegowania składają się dwa elementy – tj. wyrażenie woli przez sędziego oraz sporządzenie aktu obejmującego decyzję o delegowaniu sędziego.

(Z4) Czynność Ministra Sprawiedliwości ma za swój przedmiot zrealizowanie wyrażonej woli sędziego.

(Z5) Zmiana statusu sędziego (delegowanie do innego sądu) nie jest skutkiem rozstrzygającym stanowiska Ministra Sprawiedliwości.

(Z6) Delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości można określić jako akt o charakterze porządkowym.

Należy przypomnieć, że uchwała wydana została jeszcze przed ogłoszeniem wyroku TK w sprawie o sygn. K 45/07. Sąd Najwyższy przyjął założenie Z1, odwołując się jedynie do konstytucyjnej zasady nieprzenoszalności sędziego (art. 180 ust. 2 Konstytucji RP)⁵⁵. Całe rozumowanie opiera się więc na założeniu o niekonstytucyjności delegowania sędziów bez ich zgody. Sąd uniknął tym samym odpowiedzi na pytanie, jaki charakter ma akt delegowania sędziego bez jego zgody.

Przeprowadzone przez SN rozumowanie budzi jednak wątpliwości przede wszystkim z innego względu. O ile tezę Z3 można uznać za prawdziwą, o tyle teza Z2 jest już fałszywa. Wola wykonywania przez sędziego obowiązków w innym sądzie nie pochodzi tylko od sędziego. Niezbędne jest również wyrażenie woli przez samego Ministra Sprawiedliwości, który oczywiście nie jest zobowiązany do „wykonania woli sędziego”⁵⁶. W konsekwencji trudno byłoby zaaprobować sformułowane wnioski. Należałoby bowiem stwierdzić, że to sędzia decyduje samodzielnie o zakresie

⁵³ Por. M. Karpiuk, *Przepisy porządkowe jako szczególny rodzaj prawa miejscowego*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, nr 24(4), s. 21–33.

⁵⁴ Uchwała SN z 21 listopada 2001 r., I KZP 28/01, OSNKW 2002, nr 1–2, poz. 3. Podobnie: wyrok SN z 22 sierpnia 2007 r., III KK 197/07, OSNKW 2007, nr 11, poz. 81.

⁵⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁵⁶ M. Jaślikowski, *op. cit.*, s. 113.

przysługującej mu władzy, podczas gdy akt dokonywany przez ministra ma jedynie charakter informujący (deklaratywny)⁵⁷. Nie sposób pogodzić tego stanowiska z przyjętym przeze mnie znaczeniem pojęcia *delegowanie*, tj. „wysłaniem sędziego do wykonywania określonej pracy poza miejscem zatrudnienia”.

Jak już wspomniałem, pogląd, zgodnie z którym delegowanie jest wyłącznie ową czynnością „porządkową” (niewładczą), przywoływany był w późniejszym orzecznictwie⁵⁸. Można przypuszczać, że teza ta powielana była głównie z uwagi na moc oddziaływania samej uchwały pełnego składu SN. Pogląd ten został wyrażony jednak tylko w uzasadnieniu, nie zaś w samej sentencji. Warto też zauważyć, że 26 sędziów uczestniczących w wydaniu uchwały zgłosiło zdania odrębne.

Odmienne stanowisko co do charakteru prawnego delegowania zajął Trybunał Konstytucyjny w wyroku o sygn. K 45/07, uznając, że jest to „decyzja” dotycząca miejsca służbowego sędziego⁵⁹. Bynajmniej zwrotu tego nie należy mylić z decyzją wydawaną na podstawie Kodeksu postępowania administracyjnego, co zostało zresztą wyraźnie podkreślone w treści uzasadnienia. TK stoi na stanowisku, że delegowanie nie jest ani „aktem porządkowym”, ani „aktem administracyjnym”, lecz aktem „legitymującym” sędziego do czasowego orzekania w określonym sądzie, innym niż jego sąd macierzysty⁶⁰. Podobne wypowiedzi pojawiają się również w niektórych orzeczeniach Sądu Najwyższego⁶¹. Na delegowanie jako szczególny akt dokonywany w sferze władzy sądowniczej zwracają uwagę przedstawiciele nauki prawa, wskazując na możliwość oddziaływania Ministra Sprawiedliwości na status sędziego⁶². Jacek Gudowski, Tadeusz Ereciński i Józef Iwulski stwierdzają wprost, że decyzje co do miejsca służbowego sędziego nie są problemem „rozmieszczenia kadr sądownictwa”, lecz „problemem władzy sądowniczej *sensu stricto*”⁶³. Przyjmując to twierdzenie, nie można zaaprobować tezy, że delegowanie jest jedynie aktem porządkowym, doko-

⁵⁷ Por. uzasadnienie zdania odrębnego sędziów Jacka Gudowskiego i Józefa Iwulskiego; uzasadnienie zdania odrębnego zgłoszonego do uzasadnienia uchwały przez sędziego Mirosława Bączyka; uzasadnienie zdania odrębnego zgłoszonego do uzasadnienia uchwały przez sędziego Zbigniewa Kwaśniewskiego.

⁵⁸ M.in. postanowienie WSA w Warszawie z 13 maja 2009 r., II SA/Wa 172/09, LEX nr 637442; wyrok WSA w Warszawie z 15 listopada 2012 r., II SA/Wa 1450/12; postanowienie WSA w Warszawie z 18 marca 2020 r., VI SA/Wa 456/20.

⁵⁹ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07.

⁶⁰ *Ibidem*, lit. F. pkt 5.1.

⁶¹ M.in. wyrok SN z 1 października 2002 r., V KK 114/02, LEX nr 55231; wyrok SN z 12 czerwca 2007 r., IV KK 42/07, LEX nr 282829; wyrok SN z 12 stycznia 2009 r., II KK 331/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 70; wyrok SN z 20 stycznia 2009 r., II KK 230/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 176.

⁶² M. Jaślikowski, *op. cit.*, s. 113–114. Por. A. Łazarska, *Niezawisłość sędziowska i jej gwarancje w procesie cywilnym*, Warszawa 2018, s. 484–485.

⁶³ T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *op. cit.*, s. 267–268; S. Dąbrowski, A. Łazarska, *op. cit.*, s. 351–352.

nanym wyłącznie do celów organizacyjnych⁶⁴. Przeciwnie – należy uznać, że jest to szczególny akt z zakresu władzy sądowniczej, uprawniający sędziego do pełnienia obowiązków poza sądem wyznaczonym w prezydenckim akcie powołania.

W orzecznictwie pojawiła się również koncepcja, zgodnie z którą akt delegowania może być uznany za akt z zakresu administracji publicznej. Za dopuszczalnością takiej kwalifikacji opowiadają się sędziowie wnoszący do sądów administracyjnych skargi na akty dokonywane przez Ministra Sprawiedliwości. Sądy te stoją jednak niezmiennie na stanowisku, że akty w przedmiocie delegowania oraz odwołania z delegowania nie są ani decyzjami administracyjnymi, ani „innymi aktami lub czynnościami z zakresu administracji publicznej dotyczącymi uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa”, o których mowa w art. 3 § 2 pkt 4 Ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi⁶⁵. W uzasadnieniach orzeczeń przywoływany jest pogląd SN o „porządkowym” (a zatem niewładczym) charakterze aktu delegowania⁶⁶. Naczelny Sąd Administracyjny powołuje się ponadto na art. 5 pkt 2 p.p.s.a., zgodnie z którym sądy administracyjne nie są właściwe w sprawach wynikających z podległości służbowej pomiędzy przełożonymi i podwładnymi⁶⁷.

Sądzę, że dotychczasowe orzecznictwo sądów administracyjnych jest w pewnym zakresie błędne. Ze względu na ustrojową pozycję organów władzy sądowniczej nie można przyjąć, że między Ministrem Sprawiedliwości a sędzią zachodzi stosunek podległości służbowej⁶⁸. Akt delegowania nie jest zatem dokonywany w sferze wewnętrznej, lecz ma charakter zewnętrzny. Wykazuje również kilka innych cech typowych dla aktów bądź czynności kontrolowanych na podstawie art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a. Jest aktem indywidualnym i władczym. Dotyczy ponadto uprawnień i obowiązków wynikających z przepisów prawa⁶⁹.

W mojej ocenie brak jest argumentów uzasadniających tezę, że uprawnienie do delegowania sędziów wykracza poza sferę „administracji”⁷⁰. Jeżeli obecnie w nauce prawa administracyjnego uznaje się niekiedy Prezydenta RP za organ administrujący i dopuszcza się kontrolę sądową wydawanych przez niego aktów indywidualnych

⁶⁴ Por. uzasadnienie zdania odrębnego sędziego Stanisława Dąbrowskiego do uchwały SN (pełnego składu) z 14 listopada 2007 r., BSA I-4110-5/2007.

⁶⁵ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2022 r., poz. 329 ze zm.), dalej: p.p.s.a.

⁶⁶ Postanowienie WSA w Warszawie z 7 lipca 2009 r., II SA/Wa 173/09, LEX nr 1684877; wyrok WSA w Warszawie z 15 listopada 2012 r., II SA/Wa 1450/12; postanowienie WSA w Warszawie z 18 marca 2020 r., VI SA/Wa 456/20.

⁶⁷ Wyrok NSA z 18 października 2013 r., I OSK 320/13.

⁶⁸ Por. wyrok WSA w Warszawie z 30 stycznia 2013 r., II SA/Wa 1918/12, LEX nr 1300871.

⁶⁹ K. Celińska-Grzegorzczak, *Kompetencja sądów administracyjnych*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 10, *Sądowa kontrola administracji publicznej*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2016, s. 178–179.

⁷⁰ Odmienne: M. Jaślikowski, *op. cit.*, s. 121.

(również w zakresie powoływania sędziów)⁷¹, to tym bardziej akty w przedmiocie delegowania sędziów powinno się zaliczać do spraw z zakresu administracji. Oczywiście należy mieć na uwadze, że zakres owej „administracji publicznej”, w szczególności w odniesieniu do relacji między władzą wykonawczą a władzą sądowniczą, budzi istotne wątpliwości⁷².

Uwzględniając poczynione przeze mnie ustalenia, pragnę podkreślić, że akt delegowania nie powinien być uznawany za akt o charakterze porządkowym. Dostrzegam możliwość uznania owego aktu za szczególny akt „legitymujący” z zakresu władzy sądowniczej (niepodlegający kontroli sądowej) albo akt z zakresu administracji publicznej podlegający kontroli sądowej. Sądzę jednak, że najważniejsza jest ta ostatnia kategoria, aczkolwiek zastrzegam, że dotychczas żaden sąd administracyjny nie uznał aktu delegowania za akt z zakresu administracji publicznej. Prezentowane przeze mnie stanowisko nie jest przyjmowane w doktrynie.

3.2. Organ upoważniony do delegowania sędziego

W orzecznictwie pojawiły się również odmienne stanowiska w zakresie odpowiedzi na pytanie, czy w zastępstwie Ministra Sprawiedliwości akt delegowana może być dokonany także przez sekretarza stanu lub podsekretarza stanu. Analizując uzasadnienia kolejnych orzeczeń, można dojść do wniosku, że w praktyce dokumenty stanowiące podstawę delegowania sędziów nie zawsze były podpisywane osobiście przez piastuna organu, o którym mowa w art. 77 § 1 p.u.s.p. Notabene w dawniej obowiązującym rozporządzeniu Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1928 r. wyraźnie wskazano, że sędziego mógł delegować „tylko” Minister Sprawiedliwości. Twórcy kolejnej ustawy ustrojowej z 1985 r. zrezygnowali – co prawda – z wyrażenia „tylko”, podobnie jak twórcy obecnie obowiązującej ustawy⁷³. Niemniej jednak można mieć uzasadnione wątpliwości co do tego, czy sekretarze stanu oraz podsekretarze stanu mogą skutecznie delegować sędziów. Organy te nie zostały wszak wymienione w treści art. 77 p.u.s.p.

Problem ten został po raz pierwszy jednoznacznie rozstrzygnięty uchwałą SN z 17 lipca 2007 r. Zagadnienie prawne przedstawił Sąd Apelacyjny (SA) w Warszawie, który podczas badania z urzędu kwestii nieważności postępowania ustalił, że w wydaniu zaskarżonego orzeczenia brał udział sędzia delegowany przez

⁷¹ J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2020, s. 223–224.

⁷² Por. m.in. postanowienie NSA z 7 grudnia 2017 r., I OSK 857/17, LEX nr 2441401; Z. Kmiecik, *Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 grudnia 2017 r., I OSK 857/171. Glosa*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2018, nr 5, s. 131–139. Zgodnie z tym orzeczeniem postanowienie o odmowie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego nie jest wykonywaniem administracji publicznej.

⁷³ Wskazywałem na to już w rozdziale I.

podsekretarza stanu, mimo że w dniu dokonania delegacji urzędowali zarówno Minister Sprawiedliwości, jak i sekretarz stanu. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że „uprawnienie do delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie przysługuje wyłącznie Ministrowi Sprawiedliwości i nie może być przenoszone na inne osoby”. W sentencji uchwały zastrzeżono, że „uprawnienie to może wykonywać Prezes Rady Ministrów lub inny wskazany przez Prezesa Rady Ministrów członek Rady Ministrów”, jednakże tylko w dwóch sytuacjach – w razie nieobsadzenia stanowiska Ministra Sprawiedliwości, a także w razie jego czasowej niezdolności do wykonywania obowiązków⁷⁴. Tezy te zostały obszernie uzasadnione. Analizując wydaną uchwałę, można zidentyfikować trzy najistotniejsze argumenty sformułowane przez skład orzekający.

Po pierwsze, Sąd Najwyższy uznał, że kompetencja Ministra Sprawiedliwości w zakresie delegowania sędziów stanowi „wyłom” w konstytucyjnej zasadzie podziału władz, ponieważ o zakresie spraw rozstrzyganych przez konkretnego sędziego (a zatem również o zakresie jego władzy) decyduje członek Rady Ministrów. Z tego względu art. 77 § 1 p.u.s.p. musi być interpretowany ściśle, a nawet zwężająco, „z intencją poszanowania i ocalenia zasady trójpodziału”.

Po drugie, w treści uzasadnienia rozróznilo wyraźnie pojęcia „pomocnik ministra” i „zastępca ministra”. Należy w tym miejscu wyjaśnić, że zgodnie z art. 37 ust. 1 Ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów⁷⁵ Minister Sprawiedliwości „wykonuje swoje zadania przy pomocy sekretarza i podsekretarza stanu”. Natomiast na podstawie art. 36 te same ustawy Prezes Rady Ministrów lub inny wskazany przez Prezesa Rady Ministrów członek Rady Ministrów „zastępuje” ministra, jednakże wyłącznie w razie nieobsadzenia stanowiska ministra lub [sic!] jego czasowej niezdolności do wykonywania obowiązków. Zgodnie ze stanowiskiem SN sekretarz stanu oraz podsekretarze stanu nie mogą być uznani za „zastępców”.

W uchwale podkreślono, że art. 37 ustawy, dotyczący „pomocników ministra”, został umiejscowiony w rozdziale zatytułowanym „Zakres i zasady działania ministrów”. Sąd Najwyższy stwierdził, że owa jednostka systematyzująca określa pozycję prawną ministra jako naczelnego organu administracji rządowej, a zatem „pomoc” sekretarza i podsekretarza stanu może dotyczyć tylko tych spraw, które „pozostają w sferze administracji publicznej”. Sferą tą, zdaniem SN, nie są objęte kompetencje ministra dotyczące władzy sądowniczej, takie jak np. delegowanie sędziów.

Po trzecie, odnotowano, że zarządzeniem nr 241/06DO z 13 października 2006 r. w sprawie ustalenia zakresu czynności kierownictwa Ministerstwa Sprawiedliwości sekretarze i podsekretarze stanu zostali upoważnieni tylko do „wykonywania czynności pozostających w zakresie spraw objętych działem administracji rządowej”. W akcie tym wskazano wprost, że to Minister Sprawiedliwości „podpisuje

⁷⁴ Uchwała SN z 17 lipca 2007 r., III CZP 81/07.

⁷⁵ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz.U. z 2003 r. Nr 24, poz. 199 ze zm.).

decyzje” o delegowaniu sędziów do Ministerstwa Sprawiedliwości. Na podstawie *argumentum a maiori ad minus* SN przyjął, że decyzje o delegowaniu sędziów do pełnienia obowiązków sędziowskich w innych sądach muszą być – tym bardziej – podpisywane przez samego ministra.

W mojej ocenie drugi argument sformułowany przez Sąd Najwyższy jest błędny. W sentencji wyraźnie wskazano, że w pewnych sytuacjach uprawnienie do delegowania sędziów może wykonywać Prezes Rady Ministrów lub inny członek Rady Ministrów wskazany przez Prezesa Rady Ministrów. Podstawą do działania tych organów byłby art. 36 wspomnianej ustawy. Przepis ten również umiejscowiony jest w rozdziale „Zakres i zasady działania ministrów”. Pewną niekonsekwencją byłoby więc zaaprobowanie tezy, że rozdział ten dotyczy wyłącznie pozycji prawnej ministra jako naczelnego organu administracji rządowej. Należy również zauważyć, że na podstawie art. 37 ust. 5 ministra może „zastępować” również sekretarz stanu lub podsekretarz stanu, jeżeli sekretarz stanu nie został powołany (oczywiście jedynie w zakresie ustalonym przez ministra). Pogląd dopuszczający delegowanie sędziów przez Prezesa Rady Ministrów, a wyłączający możliwość podpisywania tzw. delegacji przez sekretarza stanu, nie wydaje się więc do końca spójny⁷⁶.

Niemniej jednak sądzę, że dokonując prokonstytucyjnej wykładni art. 77 § 1 p.u.s.p., należy dojść do wniosku, że powierzenie urzędnikom ministerialnym kompetencji do samodzielnego delegowania sędziów, choćby na podstawie aktu prawa wewnętrznego, prowadziłyby – jak to określił Sąd Najwyższy – do „zachwiania proporcji ustrojowych”. Wraz z delegowaniem modyfikacji ulega bowiem zakres władzy konkretnego sędziego wynikający z prezydenckiego aktu powołania. Możliwość upoważniania osób niewskazanych w art. 77 p.u.s.p. do dokonywania tak wyjątkowego aktu, jakim jest delegowanie, mogłaby budzić istotne wątpliwości z punktu widzenia zasady niezależności władzy sędziowskiej.

W tym samym roku inne składy SN zajmowały zupełnie odmienne stanowiska. Przykładowo – postanowieniem z 13 kwietnia 2007 r. skład orzekający w tej samej izbie stwierdził, że sekretarz stanu jest uprawniony, na podstawie art. 37 ust. 5 ustawy o Radzie Ministrów, do podpisania w imieniu Ministra Sprawiedliwości dokumentu stanowiącego podstawę delegowania sędziego. Jednocześnie stwierdzono, że jeżeli w Ministerstwie Sprawiedliwości powołany jest sekretarz stanu, to podsekretarz stanu nie może skutecznie delegować sędziego⁷⁷. Za dopuszczalnością delegowania sędziów przez sekretarza stanu opowiadały się również inne składy orzekające⁷⁸.

⁷⁶ Odmienne: M. Czaplińska, *Wyłączne uprawnienie Ministra Sprawiedliwości do delegowania sędziego w trybie art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Glosa do uchwały SN z dnia 17 lipca 2007 r., III CZP 81/07*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2008, nr 2, s. 212.

⁷⁷ Postanowienie SN z 13 kwietnia 2007 r., I CZ 12/07, LEX nr 315607.

⁷⁸ Postanowienie SN z 15 czerwca 2007 r., III CZP 36/07, LEX nr 306805; postanowienie SN z 9 sierpnia 2007 r., WZ 25/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1806.

24 kwietnia 2007 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie orzekł wręcz, że nawet podpisanie dokumentu przez podsekretarza stanu „nie może być traktowane jako brak wymaganej delegacji”⁷⁹.

Pogląd wyrażony w uchwale SN został jednak zaaprobowany przez niektórych sędziów SN. Problem ten miał niebagatelne znaczenie, gdyż w praktyce zaczęto odmawiać rozstrzygania zagadnień prawnych przedstawianych przez sądy, w których orzekali wadliwie delegowani sędziowie. Stwierdzano bowiem, że sądy te nie są sądami „właściwymi”⁸⁰. Pozornie nic nie stało zatem na przeszkodzie do tego, aby orzeczenia wydawane z udziałem sędziów delegowanych przez urzędników ministerialnych były uchylane w postępowaniu kasacyjnym ze względu na nienależytą obsadę sądu (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.) albo sprzeczność składu sądu orzekającego z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Niespełna miesiąc po ogłoszeniu przedmiotowej uchwały Pierwszy Prezes SN złożył wniosek o podjęcie przez pełny skład Sądu Najwyższego uchwały rozstrzygającej problem dopuszczalności delegowania sędziów przez sekretarza stanu oraz podsekretarza stanu. Orzeczenie zostało wydane 14 listopada 2007 r. W uzasadnieniu wyrażono omówioną wcześniej tezę o „porządkowym” charakterze aktu delegowania. W sentencji stwierdzono natomiast, że ustawowe uprawnienie Ministra Sprawiedliwości do delegowania sędziego może być w jego zastępstwie wykonywane przez ministerialnych urzędników albo w zastępstwie (na podstawie art. 37 ust. 5 Ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów), albo w ramach udzielonego upoważnienia (art. 37 ust. 1 teźże ustawy)⁸¹. Jak sygnalizowałem wcześniej, zdanie odrębne zgłosiło 26 sędziów.

W uzasadnieniu uchwały pełnego składu SN przyjęto zgoła odmienną argumentację. Po pierwsze, stwierdzono jednoznacznie, że art. 77 p.u.s.p. nie nasuwa zastrzeżeń z punktu widzenia konstytucyjnej zasady prawa obywatela do sądu właściwego, niezależnego, bezstronnego, niezawisłego ani nie stanowi wyłomu w konstytucyjnej zasadzie podziału władz, w szczególności z uwagi na ów „porządkowy” charakter aktu delegowania. Po drugie, stwierdzono, że wymóg osobistego wykonywania przez Ministra Sprawiedliwości kompetencji w zakresie delegowania sędziów został uchylony z dniem wejścia w życie Ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Po trzecie, podkreślono, że zakres przedmiotowy „zastępstwa” udzielanego na podstawie art. 37 ust. 5 ustawy o Radzie Ministrów zależy wyłącznie od woli ministra, a zatem może obejmować również udzielenie zastępcy pewnej swobody w zakresie delegowania sędziów. Co więcej, zdaniem SN, na podstawie art. 37 ust. 1 teźże ustawy Minister Sprawiedliwości może polecić pisemnie bądź ustnie podpisywanie decyzji o delegowaniu określonych sędziów.

⁷⁹ Postanowienie SA w Warszawie z 24 kwietnia 2007 r., II AKz 164/07, LEX nr 282387.

⁸⁰ Postanowienie SN z 17 lipca 2007 r., III CZP 72/07, LEX nr 306881; postanowienie SN z 23 października 2007 r., III CZP 90/07, LEX nr 345567.

⁸¹ Uchwała SN (pełnego składu) z 14 listopada 2007 r., BSA I-4110-5/2007.

Pogląd pełnego składu wydaje się trudny do zaakceptowania co najmniej z kilku względów. Trudno stwierdzić, na jakiej podstawie SN doszedł do wniosku, że „pomoc”, której dotyczy art. 37 ust. 1 ustawy o Radzie Ministrów, może obejmować również wykonywanie „za ministra” tak istotnych zadań jak delegowanie sędziów. Jak wskazał sędzia Stanisław Dąbrowski w zdaniu odrębnym, taka interpretacja może prowadzić do „zatarcia różnicy między pomocą i zastępstwem”⁸². Nasuwa się też pytanie, w jaki sposób strona postępowania może ustalić, czy sekretarz stanu (albo podsekretarz stanu) został prawidłowo upoważniony do delegowania sędziów, gdy upoważnienie zostało udzielone ustnie⁸³.

Stanowisko wyrażone w uchwale zostało oparte na nietrafnej według mnie tezie, że akt delegowania jest jedynie aktem o charakterze porządkowym, dokonywanym wyłącznie do celów organizacyjnych⁸⁴. Ponadto w argumentacji SN pominięto zupełnie kwestię ewentualnych zagrożeń dla niezawisłości sędziowskiej wynikających z możliwości delegowania sędziego „za jego zgodą”. Kategorycznie odrzucono tezę, że instytucja delegowania stanowi wyłom w konstytucyjnej zasadzie podziału władz. Można z pewną dozą ostrożności przypuszczać, że na treść wydanej uchwały wpływ miały przede wszystkim dane przedstawione we wniosku Prezesa Sądu Najwyższego, z których wynikało, że w latach 2003–2006 zostało wydanych ok. 4500 delegacji, z czego tylko niektóre zostały podpisane osobiście przez Ministra Sprawiedliwości⁸⁵. Powtórzenie w uchwale pełnego składu SN tezy wyrażonej w uchwale 3 sędziów z 17 lipca 2007 r. mogłoby więc doprowadzić do konieczności uchylenia bardzo dużej liczby wyroków⁸⁶.

Choć w moim przekonaniu kompetencja w zakresie delegowania sędziów powinna być wykonywana przez Ministra Sprawiedliwości osobiście, należy mieć na uwadze, że uchwały pełnego składu, z chwilą ich podjęcia, uzyskują moc zasad

⁸² Uzasadnienie zdania odrębnego sędziego Stanisława Dąbrowskiego do przywołanej wyżej uchwały.

⁸³ M. Jaślikowski, *op. cit.*, s. 126.

⁸⁴ Odmienne: K. Dudka, *Glosa do uchwały pełnego składu SN z dnia 14 listopada 2007 r. (sygn. akt BSA 1-4110-5/07)*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 4(87), s. 223–226; B. Mik, *Glosa do uchwały SN z dnia 14 listopada 2007 r., BSA-4110-5/07*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6, s. 164–176.

⁸⁵ Por. m.in. uzasadnienie zdania odrębnego sędziów Jacka Gudowskiego i Józefa Iwulskiego; A. Tomaszek, O. Szejnert-Roszak, *Uprawnienie do delegowania sędziów*, [w:] *Orzecznictwo SN w zakresie postępowania cywilnego – okiem praktyków*, red. A. Tomaszek, O. Szejnert-Roszak, Warszawa 2011, s. 663; W. Kozielowicz, *Instytucja delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie – aspekty ustrojowe i procesowe*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009, s. 191.

⁸⁶ Warto zauważyć, że część sędziów opowiedziała się za odmienną sentencją uchwały pełnego składu SN i ograniczeniem możliwości wznowienia postępowań, w których orzekali sędziowie wadliwie delegowani. Por. uzasadnienie zdania odrębnego sędzi Ireny Gromskiej-Szuster; uzasadnienie zdania odrębnego sędziego Stanisława Zabłockiego.

prawnych⁸⁷. Są zatem wiążące dla innych składów orzekających SN tak długo, jak nie zostanie wydana nowa uchwała⁸⁸. W późniejszym orzecznictwie Sąd Najwyższy uznawał oczywiście konsekwentnie, że kompetencja Ministra Sprawiedliwości w zakresie delegowania sędziów do pełnienia obowiązków w innym sądzie może być wykonywana również przez sekretarzy oraz podsekretarzy stanu⁸⁹. Mimo że zapewniono jednolitość orzecznictwa, nie sposób jednak stwierdzić, że sam pogląd prawny przestał budzić wątpliwości.

Warto odnotować, że w późniejszej uchwale z 28 stycznia 2014 r. pełny skład SN stanął na stanowisku, że Minister Sprawiedliwości nie może być zastąpiony przez sekretarza ani podsekretarza stanu w wydaniu decyzji o przeniesieniu sędziego, bez jego zgody, na inne miejsce służbowe (na podstawie art. 75 § 2 w zw. z art. 75 § 3 p.u.s.p.)⁹⁰. Zgodnie ze zdaniem odrębnym sędziego Zbigniewa Myszkę – SN tym samym „co najmniej pośrednio podważył” wcześniejszą uchwałę pełnego składu SN z 14 listopada 2007 r. Sędzia-dysydent zauważył, że decyzje o przenoszeniu sędziów ze zniesionych sądów rejonowych do równorzędnych sądów rejonowych nie prowadzą do „poszerzenia” władzy sędziów – w przeciwieństwie do aktów delegowania sędziów do sądów wyższego rzędu. Z tego względu decyzje w zakresie przenoszenia sędziów tym bardziej powinni móc wydawać sekretarz stanu oraz podsekretarze stanu⁹¹. Dotychczas Sąd Najwyższy nie odstąpił jednak wprost od poglądu wyrażonego w 2007 r.

3.3. Pojęcie „szczególnie uzasadnione wypadki”

Jak wspominałem we wcześniejszych fragmentach niniejszego opracowania, w wyniku nowelizacji, która weszła w życie 28 marca 2012 r., w art. 77 § 1 pkt 1 wskazano wyraźnie, że delegowanie sędziego do sądu wyższego może nastąpić „w szczególnie uzasadnionych wypadkach”. Minister Sprawiedliwości powinien mieć przy tym na względzie „racjonalne wykorzystanie kadr sądownictwa powszechnego oraz potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych sądów”⁹². Nasuwa się zatem pytanie, kiedy zachodzi ów „szczególnie uzasadniony wypadek”.

⁸⁷ Art. 87 § 1 Ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym; art. 61 § 6 Ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym.

⁸⁸ W. Sanetra, *Jednolitość orzecznictwa jako wartość sądowego stosowania prawa i rola Sądu Najwyższego w jej zapewnieniu*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 7–8, s. 22.

⁸⁹ M.in. wyrok SN z 8 lipca 2008 r., II PK 357/07, LEX nr 818585; postanowienie SN z 30 czerwca 2010 r., III KK 33/10, OSNwSK 2010, nr 1, poz. 1313; postanowienie SN z 8 lutego 2011 r., III KO 77/10, LEX nr 736766; postanowienie SN z 14 września 2016 r., V KO 52/16, LEX nr 2107111.

⁹⁰ Uchwała SN (pełnego składu) z 28 stycznia 2014 r., BSA I-4110-4/2013.

⁹¹ Uzasadnienie zdania odrębnego sędziego Zbigniewa Myszkę.

⁹² Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw.

Problem ten właściwie nie był analizowany przez sądy. W uzasadnieniu uchwały 7 sędziów SN z 17 maja 2016 r. wyrażono mimochodem pogląd, iż ocena w zakresie tego, czy istnieje „szczególnie uzasadniony wypadek”, należy do organu delegującego⁹³. Przy takim ujęciu pojawia się ryzyko nadużywania przez Ministra Sprawiedliwości kompetencji w zakresie delegowania sędziów do sądów wyższych.

Warto wspomnieć, że w 2012 r. w skardze wniesionej do WSA w Warszawie został sformułowany zarzut naruszenia art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. Skarżący – sędzia – wskazywał, że został odwołany z delegowania do sądu okręgowego „pomimo istnienia konieczności wsparcia kadrowego tego sądu”. Skarga ta została oddalona⁹⁴. Nie została również uwzględniona wniesiona później skarga kasacyjna⁹⁵. W uzasadnieniach obu orzeczeń nie sformulowano niestety jakichkolwiek uwag dotyczących interpretacji pojęcia „szczególnie uzasadnione wypadki”, ponieważ uznano, że owe akty Ministra Sprawiedliwości nie podlegają w ogóle kognicji sądów administracyjnych.

Wyrażenia takie jak „uzasadnione przypadki”, „szczególnie uzasadniony wypadek”, a także „szczególnie uzasadnione okoliczności” odnaleźć można w wielu innych aktach prawnych, choć należy mieć na uwadze, że za każdym razem odmienny będzie kontekst językowy, w którym użyto tych sformułowań. Co istotne, sądy niejednokrotnie dokonywały wykładni przepisów, w których treści pojawiają się tego rodzaju wyrażenia. Sądzę więc, że na podstawie analizy orzecznictwa sądowego można spróbować sformułować pewien katalog wskazówek interpretacyjnych, które pozwolą na prawidłowe stosowanie art. 77 § 1 pkt 1 w zakresie delegowania sędziów do sądów wyższego rzędu. Po przeprowadzeniu analizy 10 losowo wybranych wyroków⁹⁶ i uwzględnieniu kontekstu językowego, w którym użyto interesujących mnie wyrażen, proponuję przyjąć następujące założenia:

1. Wyrażenie „szczególnie uzasadnione przypadki” jest pojęciem nieostrym. Dokonując jego interpretacji, należy ocenić całokształt okoliczności faktycznych, w których podejmowane są decyzje w przedmiocie delegowania, w szczególności obciążenie zadaniami poszczególnych sądów.

⁹³ Uchwała ta, skądinąd, dotyczyła kompetencji prezesa sądu, nie kompetencji Ministra Sprawiedliwości. Por. uchwała SN (7 sędziów) z 17 maja 2016 r., III CZP 103/15, OSNC 2016, nr 11, poz. 124.

⁹⁴ Wyrok WSA w Warszawie z 15 listopada 2012 r., II SA/Wa 1450/12.

⁹⁵ Wyrok NSA z 18 października 2013 r., I OSK 320/13.

⁹⁶ Wyrok WSA w Gliwicach z 20 czerwca 2013 r., IV SA/Gl 405/13, LEX nr 1341081; wyrok NSA z 28 stycznia 2016 r., I OSK 1240/14, LEX nr 2032705; wyrok WSA w Rzeszowie z 8 marca 2017 r., II SA/Rz 1730/16, LEX nr 2281031; wyrok NSA z 7 września 2017 r., I OSK 712/17, LEX nr 2351489; wyrok WSA w Warszawie z 11 września 2019 r., II SA/Wa 671/19, LEX nr 3031817; wyrok WSA w Warszawie z 18 września 2019 r., II SA/Wa 399/19, LEX nr 3031781; wyrok WSA w Warszawie z 3 października 2019 r., II SA/Wa 588/19, LEX nr 3031657; wyrok WSA w Bydgoszczy z 21 stycznia 2020 r., II SA/Bd 648/19, LEX nr 2798987; wyrok WSA w Krakowie z 6 lipca 2022 r., III SA/Kr 1506/21, LEX nr 3404430; wyrok NSA z 12 lipca 2022 r., III OSK 2031/21, LEX nr 3368395.

2. Ocena dokonana przez Ministra Sprawiedliwości nie może być dowolna. Organ dokonujący aktu delegowania powinien móc sformułować przekonujące argumenty przemawiające za delegowaniem sędziego.
3. Delegowanie do sądu wyższego może nastąpić wyłącznie wyjątkowo, w szczególności gdy nie jest możliwe delegowanie sędziego z sądu wyższego lub sądu równorzędnego.
4. Potrzeba delegowania sędziego do sądu wyższego nie może budzić jakichkolwiek wątpliwości w ocenach formułowanych przez obiektywnego obserwatora. Wydaje się, że delegowanie sędziego do sądu wyższego w innym przypadku niż szczególnie uzasadniony mogłoby prowadzić do wniosku, iż sędzia został delegowany wadliwie, a zatem można by stwierdzić, że sąd orzekający z udziałem wadliwie delegowanego sędziego jest sądem nienależycie obsadzonym (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.) albo skład tego sądu jest sprzeczny z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Według mojej najlepszej wiedzy żaden sąd nie zakwestionował ani nawet nie badał oceny dokonanej przez Ministra Sprawiedliwości. Uważam jednak, że w obecnym stanie prawnym kwestia ta powinna być badana z urzędu przez każdy sąd, który rozpoznaje środek zaskarżenia wniesiony od orzeczenia wydanego z udziałem sędziego delegowanego do sądu wyższego rzędu.

3.4. Określenie czasu delegowania

Pewnych trudności może nastęrczać określenie przez organ delegujący czasu, na jaki następuje delegowanie sędziego. Na podstawie obecnie obowiązującego art. 77 § 1 p.u.s.p. Minister Sprawiedliwości może oczywiście delegować sędziego na czas nieokreślony, w stosunkowo łatwy sposób eliminując potencjalne problemy. Niemniej jednak niejednokrotnie sędziowie są delegowani na pewien uprzednio określony czas. Z tego względu nasuwają się co najmniej dwie wątpliwości. Po pierwsze, powstaje pytanie, czy sędzia może dokonywać jakichkolwiek czynności w innym sądzie po zakończeniu okresu delegowania. Po drugie, można rozważać, czy dopuszczalne jest określenie czasu delegowania przez odwołanie się do pewnego zdarzenia, które ma nastąpić w przyszłości.

Odnosząc się do pierwszego zagadnienia, należy zauważyć, że po wejściu w życie ustawy z 2001 r. w orzecznictwie wielokrotnie wyrażono pogląd, iż po zakończeniu okresu delegowania sędzia nie może podejmować jakichkolwiek czynności jurysdykcyjnych w sądzie, do którego został delegowany, w szczególności nie może brać udziału w ogłoszeniu wyroku⁹⁷. Stanowisko to nie powinno budzić większych

⁹⁷ M.in. wyrok SA w Katowicach z 10 października 2002 r., II AKa 509/01, OSA 2003, nr 7, poz. 76; wyrok SN z 18 listopada 2009 r., III KK 188/09, LEX nr 560589; postanowienie SN z 19 sierpnia 2009 r., III CZP 48/09, LEX nr 522958; wyrok SN z 10 czerwca 2010 r., IV KK 422/09, OSNKW 2010, nr 9, poz. 81; wyrok SN z 25 listopada 2010 r., V KK 193/10, LEX nr 667530;

zastrzeżeń. Wraz z zakończeniem delegowania sędzieja przestaje być uprawniony do pełnienia obowiązków sędziowskich poza sądem macierzystym, natomiast orzeczenie wydane z jego udziałem może podlegać uchyleniu ze względu na nienależytą obsadę sądu albo sprzeczność składu sądu z przepisami prawa.

W orzecznictwie pojawił się również pogląd odmienny, dopuszczający ogłaszanie wyroków po zakończeniu delegowania⁹⁸. W mojej ocenie brak jest jednak podstaw do zaaprobowania tego stanowiska. Zostało ono również jednoznacznie zanegowane przez SN w uchwale 7 sędziów z 24 maja 2012 r. Opiera się na rozszerzającej wykładni art. 77 § 1 p.u.s.p., która ze względu na wyjątkowy charakter aktu delegowania jest niedopuszczalna. W uzasadnieniu przywołanej uchwały SN wyraźnie podkreślono, iż czynności jurysdykcyjne podjęte „poza czasem delegowania” w sądzie, do którego sędzieja został delegowany, nie mają podstawy prawnej, a zatem są czynnościami dokonanymi „poza kompetencją”⁹⁹.

W orzecznictwie ugruntowany jest jednak pogląd, zgodnie z którym sędzieja może sporządzić uzasadnienie wyroku po zakończeniu okresu delegowania. Przyjmuje się bowiem, że uzasadnienie „istnieje” już w chwili podejmowania decyzji przez sąd, a sama czynność sporządzenia podejmowana jest *ex post* i ogranicza się do powtórzenia uzgodnionego wcześniej stanowiska¹⁰⁰. Oczywiście można mieć pewne wątpliwości co do prawidłowości takiego rozwiązania zagadnienia. Jeśliby rygorystycznie uznawać, że wszelkie czynności podejmowane przez sędziego poza okresem delegowania są czynnościami dokonywanymi przez sędziego niewłaściwego, trzeba by dojść do wniosku, że sędzieja nie powinien również pisać i podpisywać uzasadnień. Pewną próbą wyeliminowania tego problemu jest dodany w wyniku jednej z ostatnich nowelizacji art. 47b § 4 p.u.s.p., zgodnie z którym zakończenie delegowania „nie stanowi przeszkody” do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu pełnienia służby, aż do ich zakończenia. W praktyce przepis ten może prowadzić do sytuacji, w których sędzieja przez długi okres podejmuje czynności zarówno w sądzie niższego rzędu, jak i w sądzie wyższego rzędu. Rozwiązanie to wydaje się ustrojowo wadliwe.

wyrok SN z 25 listopada 2010 r., V KK 177/10, LEX nr 653673; wyrok SN z 18 stycznia 2011 r., V KK 231/10, LEX nr 694550; wyrok SN z 8 marca 2016 r., IV KK 389/15, LEX nr 2002529.

⁹⁸ Postanowienie SN z 30 maja 2008 r., III CSK 10/08, LEX nr 442539; wyrok SN z 17 kwietnia 2008 r., I CSK 79/08, LEX nr 395251; wyrok SN z 21 czerwca 2006 r., I CSK 87/06, LEX nr 195402; wyrok SN z 17 kwietnia 2008 r., I CSK 500/07, LEX nr 393885.

⁹⁹ Sentencja przywołanej uchwały dotyczy tzw. małej delegacji, dokonywanej przez prezesa sądu apelacyjnego (art. 77 § 8 i § 9 p.u.s.p.). Uwagi sformułowane w uzasadnieniu można odnieść jednak również do delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości. Por. uchwała SN (7 sędziów) z 24 maja 2012 r., III CZP 77/11, OSNC 2012, nr 11, poz. 123.

¹⁰⁰ Wyrok SN z 30 września 2016 r., I CSK 595/15, LEX nr 2155202; postanowienie SN z 23 stycznia 2018 r., III KO 74/17, LEX nr 2435628; wyrok SA w Warszawie z 14 lutego 2022 r., II AKa 323/20, LEX nr 3348653.

Odnosząc się do drugiego zagadnienia, należy podkreślić, że najczęściej w orzecznictwie natrafić można na przypadki określenia okresu delegowania tzw. metodą kalendarzową, czyli przez wskazanie dat wyznaczających pierwszy i ostatni dzień. Powstaje natomiast pytanie o dopuszczalność innych metod wyznaczania tego okresu. Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie uznawał, że Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego również „do czasu zakończenia sprawy”¹⁰¹. Przyjmowano bowiem, że skoro dzień zakończenia postępowania jest niemożliwy do przewidzenia, to delegowanie następuje właściwie na czas nieokreślony¹⁰².

Nie można jednocześnie przeoczyć faktu, że latach 2021–2022 ukształtowała się linia orzecznicza, zgodnie z którą delegowanie sędziego „na czas pełnienia określonej funkcji” (takiej jak funkcja prezesa albo wiceprezesa) nie wywołuje skutków prawnych¹⁰³. W orzecznictwie niezmiennie podkreśla się, że ten rodzaj delegacji jest nieznanym polskiej ustawie. Formułowany jest argument z zakazu wykładni homonimicznej, polegający na odwołaniu się do niegdyś obowiązującego przepisu Kodeksu pracy, w którym wyraźnie rozróżniano umowę o pracę zawartą „na czas określony” i „na czas wykonania określonej pracy”. Pojawia się jednak wątpliwość, czy odwołanie do prawa pracy jest w tym przypadku w ogóle relewantne. W większości orzeczeń podkreśla się również niedopuszczalność powiązania czasu trwania delegacji z okolicznością pełnienia funkcji prezesa (bądź wiceprezesa) ze względu na konieczność ochrony niezawisłości sędziowskiej. Tym samym konsekwentnie stwierdza się wadliwość dokonanych w ten sposób aktów delegowania, przez co zaskarżone orzeczenia podlegają uchyleniu.

W tym miejscu muszę również zasygnalizować, że w trakcie przygotowywania przeze mnie niniejszej książki została uchwalona kolejna ustawa zmieniająca treść art. 77 p.u.s.p. Z dniem 15 kwietnia 2023 r. wszedł w życie nowo dodany art. 77 § 1a, który wyraża normę nakazującą uznawać „delegowanie sędziego na czas pełnienia funkcji lub zajmowania stanowiska” za delegowanie na czas określony¹⁰⁴. Nakaz ten

¹⁰¹ Postanowienie SN z 2 grudnia 2004 r., II KK 72/04, LEX nr 141364; postanowienie SN z 26 lutego 2016 r., III KK 336/15, LEX nr 2057626.

¹⁰² Sąd Najwyższy stoi jednak na stanowisku, że metoda wyznaczania ram czasowych delegacji „do zakończenia postępowania” jest nietrafna w przypadku tzw. delegacji prezesowskiej, która ograniczona jest nieprzekraczalnym terminem ustawowym. Por. uchwała SN z 26 września 2002 r., I KZP 28/02, OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 99.

¹⁰³ Wyrok SN z 25 maja 2021 r., IV KK 70/21, OSNK 2021, nr 8, poz. 32; wyrok SN z 21 lipca 2021 r., II KK 208/20, LEX nr 3207870; wyrok SA w Krakowie z 4 sierpnia 2021 r., III AUa 1387/19, LEX nr 3228930; wyrok SN z 25 sierpnia 2021 r., IV KK 152/21, LEX nr 3344300; wyrok SN z 9 września 2021 r., IV KK 384/21, LEX nr 3231828; wyrok SN z 26 stycznia 2022 r., V KK 101/21, LEX nr 3394820; wyrok SN z 3 marca 2022 r., III KK 454/21, LEX nr 3409122; wyrok SN z 10 maja 2022 r., IV KO 133/21, LEX nr 3409759; wyrok SN z 24 czerwca 2022 r., III KK 264/22, LEX nr 3391965.

¹⁰⁴ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

wiąże interpretatora jedynie w sytuacji, gdy ustawa określa okres, na jaki obejmuje się funkcję lub stanowisko. Należy jednak zauważyć, że prezesi oraz wiceprezesi sądów apelacyjnych i okręgowych są powoływani na okres sześciu lat (art. 26 § 1 i § 2), natomiast kadencje prezesów oraz wiceprezesów sądów rejonowych wynoszą cztery lata (art. 26 § 3 i § 4). Zgodnie natomiast z art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. okres delegowania sędziego na czas nieokreślony nie może przekroczyć dwóch lat, a zatem niedopuszczalne jest powiązanie delegowania sędziego z powołaniem na stanowisko prezesa (bądź wiceprezesa).

Nasuwa się jedynie pytanie, czy Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego na czas pełnienia funkcji prezesa w ostatnich dwóch latach kadencji. Wydaje się, że taki sposób określenia czasu delegowania będzie prowadzić do naruszenia prawa jednostki do niezawisłego i bezstronnego sądu, na co wyraźnie wskazuje się w najnowszym orzecznictwie SN. W ostatniej nowelizacji zmodyfikowano, co prawda, również treść art. 55 § 4 p.u.s.p. Z przepisu tego można odtworzyć normę zakazującą stwierdzania sprzeczności składu sądu z przepisami prawa, nienależytego obsadzenia sądu lub udziału osoby nieuprawnionej lub niezdolnej do orzekania w wydaniu orzeczenia w sytuacji, gdy orzeczenie zostało wydane z udziałem sędziego delegowanego na czas pełnienia funkcji lub zajmowania stanowiska. W mojej ocenie norma ta jest w sposób oczywisty niezgodna z art. 45 Konstytucji. Zastosowaniu jej stoi na przeszkodzie również art. 19 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE)¹⁰⁵. Zakaz ten istotnie ogranicza możliwość kontroli legalności ministerialnych aktów delegowania. Można zatem sądzić, że istnieją przesłanki pozwalające sądom na odstępnie od stosowania tej normy.

Przechodząc do podsumowania niniejszej części rozważań, pragnę podkreślić, że w najnowszym orzecznictwie wyraźnie akcentuje się konieczność wskazania początkowej i końcowej daty okresu delegowania¹⁰⁶. Wydaje się więc, że obecnie jedynie dopuszczalną metodą ustalania okresu delegowania jest tzw. metoda kalendarzowa. Istnieje pewne prawdopodobieństwo, że przy znacznie bardziej restrykcyjnym stanowisku SN nie będą aprobowane delegacje, w których okres delegowania został wyznaczony przez odwołanie się do pewnego zdarzenia przyszłego, mającego nastąpić w nieznanym jeszcze momencie (np. przez użycie formuły „do zakończenia sprawy”). Można by bowiem rozważać również i tę kwestię, czy powiązanie okresu delegowania z czasem trwania postępowania sądowego negatywnie wpływa na niezawisłość sędziowską i prawo jednostki do rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Dotychczas zagadnienie to nie zostało jednak szerzej omówione w orzecznictwie.

¹⁰⁵ Traktat o Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.).

¹⁰⁶ Por. postanowienie SN z 14 września 2022 r., I KZP 10/22, LEX nr 3402768.

4. Typologia funkcji delegowania sędziego

Funkcje instytucji delegowania sędziego były przedmiotem zainteresowania nauki prawa w dość ograniczonym zakresie. Autorem jedynej doktrynalnej typologii tych funkcji jest Paweł Czarnecki, który zaproponował wyróżnienie:

- 1) funkcji uprawniającej (legitymującej),
- 2) funkcji kompetencyjno-logistycznej (porządkowej),
- 3) funkcji ochrony stałości jurysdykcji,
- 4) funkcji gwarancyjnej,
- 5) funkcji weryfikacyjnej (szkoleniowej)¹⁰⁷.

Przedstawiona propozycja wydaje się jedynie częściowo trafna. Może budzić pewne zastrzeżenia, które wymagają uzupełniającego komentarza. W niniejszej części opracowania odniosę się po kolei do poszczególnych pojęć wyróżnionych przez Pawła Czarneckiego, a także do niektórych stanowisk przyjmowanych w orzecznictwie. Nie można wszak zbagatelizować faktu, że niekiedy sądy również podejmowały próby zidentyfikowania funkcji, jakie powinna spełniać instytucja delegowania.

W orzecznictwie wielokrotnie stwierdzano, że delegowanie pełni funkcję uprawniającą (bądź legitymującą) sędziego do orzekania w sądzie innym niż jego sąd macierzysty¹⁰⁸. Sędzia delegowany do orzekania w innym sądzie (w tym w Sądzie Najwyższym albo w sądzie administracyjnym) nabywa niewątpliwie uprawnienie do orzekania w sprawach nienależących do właściwości sądu, w którym ma swoje miejsce służbowe. Tym samym modyfikacji ulega zakres władzy konkretnego sędziego. Wyróżnienie tej funkcji jest, moim zdaniem, o tyle operatywne, o ile zastrzeżemy, że ową funkcję uprawniającą będziemy rozumieć szeroko. W obecnym stanie prawnym dopuszczalne są bowiem różne postacie delegowania sprowadzające się do wyznaczania sędziom obowiązków administracyjnych.

W mojej ocenie najważniejszą funkcją delegowania jest tzw. funkcja porządkowa (kompetencyjno-logistyczna). Nie należy tego pojęcia mylić z tzw. aktem o charakterze porządkowym. Wyróżnienie jej jest dlatego istotne, że pozwala udzielić odpowiedzi na pytanie, jaki jest cel delegowania sędziów poza ich miejsce służbowe. Paweł Czarnecki uznaje omawianą instytucję za pewien sposób na „rozwiązywanie trudności logistycznych” w sądach, związanych w szczególności z brakiem odpowiedniej liczby etatów¹⁰⁹. W orzecznictwie wskazuje się przy tym na konieczność

¹⁰⁷ P. Czarnecki, *Pojęcie i funkcje delegacji sędziego w aspekcie ustrojowym i karnoprosocym*, „Justitia” 2010, nr 2, s. 6–7.

¹⁰⁸ M.in. wyrok SN z 1 października 2002 r., V KK 114/02; wyrok SN z 12 czerwca 2007 r., IV KK 42/07; wyrok SN z 12 stycznia 2009 r., II KK 331/08; wyrok SN z 20 stycznia 2009 r., II KK 230/08; postanowienie SN z 12 maja 2016 r., III KK 494/15, LEX nr 2148617.

¹⁰⁹ P. Czarnecki, *op. cit.*, s. 6. Por. podobne stanowisko: I. Hażyduk-Hawrylak, *Art. 77, [w:] Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. I. Hażyduk-Hawrylak, B. Kołecki, A. Wlekińska, Warszawa 2018, s. 248.

zapewnienia sprawności postępowań¹¹⁰. Na takie *ratio legis* delegowania wskazywano zarówno w okresie II Rzeczypospolitej, jak i PRL. Oczywiście jeżeli tego rodzaju funkcja istnieje i jest realizowana, to delegowanie sędziów powinno następować wyłącznie wyjątkowo. Sędziowie są bowiem powoływani na poszczególne stanowiska przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa¹¹¹. Jeżeli o obsadzie poszczególnych stanowisk w sądach decydowałby według własnego uznania Minister Sprawiedliwości, to w praktyce mogłoby dochodzić do znacznego osłabienia ustrojowej pozycji KRS.

Z powyższych względów można mieć uzasadnione wątpliwości co do tego, czy zasadnie wyróżniona została funkcja ochrony stałości jurysdykcji, wynikająca z prezydenckiego aktu powołania. Zgodnie z uwagami sformułowanymi przez Pawła Czarneckiego instytucja delegowania ma gwarantować stałość zajmowanego przez sędziego stanowiska, ponieważ delegowanie może być dokonane dopiero „po przeprowadzeniu odpowiedniej procedury i przez uprawnione podmioty”¹¹². Należy jednak zauważyć, że w obecnym stanie prawnym miejsce wykonywania przez sędziego czynności może być dość swobodnie modyfikowane przez Ministra Sprawiedliwości, jeśli tylko sędzia będzie wyrażał zgodę na delegowanie. Tytułem przykładu – sędzia sądu rejonowego, który uzyskał negatywną opinię w postępowaniu przed KRS i nie został powołany na stanowisko sędziego sądu okręgowego, w praktyce mógłby orzekać w sądzie wyższego rzędu wyłącznie na podstawie aktu delegowania. Uważam więc, że w aktualnym kształcie instytucja ta pełni raczej funkcję osłabiającą stałości jurysdykcji.

Podobne zastrzeżenia można sformułować w odniesieniu do funkcji gwarancyjnej. Paweł Czarnecki uznaje, że instytucja delegowania chroni uczestników postępowania przed ryzykiem manipulowania składami orzekającymi¹¹³. W mojej ocenie jest to pogląd nietrafny. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości może stwarzać co najwyżej nowe zagrożenia. Z pewnością nie „eliminuje”, jak to określa autor, istniejących już ryzyk. Częściowo można się natomiast zgodzić z poglądem sformułowanym w orzecznictwie, zgodnie z którym art. 77 p.u.s.p. stanowi gwarancję dla samych sędziów. Delegowanie może być bowiem dokonywane „tylko zgodnie z regułami ustalonymi przez ustawę”¹¹⁴. I w tym przypadku trzeba jednak mieć na względzie to, że kryteria, którymi w praktyce kieruje się organ delegujący przy wykonywaniu swojej kompetencji, niekonieczne muszą być znane sędziom. W ustawie nie wskazano ani przesłanek wiążących ministra przy wyborze sędziów delegowanych¹¹⁵, ani okoliczności, w których sędzia może być odwołany z delegowania.

¹¹⁰ Uchwała SN z 26 września 2002 r., I KZP 28/02.

¹¹¹ Problem ten zostanie szerzej omówiony w rozdziale III.

¹¹² P. Czarnecki, *op. cit.*, s. 7.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ Por. uchwała SN z 21 listopada 2001 r., I KZP 28/01.

¹¹⁵ Pewien wyjątek stanowi oczywiście *lex specialis* umiejscowiony w ustawie o SN.

Autor analizowanej przeze mnie typologii wyróżnia także funkcję weryfikacyjną (szkoleniową), stwierdzając, że delegowanie stanowi dla sędziego „swego rodzaju okres próbny do orzekania w sądzie wyższego rzędu”, a zarazem ma służyć „przygotowaniu kadry sędziowskiej do orzekania w innym sądzie”¹¹⁶. Nie jest to bynajmniej pogląd odosobniony. Również w orzecznictwie natrafić można na tezę, że delegowanie ma służyć doborowi i awansowaniu sędziów, jak również doskonaleniu zawodowemu¹¹⁷. Wydaje się, że uzyskanie „delegacji” w sądzie wyższego rzędu bywa przez samych sędziów uznawane za etap poprzedzający powołanie na nowe stanowisko¹¹⁸.

Jeżeli nawet kompetencja do delegowania sędziów wykorzystywana jest w opisanym wyżej sposób przez Ministra Sprawiedliwości, to w tym przypadku można mówić co najwyżej o tzw. funkcji realizowanej, czyli „następstwie działania prawa”, ale z pewnością nie o funkcji założonej, czyli o oczekiwaniach związanych z wprowadzeniem danej instytucji¹¹⁹. Należy wyraźnie podkreślić, że z perspektywy konstytucyjnej zasady podziału władz delegowanie sędziów ma charakter wyjątkowy. Przyjmując założenie o racjonalności pracodawcy, nie możemy uznać, że wstępne decyzje w przedmiocie awansów sędziowskich powinien podejmować minister. Gdyby delegowanie miało pełnić taką właśnie funkcję, organem upoważnionym do selekcji kandydatów na sędziów delegowanych powinna być Krajowa Rada Sądownictwa.

Uwzględniając sformułowane przeze mnie uwagi krytyczne, można stwierdzić, że instytucja delegowania sędziów istnieje w systemie prawnym po to, aby realizować dwie funkcje. Po pierwsze, powinna służyć tymczasowemu rozwiązywaniu problemów kadrowych (funkcja porządkowa). Po drugie, ma uprawniać sędziego do podejmowania innych czynności niż te, które wynikają z prezydenckiego aktu powołania (funkcja uprawniająca). Uważam, że instytucja ta powinna zostać tak ukształtowana, aby możliwa była realizacja także trzeciej funkcji – funkcji gwarancyjnej (zarówno wobec stron postępowania, jak i samych sędziów). Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości nie powinno być natomiast uznawane za podstawową metodę weryfikowania sędziów mających objąć w przyszłości stanowiska w sądach wyższego rzędu.

¹¹⁶ P. Czarnecki, *op. cit.*, s. 7.

¹¹⁷ Uchwała SN z 26 września 2002 r., I KZP 28/02.

¹¹⁸ M.in. T. Erciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *op. cit.*, s. 267; Ł. Korózs, M. Sztorc, *Ustrój sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 117–118; S. Dąbrowski, A. Łazarska, *op. cit.*, s. 364. W tym miejscu chciałbym zastrzec, że zweryfikowanie tej hipotezy wymagałoby przeprowadzenia rzetelnego badania empirycznego z zakresu socjologii prawa.

¹¹⁹ M. Borucka-Arctowa, *Spoleczne funkcje prawa formułowane w doktrynie, ustawodawstwie i orzecznictwie*, [w:] *Spoleczne poglądy na funkcje prawa*, red. M. Borucka-Arctowa, Wrocław 1982, s. 8.

5. Praktyka delegowania sędziów po wejściu w życie Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych

Odtworzenie pełnego obrazu praktyki delegowania sędziów po wejściu w życie art. 77 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych jest zadaniem nader trudnym. Informacje o kolejnych decyzjach podejmowanych przez Ministra Sprawiedliwości nie są publikowane w jakimkolwiek powszechnie dostępnym rejestrze. Do wiadomości publicznej nie były kierowane też oświadczenia dotyczące motywów, którymi kierował się minister, realizując przysługującą mu kompetencję. Przedstawione w niniejszym podrozdziale dane nie mają z pewnością charakteru wyczerpującego, a wnioski przyjmowane na ich podstawie muszą być formułowane z dużą ostrożnością. Na kolejnych stronach prezentuję dane liczbowe odnoszące się do trzech zakresów czasowych:

- lata 2001–2008,
- lata 2020–2022,
- dzień 9 listopada 2022 r.

Pierwszy zbiór danych (tabela 1) został udostępniony Trybunałowi Konstytucyjnemu przez Ministra Sprawiedliwości w związku z koniecznością rozpoznania wspomnianej już sprawy o sygn. K 45/07¹²⁰. Dane liczbowe umieszczono następnie w uzasadnieniu wyroku¹²¹. Istotną słabością tego zestawienia jest fakt, że dane nie zostały podzielone na poszczególne lata. Nie wiadomo zatem, ilu sędziów delegowanych było każdego roku. Nie jest także znany czas trwania poszczególnych delegacji. Niemniej jednak można na podstawie tych danych poczynić kilka istotnych obserwacji. Nie ulega wątpliwości, że największą grupę stanowili sędziowie delegowani do innych sądów powszechnych, przy czym średnio co piąty sędzia delegowany był na czas nieokreślony. W praktyce niemalże zawsze sędziowie wyrażali zgodę na delegowanie. Odnotowano zaledwie jeden przypadek, gdy Minister Sprawiedliwości podjął decyzję wbrew woli sędziego.

Stosunkowo dużą grupę stanowili sędziowie delegowani do wykonywania czynności w Ministerstwie Sprawiedliwości. Co więcej, prawie 39% tych sędziów delegowanych było na czas nieokreślony. Na przestrzeni niemalże siedmiu lat zdarzały się również niejednokrotnie przypadki delegowania sędziów do Sądu Najwyższego, jak również do sądów administracyjnych. Co istotne, niektóre postacie delegowania nie były w ogóle wykorzystywane w praktyce, m.in. delegowanie do wypełniania obowiązków lub funkcji w ramach działań podejmowanych przez organizacje międzynarodowe lub ponadnarodowe oraz zespoły międzynarodowe, mimo że ta szczególna postać delegowania istniała w systemie prawnym już przez prawie dwa lata.

¹²⁰ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07.

¹²¹ Informacje te obejmują sędziów delegowanych w okresie od 1 października 2001 r. do 30 czerwca 2008 r.

Tabela 1. Liczba sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości (w latach 2001–2008)

Wyszczególnienie	Na czas określony	Na czas nieokreślony
Sędziowie delegowani do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie (za zgodą)	1613	376
Sędziowie delegowani do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie (bez zgody)	1	zakaz delegowania
Sędziowie delegowani do wykonywania czynności w Ministerstwie Sprawiedliwości	182	114
Sędziowie delegowani do wykonywania czynności w Sądzie Najwyższym	47	1
Sędziowie delegowani do wykonywania czynności w sądzie administracyjnym	51	zakaz delegowania
Sędziowie delegowani do wykonywania czynności w Biurze Krajowej Rady Sądownictwa	1	1
Sędziowie delegowani do wykonywania czynności administracyjnych w innym sądzie	0	0
Sędziowie delegowani do wykonywania czynności w Radzie Programowej Krajowego Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury	0	zakaz delegowania
Sędziowie delegowani do wypełniania obowiązków w międzynarodowej sędziowskiej organizacji pozarządowej	0	zakaz delegowania
Sędziowie delegowani do wypełniania obowiązków lub funkcji w ramach działań podejmowanych przez organizacje międzynarodowe lub ponadnarodowe oraz zespoły międzynarodowe	0	zakaz delegowania

Źródło: opracowanie własne.

Drugi zbiór (tabela 2) obejmuje okres od 1 stycznia 2020 r. do 31 grudnia 2022 r. Przedstawione dane zostały udostępnione mi przez prezesów poszczególnych sądów apelacyjnych w odpowiedzi na wnioski złożone na podstawie ustawy o dostępie do informacji publicznej¹²². Ze względu na wysokie ryzyko odmowy udostępnienia informacji zakres zapytania ograniczono do trzech ostatnich lat, a także do trzech obszarów:

- 1) liczby sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości (do sądu apelacyjnego),
- 2) liczby sędziów delegowanych przez Prezesa Sądu Apelacyjnego (na obszarze całej apelacji),
- 3) liczby sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości (na obszarze całej apelacji).

¹²² Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).

Na podstawie zebranych danych trudno jest sformułować uogólniające twierdzenia. Zwraca uwagę przede wszystkim niejednolita praktyka stosowania instytucji delegowania. Przez ostatnie trzy lata Minister Sprawiedliwości delegował do niektórych sądów apelacyjnych bardzo wielu sędziów, w szczególności do SA w Warszawie i SA we Wrocławiu. Do SA w Poznaniu, na podstawie art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p., nie został natomiast delegowany ani jeden sędzia. Istotne dysproporcje można zaobserwować też w zakresie korzystania przez prezesów z tzw. małej delegacji.

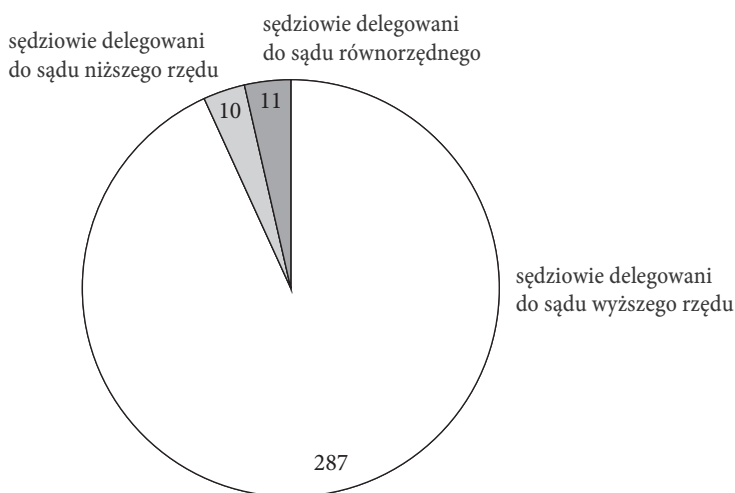
Przeprowadzenie tego badania umożliwiło natomiast sformułowanie dość nieoczekiwanej obserwacji. Prezesi sądów apelacyjnych w zasadzie nie mają informacji o liczbie sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości na obszarze konkretnej apelacji. W tym miejscu należy przypomnieć, że zgodnie z art. 77 § 9 p.u.s.p. prezes sądu, który deleguje sędziego do sądu wyższego rzędu, powinien mieć na względzie „racjonalne wykorzystanie kadr oraz potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych sądów działających na obszarze apelacji”. Wydaje się więc, że wymiana informacji między prezesami sądów apelacyjnych a Ministrem Sprawiedliwości przebiega w dość ograniczonym zakresie, co może uniemożliwiać rozsądne korzystanie z instytucji delegowania.

Tabela 2. Liczba sędziów delegowanych na obszarze poszczególnych apelacji (w latach 2020–2022)

Sąd Apelacyjny	Sędziowie delegowani przez Ministra Sprawiedliwości (do sądu apelacyjnego)	Sędziowie delegowani przez Prezesa Sądu Apelacyjnego (na obszarze całej apelacji)	Sędziowie delegowani przez Ministra Sprawiedliwości (na obszarze całej apelacji)
SA w Białymstoku	5	13	brak informacji
SA w Gdańsku	11	95	2 sędziów SA (do sądów niższego rzędu), brak informacji o delegowaniu sędziów innych sądów
SA w Katowicach	9	73	brak informacji
SA w Krakowie	14	69	brak informacji
SA w Lublinie	6	54	brak informacji
SA w Łodzi	11	156	11 (do sądów wyższego rzędu)
SA w Poznaniu	0	57	brak informacji
SA w Rzeszowie	3	9	brak informacji
SA w Szczecinie	4	41	brak informacji
SA w Warszawie	33	27	brak informacji
SA we Wrocławiu	25	48	brak informacji

Źródło: opracowanie własne.

Trzeci zbiór danych (wykres 1) dotyczy liczby sędziów delegowanych do pełnienia obowiązków sędziowskich. Informacje te zostały mi udostępnione przez Departament Kadr i Organizacji Sądów Powszechnych i Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości. W udzielonej odpowiedzi ograniczono się do wskazania aktualnych danych. Mimo że udostępniono zaledwie trzy wartości – liczbę sędziów delegowanych do sądów wyższego rzędu, liczbę sędziów delegowanych do sądów niższego rzędu oraz liczbę sędziów delegowanych do sądów równorzędnych, można sformułować na ich podstawie istotną tezę. Delegowanie sędziów do sądu wyższego nie ma w praktyce charakteru wyjątkowego, lecz jest najczęściej stosowanym wariantem delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziowskich.

Wykres 1. Liczba sędziów delegowanych do pełnienia obowiązków sędziowskich (na dzień 9 listopada 2022 r.)

Źródło: opracowanie własne.

6. Wnioski

Na podstawie analiz przeprowadzonych w niniejszym rozdziale można stwierdzić, że instytucja delegowania sędziego istotnie ewoluowała na przestrzeni ponad 20 lat obowiązywania Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Zaobserwować można w tym zakresie dwie ogólne tendencje.

Po pierwsze, w wyniku kolejnych nowelizacji stopniowo rozszerzano kompetencje Ministra Sprawiedliwości. Niemalże systematycznie ustawodawca wprowadzał nowe postacie delegowania do czynności niezwiązanych w ogóle z orzekaniem. Część z nich ma przy tym dość wątpliwe uzasadnienie aksjologiczne (np. delegowanie

sędziego do pełnienia czynności administracyjnych w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej). Niemniej jednak nie ulega wątpliwości, że w praktyce minister może w decydujący sposób wpływać na przebieg kariery zawodowej sędziego. Jednocześnie do dziś nie stworzono jakichkolwiek prawnych gwarancji udziału Krajowej Rady Sądownictwa oraz organów samorządu sędziowskiego w procedurze decydowania o tym, którzy sędziowie zostaną objęci aktem delegowaniem.

Po drugie, sądy wielokrotnie dokonywały prokonstytucyjnej wykładni art. 77 p.u.s.p., podejmując próby ograniczenia swobodnego korzystania z instytucji delegowania przez Ministra Sprawiedliwości oraz urzędników ministerialnych. Wydaje się jednak, że część sędziów odstąpiła świadomie od sięgania po *interpretatio restrictiva*, mając na względzie stabilność orzecznictwa, czego przykład stanowi chociażby uchwała pełnego składu SN z 14 listopada 2007 r. Należy zarazem zauważyć, że w najnowszym orzecznictwie uwidacznia się dość restrykcyjne podejście w zakresie oceny legalności aktów delegowania.

Na aprobatę zasługuje z pewnością fakt, że sędziom delegowanym stworzono odpowiednie gwarancje socjalne. Analizowana przeze mnie instytucja wykorzystywana jest jednak *de facto* do weryfikowania sędziów ubiegających się o awans, choć w art. 77 p.u.s.p. nie wskazano jakichkolwiek kryteriów wyboru kandydatów. W praktyce minister może korzystać z kompetencji w zakresie delegowania sędziów w sposób dość arbitralny. Mimo że ustawa dopuszcza delegowanie sędziów do sądów wyższego rzędu jedynie w „szczególnie uzasadnionych wypadkach”, większość sędziów zostaje delegowanych właśnie do tych sądów. W orzecznictwie nieraz wskazywano na wyjątkowy charakter instytucji delegowania oraz konieczność sięgania po nią jedynie w przypadkach nagłych. W rzeczywistości kompetencja ministra stosowana jest w szerokim zakresie.

Rozdział III

Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a standardy konstytucyjne i europejskie

1. Uwagi wprowadzające

W niniejszym rozdziale kompetencja Ministra Sprawiedliwości w zakresie delegowania sędziów została zestawiona ze standardami konstytucyjnymi i europejskimi. W pierwszej kolejności staram się ustalić, czy art. 77 p.u.s.p. jest zgodny z wybranymi przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Krytycznej analizie został poddany m.in. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 stycznia 2009 r. Następnie zmierzam do odpowiedzi na pytanie, czy obecny system delegowania sędziów narusza standardy wynikające z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, a także z prawa Unii Europejskiej. W tej części rozważań uwzględnione zostały stanowiska reprezentowane w dotychczasowym orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

2. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Przystępując do badania zgodności z Konstytucją kompetencji Ministra Sprawiedliwości w zakresie delegowania sędziów, na potrzeby niniejszej pracy przyjąłem następujące wzorce kontroli:

- art. 10 ust. 1 (zasada podziału władzy),
- art. 45 ust. 1 (prawo do sądu),
- art. 173 (zasada niezależności sądów),
- art. 179 (powoływanie sędziów przez Prezydenta RP),
- art. 180 ust. 2 (przeniesienie sędziego).

Punktem odniesienia mogłyby być również art. 2 (zasada demokratycznego państwa prawnego) i art. 178 ust. 1 (zasada niezawisłości sędziowskiej). Nie zostały one już uwzględnione w strukturze opracowania z uwagi na to, że w punkcie 2.2. obszernie omawiam problem prawa do „niezawisłego i bezstronnego sądu”. Niemniej jednak sądzę, że sformułowane przeze mnie uwagi można odnieść *mutatis mutandis* do obu celowo pominiętych przepisów.

2.1. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a zasada podziału władzy i zasada niezależności sądów

We wcześniejszych fragmentach opracowania wskazywałem już wyraźnie, że delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości może być postrzegane jako „wyłom” w konstytucyjnej zasadzie podziału władzy, co pozwoliło mi na przedstawienie niektórych problemów związanych z wykładnią i stosowaniem art. 77 p.u.s.p. Nie rozstrzygałem natomiast tego, czy powierzenie owej szczególnej kompetencji członkowi Rady Ministrów stanowi „naruszenie” zasady podziału władzy, wyrażonej w art. 10 Konstytucji RP¹. Sam fakt pewnego oddziaływania władzy ustawodawczej lub wykonawczej na władzę sądowniczą nie musi oczywiście prowadzić do naruszenia tej zasady².

Mając na względzie, że znaczenie zasady podziału władzy jest zagadnieniem niebywale spornym³, na kolejnych stronach ograniczę się jedynie do zwrócenia uwagi na te kwestie, które mogą mieć znaczenie przy ocenie konstytucyjności instytucji delegowania. Przed przejściem do dalszych rozważań należy przypomnieć, że zgodnie z art. 10 ust. 1 Konstytucji ustroj Rzeczypospolitej Polskiej opiera się zarówno na „podziale”, jak i na „równowadze” trzech władz. W systemie tym szczególną pozycję zajmują sądy i trybunały. Władza sądownicza jest bowiem jedyną władzą, którą uznano *explicite* za „odrębną i niezależną od innych władz” (art. 173).

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

² M. Pach, P. Tuleja, *Art. 10, [w:] Konstytucja RP, t. 1, Komentarz. Art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 350.

³ Por. m.in. G. Kuca, *O potrzebie reinterpretacji pojęcia „zasada podziału władzy”, [w:] Ustroje. Historia i współczesność. Polska – Europa – Ameryka Łacińska. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Jackowi Czajowskiemu*, red. G. Kuca, M. Grzybowski, P. Mikuli, Kraków 2013, s. 251–259; Z. Kmiecik, *Kontrowersje i nieporozumienia dotyczące rozumienia konstytucyjnej zasady podziału władz, [w:] System prawa administracyjnego, t. 10, Sądowa kontrola administracji publicznej*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2016, s. 661–666; M.M. Wiszowaty, *Zasada podziału władzy w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego pod rządami Konstytucji RP z 1997 roku, [w:] Trzecia władza – sądy i trybunały w Polsce. Materiały Jubileuszowego L Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego, Gdynia, 24–26 kwietnia 2008 roku*, red. A. Szmyt, Gdańsk 2008, s. 492–511.

Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości niewątpliwie stanowi formę oddziaływania władzy wykonawczej na władzę sądowniczą. Powstaje natomiast pytanie, czy tego rodzaju działania są dopuszczalne w świetle przywołanych zasad konstytucyjnych.

Z jednej strony, w literaturze przyjmuje się, że relacja między sądownictwem a pozostałymi władzami opiera się na zasadzie „separacji” judykatury⁴. Akcentuje się wręcz, że niezależność sądów dotyczy nie tylko sfery orzekania, lecz również samych struktur organizacyjnych⁵. Z drugiej strony, wymienia się różne kompetencje organów władzy ustawodawczej i wykonawczej, które nie naruszają tej niezależności, m.in. prezydenckie prawo łaski oraz uchwalanie przez parlament aktów amnestyjnych⁶. Niektórzy autorzy podkreślają, że pozostałe władze mogą oddziaływać na judykaturę wtedy i tylko wtedy, gdy podstawa ich działania została ustanowiona w samej Konstytucji⁷. Na tej podstawie można by dojść do wniosku, że delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości stanowi przykład niedopuszczalnego oddziaływania władzy wykonawczej na sądownictwo. W Konstytucji brak jest bowiem jakiegokolwiek wzmianki o delegowaniu sędziów.

Ze względu na istotne wątpliwości dotyczące zgodności art. 77 p.u.s.p. z zasadą podziału władzy (art. 10) i zasadą niezależności sądów (art. 173) w 2007 r. KRS złożyła do Trybunału Konstytucyjnego wnioszek, w którym podniesiono, że powierzenie Ministrowi Sprawiedliwości swobodnej kompetencji do delegowania sędziów poza ich dotychczasowe miejsce służbowe jest niekonstytucyjne (sprawa o sygn. K 45/07)⁸. We wniosku KRS zwróciła uwagę na dwie istotne okoliczności. Po pierwsze, podkreślono fakt, iż w wyniku aktu delegowania o prawie wydawania przez sędziego orzeczeń („w określonych sprawach, na określonym obszarze

⁴ M.in. P. Sarnecki, *Art. 10*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 5, red. L. Garlicki, Warszawa 2007, s. 13–14; J. Trzciniński, *Art. 173*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, red. L. Garlicki, Warszawa 1999, s. 10–11; L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2021, s. 93. Warto zauważyć, że prawdopodobnie pogląd ten został po raz pierwszy wyrażony w uzasadnieniu orzeczenia TK z 21 listopada 1994 r., K 6/94, OTK ZU 1994, nr 2, poz. 39.

⁵ S. Dąbrowski, *Niezależność sędziowska a podział władz*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2014, nr 1, s. 15; W. Sanetra, *Sądy powszechne i Sąd Najwyższy jako władza sądownicza*, [w:] *Trzecia władza – sądy i trybunały w Polsce...*, s. 97–98; R. Piotrowski, *Konstytucyjne granice reformowania sądownictwa*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2017, nr 2, s. 9.

⁶ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne...*, s. 94.

⁷ W. Sokolewicz, *Konstytucyjna regulacja władzy sądowniczej*, [w:] *Konstytucja, ustroj, system finansowy państwa. Księga pamiątkowa ku czci prof. Natalii Gajl*, red. T. Dębowska-Romanowska, A. Jankiewicz, Warszawa 1999, s. 152–153; R. Piotrowski, *Sędziowie a władza wykonawcza. Wybrane problemy konstytucyjne*, „Studia Iuridica” 2008, nr 48, s. 205.

⁸ Poza art. 10 ust. 1 i art. 173 we wniosku wskazano również dwa inne wzorce kontroli: art. 45 ust. 1 (prawo do sądu) i art. 180 ust. 2 (przeniesienie sędziego). Do przepisów tych odniosę się w dalszej części opracowania.

i w określonym czasie”) może decydować naczelny organ administracji rządowej. Po drugie, wskazano na ryzyko dokonywania zmiany składu orzekającego w interesie oskarżyciela publicznego związane z tym, że Minister Sprawiedliwości pełni zarazem funkcję Prokuratora Generalnego⁹.

Odnosząc się do tak sformułowanego zarzutu, w wyroku z 15 stycznia 2009 r. Trybunał stanął na stanowisku, że możliwość delegowania sędziów, za ich zgodą, do wykonywania czynności orzeczniczych nie narusza „minimum wyłączności kompetencyjnej” sądów, gdyż w ramach tej instytucji minister ani nie uzyskał prawa do rozstrzygania indywidualnych spraw sądowych, ani nie może wpływać w sposób wiążący na rozstrzygnięcia konkretnych spraw¹⁰. W uzasadnieniu podkreślono, że delegowanie sędziów ma umożliwiać szybkie reagowanie (w sposób tymczasowy) na potrzeby kadrowe, a tym samym zapewniać sprawne i rzetelne funkcjonowanie sądów¹¹. Mimochodem wskazano też, że to Minister Sprawiedliwości „zobowiązany jest ustrojowo do wykonania budżetu w zakresie funkcjonowania sądownictwa”¹².

Wydaje się, że w treści uzasadnienia pominięto istotny konstytucyjnie problem związany z tym, że pozycja władzy sądowniczej względem innych władz opiera się na zasadzie separacji. Choć Trybunał nawiązał do koncepcji „istoty” poszczególnych władz¹³, nie odniósł się w szerszym zakresie do ukształtowanej we wcześniejszym orzecznictwie tezy, zgodnie z którą „jakiegokolwiek wkraczanie w działanie i organizację władzy sądowniczej może być dokonywane jedynie wyjątkowo” i powinno mieć „dostateczne uzasadnienie merytoryczne”¹⁴. W uzasadnieniu wskazano, rzecz jasna, na funkcję, jaką pełni instytucja delegowania, jednak nie wyjaśniono, jakie względy przemawiają za przyznaniem odpowiedniej kompetencji akurat organowi władzy wykonawczej. Sam fakt, iż minister wykonuje kompetencje budżetowe, nie wydaje się wystarczającym argumentem przemawiającym za ingerencją egzekutywy w obsadę poszczególnych sądów.

Odrębnie rozważano natomiast problem delegowania sędziów, za ich zgodą, do wykonywania różnego rodzaju czynności administracyjnych, w tym w ramach administracji rządowej. Wskazano, że powierzenie obowiązków o charakterze administracyjnym znacznej liczbie sędziów może wpływać na „kondycję całego wymiaru sprawiedliwości”, a także nadmiernie ingerować w funkcjonowanie sądów i osłabiać sprawność całego sądownictwa. Trybunał zwrócił również uwagę na to, że

⁹ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, OTK-A 2009, nr 1, poz. 3, pkt I.1.6.

¹⁰ *Ibidem*, pkt F.4.1.1.

¹¹ Trybunał przyjął więc, że delegowanie pełni funkcję porządkową, nie weryfikacyjną. Por. uwagi sformułowane w rozdziale II.

¹² Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, pkt F.4.1.1.

¹³ Por. orzeczenie TK z 21 listopada 1994 r., K 6/94; wyrok TK z 29 listopada 2005 r., P 16/04, OTK-A 2005, nr 10, poz. 119, pkt 4.1; L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne...*, s. 89–90.

¹⁴ M.in. wyrok TK z 18 lutego 2004 r., K 12/03, OTK-A 2004, nr 2, poz. 8; orzeczenie TK z 9 listopada 1993 r., K 11/93, OTK 1993, nr 2, poz. 37.

sędziowie delegowani do tego rodzaju czynności usytuowani zostają „w urzędniczej strukturze administracji”, przez co stają się „hierarchicznie podporządkowani”¹⁵. Argumenty te, zdaniem TK, mogą wywoływać jedynie „niepokój”, lecz nie mogą przesądzać o niekonstytucyjności samej kompetencji ministra¹⁶.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że w okresie, w którym wydawany był wyrok, minister mógł delegować sędziów do wielu czynności niezwiązanych z orzekaniem¹⁷. Choć w uzasadnieniu wyroku wymieniono cały szereg zagrożeń związanych z tak szerokim zakresem kompetencji organu władzy wykonawczej, Trybunał stwierdził, że z zasadą podziału władzy i zasadą niezależności sądów niezgodny jest jedynie art. 77 § 1 pkt 2 p.u.s.p., i to wyłącznie w zakresie, w jakim dopuszcza łączenie funkcji orzekania z wykonywaniem czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości lub innej jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej. Skład orzekający miał na względzie to, że większość sędziów delegowanych wówczas do tych urzędów uzyskała zgodę na dalsze orzekanie w sądach, co w ocenie TK mogło prowadzić do „zacierania się różnicy między wykonywaniem wymiaru sprawiedliwości a pracą na rzecz władzy wykonawczej”¹⁸.

Wydaje się, że przyznanie ministrowi kompetencji w zakresie delegowania sędziów do czynności niezwiązanych z orzekaniem wymagałoby również dostatecznego uzasadnienia merytorycznego. Trybunał powołał się, co prawda, na konieczność zapewnienia „rzetelności i sprawności działania” różnego rodzaju instytucji, lecz zupełnie nie odniósł się w tej części uzasadnienia do zasady separacji władzy sądowniczej. Można sądzić, że stanowisko TK *de facto* zapewniło prawodawcy dość znaczną swobodę w zakresie kształtowania przepisów o delegowaniu sędziów. Należy przypomnieć, że w późniejszych latach dopuszczono również delegowanie sędziów do wykonywania czynności administracyjnych w Ministerstwie Spraw Zagranicznych i w Kancelarii Prezydenta RP.

W wyroku z 15 stycznia 2009 r. Trybunał orzekł natomiast, że delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości narusza zarówno zasadę podziału władzy, jak i zasadę niezależności sądów, wtedy gdy dokonywane jest bez zgody sędziego. Zauważono, że w tym przypadku minister może podjąć decyzję w pełni samodzielnie, nawet wbrew woli osoby delegowanej. Istotnym argumentem przemawiającym za stwierdzeniem niekonstytucyjności art. 77 § 7a i § 7b p.u.s.p. był również fakt, iż akty delegowania nie podlegają zaskarżeniu na drodze sądowej, a przewidziana w przepisie przesłanka „interesu wymiaru sprawiedliwości” może być interpretowana przez ministra arbitralnie¹⁹. Wydaje się, że Trybunał nie wykluczył

¹⁵ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, pkt F.4.2.1.

¹⁶ *Ibidem*, pkt F.4.2.2.

¹⁷ Zagadnienie to zostało szerzej omówione w rozdziale II.

¹⁸ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, pkt F.4.2.3.

¹⁹ *Ibidem*, pkt F.4.3.1. Celem wyjaśnienia ewentualnych nieporozumień należy zauważyć, że w treści uzasadnienia posługiwano się wyrażeniem „gdy wymaga tego dobro [sic] – J.D.]

w zupełności dopuszczalności delegowania sędziów bez ich zgody, lecz jedynie uznał za niekonstytucyjny model, w którym tego rodzaju decyzje ministra są niezaskarżalne na drodze sądowej²⁰.

Przedmiotem kontroli w sprawie K 45/07 nie był art. 77 § 4 p.u.s.p., na podstawie którego Minister Sprawiedliwości może odwołać sędziego z delegowania w dowolnej chwili, bez zachowania okresu uprzedzenia. Jednostka ta nie została w ogóle objęta wnioskiem Krajowej Rady Sądownictwa, mimo że również może nasuwać wątpliwości z punktu widzenia zasady podziału władzy i zasady niezależności sądów. Nie ulega wątpliwości, że minister może podjąć decyzję o odwołaniu również w pełni samodzielnie. Nie jest wymagana w tym zakresie zgoda sędziego. W ustawie ustrojowej nie wskazano też jakiegokolwiek szczególnej przesłanki merytorycznej, która upoważniałaby organ władzy wykonawczej do zakończenia delegowania. Co więcej, w praktyce akty te są niezaskarżalne²¹. Kompetencja ta może więc być również nadużywana przez ministra.

Przechodząc do podsumowania tej części rozważań, należy podkreślić, że w roku K 45/07 Trybunał Konstytucyjny stwierdził zgodność następujących przepisów z zasadą podziału władzy (art. 10 ust. 1 Konstytucji) oraz zasadą niezależności sądów (art. 173 Konstytucji):

- art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do innego sądu),
- art. 77 § 1 pkt 3 p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do SN),
- art. 77 § 1 pkt 4 p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do sądu administracyjnego),
- art. 77 § 2 p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do Biura KRS),
- art. 77 § 2a p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do Krajowego Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury),
- art. 77 § 3 p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do międzynarodowej sędziowskiej organizacji pozarządowej),
- art. 77 § 3a p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do pełnienia obowiązków lub pełnienia określonej funkcji poza granicami państwa w ramach działań podejmowanych przez organizacje międzynarodowe lub ponadnarodowe oraz zespoły międzynarodowe).

wymiaru sprawiedliwości”, podczas gdy w art. 77 § 7a p.u.s.p. użyto słów „jeżeli wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości”.

²⁰ P. Wiliński, *Niezawisłość sędziowska. Wyrok z dnia 15 stycznia 2009 r. Komentarz*, [w:] *Na straży państwa i prawa. Trzydzieści lat orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, red. L. Garlicki, M. Derlatka, M. Wiącek, Warszawa 2016, s. 742.

²¹ Por. uwagi sformułowane w rozdziale II.

Orzeczono ponadto materialną niezgodność z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji:

- art. 77 § 1 pkt 2 p.u.s.p. w zakresie, w jakim dopuszcza łączenie funkcji orzekania przez sędziego z wykonywaniem czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości lub innej jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej,
- art. 77 § 7a p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do innego sądu, bez zgody sędziego),
- art. 77 § 7b p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez Ministra Sprawiedliwości do Ministerstwa Sprawiedliwości lub innej jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej, bez zgody sędziego).

Nie badano zgodności z przywołanymi wzorcami m.in.:

- art. 77 § 4 p.u.s.p. (odwołanie sędziego z delegowania przez Ministra Sprawiedliwości, ustąpienie sędziego),
- art. 77 § 5 p.u.s.p. (wynagrodzenie sędziego),
- art. 77 § 6, § 6a i § 7 p.u.s.p. (uprawnienia socjalne sędziego delegowanego),
- art. 77 § 8 p.u.s.p. (delegowanie sędziego przez prezesa sądu),
- co oczywiste – jakichkolwiek przepisów, które weszły w życie po wydaniu wyroku.

Należy podkreślić, że zgodnie z art. 190 Konstytucji wyrok wydany w sprawie o sygn. K 45/07 ma walor ostateczności, a zatem nie jest możliwe ponowne wszczęcie i prowadzenie postępowania przed Trybunałem w tej samej sprawie (*ne bis in idem*). Zakaz ten nie ma oczywiście charakteru bezwzględnego. Możliwe jest bowiem ponowne badanie tego samego przepisu w przypadku przedstawienia nowych zarzutów bądź argumentów, a także w przypadku „zmiany kontekstu normatywnego funkcjonowania przepisów”²². Jeżeli zatem np. w skardze konstytucyjnej wskazano by pewne okoliczności niepowołane w sprawie o sygn. K 45/07, Trybunał mógłby wydać kolejny wyrok dotyczący delegowania sędziów²³. Warto też zauważyć, że od wydania analizowanego orzeczenia istotnie uległa zmianie treść art. 77 p.u.s.p. Trybunał mógłby więc z pewnością skontrolować konstytucyjność np. art. 77 § 1 pkt 2a, na podstawie którego Minister Sprawiedliwości może delegować sędziego do pełnienia czynności administracyjnych w Kancelarii Prezydenta. Wydaje się też, że argumentem przemawiającym za ponowną kontrolą art. 77 § 1 pkt 1 (delegowanie sędziego do innego sądu) może być fakt, że w minionych latach jednostka ta została istotnie rozbudowana. Wprowadzono do niej m.in. pojęcie

²² A. Mączyński, J. Podkowiak, *Art. 190, [w:] Konstytucja RP, t. 2, Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1193.

²³ Por. m.in. wyrok TK z 5 września 2006 r., K 51/05, OTK-A 2006, nr 8, poz. 100; wyrok TK z 12 września 2006 r., SK 21/05, OTK-A 2006, nr 8, poz. 103; postanowienie TK z 25 października 2011 r., K 36/09, OTK-A 2011, nr 8, poz. 93.

„szczególnie uzasadnione wypadki”, co również może wpływać na ocenę konstytucyjności regulacji²⁴.

Sentencja wyroku TK z 15 stycznia 2009 r. w zakresie dotyczącym zgodności art. 77 p.u.s.p. z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji może budzić uzasadnione wątpliwości²⁵. Sądzę, że Trybunał trafnie orzekł o niekonstytucyjności delegowania sędziego bez jego zgody. Trudno jednak dostrzec argumenty przemawiające za dopuszczalnością powierzenia ministrowi kompetencji w zakresie delegowania sędziów do orzekania w innych sądach, a tym samym przemawiające za „przełamaniem” separacji judykatury. Nie bez znaczenia jest fakt, iż tego rodzaju ingerencja ministra nie została dopuszczona w samej Konstytucji. Co więcej, wydaje się, że tymczasowe problemy kadrowe sądów mogą być skutecznie rozwiązywane przez organy związane z władzą sądowniczą (np. przez prezesów sądów, zgromadzenia ogólne sędziów, Krajową Radę Sądownictwa). Nie sposób zgodzić się z twierdzeniem, że tylko działanie ministra może pozwolić w tym względzie na zapewnienie sprawności postępowań sądowych.

Tym bardziej nieuzasadnione (i niebezpieczne) wydaje się dopuszczenie delegowania sędziów do pełnienia obowiązków niezwiązanych z orzekaniem, w szczególności gdy okres delegowania nie jest w jakikolwiek sposób ograniczony czasowo. Sędziowie delegowani na wiele lat do Ministerstwa Sprawiedliwości, niesprawujący funkcji orzeczniczych, mogą mieć swoiste poczucie „lojalności” względem ministra, co może prowadzić do zacierania się granicy między władzą sądowniczą a władzą wykonawczą.

Sądzę, że powyższe argumenty powinny zostać uwzględnione przez Trybunał przy ewentualnym ponownym badaniu konstytucyjności art. 77 p.u.s.p. Rzecz jasna, z uwagi na wspomnianą zasadę *ne bis in idem* możliwość kolejnej kontroli jest w pewnym zakresie ograniczona.

2.2. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a prawo do sądu

We wniosku skierowanym do Trybunału przez Krajową Radę Sądownictwa wskazano również na niezgodność art. 77 p.u.s.p. z art. 45 ust. 1 Konstytucji, stanowiącym, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Przepis ten stanowił jeden ze wzorców kontroli wskazanych w sentencji orzeczenia. Choć pro-

²⁴ Taki pogląd został wyrażony przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Por. pismo procesowe Rzecznika Praw Obywatelskich z 7 września 2021 r., sygn. akt SK 32/21, <https://tinyurl.com/2b9hxbsm> (dostęp: 22.06.2023).

²⁵ Odmienne: P. Wiliński, *op. cit.*, s. 743–745.

blematyka konstytucyjnego prawa do sądu wiąże się niewątpliwie z zasadą podziału władzy i zasadą niezależności sądów, Trybunał rozważał te zagadnienia odrębnie.

Mając na względzie, że przepis ten wielokrotnie był komentowany w doktrynie, w tym miejscu ograniczę się do zasygnalizowania najistotniejszych kwestii. Podkreślić należy przede wszystkim, że „sąd” w rozumieniu art. 45 Konstytucji jest organem państwa, odseparowanym od legislatywy i egzekutywy, niezależnym od innych władz²⁶. Powinien być w konkretnej sprawie właściwy rzeczowo i miejscowo, a przy tym musi orzekać w składzie określonym przez przepisy proceduralne²⁷. Niezbędne jest, aby składał się z sędziów niezawisłych i bezstronnych²⁸. Niezawisłość znaczy w tym wypadku tyle, co wolność sędziego od jakichkolwiek wpływów – tak zewnętrznych (pochodzących od innych władz, mediów i społeczeństwa), jak wewnętrznych (pochodzących od prezesów sądów i innych sędziów)²⁹. Pojęcie bezstronności odnosi się natomiast do relacji między sędzią a stronami sporu³⁰. Wiąże się z nim obowiązek państwa w zakresie wprowadzenia takich rozwiązań prawnych, które „zabezpieczą neutralną postawę sądu”, a także „zmniejszą prawdopodobieństwo nieobiektywnych zachowań” sędziów³¹.

Instytucja delegowania sędziów może nasuwać pewne wątpliwości z punktu widzenia tak rozumianego prawa do sądu. To, którzy sędziowie delegowani będą poza dotychczasowe miejsce służbowe, zależy jest bowiem od woli ministra. W praktyce odnotowywano przypadki, w których dochodziło do wieloletnich delegacji w wyniku swoistych „porozumień” zawieranych z organem delegującym³². Można więc rozważać, czy taki sędzia wolny jest od jakiegokolwiek wpływu ze strony władzy wykonawczej. Dodatkowy problem wiąże się z faktem, że w okresie delegowania sędziowie mogą dokonywać czynności w innych sądach niż te, do których zostali powołani, co z kolei rodzi pytanie o to, czy sąd, w którym orzeka sędzia delegowany, jest nadal sądem „właściwym”.

²⁶ Z. Czeszejko-Sochacki, *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 11–12, s. 97.

²⁷ W. Sanetra, *Sąd właściwy w rozumieniu Konstytucji RP*, „Przegląd Sądowy” 2011, nr 7, s. 11.

²⁸ Paweł Sarnecki zauważa, że w art. 45 Konstytucji posłużono się pewnym pleonazmem. Wymienione cechy mieszczą się już w samym pojęciu „sąd” przyjętym w naszej kulturze prawnej. Organ zależny i zobowiązany do preferowania interesów jednej ze stron nie może być w ogóle uznany za sąd. Por. P. Sarnecki, *Art. 45*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 2, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, s. 239–240.

²⁹ A. Łazarska, *Niezawisłość sędziowska i jej gwarancje w procesie cywilnym*, Warszawa 2018, s. 136.

³⁰ Por. Z. Tobor, *Bezstronność sędziego*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 6, s. 7–9.

³¹ P. Grzegorzczak, K. Weitz, *Art. 45*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1126.

³² Por. uzasadnienie zdania odrębnego sędziów Jacka Gudowskiego i Józefa Iwulskiego do uchwały SN (pełnego składu) z 14 listopada 2007 r., BSA I-4110-5/2007, OSNKW 2008, nr 3, poz. 23

W wyroku z 15 stycznia 2009 r. Trybunał uznał, że dopuszczalność delegowania sędziego za jego zgodą do czasowego orzekania w innym sądzie niż ten, który został wskazany w prezydenckim akcie powołania, nie może nasuwać zastrzeżeń z punktu widzenia konstytucyjnego prawa do sądu. Tezę tę uzasadniono krótkim stwierdzeniem, iż sam fakt, że sędzia został delegowany przez organ władzy wykonawczej nie decyduje jeszcze o tym, że sędzia taki nie będzie niezawisły³³. Trybunał nie odniósł się jednak do tego, czy ustawodawca zapewnił sędziemu odpowiednie gwarancje chroniące przed ewentualnymi naciskami, które mogą się pojawiać już w okresie delegowania³⁴. Nasuwa się również pytanie, czy opinia publiczna może być przekonana co do niezawisłości takiego sędziego³⁵.

Można się zgodzić częściowo z twierdzeniem, że sam fakt delegowania do innego sądu nie pozbawia jeszcze sędziego przymiotu niezawisłości. Pewne wątpliwości budzi, co prawda, to, że w art. 77 p.u.s.p. nie wskazano konkretnych okoliczności, w których Minister Sprawiedliwości może skorzystać ze swojej kompetencji³⁶. Wydaje się jednak, że wiele zagrożeń dla niezawisłości sędziowskiej może pojawić się dopiero w okresie orzekania w innym sądzie. O ostatecznym czasie trwania delegowania i ewentualnym odwołaniu sędziego decyduje bowiem Minister Sprawiedliwości (bądź sekretarz stanu albo podsekretarz stanu). Przez cały czas trwania delegowania sędziowie są zatem istotnie uzależnieni od egzekutywy. Na podstawie art. 77 § 4 p.u.s.p. delegowanie może być zakończone przez ministra w każdym czasie, w praktyce bez możliwości następczej kontroli aktu odwołania. Co więcej, fakt, iż w Polsce urząd Prokuratora Generalnego sprawuje Minister Sprawiedliwości, może wpływać na postrzeganie bezstronności sędziego w sprawach, w których stroną jest prokurator³⁷.

Ze względu na wszystkie wymienione wyżej czynniki może dojść, w mojej ocenie, do naruszenia niezawisłości sędziowskiej. Nawet jeśli sędziowie delegowani są przekonani o tym, że nie podlegają jakimkolwiek wpływom (aspekt subiektywny niezawisłości), istnieje ryzyko, że w odbiorze społecznym będą uznawani za osoby zależne od woli ministra (aspekt obiektywny niezawisłości)³⁸. Już ta okoliczność

³³ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, pkt F.5.2.

³⁴ Por. P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000, s. 232–233.

³⁵ L. Garlicki, *Art. 178*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 4, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, s. 9.

³⁶ Pojęcie „szczególnie uzasadnione wypadki” zostało dodane do art. 77 § 1 pkt 1 dopiero w wyniku nowelizacji z 2011 r. Wyrażenie to odnosi się wyłącznie do delegowania sędziów do sądów wyższego rzędu. Szerzej zagadnienie to omawiam w rozdziale II.

³⁷ Od 1990 r. urząd Prokuratora Generalnego sprawuje Minister Sprawiedliwości. Wyjątek stanowiły lata 2010–2016, w których urzędy te były rozdzielone. Por. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r., poz. 1247 ze zm.); Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz.U. z 1985 r. Nr 31, poz. 138 ze zm.).

³⁸ L. Garlicki, *Art. 178...*, s. 9.

może prowadzić do pozbawienia sądu przymiotu „niezawisłości”. Wątpliwości może budzić jednak również to, czy sędziowie delegowani wolni są od jakiegokolwiek wpływu ze strony innych sędziów³⁹. Jeżeli okres orzekania w sądzie wyższego rzędu uznawany jest za „okres próbny”, poprzedzający awans sędziowski, sędzia może być skłonny do orzekania w sposób zgodny z oczekiwaniami innych sędziów.

Skład orzekający w sprawie K 45/07 przyjął prawdopodobnie węższe rozumienie pojęcia „niezawisłość” bądź doszedł do wniosku, że wskazane przez mnie okoliczności nie mogą wpływać na zachowania sędziów w okresie delegowania. Szczegółowe motywy nie zostały jednak wyrażone w treści uzasadnienia. Trybunał orzekł, że art. 77 § 1 pkt 1, 3 i 4 oraz § 2, § 2a, § 3 i § 3a p.u.s.p. są materialnie zgodne z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Niezgodności z art. 45 ust. 1 dopatrzone są jedynie w przypadku delegowania sędziów bez ich zgody, a także w przypadku łączenia funkcji orzekania przez sędziego z wykonywaniem czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości lub w innej jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej. Rozstrzygnięcie to było więc zbieżne z oceną dotyczącą zgodności z zasadą podziału władzy (art. 10) i zasadą niezależności sądów (art. 173).

Notabene stwierdzenie przez TK niezgodności art. 77 § 7a i § 7b p.u.s.p. z art. 45 Konstytucji oparte zostało na założeniu, iż sędzia delegowany „nie ma proceduralnych gwarancji w związku z ochroną swojej sytuacji zawodowej” z uwagi na brak możliwości odwołania się do sądu⁴⁰. Wydaje się, że ten fragment uzasadnienia można rozumieć na dwa sposoby. Z jednej strony, sędziemu delegowanemu wbrew jego woli nie był zapewniany dostęp do sądu, z drugiej – niezaskarżalność aktów ministra może być uznana za ograniczenie ustrojowych gwarancji niezawisłości sędziowskiej.

Mimo że Trybunał w zasadzie stwierdził zgodność delegowania sędziów do czynności administracyjnych z konstytucyjnym prawem do sądu, zagadnienie to nie zostało omówione w treści uzasadnienia. Zasygnalizowano jedynie, że uzasadniona wątpliwość co do niezawisłości sędziego powstaje wówczas, gdy sędzia wykonuje czynności „w ramach systemu władzy wykonawczej”. W mojej ocenie sam fakt powierzenia ministrowi kompetencji do delegowania sędziów na liczne stanowiska niezwiązane z orzekaniem jest niebywale problematyczny. Kryteria, którymi kieruje się organ delegujący, mogą być dla opinii publicznej niejasne. Nasuwa się pytanie, czy w okresie bezpośrednio poprzedzającym decyzję w przedmiocie delegowania sędzia objęty jest wystarczającymi gwarancjami niezawisłości. Można przypuszczać, że ze strony egzekutywy będą wówczas wywierane szczególne naciski. O przebiegu dalszej ścieżki zawodowej sędziego decyduje ostatecznie minister. Stąd powierzenie

³⁹ Por. J. Sillen, *The Concept of 'Internal Judicial Independence' in the Case Law of the European Court of Human Rights*, „European Constitutional Law Review” 2019, nr 15(1), s. 104–133.

⁴⁰ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, pkt F.5.3.

sędziemu określonego stanowiska, w ramach delegowania do czynności niezwiązanych z orzekaniem, może być uznawane za swoistą „nagrodę” za dotychczasowy sposób rozstrzygania spraw. Trybunał nie dopatrzył się jednak w tej mierze naruszenia art. 45 Konstytucji.

Analizując przedstawione zagadnienie prawne, TK musiał ustalić również, czy sąd, w którym orzeka sędzia delegowany z innego sądu, jest „sądem właściwym”. Skład orzekający w sprawie K 45/07 udzielił na to pytanie odpowiedzi pozytywnej. Warto zauważyć, że również i to zagadnienie nie zostało szerzej omówione w treści uzasadnienia. Uznano jedynie, że konstytucyjne prawo do sądu obejmuje uprawnienie do tego, aby konkretną sprawę rozstrzygali sędziowie tej właściwej instancji sądowej, a nie „niewłaściwi” sędziowie z innych sądów. Zarazem stwierdzono jednak, że delegowanie sędziego do czynności orzeczniczych nie podważa „ustawowej kognicji sądu właściwego”, gdyż zgodnie z art. 46 § 1 p.u.s.p. dopuszczalny jest udział tylko jednego sędziego delegowanego w składzie orzekającym⁴¹.

Sporną kwestią pozostaje oczywiście dopuszczalność odnoszenia pojęcia „sądu właściwego” do poszczególnych członków składu orzekającego⁴². Należy zauważyć, że w postanowieniu z 20 lipca 2004 r. Trybunał stanął na stanowisku, że pojęcie to dotyczy jedynie kompetencji danego sądu, obowiązującej przed nim procedury oraz zakresu spraw rozstrzyganych przez dany sąd. W tej mierze, zdaniem TK, irrelevantne jest to, jakie stanowiska pełnią sędziowie orzekający⁴³. Innymi słowy – przyjęto, że konstytucyjne prawo do sądu właściwego nie obejmuje uprawnienia do tego, aby konkretną sprawę rozstrzygali „właściwi” sędziowie tej instancji sądowej. Pogląd ten został zaaprobowany w postanowieniu z 24 listopada 2004 r., wydanym w późniejszym postępowaniu zażaleniowym⁴⁴, a także w postanowieniu z 12 kwietnia 2010 r.⁴⁵ Orzeczenia te zostały wydane w odpowiedzi na skargi konstytucyjne, w których kwestionowano dopuszczalność udziału sędziów delegowanych w składach orzekających w innym sądzie.

W doktrynie przyjęto w zasadzie pogląd odmienny, zgodnie z którym sąd właściwy musi być również sądem „właściwie obsadzonym”⁴⁶. Podkreśla się przy tym, że sędzia powinien wykonywać jurysdykcję wyłącznie w sądzie, w którym ma miejsce służbowe⁴⁷. Co istotne, stanowisko prezentowane w literaturze zostało zaaprobo-

⁴¹ *Ibidem*, pkt F.5.2.

⁴² P. Grzegorzczak, K. Weitz, *op. cit.*, s. 1122.

⁴³ Postanowienie TK z 20 lipca 2004 r., Ts 48/04, OTK-B 2004, nr 5, poz. 296.

⁴⁴ Postanowienie TK z 24 listopada 2004 r., Ts 48/04, OTK-B 2004, nr 5, poz. 297.

⁴⁵ Postanowienie TK z 12 kwietnia 2010 r., Ts 246/08, OTK-B 2010, nr 3, poz. 176.

⁴⁶ M.in. J. Kremer, *Art. 46*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013, s. 202; W. Sanetra, *Sąd właściwy...*, s. 13–14; T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Art. 77*, [w:] *Komentarz do Prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, red. J. Gudowski, Warszawa 2002, s. 215.

⁴⁷ T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Art. 77...*, s. 215.

wane w orzecznictwie Sądu Najwyższego⁴⁸. Moim zdaniem, dokonując wykładni art. 45 Konstytucji, należy podzielić ten kierunek interpretacyjny. W przeciwnym wypadku można by dojść do wniosku, że sąd jest sądem właściwym nawet wówczas, gdy orzeka w nim sędzia, któremu nie zostało powierzone prawo wykonywania jurysdykcji na określonym obszarze i w określonej kategorii spraw.

Przyjmując nawet założenie, że pojęcie „sąd właściwy” należy rozumieć szeroko, nie sposób zgodzić się z twierdzeniem, że sędziowie delegowani nie są uprawnieni do orzekania w innym sądzie. Akt delegowania pełni funkcję uprawniającą (legitymującą), a zatem umożliwia czasową modyfikację zakresu spraw rozpoznawanych przez sędziego. Na jego podstawie sędzia nabywa na czas oznaczony albo nieoznaczony prawo wykonywania jurysdykcji w innym sądzie. Odrębnym zagadnieniem pozostaje oczywiście wpływ tego aktu na niezawisłość i bezstronność sędziego. Nie wydaje się jednak, aby istniały przekonujące argumenty przemawiające za tezą, że skład orzekający z udziałem sędziego delegowanego przestaje być „sądem właściwym”. Można natomiast mieć uzasadnione wątpliwości co do tego, czy taki sąd jest nadal sądem niezawisłym i bezstronnym.

W tym miejscu chciałbym ponownie zastrzec, że wyrok TK o sygn. K 45/07 ma charakter ostateczny. Ponowna kontrola konstytucyjności analizowanej przeze mnie instytucji może być przeprowadzona jedynie w ograniczonym zakresie. Z uwagi na istotne zmiany art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. (delegowanie sędziów do innych sądów) można by rozważyć również kontrolę tej części przepisu. W ostatnich latach na konieczność stwierdzenia niezgodności tej jednostki redakcyjnej z art. 45 Konstytucji powoływał się autor dwóch skarg konstytucyjnych. Trybunał stoi jednak na stanowisku, że problem konstytucyjnoprawny został rozstrzygnięty już w 2009 r., a okoliczności związane z doprecyzowaniem przepisu nie mogą wpływać na ocenę konstytucyjności kompetencji ministra⁴⁹.

2.3. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a nieprzenoszalność sędziów

Zgodnie z art. 180 ust. 2 Konstytucji przeniesienie sędziego do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew jego woli może nastąpić jedynie na mocy orzeczenia sądu i tylko w przypadkach określonych w ustawie. Przepis ten wyznacza „granice”

⁴⁸ M.in. uchwała SN z 17 lipca 2007 r., III CZP 81/07, OSNC 2007, nr 10, poz. 154; uchwała SN z 26 stycznia 2012 r., III CZP 86/11, OSNC 2012, nr 7–8, poz. 83; uchwała SN (7 sędziów) z 17 lipca 2013 r., III CZP 46/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 135; uchwała SN (pełnego składu) z 28 stycznia 2014 r., BSA I-4110-4/2013, OSNKW 2014, nr 4, poz. 31.

⁴⁹ Por. postanowienie TK z 28 czerwca 2022 r., SK 85/19, OTK-A 2022, nr 49; postanowienie TK z 14 grudnia 2022 r., SK 32/21, OTK-A 2023, nr 7.

konstytucyjnej zasady nieprzenoszalności sędziów⁵⁰. Skoro zasadą jest zakaz przenoszenia sędziów, należy odpowiedzieć na pytanie, czy z art. 180 ust. 2 można odtworzyć (bądź wywnioskować z normy odtworzonej) normę zakazującą organom władzy wykonawczej delegowanie sędziów.

We wniosku skierowanym w 2007 r. do Trybunału Konstytucyjnego KRS wskazała, że jakiegokolwiek odstępstwo od zasady nieprzenoszalności sędziów „może być dokonane” jedynie na mocy orzeczenia sądu, a tym samym kompetencja do delegowania sędziów nie może być oddana samodzielnej decyzji władzy wykonawczej⁵¹. Trybunał nie podzielił tego stanowiska, uznając, że gwarancje wynikające z art. 180 ust. 2 dotyczą „przenoszenia”, nie zaś „delegowania” sędziów⁵². Z tego względu w sentencji wyroku stwierdzono brak relewantności wzorca kontroli w odniesieniu do każdej analizowanej jednostki redakcyjnej art. 77 p.u.s.p. (*x* „nie jest niezgodny z art. 180 ust. 2 Konstytucji”).

Konkluzja Trybunału oparta została na założeniu, że delegowanie sędziego jest instytucją odrębną od przeniesienia⁵³. W uzasadnieniu wyroku odwołano się do dawnej obowiązujących aktów normatywnych regulujących ustroj sądów powszechnych, a zatem do rozporządzenia Prezydenta z 6 lutego 1928 r.⁵⁴ oraz ustawy z 1985 r.⁵⁵ Zaważono, że obie instytucje normowane były od czasów II Rzeczypospolitej oddzielnie. Konstytucyjne pojęcie „przeniesienie” należy więc, zdaniem TK, odnosić wyłącznie do instytucji uregulowanej w art. 75 p.u.s.p. Przepis ten stanowi, iż przeniesienie sędziego na inne miejsce służbowe może nastąpić tylko za jego zgodą (art. 75 § 1). Minister Sprawiedliwości może niekiedy przenieść sędziego nawet bez jego zgody:

- 1) w przypadku zniesienia stanowiska wywołanego zmianą w organizacji sądownictwa;
- 2) w przypadku zniesienia danego sądu;
- 3) w przypadku zniesienia wydziału zamiejscowego;
- 4) w przypadku przeniesienia siedziby sądu;
- 5) w przypadku niedopuszczalności zajmowania stanowiska sędziego w danym sądzie wskutek wystąpienia okoliczności polegającej na tym, że sędzia pozostaje w związku małżeńskim, w stosunku pokrewieństwa w linii prostej lub powinowactwa w linii prostej albo w stosunku przysposobienia z innym sędzią, asesorem sądowym albo referendarzem sądowym w tym

⁵⁰ P. Wiliński, P. Karlik, *Art. 180*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1055.

⁵¹ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, pkt I.1.6.

⁵² *Ibidem*, pkt F.3.3.

⁵³ *Ibidem*, pkt F.3.2.4.

⁵⁴ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1928 r. Nr 12, poz. 93).

⁵⁵ Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).

samym wydziale sądu, a także w przypadku zaistnienia drugiego stopnia pokrewieństwa w linii bocznej (rodzeństwo);

- 6) gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska, na podstawie orzeczenia sądu dyscyplinarnego, wydanego na wniosek kolegium właściwego sądu lub Krajowej Rady Sądownictwa;
- 7) w przypadku przeniesienia w wyniku kary dyscyplinarnej⁵⁶.

Trybunał podkreślił, że delegowanie nie wywołuje skutku w postaci utraty przez sędziego stanowiska (w odróżnieniu od przeniesienia). Ma „charakter czasowy i jest instytucją wyjątkową”⁵⁷. Nie znajdują do niego więc zastosowania gwarancje wynikające z art. 180.

Pogląd ten wydaje się problematyczny z kilku względów. Po pierwsze, Trybunał ustalił znaczenie konstytucyjnego pojęcia „przeniesienie”, odwołując się do treści aktów prawnych niższego rzędu. Po drugie, nawet jeśli by odwołać się do wcześniejszych doświadczeń ustrojowych i uznać, że w art. 180 ust. 2 Konstytucji ustrojodawca posłużył się pojęciem zastanym, nasuwa się pytanie, czy nazbyt wąskie znaczenie tego wyrazu ustalone przez Trybunał nie prowadzi do „erozji” zasad i wartości konstytucyjnych⁵⁸. Należy zauważyć, że przepis ten reguluje jedną z gwarancji niezawisłości sędziowskiej. Po trzecie, po wejściu w życie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z 2001 r. różnice między delegowaniem a przeniesieniem sędziego uległy częściowemu zatarciu. Ustawodawca wyraźnie umożliwił delegowanie sędziów na czas nieoznaczony, co może wywołać skutki podobne do przeniesienia sędziego na inne miejsce służbowe⁵⁹. Po czwarte, użyty w art. 180 ust. 2 Konstytucji wyraz „przenieść” znaczy w tym kontekście językowym tyle, co „umieścić kogoś w innym miejscu, w innych warunkach niż poprzednio”⁶⁰. Owo „umieszczenie” może mieć, jak sądzę, również charakter tymczasowy. Wartości przypisywane ustrojodawcy, takie jak podział władzy i prawo do sądu, nie uzasadniają dokonywania wykładni zwięzającej art. 108 ust. 2⁶¹.

Norma, którą należy wywieść z analizowanego przepisu Konstytucji, zakazuje, moim zdaniem, umieszczania sędziów wbrew ich woli w innych siedzibach lub na innych stanowiskach na innej podstawie niż orzeczenie sądu i w przypadkach nieokreślonych w ustawie. Innymi słowy, umieszczenie sędziego w innym sądzie albo na innym stanowisku możliwe jest wtedy i tylko wtedy, gdy spełnione zostały dwie przesłanki – zostało wydane orzeczenie sądu i istnieje stosowna podstawa prawna

⁵⁶ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r., poz. 217 ze zm.).

⁵⁷ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, pkt 3.3.

⁵⁸ Por. R. Piotrowski, *Pojęcia zastane w Konstytucji RP. Dylematy teorii i praktyki*, [w:] *Źródła prawa. Teoria i praktyka*, red. T. Giaro, Warszawa 2016, s. 48.

⁵⁹ Por. uwagi sformułowane w rozdziale I.

⁶⁰ Por. *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. 3, P–Ś, red. S. Dubisz, Warszawa 2006, s. 703.

⁶¹ Por. S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005, s. 87.

w ustawie. Z normy tej wynika logicznie norma zakazująca organom władzy wykonawczej delegowanie (czyli w zasadzie tymczasowe przeniesienie) sędziów wbrew ich woli⁶². *A contrario* norma wyrażona w art. 108 ust. 2 nie zakazuje przenoszenia sędziów za ich zgodą⁶³. Nie wynika z niej zatem zakaz delegowania sędziów za ich zgodą.

W tym miejscu jestem zobowiązany ponownie zastrzec, że wyrok Trybunału ma charakter ostateczny, a ponowna kontrola konstytucyjności instytucji delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości może być przeprowadzona jedynie w ograniczonym zakresie.

W mojej ocenie nic nie stoi na przeszkodzie, aby po skutecznym zainicjowaniu postępowania przed TK stwierdzić niezgodność art. 77 § 4 p.u.s.p. z art. 108 ust. 2 Konstytucji w zakresie, w jakim dopuszcza odwołanie sędziego z delegowania bez jego zgody. Jednostka ta nie była przedmiotem kontroli w sprawie o sygn. K 45/07. Przyjmując zaprezentowany przeze mnie rezultat wykładni analizowanego przepisu Konstytucji, można stwierdzić, że Minister Sprawiedliwości, odwołując w dowolnej chwili sędziego z delegowania, „przenosi” go wbrew jego woli do sądu, w którym wcześniej orzekał. Jest jednak prawdopodobne, że w odpowiedzi na taki argument Trybunał dojdzie ponownie do wniosku, że przeniesienie jest całkowicie odrębną instytucją prawną. Takie podejście wykluczy możliwość uznania „odwołania z delegowania” za „przeniesienie” w rozumieniu art. 180 ust. 2 i skutkować będzie stwierdzeniem braku relewantności wzorca kontroli.

2.4. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a powoływanie sędziów przez Prezydenta Rzeczypospolitej

W dwóch skargach konstytucyjnych, skierowanych do Trybunału w ostatnich latach, natrafić można na zupełnie nowy zarzut, który nie został podniesiony przez KRS w sprawie o sygn. K 45/07. Autor obu tych skarg wskazuje, że delegowanie sędziów do orzekania w innym sądzie stanowi „niedopuszczalne obejście wyłącznych uprawnień Prezydenta RP do uprawnienia kogokolwiek do orzekania jako sędzia”⁶⁴. Podkreśla również, że Konstytucja nie przewiduje możliwości „cedowania” tej kompetencji na jakikolwiek inny organ⁶⁵. Pogląd ten został zaaprobowany przez Rzecznika Praw

⁶² „Norma N2 wynika logicznie z normy N1, jeżeli zakres zastosowania normy N1 obejmuje zakres zastosowania normy N2 lub zakres zastosowania normy N1 obejmuje zakres normowania normy N2, przy tożsamości albo węższym zakresie drugiego elementu normy N2”. *Ibidem*, s. 93–94.

⁶³ P. Wiliński, P. Karlik, *op. cit.*, s. 1057–1058.

⁶⁴ Skarga konstytucyjna z 22 lutego 2019 r. w sprawie o sygn. akt SK 32/21, <https://tinyurl.com/2b9hxbsm> (dostęp: 22.06.2023).

⁶⁵ Skarga konstytucyjna z 1 maja 2017 r. w sprawie o sygn. SK 85/19, <https://tinyurl.com/59tvb3xa> (dostęp: 22.06.2023).

Obywatelskich w piśmie z 7 września 2021 r., w którym stwierdzono, że „swobodne, niczym nieograniczone korzystanie z mechanizmu delegowania sędziów narusza wyłączne konstytucyjne kompetencje Prezydenta” w zakresie powoływania sędziów⁶⁶.

Należy zatem ustalić, czy istnieją przekonujące argumenty pozwalające stwierdzić, że art. 77 § 1 p.u.s.p. w zakresie, w jakim dopuszcza delegowanie sędziów do pełnienia obowiązków sędziowskich w innym sądzie, jest niezgodny z art. 179 Konstytucji, który stanowi, że sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na czas nieoznaczony.

Udzielając odpowiedzi na powyższe pytanie, trzeba mieć na względzie, że prezydencki akt powołania skutkuje niewątpliwie przyznaniem władzy sądowniczej⁶⁷. Wątpliwości może budzić natomiast to, czy niezbędnym elementem tego aktu jest określenie konkretnego sądu, do którego następuje powołanie (tzw. zakresu władzy)⁶⁸. W orzecznictwie Trybunału ukształtowała się koncepcja, zgodnie z którą pojęcie „powołanie” wyrażone w art. 179 Konstytucji, odczytywane w świetle zasady sądowego wymiaru sprawiedliwości i zasady nieusuwalności sędziów, sprowadza się do nadania sędziemu „inwestytury”, której treścią powinno być także wskazanie rodzaju i szczebla sądu⁶⁹. W literaturze pojawił się jednak pogląd odmienny, dopuszczający następcze określanie stanowiska sędziego przez Krajową Radę Sądownictwa⁷⁰. W tym miejscu należy wspomnieć, że w obecnym stanie prawnym Prezydent, powołując sędziego do pełnienia urzędu, jest zobowiązany do wyznaczenia mu siedziby. Co jednak istotne, obowiązek ten wynika *explicite* jedynie z ustawy (art. 53 § 3 p.u.s.p.).

Przyjmując pogląd, zgodnie z którym „powołanie” w rozumieniu Konstytucji nie musi obejmować jednoczesnego wyznaczenia siedziby sędziego, można dojść do wniosku, że powierzenie ministrowi kompetencji w zakresie delegowania sędziów nie narusza art. 179. Kwestia konstytucyjności art. 77 § 1 p.u.s.p. wydaje się mniej oczywista, gdy założymy, że obowiązek określenia przez Prezydenta tzw. zakresu władzy sędziego wynika *implicitie* z przywołanego przepisu Konstytucji.

W przypadku drugiego ujęcia – art. 179 Konstytucji, moim zdaniem, również zasadniczo nie stoi na przeszkodzie powierzeniu innym organom niż Prezydent owej

⁶⁶ Pismo procesowe Rzecznika Praw Obywatelskich z 7 września 2021 r., sygn. akt SK 32/21. Por. podobne stanowisko: G. Kamiński, *Wyłączenie z mocy samego prawa sędziego delegowanego na podstawie art. 77 Prawa o ustroju sądów powszechnych (art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c.)*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 10, s. 54.

⁶⁷ K. Weitz, *Art. 179*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1042.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ Wyrok TK z 8 maja 2012 r., K 7/10, OTK-A 2012, nr 5, poz. 48; L. Garlicki, *Art. 179*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 4, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, s. 6.

⁷⁰ T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, *Art. 55*, [w:] *Komentarz do Prawa o ustroju sądów powszechnych...*, s. 149–150.

szczególnej kompetencji do delegowania sędziów. Organ delegujący modyfikuje tymczasowo zakres władzy sędziego w celu rozwiązywania problemów kadrowych pojawiających się w sądach. Organem powołującym i wyznaczającym sędziom ich siedziby pozostaje jednak Prezydent RP. Sam fakt powierzenia kompetencji do delegowania sędziów określonemu organowi nie znaczy *per se*, że doszło do „scedowania” bądź „obejścia” uprawnień Prezydenta w zakresie powoływania sędziów. Sądzę jednak, że do naruszenia art. 179 Konstytucji mogłoby dojść w przypadku stwierdzenia, że Minister Sprawiedliwości może korzystać ze swojej kompetencji w tak szerokim zakresie, że powoływanie sędziów na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa przestaje być w praktyce podstawowym trybem awansowania sędziów do sądów wyższego rzędu⁷¹. Stwierdzenie niezgodności art. 77 § 1 p.u.s.p. z art. 179 Konstytucji musiałoby być poprzedzone dokładnym zbadaniem praktyki delegowania sędziów i ustaleniem, że kompetencja Ministra Sprawiedliwości wykorzystywana jest do „obejścia uprawnień Prezydenta”. Sądzę, że wyrok odnoszący się do tego problemu mógłby być wyrokiem zakresowym o następującej sentencji: „Art. 77 § 1 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych w zakresie, w jakim dopuszcza delegowanie sędziów do pełnienia obowiązków sędziego na czas nieokreślony oraz ponowne delegowanie sędziego na czas określony, jest niezgodny z art. 179 Konstytucji”. Wydaje się, że jednokrotne delegowanie sędziego na czas określony nie prowadzi do naruszenia tego przepisu Konstytucji, choć można mieć oczywiście wątpliwości co do zgodności z innymi wzorcami kontroli.

3. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r.

Rzeczpospolita Polska pozostaje stroną europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Ratyfikowanie tej umowy międzynarodowej, a także uznanie jurysdykcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nakładają na polskie organy władzy publicznej bezwzględny obowiązek przestrzegania pewnych „minimalnych standardów” wyznaczanych przez orzecznictwo strasburskie⁷².

⁷¹ Por. S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013, s. 356.

⁷² L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu” w świetle orzecznictwa Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, [w:] *Trzecia władza – sądy i trybunały w Polsce...*, s. 140. Por. Ustawa z dnia 2 października 1992 r. o ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. z 1992 r. Nr 85, poz. 427); Oświadczenie rządowe z dnia 7 kwietnia 1993 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 285); Oświadczenie

Wymagania te mają istotne znaczenie również z uwagi na problematykę niniejszej publikacji. Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 1 zd. 1 EKPC każdemu przysługuje „prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej”⁷³.

Użyte w przytoczonym wyżej przepisie pojęcie „sąd” ma znaczenie autonomiczne. Odnosi się jedynie do organu charakteryzującego się czterema cechami: zdolnością do samodzielnego podejmowania wiążących rozstrzygnięć, „ustanowieniem przez ustawę”, niezawisłością i bezstronnością. Nie jest natomiast istotna nazwa tego organu przyjęta w prawie krajowym⁷⁴. Stąd może nasuwać się pytanie, czy skład orzekający z udziałem sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości jest „sądem” w rozumieniu Konwencji.

Dotychczas ETPC rozpoznawał kilka skarg wniesionych przez osoby, które „uważały, że stały się ofiarami naruszenia” art. 6 EKPC w związku z rozpatrywaniem ich spraw przez składy orzekające z udziałem sędziów delegowanych. W postanowieniu z 18 maja 2010 r. (*Wieczorek przeciwko Polsce*), a także w postanowieniu z 20 marca 2012 r. (*Dryzek przeciwko Polsce*) Trybunał stanął na stanowisku, że sam fakt delegowania sędziego przez sekretarza bądź podsekretarza stanu nie pozbawia sądu orzekającego z udziałem sędziego delegowanego przymiotu „niezawisłości” (ang. *independence*)⁷⁵. W obu tych orzeczeniach odwołano się do uchwały pełnego składu SN z 14 listopada 2007 r.⁷⁶ i uznano, że dopuszczalność delegowania sędziów wyłącznie za ich zgodą stanowi wystarczającą gwarancję niezależności władzy sądowniczej (ang. *the separation of judicial and executive powers*). Nie stwierdzono tym samym naruszenia art. 6 EKPC.

W 2011 r. ETPC uwzględnił jedną skargę dotyczącą instytucji delegowania sędziów (*Richert przeciwko Polsce*). Została ona jednak wniesiona w związku z niety-

rządowe z dnia 7 kwietnia 1993 r. w sprawie deklaracji o uznaniu kompetencji Europejskiej Komisji Praw Człowieka oraz jurysdykcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 286).

⁷³ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

⁷⁴ M.in. P. Hofmański, A. Wróbel, Art. 6, [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. 1, *Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010, s. 309–310; L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu”...*, s. 142–143; D.J. Harris, M. O’Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, *Harris, O’Boyle, and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford 2014, s. 446–447.

⁷⁵ Decyzja ETPC z 18 maja 2010 r. w sprawie *Wieczorek przeciwko Polsce*, skarga nr 31264/04, HUDOC; decyzja ETPC z 20 marca 2012 r. w sprawie *Dryzek przeciwko Polsce*, skarga nr 12285/09, HUDOC.

⁷⁶ Uchwała SN (pełnego składu) z 14 listopada 2007 r., BSA I-4110-5/2007.

powym stanem faktycznym. Skarżący wskazywał, że przez pewien czas sędzia pełnił obowiązki w innym sądzie już po zakończeniu okresu delegowania. Z tego względu organ delegujący podjął próbę „autoryzowania delegacji ze skutkiem wstecznym” (ang. *to authorise the secondment with retrospective effect*)⁷⁷. Fakt, iż tego rodzaju działanie nie jest dopuszczalne zgodnie z prawem polskim, doprowadził skład orzekający do wniosku, że sąd orzekający z udziałem tego sędziego nie był „sądem ustanowionym ustawą”⁷⁸. W związku z tym stwierdzono naruszenie przez Polskę art. 6 EKPC. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że skarżący nie kwestionował „niezawisłości i bezstronności” sędziego delegowanego⁷⁹. Trybunał nie doszedł również do wniosku, że skład orzekający z udziałem sędziego delegowanego zgodnie z normami wynikającymi z prawa krajowego przestaje być „sądem” w rozumieniu Konwencji. Przeciwnie – uznano, że orzekanie przez sędziów poza ich sądami macierzystymi jest dopuszczalne, o ile zostaną zapewnione odpowiednie gwarancje niezawisłości sędziowskiej, chroniące przed manipulowaniem składami orzekającymi⁸⁰.

Warto wspomnieć, że obecnie na rozpatrzenie oczekuje również skarga wniesiona przez sędziego sądu okręgowego, który w 2017 r. został odwołany przez Ministra Sprawiedliwości z delegowania do sądu apelacyjnego (na podstawie art. 77 § 4 p.u.s.p.)⁸¹. W skardze podkreślono, że decyzja ta została wydana na podstawie nieznanymi kryteriów (fr. *sur la base de critères inconnus*), bez jakiegokolwiek uzasadnienia (fr. *sans aucune motivation*) i bez możliwości poddania tej decyzji kontroli sądowej (fr. *sans la possibilité pour le juge concerné de soumettre la décision ministérielle sur ce point à un contrôle juridictionnel*). Sprawa ta może mieć precedensowy charakter z tego względu, że osobą, która uznaje się za ofiarę naruszenia art. 6 EKPC, jest sam sędzia delegowany. Wydaje się, że istnieje wysokie prawdopodobieństwo uwzględnienia tej skargi. W dotychczasowym orzecznictwie ETPC parokrotnie już stwierdzał, że decyzje w przedmiocie pozbawiania sędziów stanowisk muszą podlegać następczej kontroli sądowej⁸².

⁷⁷ Wyrok ETPC z 25 października 2011 r. w sprawie *Richert przeciwko Polsce*, skarga nr 54809/07, pkt 50, HUDOC.

⁷⁸ *Ibidem*, pkt 55–56.

⁷⁹ *Ibidem*, pkt 60.

⁸⁰ *Ibidem*, pkt 44: ang. *certain legal requirements have to be met in order to safeguard judicial independence, to prevent the composition of benches being manipulated in any way and to guarantee a fair hearing*.

⁸¹ Komunikat ETPC z 1 czerwca 2022 r. w sprawie *Hejosz przeciwko Polsce*, skarga nr 46854/20, <https://tinyurl.com/3e36mu4y> (dostęp: 22.06.2023).

⁸² M.in. wyrok ETPC z 5 lutego 2009 w sprawie *Olujić przeciwko Chorwacji*, skarga nr 22330/05, HUDOC; wyrok ETPC z 25 września 2018 r. w sprawie *Denisov przeciwko Ukrainie*, skarga nr 76639/11, HUDOC; wyrok ETPC z 29 czerwca 2021 r. w sprawie *Broda i Bojara przeciwko Polsce*, skargi nr 26691/18 oraz 27367/18, HUDOC. Por. wyrok ETPC z 19 kwietnia 2007 r. w sprawie *Vilho Eskelinen i inni przeciwko Finlandii*, skarga nr 63235/00, HUDOC.

W żadnym z dotychczas prowadzonych postępowań Trybunał nie badał w szerokim zakresie tego, czy instytucja delegowania sędziów w Polsce została ukształtowana w sposób pozwalający na zapewnienie jednostce prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu. Należy zauważyć, że w sprawach *Wieczorek przeciwko Polsce* i *Dryzek przeciwko Polsce* skarżący kwestionowali jedynie sam fakt wykonywania kompetencji ministra przez urzędników ministerialnych. Nie sformułowali natomiast jakichkolwiek argumentów, które uzasadniałyby wątpliwości co do niezawisłości bądź bezstronności sędziów delegowanych. Żadnego dowodu uprawdopodobniającego wywieranie wpływu na sędziego w okresie delegowania nie wskazał również skarżący w sprawie *Iwańczuk przeciwko Polsce*, ograniczając się jedynie do stwierdzenia, że sposób wyznaczenia sędziego do orzekania w sprawie pozbawił go „bezstronności”⁸³.

Uwzględniając dotychczasowe orzecznictwo ETPC, można podjąć próbę ustalenia, czy fakt rozpatrywania sprawy przez skład orzekający, w którym zasiada sędzia delegowany przez Ministra Sprawiedliwości w sposób ukształtowany dotychczasową praktyką stosowania art. 77 p.u.s.p., może prowadzić do naruszenia art. 6 EKPC. Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, należy dokładnie zbadać, biorąc pod uwagę różnego rodzaju argumenty, czy taki skład jest „sądem” w rozumieniu Konwencji.

Prima facie mogłoby się wydawać, że delegowanie sędziego nie powinno naruszać wątpliwości z punktu widzenia wymogu „ustanowienia sądu ustawą” (ang. *established by law*, niem. *auf Gesetz beruhen*)⁸⁴. Podstawą prawną dokonywania aktów delegowania jest art. 77 p.u.s.p. – przepis umiejscowiony w akcie normatywnym uchwalonym przez parlament⁸⁵. Sądzę jednak, że naruszenie prawa do sądu ustanowionego ustawą może nastąpić w niektórych sytuacjach związanych z delegowaniem sędziego do innego sądu:

1. Po pierwsze, naruszenie tego prawa nastąpi w sytuacji, gdy sędzia zostanie delegowany do innego sądu niezgodnie z art. 77 p.u.s.p. (np. wbrew swojej woli). Skład sądu będzie wówczas ukształtowany sprzecznie z ustawą⁸⁶.

⁸³ Decyzja ETPC z 17 września 2009 r. w sprawie *Iwańczuk przeciwko Polsce*, skarga nr 39279/05, HUDOC.

⁸⁴ Dodać należy, że art. 6 EKPC nakłada na państwa obowiązek stworzenia odpowiednich przepisów dotyczących składów orzekających. Por. J. Mayer-Ladewig, S. Harrendorf, S. König, *Art. 6*, [w:] *EMRK. Europäische Menschenrechtskonvention. Handkommentar*, red. S. von Raumes, Baden-Baden 2017, s. 224; P. Hofmański, A. Wróbel, *op. cit.*, s. 312.

⁸⁵ Zgodnie z orzecznictwem ETPC podstawa prawna działania „sądu” powinna być – co do zasady – zawarta w akcie uchwalonym przez parlament. Por. m.in. R. Clayton, H. Tomlinson, *Fair Trial Rights*, Oxford 2001, s. 111; D.J. Harris, M. O’Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, *op. cit.*, s. 458; L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu”*..., s. 145–146.

⁸⁶ Ang. *Established by law also means established in accordance with law* (D.J. Harris, M. O’Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, *op. cit.*, s. 458).

2. Po drugie, sądem ustanowionym ustawą nie będzie sąd, w którego składzie sędzia orzeka po upływie okresu delegowania⁸⁷. W składzie orzekającym nie może bowiem zasiadać osoba, która nie jest uprawniona do orzekania w danym sądzie⁸⁸.
3. Po trzecie, wydaje się, że do naruszenia konwencyjnego wymogu może dojść także, gdy skład orzekający z udziałem sędziego delegowanego zostanie uformowany w sposób arbitralny⁸⁹. O ile można sądzić, że kompetencja ministra wyrażona w art. 77 p.u.s.p. jest w praktyce nadużywana, o tyle trudniejsze będzie wykazywanie przez stronę, że w związku z delegowaniem sędziego arbitralnie został ukształtowany skład orzekający. Moim zdaniem naruszenie art. 6 EKPC można udowodnić jedynie, gdy Minister Sprawiedliwości dopuszcza się jawnego i oczywistego „manipulowania składami orzekającymi” w związku z konkretną sprawą. Bardziej prawdopodobna wydaje się możliwość wykazania, że skład orzekający z udziałem sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości nie zapewnia gwarancji w zakresie niezawisłości (ang. *independence*, niem. *die Unabhängigkeit*) i bezstronności (ang. *impartiality*, niem. *die Unparteilichkeit*). W tym miejscu należy przypomnieć, że pojęcie „niezawisłość” odnosi się do relacji między sądem a innymi organami władzy publicznej, w szczególności organami władzy wykonawczej, natomiast pojęcie „bezstronność” – do pozycji sędziego względem stron postępowania⁹⁰.

W celu ustalenia, czy organ jest „niezawisły”, ETPC uwzględnia cztery kryteria⁹¹:

- 1) sposób powołania,

⁸⁷ Należy jednak zastrzec, że w obecnym stanie prawnym nie jest jasne, przez jaki czas po zakończeniu okresu delegowania sędzia pozostaje uprawniony do orzekania w innym sądzie. Zgodnie z aktualnie obowiązującym art. 47b § 4 p.u.s.p. zakończenie delegowania „nie stanowi przeszkody” do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu pełnienia służby, aż do ich zakończenia (por. uwagi sformułowane w rozdziale II). Do naruszenia „prawa do sądu ustanowionego ustawą” dojdzie z pewnością w sytuacji, gdy sędzia orzekać będzie w sprawie przydzielonej mu już po zakończeniu okresu delegowania.

⁸⁸ P. Hofmański, A. Wróbel, *op. cit.*, s. 313; L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu”...*, s. 147.

⁸⁹ Taki wniosek można wyprowadzić z wypowiedzi Piotra Hofmańskiego i Andrzeja Wróbla: „Nie ma natomiast przeszkód, by w składzie sądu znalazł się sędzia delegowany z sądu niższej instancji, o ile delegacja taka jest przewidziana prawem i nie pojawia się element arbitralności w uformowaniu składu orzekającego w danej sprawie” (P. Hofmański, A. Wróbel, *op. cit.*, s. 313).

⁹⁰ Por. m.in. L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu”...*, s. 149; P. Hofmański, A. Wróbel, *op. cit.*, s. 314; M.W. Janis, R.S. Kay, A.W. Bradley, *European Human Rights Law: Text and Materials*, Oxford 2008, s. 783; P. van Dijk, F. van Hoof, A. van Rijn, L. Zwaak, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Cambridge 2018, s. 599.

⁹¹ W.A. Schabas, *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford 2015, s. 294; R. Clayton, H. Tomlinson, *op. cit.*, s. 107; N. Mole, C. Harby, *A Guide to the Implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights*, Strasbourg 2006, s. 30. Por. m.in. wyrok ETPC z 28 czerwca 1984 r. w sprawie *Campbell i Fell przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skargi nr 7819/77 i 7878/77, pkt 78, HUDOC; wyrok ETPC z 29 kwietnia 1988 r. w sprawie *Belilos przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 10328/83, pkt 64, HUDOC; wyrok ETPC z 3 marca 2005 r. w sprawie *Brudnicka i inni przeciwko Polsce*, skarga nr 54723/00, pkt 38, HUDOC.

- 2) czas sprawowania urzędu,
- 3) istnienie gwarancji chroniących przed naciskami zewnętrznymi,
- 4) postrzeganie organu jako niezawisłego (tzw. zewnętrzne pozory niezawisłości).

Zdaniem Leszka Garlickiego Konwencja nakłada na państwa obowiązek „odseparowania” władzy sędziowskiej od legislatywy i egzekutywy⁹². Wymóg ten nie ma jednak charakteru bezwzględny. ETPC niejednokrotnie dopuszczał powoływanie sędziów przez organy władzy wykonawczej przy założeniu, że sędziowie nie będą następnie poddawani wpływowi lub naciskom (ang. *influence or pressure*)⁹³. Tym bardziej fakt delegowania sędziego przez ministra nie powinien *per se* prowadzić do wniosku, że sędzia pozbawiony jest niezawisłości.

Do naruszenia art. 6 EKPC mogłoby dojść w przypadku stwierdzenia, że praktyka delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości jest „w całości niesatysfakcjonująca”⁹⁴. Z pewnością można wskazać na co najmniej kilka argumentów, które uzasadniałyby tę tezę. Po pierwsze, w art. 77 p.u.s.p. nie wskazano szczegółowych kryteriów, którymi powinien kierować się Minister Sprawiedliwości przy wyborze sędziów delegowanych. Po drugie, uzasadnienia ministerialnych decyzji nie są podawane do publicznej wiadomości. Po trzecie, w procedurze delegowania sędziów nie uczestniczą organy samorządu sędziowskiego. Po czwarte, stanowiska w sądzie wyższego rzędu mogą obejmować sędziowie, którzy zostali wcześniej negatywnie ocenieni przez Krajową Radę Sądownictwa.

Nasuwa się również pytanie, czy w okresie delegowania sędziom zapewniane są owe „gwarancje chroniące przed naciskami zewnętrznymi” (ang. *guarantees against outside pressures*). ETPC wielokrotnie podkreślał, że osoby wyznaczone do orzekania jedynie na pewien czas powinny być chronione przed dyskrejonalnym odwołaniem⁹⁵.

W jednym z orzeczeń Trybunał stanął wprost na stanowisku, że członek składu orzekającego, który może być odwołany przez ministra w dowolnej chwili, pozbawiony jest przymiotu „niezawisłości”⁹⁶. Nie ulega wątpliwości, że na podstawie

⁹² L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu”...*, s. 141.

⁹³ M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2021, s. 654; W.A. Schabas, *op. cit.*, s. 295. Por. m.in. wyrok ETPC z 3 lipca 2007 r. w sprawie *Flux przeciwko Mołdawii*, skarga nr 31001/03, HUDOC; wyrok ETPC z 9 listopada 2006 r. w sprawie *Sacilor Lormines przeciwko Francji*, skarga nr 65411/01, HUDOC.

⁹⁴ Por. *mutatis mutandis* uwagi dotyczące powoływania sędziów: N. Mole, C. Harby, *op. cit.*, s. 31; D.J. Harris, M. O’Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, *op. cit.*, s. 448; L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu”...*, s. 150.

⁹⁵ Por. m.in. R. Clayton, H. Tomlinson, *op. cit.*, s. 108; D.J. Harris, M. O’Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, *op. cit.*, s. 448; P. Hofmański, A. Wróbel, *op. cit.*, s. 315; W.A. Schabas, *op. cit.*, s. 294; wyrok ETPC z 22 listopada 1995 r. w sprawie *Bryan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 19178/91, pkt 38, HUDOC.

⁹⁶ Wyrok ETPC z 30 listopada 2010 r. w sprawie *Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce*, skarga nr 23614/08, pkt 53, HUDOC (wyrok dotyczący asesorów sądowych). Por. uwagi

obecnie obowiązującego art. 77 § 4 p.u.s.p. sędzia delegowany do innego sądu może być odwołany przez ministra z jakiegokolwiek powodu, przy czym nie jest konieczne zachowanie tzw. okresu uprzedzenia. Co istotne, akty odwołania nie podlegają w praktyce kontroli sądowej⁹⁷. Nie istnieją więc gwarancje chroniące sędziego przed arbitralnym zakończeniem delegacji. Z tego względu sędzia orzekający w okresie delegowania może być narażony na naciski i wpływy ze strony ministra.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie badał również, czy organ prowadzący postępowanie zachowuje „zewnątrzne oznaki niezawisłości” (ang. *appearances of independence*, niem. *der Anschein der Unabhängigkeit*)⁹⁸. Oczywiście podejrzenia co do braku niezawisłości powinny być „do pewnego stopnia obiektywnie uzasadnione” (ang. *to some extent objectively justified*)⁹⁹. Nasuwa się pytanie, czy przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności strona może sądzić, że sędzia delegowany uzależniony jest od egzekutywy¹⁰⁰. Moim zdaniem tego rodzaju obawa jest uzasadniona. O możliwości orzekania przez sędziego w danym sądzie decyduje wszak wyłącznie minister, który może zakończyć delegację, jeżeli sędzia nie będzie orzekać zgodnie z oczekiwaniami egzekutywy. Co więcej, dla strony może nie być też jasne, jakimi przesłankami kierował się minister, delegując sędziego. Szczególnie uzasadnione wątpliwości co do niezawisłości sędziego mogą pojawić się z pewnością u oskarżonego w postępowaniu karnym. Z uwagi na to, że urząd Prokuratora Generalnego sprawuje w Polsce Minister Sprawiedliwości, nawet obiektywny obserwator może przypuszczać, że na sędziego będzie wywierana, choćby pośrednio, presja związana np. z wymiarem kary. Nawet jeśli żadne konkretne próby nacisku nie zostaną podjęte, kumulacja wymienionych okoliczności faktycznych i prawnych może już prowadzić do „zatarcia wrażenia niezawisłości”¹⁰¹.

Warto w tym miejscu odnotować, że na przestrzeni lat ETPC niejednokrotnie wskazywał również na ryzyko występowania nacisków ze strony innych sędziów¹⁰². Wydaje się, że w przypadku sędziów delegowanych do sądów wyższego rzędu tego rodzaju ryzyko jest do pewnego stopnia uzasadnione. Sędziowie mogą bowiem obawiać się, że czynności podejmowane przez nich w okresie trwania delegacji będą

dotyczące kompetencji ministra w zakresie odwoływania organu zarządzającego: wyrok ETPC z 8 czerwca 2006 r. w sprawie *Woś przeciwko Polsce*, skarga nr 22860/02, pkt 94, HUDOC (wyrok dotyczący Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”).

⁹⁷ Szerzej zagadnienie to omawiam w rozdziale II.

⁹⁸ Por. m.in. J. Mayer-Ladewig, S. Harrendorf, S. König, *op. cit.*, s. 223; J. Barcik, *Ochrona praworządności w Radzie Europy i Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem niezależności sądów i niezawisłości sędziów*, Warszawa 2019, s. 40.

⁹⁹ N. Mole, C. Harby, *op. cit.*, s. 31.

¹⁰⁰ Por. uwagi dotyczące tzw. obiektywnego testu niezawisłości: R. Clayton, H. Tomlinson, *op. cit.*, s. 108; P. Hofmański, A. Wróbel, *op. cit.*, s. 316–317.

¹⁰¹ Wyrażenie zaczerpnięte z: L. Garlicki, *Pojęcie i cechy „sądu”...*, s. 151.

¹⁰² J. Sillen, *op. cit.*, s. 104–133.

w przyszłości poddawane krytycznej ocenie w związku z ubieganiem się o awans sędziowski.

Sądzę, że prowadzenie postępowania z udziałem sędziego delegowanego przez ministra niekiedy wywołuje również uzasadnione wątpliwości co do „bezstronności sądu”. Taki zarzut wydaje się trafny zwłaszcza w sprawach karnych, w sprawach cywilnych, w których stroną jest prokurator, a także w sprawach, w których stroną jest *statio fisci* Skarbu Państwa. Konieczne jest jednak wykazanie, że między jednym z uczestników postępowania a sędzią delegowanym istnieją powiązania mogące wywoływać owe uzasadnione obawy co do bezstronności¹⁰³. Moim zdaniem tego rodzaju związki powstają głównie z uwagi na fakt, iż sędzia może zostać w każdej chwili odwołany z delegowania przez Ministra Sprawiedliwości, który sprawuje razem urząd Prokuratora Generalnego. Wydaje się więc, że sędzia delegowany będzie miał niekiedy „osobisty interes” w rozstrzygnięciu sprawy na korzyść prokuratora albo Skarbu Państwa. Działanie wbrew oczekiwaniom Ministra Sprawiedliwości może wszak doprowadzić do natychmiastowego zakończenia delegacji.

Choć dotychczas ETPC nie stwierdził, że orzekanie przez sędziego delegowanego prowadzi do naruszenia art. 6 EKPC, można sformułować wiele argumentów uzasadniających tezę, że skład orzekający z udziałem takiego sędziego nie jest „sądem” w rozumieniu Konwencji. Istnieje, jak sądzę, wysokie prawdopodobieństwo, że w przyszłości skargi wnoszone do Trybunału w związku z faktem delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości będą rozpatrywane na korzyść skarżących. Być może zarysowany przeze mnie problem zostanie poddany obszerniejszej analizie w sprawie *Hejsoz przeciwko Polsce*. Należy jednak mieć na względzie, że wniesiona skarga dotyczy sytuacji prawnej sędziego delegowanego, nie zaś sytuacji prawnej uczestnika postępowania.

4. Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości a prawo Unii Europejskiej

1 maja 2004 r. Rzeczpospolita Polska przystąpiła do Unii Europejskiej¹⁰⁴. Członkostwo w tej szczególnej organizacji międzynarodowej nakłada na polskie organy władzy publicznej obowiązek poszanowania wartości wymienionych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, w tym wartości państwa prawnego, praw człowieka

¹⁰³ Por. uwagi dotyczące tzw. obiektywnego testu bezstronności: W.A. Schabas, *op. cit.*, s. 296; B. Rainey, E. Wicks, C. Ovey, *Jacobs, White, and Ovey: The European Convention on Human Rights*, Oxford 2017, s. 297; D.J. Harris, M. O’Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, *op. cit.*, s. 450–451.

¹⁰⁴ Traktat dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej, podpisany w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864 ze zm.).

i sprawiedliwości¹⁰⁵. Organy te powinny w szczególności uwzględniać prawa i wolności wyrażone w Karcie praw podstawowych¹⁰⁶ „w zakresie, w jakim stosują prawo Unii”, m.in. prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy (art. 47 w zw. z art. 51 ust. 1 KPP).

W tym miejscu należy rozważyć, czy normy wynikające z prawa Unii mogą ograniczać dopuszczalność delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości. Instytucje UE nie mają oczywiście wyłącznych kompetencji do stanowienia prawa w zakresie organizacji krajowych systemów sądownictwa. Unia dzieli jednak kompetencje z państwami członkowskimi w obszarze nazywanym „przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości”, obejmującym m.in. współpracę sądową w sprawach karnych i cywilnych (art. 4 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej)¹⁰⁷. Ponadto państwa członkowskie mają obowiązek ustanowienia „środków niezbędnych do zapewnienia skutecznej ochrony prawnej” w dziedzinach objętych prawem Unii (art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE)¹⁰⁸.

W sprawie *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stanął na stanowisku, że zasada skutecznej ochrony sądowej stanowi zasadę ogólną prawa Unii¹⁰⁹. Podkreślono, że dla zagwarantowania tej ochrony niezbędne jest zachowanie niezawisłości sądów na poziomie poszczególnych państw¹¹⁰. Tym samym obowiązek ochrony owej niezawisłości został *implicit* uznany za ogólny obowiązek spoczywający na członkach Unii (ang. *general obligation imposed on the Member States*)¹¹¹. Zarazem TSUE dopuścił *de facto* badanie przepisów prawa krajowego w zakresie, w jakim mogą godzić w niezależność są-

¹⁰⁵ Traktat o Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.). Por. R. Geiger, *Art. 2 TUE*, [w:] *European Union Treaties. Treaty on European Union. Treaty on the Functioning of the European Union*, red. R. Geiger, D. Khan, M. Kotzur, Monachium 2015, s. 16–17.

¹⁰⁶ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C z 2007 r. Nr 303, str. 1 ze zm.), dalej: KPP.

¹⁰⁷ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.), dalej: TFUE.

¹⁰⁸ Por. M. Pechstein, P. Kubicki, *Art. 19 TUE*, [w:] *Frankfurter Kommentar zu EUV, GRC und AEUV*, Band 1, *EUV. GRC*, red. M. Pechstein, C. Nowak, U. Häde, Tübingen 2017, s. 585–586; D. Miąsik, *Zasady systemowe prawa UE*, [w:] *System prawa Unii Europejskiej*, t. 2, *Zasady i prawa podstawowe*, red. D. Miąsik, Warszawa 2022, s. 55.

¹⁰⁹ Wyrok TSUE z 27 lutego 2018 r. w sprawie C-64/16, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, ECLI:EU:C:2018:117, pkt 35.

¹¹⁰ *Ibidem*, pkt 41–42.

¹¹¹ Por. M. Bonelli, M. Claes, *Judicial Serendipity: How Portuguese Judges Came to the Rescue of the Polish Judiciary*. *ECJ 27 February 2018, Case C-64/16. Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, „European Constitutional Law Review” 2018, nr 14(3), s. 633; A.T. Pérez, *From Portugal to Poland: The Court of Justice of the European Union as Watchdog of Judicial Independence*, „Maastricht Journal of European and Comparative Law” 2020, nr 27(1), s. 111.

downictwa i niezawisłość sędziowską¹¹². Nie znaczy to wszakże, że Trybunał uzyskał kompetencję do dokonywania wiążącej wykładni prawa krajowego. Obowiązkiem tego organu jest jedynie udzielanie odpowiedzi na pytanie, czy dany przepis prawa UE zezwala na podejmowanie lub zakazuje podejmowania przez organy krajowe określonych działań na podstawie prawa wewnętrznego¹¹³.

Mając na względzie tezy zawarte w przywołanym orzeczeniu, można więc starać się ustalić, czy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE należy interpretować w ten sposób, że zasada niezawisłości sędziowskiej stoi na przeszkodzie delegowaniu sędziów w sposób ukształtowany dotychczasową praktyką stosowania art. 77 p.u.s.p. W dotychczasowym orzecznictwie problem ten został omówiony jedynie w ograniczonym zakresie. W wyroku z 16 listopada 2021 r. TSUE udzielił odpowiedzi na pytanie, czy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE (zasada skutecznej ochrony sądowej) w zw. z art. 2 TUE (wartość państwa prawnego) oraz art. 6 dyrektywy 2016/343¹¹⁴ (*onus probandi* i *zasada in dubio pro reo*) stoi na przeszkodzie prowadzeniu postępowania karnego przez skład orzekający, w którym zasiada sędzia delegowany z sądu niższego rzędu na podstawie jednoosobowej decyzji Ministra Sprawiedliwości, przy założeniu, że:

- nie są znane kryteria, jakimi kierował się Minister Sprawiedliwości, delegując tego sędziego,
- prawo krajowe nie przewiduje sądowej kontroli takich decyzji,
- prawo krajowe umożliwia Ministrowi Sprawiedliwości odwołanie sędziego z delegacji w każdej chwili¹¹⁵.

Trybunał Sprawiedliwości UE stanął na stanowisku, że państwa członkowskie mają prawo ustanowienia systemu, zgodnie z którym sędziowie mogą, w interesie służby, być tymczasowo delegowani z jednego sądu do drugiego, o ile przepisy dotyczące delegowania będą przewidywać „gwarancje niezawisłości i bezstronności niezbędne do celu uniknięcia ryzyka wykorzystywania takiego delegowania do politycznej kontroli treści orzeczeń”¹¹⁶. W orzeczeniu wymieniono szereg elementów, które należy uwzględnić, oceniając, czy istnieją uzasadnione wątpliwości co do możliwości wywierania przez Ministra Sprawiedliwości wpływu na sędziów delegowanych¹¹⁷. Poza wymienionymi wyżej okolicznościami zwrócono również uwagę m.in. na to, że:

¹¹² J. Barcik, *op. cit.*, s. 176.

¹¹³ *Ibidem*, s. 177.

¹¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L z 2016 r. Nr 65, s. 1).

¹¹⁵ Wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, *Postępowanie karne przeciwko WB i in.*, EU:C:2021:931, pkt 20.

¹¹⁶ *Ibidem*, pkt 71–73.

¹¹⁷ Por. szerzej: J. Denka, *Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 16.11.2021 r., sprawy połączone od C-748/19 do C-754/19, Postępowanie karne przeciwko WB i in.*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2023, nr 4, s. 41–43.

- w ustawie nie zostały wskazane szczegółowe przesłanki odnoszące się do odwoływania sędziów¹¹⁸,
- możliwość odwołania sędziego w każdym czasie i bez publicznie znanych motywów może wywoływać u sędziego „poczucie, że powinien on spełnić oczekiwania ministra” (ang. *the feeling of having to meet the expectations of the Minister for Justice*, niem. *der Eindruck, dass sie dem Justizminister „unterstehen”*)¹¹⁹,
- Minister Sprawiedliwości sprawuje urząd Prokuratora Generalnego, w związku z czym w sprawach karnych ma władzę zarówno nad prokuratorem, jak i nad sędziami delegowanymi¹²⁰.

Po uwzględnieniu wszystkich wymienionych okoliczności TSUE doszedł do wniosku, że sędziowie delegowani do sądów karnych wyższego rzędu nie są w okresie delegowania objęci wystarczającymi gwarancjami niezawisłości i bezstronności¹²¹. Podkreślono, że w konsekwencji zagrożone może być domniemanie niewinności oskarżonych¹²². Trybunał uznał więc, że prawo Unii Europejskiej stoi na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z którymi Minister Sprawiedliwości może na podstawie kryteriów, które nie zostały podane do publicznej wiadomości, delegować sędziego do sądu karnego wyższego rzędu, a także odwołać sędziego z tego delegowania, w każdym czasie, na podstawie decyzji, która nie zawiera uzasadnienia¹²³.

Orzeczenie to dotyczy wprost jedynie sądów karnych. Problem delegowania sędziów do innych sądów, w tym sądów cywilnych, nie został dotychczas przeanalizowany przez TSUE¹²⁴. Trybunał nie odniósł się również bezpośrednio do dopuszczalności delegowania sędziów do sądów równorzędnych oraz do sądów niższego rzędu. Nie jest więc jasne, czy prawo Unii stoi na przeszkodzie delegowaniu sędziów w innych okolicznościach niż te, które zostały wskazane w wyroku z 16 listopada 2021 r. W przypadkach wątpliwych sądy, w których orzekają sędziowie delegowani, a także sądy rozpoznające środki zaskarżenia od orzeczeń wydanych z udziałem sędziów delegowanych powinny oczywiście uwzględnić wszystkie wspomniane wcześniej kryteria, dokonując we własnym zakresie wykładni art. 19 ust. 1 w zw. z art. 2 TUE¹²⁵. Jeżeli pytanie dotyczące dopuszczalności delegowania

¹¹⁸ Wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, pkt 80.

¹¹⁹ *Ibidem*, pkt 82.

¹²⁰ *Ibidem*, pkt 84.

¹²¹ *Ibidem*, pkt 87.

¹²² *Ibidem*, pkt 89.

¹²³ *Ibidem*, pkt 90.

¹²⁴ J. Denka, *op. cit.*, s. 44.

¹²⁵ Jeżeli sądy te uznają, że decyzja TSUE w kwestii wykładni Traktatu jest „niezbędna do wydania wyroku”, mogą oczywiście zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o rozpatrzenie kolejnego pytania prejudycjalnego (por. art. 267 TFUE).

tych sędziów zostanie podniesione w sprawie zawisłej przed „sądem krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego”, sąd ten będzie zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału¹²⁶. Warto w tym miejscu nadmienić, że pytanie dotyczące dopuszczalności delegowania sędziów do sądów cywilnych wyższego rzędu zostało już skierowane przez skład orzekający w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego¹²⁷. W dniu zakończenia prac nad książką nie została wydana jeszcze opinia Rzecznika Generalnego TSUE (sprawa C-43/22)¹²⁸.

5. Wnioski

Mając na względzie wszystkie argumenty przedstawione w niniejszym rozdziale, stwierdzić można, że obecny kształt instytucji delegowania sędziów narusza standardy wynikające zarówno z Konstytucji RP, jak i z wiążącej Polskę Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Korzystaniu przez Ministra Sprawiedliwości z jego kompetencji stoją na przeszkodzie także normy prawa Unii Europejskiej. Całokształt okoliczności związanych ze stosowaniem omawianej instytucji może u obiektywnego obserwatora wywołać przekonanie, że sędzia delegowany nie jest objęty wystarczającymi gwarancjami w zakresie niezawisłości i bezstronności.

W ramach przedstawionej analizy zidentyfikowane zostały następujące problemy:

1. Opinii publicznej nie są znane kryteria, którymi kierują się Minister Sprawiedliwości, a także urzędnicy ministerialni przy dokonywaniu aktów delegowania. Można przypuszczać, że na sędziów oczekujących na delegowanie będą wywierane naciski ze strony egzekutywy.
2. Delegowanie sędziów do licznych czynności niezwiązanych z orzekaniem może prowadzić do „zacierania się” granicy między władzą sądowniczą a władzą wykonawczą. Wykonywanie przez sędziów pracy w ramach aparatu administracyjnego może negatywnie wpływać na postrzeganie sądownictwa.
3. Powierzenie członkowi Rady Ministrów szerokiej kompetencji w zakresie delegowania sędziów, przy jednoczesnej marginalizacji roli organów związanych z władzą sądowniczą, nie znajduje wyraźnego uzasadnienia merytorycznego.

¹²⁶ J. Denka, *op. cit.*, s. 44.

¹²⁷ Por. postanowienie SN (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych) z 22 grudnia 2021 r., I NSNc 435/21, LEX nr 3287255. Nasuwa się pytanie, czy organ kierujący wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zostanie uznany za „sąd” w rozumieniu art. 267 TFUE.

¹²⁸ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Najwyższy (Polska) w dniu 18 stycznia 2022 r. – Prokurator Generalny (sprawa C-43/22), <https://tinyurl.com/34umf9ma> (dostęp: 22.06.2023).

4. Dopuszczalność arbitralnego odwołania sędziego w trakcie trwania delegacji budzi istotne wątpliwości w świetle standardów konstytucyjnych i europejskich. Sędzia, który może zostać w dowolnej chwili „przymusowo przeniesiony” do sądu macierzystego, uzależniony jest od woli ministra.
5. Fakt sprawowania przez Ministra Sprawiedliwości (organu delegującego) urzędu Prokuratora Generalnego może niekiedy sprawiać, że w osobistym interesie sędziego delegowanego będzie rozstrzyganie spraw na korzyść jednej ze stron postępowania. Problem ten widoczny jest w szczególności w sprawach karnych. Działanie sędziego wbrew oczekiwaniom organów prokuratury może doprowadzić do szybkiego zakończenia delegacji.

Wymienione czynniki mogą prowadzić do przekonania, że skład orzekający z udziałem sędziego delegowanego nie posiada niezbędnego przymiotu niezawisłości i nie jest „sądem” w rozumieniu standardów konstytucyjnych i europejskich. W tym miejscu muszę jednak zastrzec, że Trybunał Konstytucyjny przedstawił w odniesieniu do instytucji delegowania sędziów stanowisko zasadniczo odmienne. Prezentowane przeze mnie tezy zostały dotychczas zaaprobowane jedynie przez TSUE w wyroku z 16 listopada 2021 r., a także w pewnym zakresie przez prokonstytucyjne orzecznictwo SN (prezentowane we wcześniejszych rozdziałach). Przypuszczać można, że poglądy wyrażone przez TSUE zostaną powtórzone w przyszłych judykatach ETPC.

Rozdział IV

Wybrane konsekwencje prawne stwierdzenia niezgodności delegowania sędziów ze standardami konstytucyjnymi lub europejskimi

1. Uwagi wprowadzające

Ostatni rozdział stanowi próbę uporządkowania i opisanie wybranych konsekwencji wynikających, a także mogących wyniknąć ze stwierdzenia, że delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości narusza standardy konstytucyjne lub europejskie. Analizą objęte zostały trzy obszary tematyczne. W pierwszej kolejności omawiam konsekwencje w sferze obowiązywania art. 77 p.u.s.p. Następnie zmierzam do ustalenia, jakiego rodzaju wadliwością charakteryzować mogą się orzeczenia wydane z udziałem sędziów delegowanych w sposób opisany w orzeczeniu TSUE z 16 listopada 2021 r., a także w jaki sposób uchybienia te mogą zostać wyeliminowane w ramach systemu środków zaskarżenia. Ostatnia część rozważań dotyczy zaś kwestii ewentualnej odpowiedzialności za judykaty wydane z naruszeniem omówionych wcześniej standardów.

W tekście uwzględnione zostały propozycje rozwiązania niektórych problemów istotnych dla praktyki sądowej. Na wstępie chciałbym jednak zastrzec, że część poglądów wyrażonych przeze mnie w niniejszym rozdziale została odrzucona przez sądy polskie, stąd poniższa analiza stanowi poniekąd ujęcie alternatywne względem prezentowanego w najnowszym orzecznictwie.

2. Niezgodność ze standardami konstytucyjnymi lub europejskimi a obowiązywanie art. 77 p.u.s.p.

W pierwszej kolejności niezbędne wydaje się ustalenie, czy stwierdzenie, iż delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości jest niezgodne ze standardami konstytucyjnymi lub europejskimi, może wywołać skutek w postaci utraty mocy

obowiązującej art. 77 p.u.s.p. Przystępując do omówienia tego problemu, przyjmuję założenie, że wszystkie obowiązujące akty normatywne muszą być zgodne treściowo z Konstytucją jako aktem normatywnym hierarchicznie najwyższym¹ (założenie nr 1). Przypomnieć należy, że w tym hierarchicznym systemie aktów obowiązuje zasada *lex superior derogat legi inferiori*, która nie wywołuje jednak „automatycznej eliminacji z systemu prawnego” przepisów prawnych niezgodnych treściowo z Konstytucją RP².

Przed przejściem do dalszych rozważań trzeba również zasygnalizować, że przystąpienie przez Polskę do tzw. systemu Europejskiej konwencji praw człowieka, a także do Unii Europejskiej powinno wpływać na tradycyjne postrzeganie systemu prawa. Można stwierdzić, że współcześnie poza ową krajową strukturą aktów normatywnych „współistnieje” kilka centrów decyzyjnych, które wspólnie oddziałują na przestrzeń prawną³. Z tego względu należy w tym miejscu przyjąć również dwa inne założenia wstępne. Po pierwsze, zapobieganie naruszeniom EKPC jest konstytucyjną powinnością państwa, wynikającą z obowiązku przestrzegania zobowiązań międzynarodowych⁴ (założenie nr 2). Po drugie, członkostwo Polski w Unii Europejskiej implikuje obowiązek uwzględniania zasady pierwszeństwa stosowania prawa unijnego przez polskie organy władzy publicznej⁵ (założenie nr 3).

2.1. Niezgodność ze standardami konstytucyjnymi a obowiązywanie art. 77 p.u.s.p.

Analizując konsekwencje stwierdzenia niezgodności art. 77 p.u.s.p. z krajowymi standardami konstytucyjnymi, należy mieć na względzie, że organem wyraźnie upoważnionym do orzekania w sprawach zgodności ustaw z Konstytucją RP jest Trybunał Konstytucyjny (art. 188 Konstytucji)⁶.

Wyroki o niezgodności z aktem hierarchicznie wyższym (wyroki negatywne) wywołują bezpośredni skutek prawny w postaci utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu prawnego. Derogacja następuje ze skutkiem *ex nunc* z dniem ogłoszenia, o ile w orzeczeniu nie określono innego terminu⁷. Z tym dniem

¹ S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005, s. 46.

² A. Mącznyński, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 5, s. 9.

³ Por. szerzej: E. Łętowska, *Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 4, s. 3–4.

⁴ *Ibidem*, s. 6–7.

⁵ *Ibidem*, s. 7–8.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁷ M. Florczak-Wątor, *Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i ich skutki prawne*, Poznań 2006, s. 133.

przepis zostaje definitywnie wyeliminowany z systemu prawnego⁸. Tego rodzaju skutek został wywołany omawianym wcześniej wyrokiem TK z 15 stycznia 2009 r. (sygn. K 45/07), w którym stwierdzono, że art. 77 § 7a i § 7b p.u.s.p. (delegowanie sędziów bez ich zgody) jest treściowo niezgodny z wybranymi przepisami Konstytucji⁹. Z dniem ogłoszenia tego orzeczenia podstawa prawna do dokonywania aktów delegowania sędziów wbrew ich woli została bezwzględnie i bezwarunkowo zniesiona. W praktyce mogło być więc tak, że w okresie bezpośrednio poprzedzającym ogłoszenie wyroku sędziowie pełnili obowiązki poza sądem macierzystym, mimo że nie wyrazili zgody na delegowanie przez ministra. Czynności podejmowane przez tych sędziów były dopuszczalne jedynie do momentu nastania dnia ogłoszenia orzeczenia, natomiast już od 22 stycznia 2009 r. jakiegokolwiek działania sędziów pozbawione były podstawy prawnej. Przepis, na podstawie którego uzyskali kompetencję do wykonywania obowiązków poza sądem macierzystym, przestał być bowiem elementem systemu prawnego.

Wyrokiem w sprawie K 45/07 orzeczono ponadto niezgodność art. 77 § 1 pkt 2 p.u.s.p. „w zakresie, w jakim dopuszczał” łączenie funkcji orzekania przez sędziego z wykonywaniem czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości, a także w niektórych innych jednostkach. Należy zauważyć, że skutkiem wyroku zakresowego jest również utrata mocy obowiązującej przepisu, lecz wyłącznie w zakresie owej niekonstytucyjnej treści normatywnej¹⁰. Od dnia ogłoszenia orzeczenia art. 77 § 1 pkt 2 p.u.s.p. obowiązywał więc nadal, choć już w ograniczonym zakresie. Wyeliminowano bowiem podstawę prawną do wykonywania przez sędziów obowiązków w sądzie macierzystym w trakcie delegacji do Ministerstwa Sprawiedliwości.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że większość jednostek redakcyjnych art. 77 p.u.s.p. jest zgodna z art. 10 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 173 Konstytucji. Tego rodzaju rozstrzygnięcia afirmatywne nie rodzą żadnych konsekwencji w sferze obowiązywania prawa (przepis obowiązuje nadal), gdyż została jedynie potwierdzona – w sposób deklaratoryjny – konstytucyjność przepisu prawnego¹¹. Niemniej jednak taka treść sentencji wywołuje istotne następstwa w procesie sądowego stosowania prawa. Przyjmuje się bowiem, że wyrok afirmatywny „implikuje brak prawa do odmowy zastosowania” przepisu, który był przedmiotem kontroli, nawet jeśli organ stosujący prawo dokona we własnym zakresie odmiennej oceny konstytucyjności¹².

⁸ *Ibidem*, s. 134.

⁹ Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, OTK-A 2009, nr 1, poz. 3.

¹⁰ M. Florczak-Wątor, *op. cit.*, s. 152.

¹¹ *Ibidem*, s. 149.

¹² A. Mączyński, J. Podkowik, *Art. 190, [w:] Konstytucja RP, t. 2, Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1191. Por. Z. Czeszejko-Sochacki, *Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego: pojęcie, klasyfikacja i skutki prawne*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 12, s. 20.

Sugerowałem już kilkakrotnie, że – ze względu m.in. na pewne zmiany treści przepisu oraz przyjęte wzorce kontroli – ponowna kontrola konstytucyjności art. 77 p.u.s.p. nie jest zupełnie wykluczona¹³. Jeżeli Trybunał dojdzie w przyszłości do wniosku, że przepis ten jest w jakiejś części niezgodny z normami konstytucyjnymi, utraci on w odpowiednim zakresie moc obowiązującą ze skutkiem *ex nunc*. Może być więc na przykład tak, że z dniem ogłoszenia kolejnego wyroku sędziowie delegowani do sądów wyższego rzędu (na podstawie znowelizowanego art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p.) lub sędziowie delegowani do Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 77 § 1 pkt 2a p.u.s.p.) zostaną pozbawieni *pro futuro* kompetencji do wykonywania obowiązków poza sądem macierzystym¹⁴.

Nie jest oczywiste, jakie skutki w sferze obowiązywania prawa wywoływałby wyrok o niekonstytucyjności art. 77 § 4 p.u.s.p. (odwoływanie sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości). Wątpliwości nie powinny oczywiście budzić konsekwencje „prostego” wyroku negatywnego. Przypuszczam jednak, że rozstrzygnięcie mogłoby mieć charakter zakresowy („w zakresie, w jakim dopuszcza odwołanie sędziego delegowanego z jakiegokolwiek przyczyny”). Trybunał może wszak dojść do przekonania, że przepis ten pomija określoną treść normatywną – przesłanki odwołania sędziego. Wydaje się, że taki wyrok wywoływałby zarówno skutek w postaci utraty mocy obowiązującej art. 77 § 4 p.u.s.p. w zakresie, w jakim upoważnia ministra do odwołania sędziego z jakiegokolwiek przyczyny, jak i skutek zobowiązujący, nakładający na ustawodawcę obowiązek określenia sytuacji, w których minister może korzystać ze swojej kompetencji¹⁵. Przepis ten nie utraciłby więc całkowicie mocy obowiązującej. W praktyce minister mógłby odwoływać sędziów, lecz musiałby szczegółowo uzasadniać każdy akt odwołania dokonany w okresie od dnia ogłoszenia wyroku (albo od innego dnia określonego przez Trybunał) do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej, w której wskazano by precyzyjne przesłanki odwoływania sędziów z delegacji.

Sformułowane powyżej uwagi stanowią pewną antycypację skutków potencjalnego stwierdzenia niezgodności niektórych jednostek redakcyjnych art. 77 p.u.s.p. Na dzień zakończenia prac nad niniejszym tekstem przeprowadzenie ponownej kontroli przez Trybunał wydaje się mało prawdopodobne. W uzasadnieniach najnowszych orzeczeń TK wskazuje na zbędność wydania orzeczenia ze względu na zaistnienie przesłanki *ne bis in idem*¹⁶.

¹³ Szerzej zagadnienie to omawiam w rozdziale III.

¹⁴ Możliwe jest również, że na podstawie art. 190 ust. 3 Konstytucji Trybunał określi inny termin utraty mocy obowiązującej.

¹⁵ Por. uwagi dotyczące skutków wyroków o niekonstytucyjności pominięcia prawodawczego: M. Florczak-Wątor, *op. cit.*, s. 152–157.

¹⁶ Postanowienie TK z 28 czerwca 2022 r., SK 85/19, OTK-A 2022, nr 49; postanowienie TK z 14 grudnia 2022 r., SK 32/21, OTK-A 2023, nr 7.

Nie sposób przejść do porządku dziennego nad faktem, że istnieją obecnie uzasadnione wątpliwości co do legalności działania Trybunału i zdolności wykonywania przez ten organ jego konstytucyjnych kompetencji¹⁷. Wydaje się więc, że z uwagi na owe szczególne okoliczności sądy mogą niekiedy przeprowadzać samodzielną kontrolę konstytucyjności prawa¹⁸. Nasuwa się pytanie, czy możliwe jest w ogóle wystąpienie w praktyce sądowej sytuacji, w której sąd będzie mógł stwierdzić w jakimś zakresie niekonstytucyjność art. 77 p.u.s.p. Należy mieć bowiem na uwadze, że nawet przy dopuszczeniu rozproszonej kontroli konstytucyjności sądy pozostają związane dotychczasowym orzecznictwem Trybunału¹⁹. Co więcej, samodzielne orzeczenie o konstytucyjności ustaw powinno być „środkiem ostatecznym”, dostępnym jedynie wówczas, gdy w sprawie nie wypowiedział się dotąd TK, nie jest możliwe uzyskanie rozstrzygnięcia Trybunału, a hierarchicznej niezgodności nie da się usunąć przez prokonstytucyjną wykładnię ustawy²⁰. Dodatkowy problem wiąże się z faktem, że sądy zasadniczo nie stosują art. 77 p.u.s.p. w tym sensie, że nie rozstrzygają spraw indywidualnych i konkretnych na podstawie normy prawnej odtworzonej z tego przepisu²¹. Można raczej stwierdzić, że „organem stosującym prawo” jest w tym przypadku Minister Sprawiedliwości.

Uwzględniając powyższe zastrzeżenia, uważam, że sądy mogłyby orzec o niekonstytucyjności art. 77 p.u.s.p. jedynie w trzech przypadkach:

1. Po pierwsze, sąd odwoławczy albo Sąd Najwyższy mogłyby dojść do wniosku, że sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia, uzyskał kompetencję do rozstrzygania spraw w sądzie wyższego rzędu w sposób wadliwy, ponieważ kompetencja ministra w zakresie delegowania sędziów została wykorzystana do „obejścia” konstytucyjnych kompetencji Prezydenta RP w zakresie powoływania sędziów. TK nie wydał bowiem dotychczas wyroku o zgodności bądź niezgodności art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. z art. 179 Konstytucji RP.

¹⁷ Por. m.in. W. Sadurski, *Poland's Constitutional Breakdown*, Oxford 2019, s. 58–88; M. Wyrzykowski, „Wrogie przejęcie” porządku konstytucyjnego, [w:] *Wyzwania dla ochrony konkurencji i regulacji rynku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Skocznemu*, red. M. Bernatt, A. Jurkowska-Gomułka, M. Namysłowska, A. Piszcz, Warszawa 2017, s. 842–843; wyrok TK z 3 grudnia 2015 r., K 34/15, OTK-A 2015, nr 11, poz. 185; wyrok ETPC z 7 maja 2021 r., w sprawie *Xero Flor przeciwko Polsce*, skarga nr 4907/18, HUDOC; wyrok NSA z 16 listopada 2022 r., III OSK 2528/21, LEX nr 3433115.

¹⁸ L. Garlicki, *Sądy a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 7–8, s. 20–22; P. Mikuli, *Doktryna konieczności jako uzasadnienie dla rozproszonej kontroli konstytucyjności ustaw w Polsce*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, nr 40(4), s. 642–644.

¹⁹ Por. M. Jaśkowska, *Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dla procesu stosowania prawa wobec zasady bezpośredniego stosowania konstytucji*, [w:] *Instytucje współczesnego prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa Profesora zw. dra hab. Józefa Filipka*, red. I. Skrzydło-Niżnik, P. Dobosz, D. Dąbek, M. Smaga, Kraków 2001, s. 280.

²⁰ L. Garlicki, *Sądy a Konstytucja...*, s. 22.

²¹ S. Wronkowska, *op. cit.*, s. 140–141.

2. Po drugie, skład rozpoznający środek zaskarżenia wniesiony od orzeczenia wydanego z udziałem sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości do sądu wyższego rzędu, mógłby dojść do wniosku, że sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia, nie był objęty wystarczającymi gwarancjami w zakresie niezawisłości i bezstronności. Znowelizowany art. 77 § 1 pkt 1 nie był dotychczas przedmiotem kontroli w postępowaniu przed TK. Przypuszczam jednak, że w takim przypadku badanie hierarchicznej zgodności norm nie musi być nawet konieczne, ponieważ sąd odwoławczy albo Sąd Najwyższy może poprzestać na stwierdzeniu, że sędzia został delegowany z naruszeniem przepisów ustawy, tj. w innym wypadku niż „szczególnie uzasadniony”²². Rozproszonej kontroli można by dokonać co najwyżej wyjątkowo w sytuacji, gdy delegowanie do sądu wyższego rzędu zostało dokonane zgodnie z ustawą, a mimo to istnieją uzasadnione wątpliwości co do konstytucyjności takiej delegacji. Moim zdaniem stwierdzenie naruszenia standardu konstytucyjnego nie powinno jednak prowadzić do wniosku, że akt delegowania był bezskuteczny.
3. Po trzecie, sąd administracyjny, uznawszy akt odwołania sędziego delegowanego za akt z zakresu administracji publicznej, mógłby dojść do wniosku, że art. 77 § 4 p.u.s.p. w zakresie, w jakim upoważnia ministra do odwołania sędziego z jakiegokolwiek przyczyny, jest niezgodny z normami konstytucyjnymi. Należy przypomnieć, że przepis ten nie był dotychczas przedmiotem kontroli w postępowaniu przed TK.

Jeżeli sąd uzna, że zachodzi treściowa niezgodność między przedmiotem kontroli a wzorcem konstytucyjnym, może „odmówić zastosowania” art. 77 p.u.s.p. w konkretnej sprawie. Orzeczenie sądowe, w którym *obiter dictum* stwierdzono niekonstytucyjność przepisu, nie może jednak doprowadzić do utraty mocy obowiązującej przepisu, gdyż tego rodzaju skutek wywołuje jedynie orzeczenie negatywne wydane przez Trybunał²³.

2.2. Niezgodność ze standardami europejskimi a obowiązywanie art. 77 p.u.s.p.

Pozostaje udzielić odpowiedzi na pytanie, czy stwierdzenie, iż delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości narusza standardy europejskie, może wpłynąć na obowiązywanie art. 77 p.u.s.p. W tym miejscu należy przypomnieć, że w wyroku z 16 listopada 2021 r. TSUE stanął na stanowisku, że prawo Unii Europejskiej stoi na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z którymi Minister Sprawiedliwości może, na podstawie kryteriów, które nie zostały podane do publicznej wiadomości, delegować sędziego do sądu karnego wyższego rzędu, a także odwołać sędziego

²² Szerzej zagadnienie to omawiam w rozdziale II.

²³ L. Garlicki, *Sądy a Konstytucja...*, s. 22.

z tego delegowania, w każdym czasie, na podstawie decyzji, która nie zawiera uzasadnienia²⁴.

Przystępując do badania konsekwencji przywołanego orzeczenia, trzeba mieć na uwadze, że jedną ze strukturalnych zasad unijnego porządku prawnego, konsekwentnie uznawanych w orzecznictwie TSUE, jest zasada pierwszeństwa stosowania prawa unijnego przed prawem krajowym²⁵. Do następstw tej zasady należą m.in. zakaz stosowania jakichkolwiek przepisów krajowych sprzecznych z prawem UE, zakaz utrzymywania ich w mocy, a także nakaz uchylenia lub zmiany tych przepisów²⁶. Zastosowanie prawa krajowego „w sposób, który jest nie do pogodzenia z oczekiwaniami prawa unijnego”, również stanowić będzie naruszenie prawa UE²⁷.

Należy również pamiętać, że zgodnie z art. 91 ust. 2 Konstytucji RP umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową. Traktaty unijne, w wyniku ich ogłoszenia w Dzienniku Ustaw RP, stanowią część krajowego porządku prawnego (art. 91 ust. 1). Jeżeli postanowienia w nich zawarte są wystarczająco jasne, precyzyjne i nie wymagają dla swego wykonania wydania ustawy, mogą być one bezpośrednio stosowane przez sądy polskie²⁸.

Stwierdzenie przez TSUE, że konkretny przepis prawa UE stoi na przeszkodzie określonym przepisom krajowym albo określonej praktyce ich stosowania nie wywołuje bynajmniej skutku w postaci utraty mocy obowiązującej art. 77 p.u.s.p. Zadaniem TSUE jest bowiem orzekanie w trybie prejudycjalnym o wykładni Traktatów i aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii (art. 267 TFUE)²⁹, nie zaś eliminowanie z systemu prawa krajowego przepisów niezgodnych z prawem unijnym. W przypadku gdy norma prawa unijnego zakazuje określonego zachowania, a norma prawa krajowego na nie „dozwala”, organ państwa członkowskiego powinien jednak odmówić zastosowania przepisu prawa krajowego³⁰. Nie

²⁴ Wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, *Postępowanie karne przeciwko WB i in.*, EU:C:2021:931.

²⁵ D. Miąsik, *Zasady systemowe prawa UE*, [w:] *System prawa Unii Europejskiej*, t. 2, *Zasady i prawa podstawowe*, red. D. Miąsik, Warszawa 2022, s. 116–121. Por. K.J. Alter, *Establishing the Supremacy of European Law. The Making of an International Rule of Law in Europe*, Oxford 2002, s. 16–27.

²⁶ C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, t. 1, Warszawa 2000, s. 552–557; A. Wróbel, *Zasada pierwszeństwa prawa unijnego przed prawem państw członkowskich*, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Warszawa 2010, s. 142–143.

²⁷ M. Taborowski, *Konsekwencje naruszenia prawa Unii Europejskiej przez sądy krajowe*, Warszawa 2012, s. 47–48.

²⁸ A. Capik, A. Łazowski, *Art. 91*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 155.

²⁹ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.).

³⁰ D. Miąsik, *op. cit.*, s. 145–147.

znaczy to bynajmniej, że ów przepis krajowy traci moc obowiązującą³¹. Po wydaniu wyroku z 16 listopada 2021 r. art. 77 p.u.s.p. obowiązuje więc nadal, choć nie może być stosowany w sposób opisany w tym orzeczeniu. Minister Sprawiedliwości powinien więc albo zaprzestać delegowania sędziów do sądów karnych wyższego rzędu, albo – z daleko idącej ostrożności – odstąpić w zupełności od korzystania ze swoich kompetencji. Obowiązkiem polskiego ustawodawcy jest natomiast zapewnienie zgodności instytucji delegowania z prawem unijnym. Możliwe jest albo całkowite uchylenie art. 77 p.u.s.p., albo zmiana treści tego przepisu. W przypadku wyboru tego pierwszego rozwiązania doszłoby rzeczywiście do utraty mocy obowiązującej, spowodowanej wyrokiem TSUE (aczkolwiek jedynie pośrednio).

Nie można pominąć faktu, iż na dzień zakończenia prac nad niniejszą książką art. 77 p.u.s.p. obowiązuje nadal³². Nie dokonano derogacji tego przepisu, jak również nie zmieniono jego treści w sposób pozwalający na usunięcie niezgodności z prawem unijnym. Wręcz przeciwnie – rozszerzono kompetencje Ministra Sprawiedliwości w zakresie delegowania sędziów. Ustawodawca dopuścił w pewnym zakresie delegowanie sędziów „na czas pełnienia funkcji lub zajmowania stanowiska”. W życie wszedł również przepis wyrażający normę częściowo ograniczającą dopuszczalność kontroli legalności orzeczeń wydanych z udziałem sędziów delegowanych³³. Co więcej, pomimo wydania wyroku Minister Sprawiedliwości nie zaniechał delegowania sędziów³⁴.

Nasuwa się pytanie, czy sądy polskie mogą podjąć jakiekolwiek działania, które wpłyną na moc obowiązującą art. 77 p.u.s.p. W przypadku zidentyfikowania kolizji zachodzącej między prawem UE a przepisem prawa krajowego na sądzie państwa członkowskiego spoczywa – zgodnie z regułą *Simmenthal* – obowiązek odmowy zastosowania przepisu prawa krajowego sprzecznego z prawem unijnym, przy czym w takiej sytuacji od sądu „nie można wymagać wnioskowania ani oczekiwania na zniesienie tych przepisów w drodze ustawodawczej lub w jakimkolwiek innym trybie konstytucyjnym”³⁵. Zapewnienie prawu unijnemu pełnej skuteczności wydaje się więc pozornie proste. W praktyce sądowej może pojawić się jednak kilka problemów. Po pierwsze, zgodnie z najnowszym orzecnictwem TSUE sądy mogą odmówić zastosowania przepisu krajowego jedynie wówczas, gdy przepis prawa

³¹ A. Wróbel, *op. cit.*, s. 145.

³² Od dnia wydania wyroku TSUE w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19 upłynęło zatem ponad 19 miesięcy.

³³ Szerzej zagadnienie to omawiam w rozdziale II. Por. Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).

³⁴ Należy przypomnieć, że na dzień 9 listopada 2022 r. do sądów wyższego rzędu delegowanych było 287 sędziów (por. wykres 1, zamieszczony w rozdziale II).

³⁵ Wyrok TSUE z 9 marca 1978 r. w sprawie C-106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato przeciwko Simmenthal SA*, ECLI:EU:C:1978:49, pkt 24.

unijnego jest „bezpośrednio skuteczny” (ang. *direct effect*)³⁶. Po drugie, na co już wskazywałem wcześniej, organem stosującym art. 77 p.u.s.p. jest zasadniczo Minister Sprawiedliwości. Po trzecie, odmowa zastosowania przepisu prawa krajowego powinna nastąpić dopiero, gdy nie będzie możliwe usunięcie kolizji w drodze pro-unijnej wykładni prawa krajowego³⁷.

Przepisem unijnym, który stoi na przeszkodzie przepisom krajowym dotyczącym delegowania sędziów, jest art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE (zasada skutecznej ochrony sądowej). *Prima facie* mogłoby się wydawać, że ma on charakter nazbyt ogólny i nie może spełnić, ukształtowanego w orzecznictwie TSUE, testu bezpośredniej skuteczności (jasność, bezwarunkowość i wystarczająca precyzyjność)³⁸. W wyroku z 2 marca 2021 r. Trybunał Sprawiedliwości stanął jednak na stanowisku, że przepis ten nakłada na państwa członkowskie „jasny i precyzyjny obowiązek osiągnięcia rezultatu, który jest bezwarunkowy, jeśli chodzi o niezależność sądów mających dokonywać wykładni i stosować prawo Unii”³⁹. Ocena ta musi być uwzględniana przez organy wszystkich państw członkowskich, ponieważ stwierdzenie przez TSUE, że przepis prawa unijnego jest bezpośrednio skuteczny wiąże te organy, nawet jeśli pytanie prejudycjalne skierował sąd innego państwa⁴⁰.

Mimo że Minister Sprawiedliwości nadal stosuje art. 77 p.u.s.p., sądy odwoławcze i Sąd Najwyższy mogą, moim zdaniem, uznać akt delegowania sędziego do sądu karnego wyższego rzędu za akt wadliwy, choćby został on dokonany zgodnie z ustawą. W konsekwencji – w praktyce skład orzekający sądu apelacyjnego może dojść do wniosku, że orzeczenie podlegające kontroli w postępowaniu apelacyjnym jest wadliwe, ponieważ zostało wydane z udziałem sędziego sądu rejonowego delegowanego do sądu okręgowego w sposób opisany w orzeczeniu TSUE z 16 listopada 2021 r.⁴¹

Odmówić zastosowania art. 77 § 4 p.u.s.p. mógłby ewentualnie sąd administracyjny przy dokonywaniu oceny legalności aktu odwołania sędziego delegowanego do sądu karnego wyższego rzędu, choć, na co wskazywałem już wcześniej, wymagałoby to uprzedniego uznania aktu delegowania za akt z zakresu administracji publicznej.

³⁶ A. Sołtys, *Relacja zasady bezpośredniego skutku i zasady pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w świetle najnowszego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2022, nr 6, s. 4–15.

³⁷ A. Wróbel, *op. cit.*, s. 154; A. Frąckowiak-Adamska, *Kompetencja do niezastosowania przez sędziego krajowego przepisu ustawy niezgodnego z Konstytucją lub prawem wspólnotowym*, [w:] *Stosowanie prawa wspólnotowego w prawie wewnętrznym z uwzględnieniem prawa polskiego*, red. D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2004, s. 173–174.

³⁸ Por. D. Miąsik, *op. cit.*, s. 111–115.

³⁹ Wyrok TSUE z 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, *A.B. i inni przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa*, ECLI:EU:C:2021:153, pkt 146.

⁴⁰ D. Miąsik, *op. cit.*, s. 114.

⁴¹ Odrębnym zagadnieniem pozostaje odpowiedź na pytanie, jakiego rodzaju wadliwością charakteryzuje się takie orzeczenie. Szerzej zagadnienie to omawiam w kolejnym podrozdziale.

Należy podkreślić, że incydentalna odmowa zastosowania przepisu ustawy nie wpływa na moc obowiązującą przepisu⁴². Niemniej jednak art. 77 p.u.s.p. może zostać wyeliminowany z systemu prawnego wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego⁴³. Zarzut niezgodności z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE mógłby zostać sformułowany przez każdy sąd polski w ramach instytucji pytania prawnego kierowanego do TK⁴⁴. Skorzystanie z tej możliwości dopuszczalne jest – rzecz jasna – wtedy i tylko wtedy, gdy od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed tym sądem (art. 193 Konstytucji RP). Tym samym sądy polskie mogłyby pośrednio doprowadzić do co najmniej częściowej utraty mocy obowiązującej art. 77 p.u.s.p.⁴⁵

W tym miejscu warto też rozważyć, jakie skutki w sferze obowiązywania prawa wywołałoby stwierdzenie przez ETPC, że skład orzekający z udziałem sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości nie jest „sądem” w rozumieniu Konwencji. Choć ETPC ocenia naruszenia praw człowieka „na tle konkretnego stanu faktycznego” i nie jest upoważniony do dokonywania zmian przepisów prawa powszechnie obowiązującego, uchwalenie ustawy nowelizującej może „uchronić państwo” przed zarzutami kolejnych naruszeń⁴⁶. Reakcją ustawodawcy krajowego na wyrok ETPC mogłoby więc być uchylene art. 77 p.u.s.p. bądź zmiana jego treści.

Jeżeli ustawodawca nie dostosowałby przepisów do standardów wynikających z Konwencji, orzeczenie ETPC powinno być oczywiście uwzględniane przez sądy krajowe w procesie sądowego stosowania prawa⁴⁷. Mogłyby one stwierdzać, że akty

⁴² L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne...*, Warszawa 2021, s. 502.

⁴³ *Ibidem*. Leszek Garlicki wskazuje na możliwość badania zgodności przepisu ustawy z traktatem unijnym (por. art. 188 pkt 2 Konstytucji RP – kognicja TK w zakresie orzekania w sprawach zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi).

⁴⁴ Istnieje jednak pewne ryzyko, że TK umorzy postępowanie ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia – podobnie jak w sprawie o sygn. P 37/05. W postanowieniu z 19 grudnia 2006 r. Trybunał stanął bowiem na stanowisku, że w sytuacji kolizji ustawy z prawem wspólnotowym uprawnienie sądu do przedstawienia pytania prawnego „zostaje w pewnym sensie ograniczone” ze względu na regułę kolizyjną zawartą w art. 91 ust. 2 Konstytucji RP oraz zasady prawa wspólnotowego, gdyż sąd stosujący prawo powinien samodzielnie rozstrzygnąć kolizję, a w razie powzięcia wątpliwości – skierować pytanie prejudycjalne do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS) (postanowienie TK z 19 grudnia 2006 r., P 37/05, OTK-A 2006, nr 11, poz. 177). Należy jednak zauważyć, że równoległe toczyło się postępowanie przed trybunałem unijnym dotyczące tożsamego problemu prawnego. Nie wiadomo więc, jak skład orzekający odniósłby się do problemu delegowania sędziów, którego dotyczyło już jedno orzeczenie TSUE (*de facto* niewykonane przez organy polskie).

⁴⁵ Wyrok TK dotyczący zgodności art. 77 p.u.s.p. z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE mógłby mieć charakter zakresowy.

⁴⁶ A. Bodnar, *Wykonywanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Polsce*, Warszawa 2018, s. 169.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 466–471.

delegowania są wadliwe ze względu na naruszenie standardu konwencyjnego⁴⁸. Niemniej jednak art. 77 p.u.s.p. obowiązywałby nadal. Po skutecznym zainicjowaniu postępowania przed TK niewykluczone byłoby wyeliminowanie tego przepisu przynajmniej w pewnym zakresie z systemu prawnego, jeżeli Trybunał doszedłby do wniosku, że jest on niezgodny z postanowieniem zawartym w ratyfikowanej umowie międzynarodowej.

3. Wadliwość orzeczeń wydanych z udziałem sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości

Kilkukrotnie wskazywałem już, że ze względu na stwierdzenie niezgodności delegowania sędziów ze standardami konstytucyjnymi lub europejskimi akt delegowania może zostać uznany za akt wadliwy. Owa wadliwość może skutkować wadliwością wydanego następnie orzeczenia. Przed przejściem do dalszych rozważań należy wyraźnie podkreślić, że w niniejszym tekście wyrażenie „wadliwe akty delegowania” odnoszone jest nie tylko do aktów dokonywanych z naruszeniem przepisów ustawy, lecz także do aktów dokonywanych z naruszeniem standardów konstytucyjnych lub europejskich⁴⁹.

Zagadnienia związane z wadliwością orzeczeń warto rozważyć na przykładzie konsekwencji wynikających z wyroku TSUE z 16 listopada 2021 r. Po pierwsze, należy ustalić, jakiego dokładnie rodzaju uchybienie zostaje wywołane delegowaniem sędziów przez Ministra Sprawiedliwości z naruszeniem standardów unijnych, a także, po drugie, czy wady orzeczeń wydanych z udziałem sędziów delegowanych do sądów karnych wyższego rzędu mogą zostać usunięte przez wykorzystanie środków zaskarżenia dostępnych w prawie polskim. Trzeba mieć wszak na uwadze, że zaistnienie pewnej wadliwości orzeczenia sądowego niekoniecznie implikować będzie obowiązek jego wzruszenia⁵⁰.

W orzeczeniu TSUE wyraźnie podkreślono, że delegowanie sędziów do sądów karnych wyższego rzędu może skutkować tym, że w okresie delegowania sędziowie

⁴⁸ Por. uwagi dotyczące alternatyw dla rozproszonej kontroli konstytucyjności: P. Mikuli, *op. cit.*, s. 647.

⁴⁹ W jednym z orzeczeń SN natrafić można na pogląd odmienny, zgodnie z którym wadliwym aktem delegowania jest tylko taki akt delegowania, który został dokonany z naruszeniem „przepisów ustawowych regulujących warunki i tryb delegowania”, a naruszenie standardów wynikających z prawa UE nie wywołuje owej wadliwości (postanowienie SN z 26 października 2022 r., II KK 347/22, LEX nr 3546238). Na marginesie warto zastrzec, że przywołany judykat może budzić istotne wątpliwości. W uzasadnieniu zawarto szereg tez deprecjonujących znaczenie orzecznictwa TSUE, a także rolę wykładni prawa. Dokładne omówienie tego postanowienia, wydanego w składzie jednoosobowym przez byłego sędziego Izby Dyscyplinarnej SN, wykracza poza ramy niniejszego opracowania.

⁵⁰ E. Gapska, *Wady orzeczeń sądowych*, Warszawa 2009, s. 53.

ci „nie będą objęci gwarancjami niezawisłości i bezstronności, jakim zwykle powinni podlegać wszyscy sędziowie w państwie prawnym”⁵¹. Można więc sądzić, że orzeczenie wydane pomimo braku istnienia owych gwarancji będzie orzeczeniem wadliwym. Nie znaczy to bynajmniej, że sędziowie delegowani przestają być sędziami w rozumieniu prawa krajowego, a ich wyroki „nie istnieją” (*sententia non existens*)⁵². Negatywnym następstwem aktu delegowania można zapobiec w stosunkowo łatwy sposób przez zastosowanie art. 41 § 1 k.p.k. (*iudex suspectus*)⁵³. Obowiązkiem sędziego, co do którego bezstronności zachodzą uzasadnione wątpliwości, jest żądanie wyłączenia od orzekania⁵⁴. Jeżeli sędzia delegowany tego nie uczyni, sąd, przed którym toczy się postępowanie, może orzec o wyłączeniu sędziego delegowanego z urzędu, jak również na wniosek strony postępowania (art. 42 § 1 k.p.k.)⁵⁵.

Ponieważ ustawodawca nie podjął jakiegokolwiek próby dostosowania art. 77 p.u.s.p. do wymagań wynikających z wyroku TSUE, niezbędne jest, aby sędziowie, którzy zostali dotychczas delegowani w sposób opisany w orzeczeniu TSUE, cofnęli zgodę na delegowanie. Nasuwa się przy tym pytanie, jakiego rodzaju uchybienia procesowe powstaną, jeżeli sędziowie ci nadal będą orzekać poza swoimi macierzystymi sądami.

Z jednej strony, natrafić można na pogląd, iż brak niezbędnych gwarancji w zakresie niezawisłości i bezstronności będzie skutkować uznaniem składu orzekającego z udziałem sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości za „sąd nienależycie obsadzony” w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.⁵⁶ Z drugiej strony, pojawiło się stanowisko odmienne, zgodnie z którym w przypadku zaistnienia owej „wadliwości ustrojowej” osoby te wyłączone są od udziału w sprawie *ex lege* (*iudex inhabilis*)⁵⁷. Warto zauważyć, że w praktyce skarżący podnoszą niejednokrotnie zarzut

⁵¹ Wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, *Postępowanie karne przeciwko WB i in.*, pkt 87.

⁵² J. Denka, *Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 16.11.2021 r., sprawy połączone od C-748/19 do C-754/19, Postępowanie karne przeciwko WB i in.*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2023, nr 4, s. 44.

⁵³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.).

⁵⁴ W. Jasiński, *Art. 42*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 163. Por. E. Skrętowicz, *Iudex inhabilis i iudex suspectus w polskim procesie karnym*, Lublin 1994, s. 56.

⁵⁵ W. Jasiński, *Art. 42...*, s. 163; J. Kosonoga, *Art. 42*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–166*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, s. 618.

⁵⁶ M. Kowalski, *Udział w orzekaniu sędziego delegowanego jako przesłanka nienależytej obsady sądu albo składu sądu sprzecznego z przepisami prawa*, „Palestra” 2021, nr 1–2, s. 30–31.

⁵⁷ G. Kamiński, *Wyłączenie z mocy samego prawa sędziego delegowanego na podstawie art. 77 Prawa o ustroju sądów powszechnych (art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c.)*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 10, s. 54–55.

udziału w wydaniu orzeczenia „osoby nieuprawnionej”⁵⁸. Wymienione uchybienia są – rzecz jasna – uznawane przez ustawę karnoprocesową za tzw. bezwzględne podstawy odwoławcze (art. 439 § 1 k.p.k.). Zaistnienie w trakcie postępowania którejkolwiek z nich nakłada na sąd odwoławczy bezwzględny obowiązek uchylenia orzeczenia z urzędu, niezależnie od tego, czy zaistniał związek przyczynowy między uchybieniem a treścią orzeczenia⁵⁹.

Na aprobatę zasługuje fakt, iż zarówno przedstawiciele doktryny, jak i pełnomocnicy dostrzegają zagrożenia ustrojowe związane z delegowaniem sędziów na podstawie art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. i poszukują w ramach systemu prawa polskiego możliwości zaskarżania orzeczeń wydanych z naruszeniem standardów unijnych. Choć pojawiają się w tym zakresie różne koncepcje, autorzy w zasadzie nie uzasadniają szerzej, jakie względy przemawiają za wyborem konkretnej podstawy odwoławczej, a odrzuceniem pozostałych. Stąd można mieć uzasadnione wątpliwości, czy proponowane kwalifikacje uchybień wywołanych udziałem sędziów delegowanych są w ogóle trafne.

Jeżeli sędzia delegowany, który brał udział w wydaniu orzeczenia, został powołany na urząd sędziego w wyniku prawidłowo przeprowadzonej procedury, należy stwierdzić, że jest osobą uprawnioną do orzekania⁶⁰. W takiej sytuacji nie zachodzi więc uchybienie w postaci „udziału osoby nieuprawnionej” w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 1.

Sędzia delegowany przez Ministra Sprawiedliwości do sądu karnego wyższego rzędu nie jest również, moim zdaniem, sędzią wyłączonym *ex lege* od udziału w sprawie. Należy przypomnieć, że tzw. przypadek *iudex inhabilis* zachodzi m.in. w sytuacji, gdy „sprawa dotyczy sędziego bezpośrednio” (art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k.). Rozstrzygnięcie przedmiotu procesu musiałoby więc wpływać na sferę uprawnień i interesów sędziego w sposób bezpośredni⁶¹. Nie kwestionuję w tym miejscu tego, że wydanie orzeczenia niezgodnego z oczekiwaniami prokuratora może doprowadzić do odwołania sędziego z delegacji. Takie ryzyko oczywiście istnieje. Rozstrzygnięcie sprawy może oddziaływać na sferę uprawnień i interesów sędziego, lecz jedynie w sposób pośredni. Okoliczności wywołujące uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego, które nie zostały objęte zakresem zastosowania art. 40 § 1 k.p.k. (*iudex*

⁵⁸ Por. m.in. wyrok SA w Gdańsku z 25 maja 2022 r., II AKa 254/21, LEX nr 3445634; postanowienie SN z 23 lutego 2023 r., III KK 117/22, LEX nr 3555292; wyrok SN z 15 lutego 2023 r., III KK 331/22, LEX nr 3521527; postanowienie SN z 14 grudnia 2022 r., III KK 529/22, LEX nr 3557801.

⁵⁹ D. Świecki, *Art. 439*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 1282–1283; S. Zabłocki, M. Klubińska, *Art. 439*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 4, *Komentarz do art. 425–467*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2021, s. 339–340.

⁶⁰ Por. S. Zabłocki, M. Klubińska, *op. cit.*, s. 352–354.

⁶¹ Por. E. Skrętowicz, *op. cit.*, s. 21–23.

inhabilis), powinny zostać więc „wyeliminowane” przez zastosowanie wspomnianego art. 41 § 1 k.p.k. (*iudex suspectus*)⁶².

Można ewentualnie rozważać, czy sąd orzekający z udziałem sędziego delegowanego jest sądem „nienależycie obsadzonym”. Do tego rodzaju naruszenia prawa dojdzie, jeżeli akt delegowania nie spełnia „wymogów ustawowych”⁶³. Wydaje się jednak, że konsekwencje wadliwości polegającej na naruszeniu standardów konstytucyjnych bądź europejskich istotnie różnią się od następstw wywołanych naruszeniem art. 77 p.u.s.p.⁶⁴ W wyroku TSUE z 16 listopada 2021 r. wyraźnie wskazano, że zasadniczo państwa członkowskie mają prawo ustanowienia systemu, zgodnie z którym sędziowie mogą być tymczasowo delegowani z jednego sądu do drugiego⁶⁵. W orzeczeniu tym wymieniono jednocześnie szereg okoliczności, które mogą rzutować na postrzeganie bezstronności sędziów delegowanych. Choć delegowanie wbrew wymaganiom wynikającym z prawa Unii Europejskiej jest aktem wadliwym, to jednak nie jest aktem bezskutecznym. Sędziowie delegowani w sposób opisany w orzeczeniu TSUE nabywają więc kompetencję do orzekania poza sądem macierzystym, aczkolwiek konsekwencją naruszenia standardów unijnych będą uzasadnione wątpliwości co do bezstronności tych sędziów⁶⁶. Nie znaczy to jednak, że zachodzi przypadek „nienależytej obsady sądu”.

W najnowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego natrafić można, co prawda, na pogląd, zgodnie z którym skład sądu jest „składem nienależytym” również wtedy, gdy zasiada w nim sędzia podlegający wyłączeniu na podstawie art. 41 k.p.k., a „udział tego sędziego uzasadnia wnioski, że także sąd stał się sądem pozbawionym cech niezawisłości i bezstronności”⁶⁷. Trzeba mieć jednak na względzie, że stanowisko to zostało wyrażone w uzasadnieniu uchwały pełnego składu SN z 23 stycznia 2020 r., wydanej w związku z potrzebą rozstrzygnięcia problemu ustrojowego, jakim jest udział w składach orzekających osób powołanych na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r.

⁶² W. Jasiński, *Art. 41*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 155.

⁶³ D. Świecki, *Art. 439...*, s. 1282–1283. Por. P. Czarnecki, *Kwalifikacja przy delegacji...*, s. 85–93.

⁶⁴ Przypadki naruszeń art. 77 p.u.s.p. omawiam szerzej w rozdziale II.

⁶⁵ Wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, pkt 72.

⁶⁶ Stopień tych wątpliwości może być znacznie niższy w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, chyba że prokurator wszczął postępowanie albo wstąpił do postępowania już wszczętego (na podstawie art. 60 § 1 k.p.k.). Por. wyrok SN z 15 lutego 2023 r., III KK 331/22.

⁶⁷ Uchwała SN (pełnego składu) z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, OSNKW 2020, nr 2, poz. 7.

Moim zdaniem przytoczona teza jest błędna i nie powinna być uwzględniana przy ocenie wadliwości orzeczeń wydanych przez sędziów delegowanych. W dotychczasowym orzecznictwie SN wskazywano, że naruszenie art. 41 k.p.k. nie prowadzi do wystąpienia bezwzględnej podstawy odwoławczej⁶⁸. Brak jest przekonujących argumentów, które przemawiałyby za odejściem od dotychczasowej linii orzecznictwej. Skoro zgodnie z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. udział w wydaniu orzeczenia osoby podlegającej wyłączeniu na podstawie art. 40 k.p.k. jest uznawany za bezwzględną podstawę odwoławczą, to można przyjąć *a contrario*, że owej bezwzględnej podstawy odwoławczej nie może stanowić udział sędziego podlegającego wyłączeniu na podstawie art. 41 k.p.k. Nie sposób również pominąć faktu, iż art. 439 k.p.k. ma w polskim systemie prawa karnego procesowego charakter wyjątkowy. Wyraża bowiem normę nakazującą sądowi odwoławczemu uchylenie orzeczeń sądowych z urzędu, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia. W związku z tym zgodnie z dyrektywą *exceptiones non sunt extendendae* nie może być on interpretowany rozszerzająco. Odmienne podejście do bezwzględnych podstaw odwoławczych mogłoby godzić w stabilność orzeczeń sądowych i bezpieczeństwo prawne obywateli⁶⁹.

Nie wykluczam bynajmniej możliwości zaskarżania orzeczeń wydanych z udziałem sędziów delegowanych. Zasadniczo nic nie stoi na przeszkodzie, aby były one przedmiotem kontroli w postępowaniu apelacyjnym bądź w postępowaniu zażaleniowym. Naruszenie art. 41 § 1 k.p.k. polegające na rozpoznawaniu sprawy w sytuacji, gdy istnieją okoliczności mogące wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego, stanowi jedną z tzw. względnych podstaw odwoławczych określonych art. 438 pkt 2 k.p.k., jeżeli „mogło mieć wpływ na treść orzeczenia”⁷⁰. Taka kwalifikacja wywołuje dwa istotne następstwa. Po pierwsze, co do zasady – sąd odwoławczy nie będzie kontrolować z urzędu zaistnienia tego rodzaju uchybienia. Strona powinna zawrzeć stosowny zarzut w treści środka zaskarżenia⁷¹. Po drugie,

⁶⁸ Por. m.in. postanowienie SN z 17 marca 2006 r., WK 1/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 602; postanowienie SN z 24 lutego 2015 r., V KK 2/15, LEX nr 1645250; postanowienie SN z 23 sierpnia 2017 r., V KK 322/17, LEX nr 2340619; postanowienie SN z 29 marca 2018 r., V KZ 15/18, LEX nr 2473817.

⁶⁹ Por. uwagi sformułowane w zdaniu odrębnym sędziego SN Dariusza Kali do uchwały pełnego składu SN z 23 stycznia 2020 r. Zob. również stanowisko odmienne: J. Majewski, *Strukturalne uzależnienie obecnej Krajowej Rady Sądownictwa od władzy politycznej i wynikająca z tego wadliwość procedury powołań na urząd sędziego a wymóg niezależności i bezstronności sądu oraz instytucja wyłączenia iudex suspectus w postępowaniu karnym (art. 41 KPK). Uwagi wybrane*, [w:] *Bezstronność sędziego w sprawach karnych w świetle zarzutu wadliwości jego powołania*, red. P. Wiliński, R. Zawłocki, Warszawa 2022, s. 82–85.

⁷⁰ W. Jasiński, *Art. 41...*, s. 159–160; P. Czarnecki, A. Ważny, *Art. 41*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2023, s. 212.

⁷¹ K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, *Art. 438*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2023, s. 1237.

sąd rozpoznający wniesiony środek zaskarżenia badać będzie, czy zaistniał wyłącznie „hipotetyczny” wpływ owego naruszenia na treść orzeczenia⁷². W zasadzie skutek ten powinien więc wystąpić za każdym razem, gdy zaistniały owe „uzasadnione wątpliwości” co do bezstronności sędziego⁷³.

Nasuwa się pytanie, czy brak bezstronności sędziego delegowanego można skutecznie zakwestionować przed sądem odwoławczym tylko w przypadku nieuwzględnienia wcześniej złożonego wniosku o wyłączenie sędziego. W orzecznictwie SN wyrażano wszak pogląd, że do naruszenia art. 41 § 1 k.p.k. nie dochodzi w sytuacji, gdy ów wniosek nie był zgłaszany przez stronę postępowania w uprzednio toczącym się postępowaniu⁷⁴. Należy jednak podkreślić, że norma wyrażona w art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 k.p.k. nakazuje sędziemu złożyć żądanie wyłączenia go od udziału w sprawie, gdy tylko zaistnieją owe okoliczności rzutujące na jego bezstronność („sędzia ulega wyłączeniu”). Nie jest przy tym konieczne złożenie wniosku przez stronę postępowania. Można więc twierdzić, że sąd odwoławczy powinien uwzględnić zarzut obrazy art. 41 § 1 k.p.k. także wtedy, gdy sędzia wbrew ustawowemu obowiązкови nie żądał wyłączenia, nawet jeśli strona nie złożyła stosownego wniosku pomimo świadomości istnienia tych okoliczności⁷⁵.

Sądzę, że wskazane uchybienie może być niekiedy brane pod uwagę również z urzędu. Jeżeli sąd odwoławczy uzna, że utrzymanie w mocy orzeczenia wydanego z udziałem sędziego delegowanego byłoby „rażąco niesprawiedliwe”, może zmienić je na korzyść skarżącego, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów (art. 440 k.p.k.)⁷⁶.

W tym miejscu jestem zmuszony jednak zastrzec, że według mojej najlepszej wiedzy nie uchylono ani nie zmieniono dotychczas żadnego orzeczenia wyłącznie ze względu na fakt, iż w jego wydaniu brał udział sędzia delegowany do sądu karnego wyższego rzędu. Można odnieść wrażenie, że sądy polskie po przeprowadzeniu ostatecznej oceny „ogółu warunków”, na jakich Minister Sprawiedliwości deleguje sędziów i ich odwołuje, doszły do wniosku, że w okresie delegowania sędziowie ci objęci są wystarczającymi gwarancjami niezawisłości i bezstronności⁷⁷. Niejedno-

⁷² D. Świecki, *Art. 438*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 1279–1280.

⁷³ W. Jasiński, *Art. 41*..., s. 159–160.

⁷⁴ M.in. postanowienie SN z 7 stycznia 2009 r., III KK 246/08, LEX nr 478134; postanowienie SN z 22 września 2009 r., III KK 65/09, LEX nr 529622; postanowienie SN z 22 lutego 2012 r., IV KK 164/11, LEX nr 1163356; wyrok SN z 11 kwietnia 2017 r., V KK 343/16, LEX nr 2281287.

⁷⁵ Por. K. Leżak, *Skuteczność zarzutu opartego na naruszeniu art. 41 § 1 k.p.k., a standard rzetelnego procesu*, „*Ius Novum*” 2011, nr 5(2), s. 43–45; wyrok SN z 21 kwietnia 2011 r., V KK 386/10, OSNKW 2011, nr 7, poz. 61; postanowienie SN z 21 kwietnia 2020 r., III KS 4/20, LEX nr 3146404.

⁷⁶ J. Denka, *op. cit.*, s. 44–45.

⁷⁷ Por. wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, pkt 74 i pkt 87.

krotnie w uzasadnieniach orzeczeń wydanych po 16 listopada 2021 r. podkreślano, że wyrok TSUE dotyczył sędziów delegowanych, którzy jednocześnie pełnili obowiązki Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego Sędziów Sądów Powszechnych⁷⁸. Nie ulega wątpliwości, że łączenie tych funkcji stanowiło jedną z okoliczności uwzględnionych przy udzielaniu odpowiedzi na pytanie prejudycjalne⁷⁹. W żadnym wypadku nie była to jednak okoliczność decydująca. Liczne zastrzeżenia zawarte w tym orzeczeniu dotyczyły przede wszystkim braku wystarczającej transparentności procedury delegowania, a także tego, w jaki sposób zasady delegowania mogą wpływać na motywacje sędziów⁸⁰.

Co więcej, należy zauważyć, że w najnowszym orzecznictwie SN kształtuje się pewna linia orzecznicza, którą trudno jest zaakceptować. Kolejne składy orzekające przyjmują, że stwierdzenie braku zapewnienia gwarancji bezstronności i niezawisłości sędziów delegowanych powinno wynikać z zaistnienia okoliczności związanych z pozycją i zachowaniem konkretnego sędziego⁸¹. W jednym z orzeczeń wskazano, że ową „okolicznością o charakterze kwalifikowanym” może być np. fakt jednoczesnego powołania sędziego delegowanego na stanowisko prezesa sądu, a także połączenie delegacji z powołaniem na stanowisko rzecznika dyscyplinarnego⁸². Sąd Najwyższy zdaje się sugerować, że całokształt zastrzeżeń dotyczących praktyki stosowania art. 77 p.u.s.p., wymienionych w orzeczeniu TSUE, nie wywołuje wystarczająco uzasadnionych wątpliwości co do bezstronności sędziów delegowanych, a tym samym niezbędne jest wykazanie przez skarżącego, że konkretny sędzia mógł wzbudzić swoim postępowaniem pewne dodatkowe wątpliwości. W takim przypadku obalenie domniemania bezstronności okazuje się zadaniem nader trudnym, a być może wręcz niemożliwym. Oskarżony i jego obrońca mogą bowiem nie mieć wiedzy o wielu działaniach podejmowanych przez sędziego poza salą rozpraw.

Podejście przyjmowane aktualnie przez SN jest, moim zdaniem, nie do pogodzenia z wymaganiami wynikającymi z prawa UE. Do naruszenia standardu unijnego nie dochodzi dopiero wtedy, gdy strona jest w stanie wykazać, że sędzia delegowany działał zgodnie z oczekiwaniami Ministra Sprawiedliwości. W orzecznictwie TSUE podkreślano wielokrotnie, że normy mające zastosowanie do statusu sędziów

⁷⁸ Postanowienie SN z 24 lutego 2022 r., IV KS 60/21, LEX nr 3403525; postanowienie SN z 12 lipca 2022 r., III KK 236/22, LEX nr 3480433; postanowienie SN z 12 lipca 2022 r., III KK 222/22, LEX nr 3480436; wyrok SA w Gdańsku z 25 maja 2022 r., II AKa 254/21.

⁷⁹ Wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, pkt 85–86.

⁸⁰ J. Denka, *op. cit.*, s. 42–43.

⁸¹ M.in. postanowienie SN z 26 października 2022 r., II KK 347/22; postanowienie SN z 28 października 2022 r., III KK 465/22, LEX nr 3554100; postanowienie SN z 14 listopada 2022 r., V KK 445/22, LEX nr 3519674; postanowienie SN z 14 grudnia 2022 r., II KS 8/22, LEX nr 3556535; postanowienie SN z 14 grudnia 2022 r., III KK 529/22.

⁸² Postanowienie SN z 23 czerwca 2022 r., IV KK 164/22, LEX nr 3370367.

i wykonywania przez nich obowiązków powinny umożliwiać wykluczenie wszelkiego bezpośredniego wpływu w postaci zaleceń, a także „bardziej pośrednich form oddziaływania”, co powinno pozwalać na niedopuszczenie do braku widocznych oznak niezawisłości lub bezstronności tych sędziów (ang. *appearance of independence or impartiality*)⁸³. Całokształt okoliczności związanych z praktyką stosowania art. 77 p.u.s.p. powinien skłaniać raczej do wniosku, że sędziowie delegowani do sądów karnych wyższego rzędu nie są – generalnie – objęci gwarancjami niezawisłości i bezstronności z uwagi na niebezpieczeństwa tkwiące w sposobie delegowania, w szczególności ze względu na brak transparentności procedury, ryzyko arbitralnego odwołania i sprawowanie urzędu Prokuratora Generalnego przez Ministra Sprawiedliwości⁸⁴. Wystarczy zatem, że u zewnętrznego obserwatora powstanie przypuszczenie, że wątpliwości w toku postępowania karnego mogą być rozstrzygane na korzyść oskarżyciela publicznego⁸⁵.

Decydujące znaczenie przy ocenie zarzutu braku bezstronności powinny mieć, moim zdaniem, odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy od ogłoszenia wyroku TSUE z 16 listopada 2021 r. treść art. 77 p.u.s.p. została zmieniona w taki sposób, aby wyłączona została jakakolwiek wątpliwość co do niepodatności sędziego delegowanego na tzw. czynniki zewnętrzne?
2. Czy opinii publicznej są znane kryteria stosowane przez Ministra Sprawiedliwości przy delegowaniu i odwoływaniu sędziów?
3. Czy piastunem organu delegującego jest osoba sprawująca funkcję Prokuratora Generalnego?
4. Czy akty odwołania sędziów delegowanych podlegają kontroli sądowej?

Po dokładnym zbadaniu tych okoliczności sądy polskie rozpoznające środki zaskarżenia powinny stwierdzić, czy sędziowie delegowani do sądów karnych wyższego rzędu zostali objęci wystarczającymi gwarancjami ustrojowymi w zakresie bezstronności. Nie jest przy tym konieczne ustalanie, czy konkretny sędzia

⁸³ M.in. wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, pkt 69; wyrok TSUE z 19 listopada 2019 r. w sprawie C-585/18, A.K. *przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa i CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu*, ECLI:EU:C:2019:982, pkt 153; wyrok TSUE z 16 października 2012 r. w sprawie C-614/10, *Komisja Europejska przeciwko Republice Austrii*, ECLI:EU:C:2012:631, pkt 43.

⁸⁴ Należy przypomnieć, że w samej sentencji wyroku TSUE wskazano *explicite*, że przepisy prawa Unii Europejskiej „należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, zgodnie z którymi minister sprawiedliwości państwa członkowskiego może, na podstawie kryteriów, które nie zostały podane do publicznej wiadomości, z jednej strony delegować sędziego do sądu karnego wyższej instancji na czas określony albo na czas nieokreślony, zaś z drugiej strony w każdym czasie, na podstawie decyzji, która nie zawiera uzasadnienia, odwołać sędziego z tego delegowania, niezależnie od tego, czy nastąpiło ono na czas określony, czy na czas nieokreślony”.

⁸⁵ J. Denka, *op. cit.*, s. 42.

podejmował jakiegokolwiek dodatkowe działania, które mogłyby świadczyć o jego osobistym uzależnieniu od Ministra Sprawiedliwości.

Ponieważ na przestrzeni lat kompetencja Ministra Sprawiedliwości w zakresie delegowania sędziów stosowana była w szerokim zakresie, nasuwa się również pytanie, czy zakończone prawomocnym orzeczeniem postępowania karne prowadzone z udziałem tych sędziów mogą być wznawiane. Zgodnie z art. 540 § 3 k.p.k. postępowanie „wznawia się”, choć wyłącznie na korzyść oskarżonego, gdy zaistnieje „potrzeba” wynikająca z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską. Do tych organów zaliczany jest również TSUE⁸⁶. W literaturze podkreśla się ponadto, że podstawą wznowienia może być także orzeczenie wydane w trybie prejudycjalnym⁸⁷. Co więcej, ustawodawca nie przewidział w tym przypadku żadnego terminu ograniczającego możliwość złożenia wniosku o wznowienie postępowania⁸⁸.

Prima facie można by stwierdzić, że zagrożona jest stabilność wielu prawomocnych orzeczeń wydanych w sprawach karnych. Okazuje się jednak, że kolejne składy orzekające SN stoją na stanowisku, iż wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. nie daje podstaw do wzruszania orzeczeń, które uprawomocniły się⁸⁹ bądź zostały wydane przed tą datą⁹⁰. W orzecznictwie tym natrafić można na kilka powtarzających się argumentów. Wskazuje się niejednokrotnie, że wyrok TSUE ma „znaczenie przede wszystkim *pro futuro*”. Ponadto Sąd Najwyższy odwołuje się do dotychczasowego dorobku TSUE, podkreślając, że Trybunał nie pozostaje „obojętny” na zasadę powagi rzeczy osądzonej.

Przy rozważaniu możliwości wznowienia postępowania karnego SN kilkakrotnie przywoływał fragment z wyroku TSUE z 24 października 2018 r., w którym stwierdzono, że prawo Unii nie wymaga, aby w celu uwzględnienia wykładni przyjętej przez Trybunał organy krajowe były – co do zasady – zobowiązane do zmiany orzeczenia posiadającego powagę rzeczy osądzonej⁹¹. W tym samym orzeczeniu

⁸⁶ D. Świecki, *Art. 540*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 1430; A. Sakowicz, *Art. 540*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2023, s. 1497.

⁸⁷ A. Sakowicz, *op. cit.*, s. 1501.

⁸⁸ D. Świecki, *Art. 540*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, *Art. 425–673*, red. D. Świecki, Warszawa 2022, s. 752.

⁸⁹ M.in. postanowienie SN z 25 listopada 2021 r., II KK 379/20, LEX nr 3328252; wyrok SN z 15 lutego 2023 r., III KK 331/22; postanowienie SN z 16 maja 2022 r., II KK 66/22, LEX nr 3438186; postanowienie SN z 12 lipca 2022 r., III KK 222/22; postanowienie SN z 12 lipca 2022 r., III KK 236/22; postanowienie SN z 23 lutego 2023 r., III KK 117/22.

⁹⁰ M.in. postanowienie SN z 24 lutego 2022 r., IV KS 60/21; postanowienie SN z 23 marca 2022 r., III KS 17/22, LEX nr 3411282; postanowienie SN z 20 czerwca 2022 r., IV KK 130/22, LEX nr 3452028; postanowienie SN z 14 listopada 2022 r., V KK 445/22.

⁹¹ Wyrok TSUE z 24 października 2018 r. w sprawie C-234/17, *Postępowanie karne dotyczące XC, YB i ZA*, ECLI:EU:C:2018:853, pkt 54.

podkreślono jednak, iż „tryb wykonania zasady powagi rzeczy osądzonej” należy do wewnętrznego porządku prawnego państwa członkowskiego na mocy zasady autonomii proceduralnej⁹². Notabene wyrok ten został wydany w odpowiedzi na pytanie prejudycjalne dotyczące tego, czy prawo Unii zobowiązywało sąd austriacki do dokonania na wniosek zainteresowanego weryfikacji prawomocnego orzeczenia sądu karnego, jeżeli w prawie krajowym taką weryfikację przewidziano jedynie w odniesieniu do domniemanego naruszenia Europejskiej konwencji praw człowieka bądź jednego z jej protokołów⁹³. W innym orzeczeniu, do którego odwołuje się polski SN, TSUE stanął natomiast na stanowisku, że możliwość zmiany „orzeczenia posiadającego moc rzeczy osądzonej” celem doprowadzenia do sytuacji zgodnej z prawem krajowym powinna zostać wykorzystana do tego, aby osiągnąć stan zgodny z przepisami Unii w dziedzinie zamówień publicznych na roboty budowlane, tylko jeżeli włoskie przepisy proceduralne przewidują taką możliwość⁹⁴. Pogląd o tym, iż prawo UE nie wymaga od sądów krajowych zmiany prawomocnego orzeczenia ze względu na wykładnię dokonaną przez TSUE został wyrażony także w sprawie *Dragoș Constantin Târșia*⁹⁵. Wypada jednak zastrzec, że orzeczenie to dotyczyło prawa rumuńskiego, w którym możliwość wznowienia postępowania przewidziano jedynie w odniesieniu do orzeczeń sądowych w sprawach z zakresu prawa administracyjnego i nie dopuszczano wznowienia postępowania w sprawach cywilnych i karnych⁹⁶.

Choć prawo Unii Europejskiej nie nakłada na państwa członkowskie obowiązku wznowiania postępowań zakończonych prawomocnym orzeczeniem, to jednocześnie pozostawia prawodawcom krajowym pewien zakres swobody w tym obszarze. Jeżeli zatem w polskiej ustawie karnoprocesowej przewidziano – nieograniczoną jakimkolwiek terminem – możliwość wznowienia postępowania na korzyść oskarżonych, gdy „potrzeba” taka wynika z wyroku TSUE, to sądy polskie powinny ewentualne wnioski oskarżonych uwzględniać. Można oczywiście przyjąć stanowisko odmienne i uzasadniać je tym, że w orzeczeniu z 16 listopada 2021 r. nie wskazano *explicite* na obowiązek wzruszania prawomocnych orzeczeń. Nie sposób jednak zbagatelizować faktu, że przeprowadzony przez TSUE proces wykładni dotyczył tak podstawowych wartości państwa prawa jak prawo do niezawisłego i bezstronnego sądu oraz domniemanie niewinności oskarżonych. Wartości te są niewątpliwie wspólne zarówno prawu unijnemu oraz polskiemu prawu konstytucyjnemu. Skoro więc w orzeczeniu TSUE wskazano na możliwość istnienia zagrożeń dla samych fundamentów rzetelnego procesu sądowego, to – w mojej ocenie – reakcją polskich

⁹² *Ibidem*, pkt 21.

⁹³ *Ibidem*, pkt 11.

⁹⁴ Wyrok TSUE z 10 lipca 2014 r. w sprawie C-213/13, *Impresa Pizzarotti & C. SpA*, ECLI:EU:C:2014:2067, pkt 62.

⁹⁵ Wyrok TSUE z 6 października 2015 r. w sprawie C-69/14, *Dragoș Constantin Târșia*, ECLI:EU:C:2015:662, pkt 38.

⁹⁶ *Ibidem*, pkt 9.

sądów powinno być umożliwienie oskarżonym wzruszenia orzeczeń wydanych z udziałem sędziów, którzy mogli nie być objęci w okresie delegowania niezbędnymi gwarancjami w zakresie niezawisłości i bezstronności⁹⁷.

Gdyby w przyszłości Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności art. 77 p.u.s.p. z art. 19 ust. 1 akapit drugi w zw. z art. 2 TUE, prawdopodobnie podstawą wznowienia postępowania karnego na korzyść strony mógłby być także art. 190 ust. 4 Konstytucji RP w zw. z art. 540 § 2 k.p.k. Należy przypomnieć, że orzeczenie TK o niezgodności z umową międzynarodową aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, stanowi podstawę do wznowienia postępowania na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania⁹⁸. Nie jest jednak wykluczone, że w takim przypadku TK podejmie próbę ograniczenia skutków prawnych własnego orzeczenia przez wyłączenie możliwości wzruszenia orzeczeń wydanych z udziałem sędziów delegowanych – podobnie jak w wyroku z 24 października 2007 r., dotyczącym powierzenia asesorum sądowym pełnienia czynności sędziowskich⁹⁹.

Nie można również tracić z pola widzenia faktu, że Rzeczpospolita Polska pozostaje związana Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Nawet jeśli praktyka delegowanie sędziów do sądów karnych wyższego rzędu nie ulegnie zmianie, a orzeczenia wydane z udziałem tych sędziów nie będą uchylane, można spodziewać się, że skargi wnoszone do ETPC będą rozpatrywane na korzyść skarżących, co finalnie będzie powodować konieczność wznowiania postępowań karnych. Warto nadmienić, że w sentencji uchwały SN z 26 czerwca 2014 r. wskazano *explicite*, że potrzeba wznowienia postępowania karnego może dotyczyć nie tylko postępowania w sprawie, do której odnosi się orzeczenie ETPC, lecz także innych postępowań, w których zaistniało naruszenie postanowień Konwencji „tożsame w układzie okoliczności faktycznoprawnych do stwierdzonego w orzeczeniu” Trybunału wydanym przeciwko Polsce¹⁰⁰. Wydanie przez ETPC wyroku stwierdzającego naruszenie art. 6 EKPC przez fakt udziału w składzie orzekającym sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości mogłoby więc doprowadzić do wzruszenia wielu prawomocnych orzeczeń¹⁰¹.

⁹⁷ Wznowieniu nie powinny jednak podlegać postępowania karne, w których wyroki wydano w latach 2010–2016. W tym okresie urzędy Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego były rozdzielone. Organ delegujący i odwołujący sędziów nie był więc przełożonym prokuratorów powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

⁹⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

⁹⁹ Wyrok TK z 24 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108. Por. uwagi krytyczne: M. Wiącek, *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2007 r. (sygn. akt SK 7/06)*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 2, s. 224–237.

¹⁰⁰ Uchwała SN (7 sędziów) z 26 czerwca 2014 r., I KZP 14/14, OSNKW 2014, nr 8, poz. 59, str. 1. Odmienne: M. Wąsek-Wiaderek, *Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego wobec kompetencji Trybunału Konstytucyjnego i trybunałów europejskich*, Lublin 2012, s. 389–391.

¹⁰¹ Możliwy jest jednak i taki scenariusz, w którym ETPC stanie na stanowisku, że ze względu na zasadę bezpieczeństwa prawnego (ang. *the principle of legal certainty*) nie postuluje się

Warto w tym miejscu nadmienić, że również niektóre orzeczenia sądów cywilnych wydane z udziałem sędziów delegowanych mogą zostać w przyszłości uznane za wydane z naruszeniem podstawowych zasad porządku prawnego¹⁰². Upřednio należy jednak ustalić, czy konkretne judykaty są niezgodne z prawem w sposób „oczywisty, rażący i kwalifikowany”¹⁰³. Oczywiście trzeba mieć na względzie, że TSUE nie wydał jeszcze wyroku bezpośrednio dotyczącego sędziów delegowanych do sądów cywilnych.

4. Odpowiedzialność za orzeczenia wydane z udziałem sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości

Skoro w praktyce polskiego wymiaru sprawiedliwości nadal natrafić można na orzeczenia wydawane z udziałem sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości, które z dużą dozą prawdopodobieństwa naruszają standardy unijne, nasuwać się może pytanie o to, jaki podmiot i w jakim zakresie ponosi „odpowiedzialność” za tego rodzaju orzeczenia. Udzielenie w pełni wyczerpującej odpowiedzi wymagałoby uwzględnienia dorobku różnych dziedzin prawa. Mając na względzie, że problematyka ta jest wyjątkowo złożona, w niniejszym podrozdziale ograniczam się do zarysowania najistotniejszych zagadnień oraz przedstawienia wstępnych propozycji rozwiązania zidentyfikowanych problemów.

Określenie desygnatu nazwy „odpowiedzialność” może wywoływać pewne trudności. Wyraz ten pojawia się bowiem w różnych kontekstach językowych. Niekiedy stanowi część takich wyrażeń jak „odpowiedzialność karna” bądź „odpowiedzialność cywilna”, które mają w języku prawniczym różne znaczenia. Na potrzeby opracowania wyraz ten używany jest w odniesieniu do różnorodnych następstw wynikających z naruszenia prawa, których wspólnym elementem jest nałożenie określonej uciążliwości na pewien podmiot.

Jeżeli wydawanie orzeczeń z udziałem sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości narusza standardy europejskie lub konstytucyjne, może powstać, moim zdaniem, co najmniej jeden z następujących rodzajów odpowiedzialności prawnej:

- 1) odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa za niezgodne z prawem działanie władzy publicznej,
- 2) odpowiedzialność państwa członkowskiego za naruszenie prawa unijnego (na podstawie art. 258–260 TFUE),

wznowienia postępowania (ang. *the reopening of the applicants' case is not called for*). Por. wyrok ETPC z 30 listopada 2010 r. w sprawie *Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce*, skarga nr 23614/08, HUDOC, pkt 56 i pkt 66.

¹⁰² Art. 424[1] Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.).

¹⁰³ Por. uwagi sformułowane w uzasadnieniu wyroku TK z 27 września 2012 r., SK 4/11, OTK-A 2012, nr 8, poz. 97.

- 3) odpowiedzialność odszkodowawcza państwa-strony Konwencji na podstawie art. 41 EKPC,
- 4) odpowiedzialność dyscyplinarna sędziego delegowanego.

Nie ulega wątpliwości, że instytucje te są istotnie zróżnicowane – zarówno pod względem tego, jaki podmiot ma zostać pociągnięty do odpowiedzialności (państwo, sędzia), jak i tego, jakie zachowanie zostanie mu nakazane bądź zakazane. Ryzyko wystąpienia uciążliwych konsekwencji powinno zasadniczo skłaniać osoby pełniące funkcje publiczne do nienaruszania obowiązujących norm¹⁰⁴.

Sądzę, że nie da się w zupełności wykluczyć możliwości pociągnięcia Skarbu Państwa do odpowiedzialności odszkodowawczej za prawomocne orzeczenia wydane z udziałem sędziów delegowanych do sądów karnych wyższego rzędu (pkt 1). Zgodnie z art. 417[1] § 2 Kodeksu cywilnego naprawienia szkody można żądać, jeżeli została ona wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z ratyfikowaną umową międzynarodową¹⁰⁵. Dochodzenie roszczenia odszkodowawczego możliwe jest zasadniczo dopiero po uzyskaniu dwóch prejudykatów – pierwszego w postaci orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oraz drugiego w postaci orzeczenia stwierdzającego niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego¹⁰⁶. Wydaje się, że w przypadku zarzutu niezgodności art. 77 p.u.s.p. z prawem Unii nie jest konieczne uprzednie wszczęcie postępowania przed TK, a podmiot dochodzący roszczenia odszkodowawczego może zamiast tego powołać się na wyrok TSUE wydany na podstawie art. 267 TFUE¹⁰⁷. Niemniej jednak – przed wytoczeniem powództwa – podmiot zainteresowany uzyskaniem odszkodowania powinien wnieść kasację bądź złożyć wnioski o wznowienie postępowania karnego¹⁰⁸.

Nie w każdym przypadku fakt orzekania przez sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości będzie powodował powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej. Trzeba przede wszystkim ustalić, czy wydanie orzeczenia doprowadziło do powstania szkody, a także, czy pomiędzy wydaniem orzeczenia a wyrządzeniem

¹⁰⁴ Por. uwagi dotyczące „obaw przed sankcją”: S. Wronkowska, *op. cit.*, s. 123.

¹⁰⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.).

¹⁰⁶ M.in. P. Sobolewski, *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, s. 573–574; Z. Banaszczyk, *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–449[10]*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020, s. 1495; J. Kuźmicka-Sulikowska, *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2021, s. 944.

¹⁰⁷ Szerzej o możliwości uznania orzeczenia TSUE za prejudykat: R. Szczepaniak, *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz. Art. 353–626*, red. M. Gutowski, Warszawa 2022, s. 680–681; Z. Banaszczyk, *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej*, Warszawa 2012, s. 160–161.

¹⁰⁸ J. Kuźmicka-Sulikowska, *op. cit.*, s. 936. Por. M. Wałachowska, *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)*, red. M. Habdas, M. Fras, Warszawa 2018, s. 437–438.

szkody wystąpił adekwatny związek przyczynowy¹⁰⁹. W praktyce może okazać się, że w następstwie wznowienia postępowania karnego (bądź ponownego rozpoznania sprawy przekazanej sądowi przez SN po uwzględnieniu kasacji) wydane zostanie w zasadzie tożsame rozstrzygnięcie. W takiej sytuacji pociągnięcie Skarbu Państwa do odpowiedzialności odszkodowawczej wydaje się wykluczone.

Mniej wątpliwości budzi natomiast możliwość stwierdzenia przez TSUE, że Rzeczpospolita naruszyła prawo Unii (pkt 2)¹¹⁰. Dla porządku warto przypomnieć, że w sytuacji, w której Komisja Europejska uzna, że państwo członkowskie uchybiło jednemu z zobowiązań, które na nim ciąży na mocy Traktatów, powinna umożliwić temu państwu przedstawienie swych uwag, a następnie wydać „uzasadnioną opinię” (ang. *a reasoned opinion*, niem. *eine mit Gründen versehene Stellungnahme*) na podstawie art. 258 TFUE. Jeżeli natomiast państwo do tej opinii się nie zastosuje, Komisja może „wnieść sprawę” do TSUE¹¹¹. Wyjątkowo postępowanie może zostać zainicjowane też przez inne państwo członkowskie (art. 259 TFUE)¹¹².

Należy mieć na uwadze, że już samo obowiązywanie przepisów prawnych niedających się pogodzić z prawem unijnym może stanowić dla TSUE „uchylenie zobowiązaniom”, nawet jeśli przepisy te nie są aktualnie stosowane¹¹³. Skoro art. 77 p.u.s.p. nie został ani uchylony, ani zmieniony w jakikolwiek sposób pozwalający na jego dostosowanie do standardów unijnych, a praktyka delegowania sędziów przez Ministra Sprawiedliwości nie została jakkolwiek zmodyfikowana, istnieje z pewnością ryzyko pociągnięcia Rzeczypospolitej Polskiej do odpowiedzialności za naruszenie prawa unijnego¹¹⁴. Dodatkowym problemem jest fakt, iż sądy krajowe nie znajdują podstaw do uchylania orzeczeń wydanych z udziałem sędziów delegowanych. Sądzę, że kształtująca się w tej mierze praktyka sądowa również jest sprzeczna z prawem Unii i może zostać uznana za kolejne „uchylenie” w rozumieniu art. 258 TFUE¹¹⁵.

¹⁰⁹ R. Szczepaniak, *op. cit.*, s. 688; J. Kuźmicka-Sulikowska, *op. cit.*, s. 940.

¹¹⁰ J. Denka, *op. cit.*, s. 44.

¹¹¹ Wniesienie „sprawy” (ang. *the matter*) znaczy w tym kontekście językowym tyle, co wniesienie skargi. Por. R. Ostrihansky, *Sądowa kontrola przestrzegania prawa*, [w:] *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, red. M.M. Kenig-Witkowska, Warszawa 2019, s. 389.

¹¹² Por. G. Íñiguez, *The Enemy Within? Article 259 TFEU and the EU's Rule of Law Crisis*, „German Law Journal” 2022, nr 23(8), s. 1110–1114.

¹¹³ K. Lenaerts, I. Maselis, K. Gutman, *The Action for Infringement of Union Law by a Member State*, [w:] *EU Procedural Law*, red. J.T. Nowak, Oxford 2014, s. 171.

¹¹⁴ Odrębnym zagadnieniem pozostaje problem ochrony budżetu Unii przed naruszeniami zasad państwa prawnego. Por. m.in. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2020/2092 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie ogólnego systemu warunkowości służącego ochronie budżetu Unii (Dz. Urz. UE L z 2020 r., poz. 433 ze zm.); wyrok TSUE z 16 lutego 2022 r. w sprawie C-157/21, *Rzeczpospolita Polska przeciwko Parlamentowi i Radzie*, ECLI:EU:C:2022:98.

¹¹⁵ Por. M. Taborowski, *Konsekwencje naruszenia...*, s. 320–324.

W przypadku niewykonania orzeczenia stwierdzającego uchybienie Komisja Europejska ma możliwość zainicjowania kolejnego postępowania przed TSUE (art. 260 ust. 2 TFUE), które może doprowadzić do nałożenia na państwo ryczałtu lub okresowej kary pieniężnej. Przy ustalaniu ich wysokości uwzględniana będzie m.in. „waga naruszenia”¹¹⁶. Istnieje zatem realne ryzyko pociągnięcia Rzeczypospolitej Polskiej do odpowiedzialności finansowej za naruszenia prawa unijnego. Mechanizm ten ma jednak pewien istotny mankament. Za jedną z metod egzekucji sankcji finansowych uznaje się potrącenie określonej kwoty z płatności należnej państwu członkowskiemu¹¹⁷. Ostatecznie dotkliwymi konsekwencjami zostaną więc obciążeni mieszkańcy państwa członkowskiego, które uchybiło zobowiązaniom traktatowym. Osoby, które mogły zostać pokrzywdzone orzeczeniami wydanymi z udziałem sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości, nie uzyskają natomiast jakiegokolwiek kompensacji na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE. Co więcej, nie jest wcale oczywiste, czy krajowe organy władzy publicznej podejmą finalnie działania zmierzające do dostosowania się do wymagań wynikających z prawa unijnego.

Z punktu widzenia potencjalnych „ofiar naruszenia” prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu znacznie korzystniejszy jest mechanizm odpowiedzialności państwa wynikający z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (pkt 3). Na podstawie art. 41 EKPC¹¹⁸ osobie pokrzywdzonej może bowiem zostać przyznane „słuszne zadośćuczynienie” (ang. *just satisfaction*, fr. *une satisfaction équitable*), jeżeli zostaną spełnione cztery przesłanki:

- ETPC stwierdzi, że w wyniku wydania orzeczenia z udziałem sędziego delegowanego przez Ministra Sprawiedliwości nastąpiło naruszenie art. 6. Konwencji¹¹⁹,
- ETPC stwierdzi, że pomiędzy naruszeniem a doznaną szkodą o charakterze majątkowym lub niemajątkowym zachodzi związek przyczynowy¹²⁰,
- ETPC stwierdzi, że prawo polskie „pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia”,
- ETPC stwierdzi, że w konkretnym przypadku „zachodzi taka potrzeba” (ang. *if necessary*, fr. *s’il y a lieu*).

¹¹⁶ M. Taborowski, *Mechanizmy ochrony praworządności państw członkowskich w prawie Unii Europejskiej. Studium przebudzenia systemu ponadnarodowego*, Warszawa 2019, s. 259–260; R. Ostrihansky, *op. cit.*, s. 394–397.

¹¹⁷ A. Sikora, *Sankcje finansowe w razie niewykonania wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej*, Warszawa 2011, s. 328.

¹¹⁸ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

¹¹⁹ Szerzej zagadnienie to omawiam w rozdziale III.

¹²⁰ R. Degener, *Art. 41, [w:] Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, t. 2, Komentarz do artykułów 19–59 oraz do Protokołów dodatkowych*, red. L. Garlicki, Warszawa 2011, s. 268.

Warto zauważyć, że Trybunał niejednokrotnie zasądza dość wysokie zadośćuczynienia za „krzywdy” doznane przez skarżących¹²¹. Odnotowywane są nawet przypadki orzekania „ponad żądanie” (*ultra petita*)¹²². Jeżeli państwo, które dopuściło się naruszenia, nie wypłaci stosownej kwoty, skarżącym przysługują dodatkowo odsetki za zwłokę w zapłacie¹²³. W zasadzie nic nie stoi więc na przeszkodzie, aby w przyszłości oskarżeni w sprawach rozpoznawanych z udziałem sędziów delegowanych dochodzili roszczeń przed ETPC. Może się jednak zdarzyć, że Trybunał uzna samo stwierdzenie naruszenia art. 6 Konwencji za wystarczające i odstąpi od zasądzenia zadośćuczynienia, aczkolwiek w praktyce tego rodzaju sytuacje należą do rzadkości¹²⁴.

Niewątpliwie odpowiedzialność za orzeczenia wydawane z udziałem sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości można starać się więc przypisać państwu, co zresztą jest naturalną konsekwencją tego, że ustawodawca uparczywie nie dostosowuje art. 77 p.u.s.p. do wymagań w zakresie ochrony niezawisłości sędziowskiej, a sposób, w jaki minister wykonuje swoją kompetencję, wydaje się arbitralny i pozbawiony transparentności. Naruszeniom prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu można byłoby zapobiec, gdyby sędziowie, mając w szczególności na względzie stabilność wydawanych przez siebie orzeczeń, wycofali swoje zgody na delegowanie, a przynajmniej żądali wyłączenia ich od orzekania w przypadkach wątpliwych. Z tego względu sądzę, że w pewnych sytuacjach można by rozważyć pociągnięcie do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości (pkt 4).

W tym miejscu należy podkreślić, że w niektórych przypadkach naruszenie przez sędziego art. 41 § 1 w zw. z art. 42 § 1 k.p.k. może zostać uznane za przewinienie służbowe z art. 107 § 1 pkt 1 p.u.s.p. (oczywista i rażąca obraza przepisów prawa)¹²⁵. Moim zdaniem, znamiona czynu określonego w tym przepisie mogą wypełniać zachowania sędziów należących do jednej z dwóch grup:

- sędziowie delegowani przez Ministra Sprawiedliwości do sądów karnych wyższego rzędu, którzy po ogłoszeniu wyroku TSUE z 16 listopada 2021 r. nie cofnęli zgody na delegowanie,

¹²¹ *Ibidem*, s. 300–305. W ramach jednego z niedawnych postępowań prowadzonych przeciwko Polsce w wyniku skargi na naruszenie prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu skarżącej zostało zasądzonych 15 tys. euro tytułem zadośćuczynienia (wyrok ETPC z 22 lipca 2021 r. w sprawie *Reczkowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 43447/19, HUDOC).

¹²² O. Ichim, *Just Satisfaction under the European Convention on Human Rights*, Cambridge 2014, s. 77.

¹²³ R. Degener, *op. cit.*, s. 308.

¹²⁴ A. Bodnar, *op. cit.*, s. 152.

¹²⁵ Wyrok SN z 29 lutego 2016 r., SNO 82/15, LEX nr 2023791; P. Czarnecki, A. Ważny, *op. cit.*, s. 211.

- sędziowie delegowani przez Ministra Sprawiedliwości do sądów karnych wyższego rzędu już po ogłoszeniu wyroku TSUE.

Oczywiście sędziowie ci mogą próbować wskazywać, że nie ulegali jakimkolwiek naciskom ze strony Prokuratora Generalnego i byli przekonani o własnej bezstronności. Nie zmienia to jednak faktu, że powinni mieć świadomość, jakie tezy zostały sformułowane w wyroku TSUE, i na tej podstawie dojść do wniosku, że ich obowiązkiem jest żądanie wyłączenia od orzekania. Skoro w publicznie ogłoszonym orzeczeniu jednego z najważniejszych europejskich organów sądowych wymieniono cały szereg argumentów wskazujących na brak wystarczających gwarancji niezawisłości i bezstronności sędziów delegowanych, to – w mojej ocenie – dalsze orzekanie przez tych sędziów w ramach delegacji stanowi zarówno „oczywiste”, jak i „rażące” naruszenie przepisów dotyczących wyłączenia sędziego. Wydaje się, że ten sam czyn mógłby zostać również uznany za uchybienie godności urzędu (art. 107 § 1 pkt 5 p.u.s.p.)¹²⁶.

Niezależnie od ostatecznej kwalifikacji prawnej przyjętej przez sąd dyscyplinarny sędziom, którzy dopuścili się tego rodzaju przewinień, mogą zostać wymierzone kary określone w art. 109 § 1 p.u.s.p.: upomnienie, nagana, okresowe obniżenie wynagrodzenia zasadniczego, kara pieniężna, usunięcie z zajmowanej funkcji, przeniesienie na inne miejsce służbowe, a nawet złożenie z urzędu¹²⁷.

5. Wnioski

Stwierdzenie przez polskie sądy, że delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości narusza standardy konstytucyjne lub europejskie nie wywołuje automatycznego skutku w postaci utraty mocy obowiązującej art. 77 p.u.s.p. Jedynym organem sądowym upoważnionym do wyeliminowania tego przepisu z systemu prawnego pozostaje Trybunał Konstytucyjny, który może orzekać o niezgodności nie tylko ze wzorcami konstytucyjnymi, ale także z postanowieniami zawartymi w traktatach unijnych oraz w Europejskiej konwencji praw człowieka. Wyroki wydawane przez TSUE i ETPC mogą doprowadzić co najwyżej pośrednio do derogacji norm prawnych, ponieważ organy krajowe powinny podejmować działania zmierzające do zapewniania zgodności instytucji delegowania ze standardami europejskimi (uchylenie lub zmiana przepisu przez parlament krajowy, skierowanie wniosku bądź pytania prawnego do TK).

¹²⁶ Por. uwagi dotyczące zakresów odpowiedzialności dyscyplinarnej: M. Laskowski, *Uchybienie godności urzędu sędziego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej*, Warszawa 2019, s. 272–273.

¹²⁷ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.).

Wyroki wydane z udziałem sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości, sprawującego jednocześnie urząd Prokuratora Generalnego, mogą zostać uznane za wyroki wadliwe ze względu na fakt, iż sędziowie delegowani nie są objęci wystarczającymi gwarancjami ustrojowymi w zakresie bezstronności. Zarzut naruszenia art. 41 § 1 k.p.k. (*iudex suspectus*) powinien być podnoszony przez obrońców oskarżonych w treści środka zaskarżenia (względna podstawa odwoławcza z art. 438 pkt 2 k.p.k.). Uważam, że sądy odwoławcze, a także Sąd Najwyższy powinny uchylać, a przynajmniej zmieniać w miarę potrzeby, wyroki wydane z udziałem sędziów delegowanych przez Ministra Sprawiedliwości, chyba że zmianie ulegnie treść lub praktyka stosowania art. 77 p.u.s.p. Nie wykluczam również możliwości wznawiania postępowań karnych zakończonych prawomocnymi wyrokami wydanymi przed datą ogłoszenia wyroku TSUE (tj. 16 listopada 2021 r.).

Bezczynność legislacyjny, deprecjonowanie orzecznictwa TSUE przez sądy polskie, a także delegowanie w dalszym ciągu sędziów z naruszeniem art. 19 ust. 1 TUE wiąże się z ryzykiem pociągnięcia Skarbu Państwa do uciążliwej odpowiedzialności o charakterze finansowym. Choć konsekwencje te nie pojawiły się dotychczas w praktyce, można spodziewać się ich wystąpienia w kolejnych latach. W szczególności „niebezpiecznym” położeniu znajdują się sędziowie sądów karnych, którzy nadal orzekają w sądach wyższego rzędu na podstawie delegacji ministerialnych. W przyszłości ich działania mogą zostać uznane za przewinienia dyscyplinarne. Konieczne jest więc albo uchylene art. 77 p.u.s.p., albo zmodyfikowanie instytucji delegowania sędziów w taki sposób, aby zostały usunięte wszelkie wątpliwości co do bezstronności i niezawisłości sędziów delegowanych.

Zakończenie

Analizy przeprowadzone w niniejszym opracowaniu pozwalają na sformułowanie wielu istotnych wniosków dotyczących zarówno samej instytucji delegowania sędziego przez Ministra Sprawiedliwości, jak i następstw związanych z wydawaniem orzeczeń z udziałem sędziów delegowanych. Zidentyfikowano również kilka obszarów wymagających różnego rodzaju zmian.

W trakcie prac badawczych ustaliłem, że „delegowanie” znaczy tyle, co wysłanie sędziego do wykonywania określonej pracy poza miejscem zatrudnienia. Zastrzegłem jednocześnie, że praca sędziego w ramach specyficznego stosunku służbowo-pracowniczego polega na wykonywaniu władzy publicznej. Organ delegujący dokonuje tym samym zmiany zakresu władzy konkretnego sędziego. Sędzia może albo zostać ograniczony na pewien czas w możliwości orzekania (delegowanie sędziego do czynności administracyjnych), albo nabyć uprawnienie do orzekania w sprawach nienależących do właściwości sądu, w którym ma swoje miejsce służbowe (delegowanie sędziego do pełnienia obowiązków sędziego). Obowiązkiem sędziego jest zastosowanie się do aktu delegowania, przy czym w obecnym stanie prawnym akt ten może być skutecznie dokonany wyłącznie za zgodą sędziego.

Przeprowadzone analizy historyczno-prawne umożliwiły również stwierdzenie, że Minister Sprawiedliwości uzyskał po raz pierwszy kompetencję do delegowania sędziów na podstawie Rozporządzenia Prawo o ustroju sądów powszechnych z 1928 r. W późniejszych latach kolejnymi nowelizacjami ograniczano udział organów samorządu sędziowskiego w dokonywaniu aktu delegowania, jak również poszerzano możliwości delegowania sędziów wbrew ich woli. Instytucja ta nie została wyeliminowana z systemu prawnego w okresie PRL (wprowadzono ją także do nowej ustawy z 1985 r.). Mając na względzie specyficzne uwarunkowania historyczne, wskazałem, że mogła być wykorzystywana do wywierania wpływu na sędziów delegowanych zarówno przez tzw. obóz sanacyjny, jak i władze komunistyczne.

Należy podkreślić, że pojęcie „delegowanie” używane było już podczas prac Podkomisji ustroju sądownictwa, działającej od 1920 r. Z protokołów Komisji Kodyfikacyjnej wynika w sposób niebudzący wątpliwości, że projektowana instytucja miała służyć przede wszystkim zastępowaniu sędziów orzekających w innych sądach. Kompetencję do dokonywania aktów delegowania planowano zaś przyznać

zgromadzeniom ogólnym sądów. Do dziś postulat ten nie został jednak przyjęty przez prawodawcę.

Instytucja delegowania sędziego przez Ministra Sprawiedliwości stanowiła i stanowi także współcześnie gwarancję stosunkowo sprawnego eliminowania tymczasowych trudności z obsadą stanowisk w poszczególnych sądach (funkcja porządkowa). Z tego zapewne względu przepis ten nie został uchylony po 1989 r. Podkreślałem również, że delegowanie pełni funkcję uprawniającą, akt delegowania „uprawnia” bowiem sędziego do podejmowania innych czynności niż te, które wynikają z prezydenckiego aktu powołania. Z perspektywy konstytucyjnej zasady podziału władzy delegowanie ma jednak charakter wyjątkowy. Nie powinno więc służyć do „weryfikowania” sędziów i podejmowania wstępnych decyzji w przedmiocie awansów sędziowskich.

W moim przekonaniu instytucja delegowania sędziego powinna zostać tak ukształtowana, aby chronić uczestników postępowania przed ryzykiem manipulowania składami orzekającymi (funkcja gwarancyjna). *De lege lata* nie zabezpiecza ona ani sędziów, ani stron postępowania przed wieloma zagrożeniami, a co najwyżej stwarza nowe dla niezawisłości sędziowskiej. W niniejszej pracy zidentyfikowano szereg problemów związanych z treścią art. 77 p.u.s.p., a także z praktyką jego stosowania:

1. Choć ustawodawca zapewnił sędziom delegowanym istotne gwarancje o charakterze socjalnym, nie stworzono jakichkolwiek prawnych gwarancji udziału Krajowej Rady Sądownictwa oraz organów samorządu sędziowskiego w procedurze decydowania o tym, którzy sędziowie zostaną objęci aktem delegowania.
2. Akty delegowania i odwoływania z delegacji sędziego są uznawane, w szczególności w orzecznictwie sądów administracyjnych, za „akty o charakterze porządkowym”, dokonywane wyłącznie do celów organizacyjnych. Z tego względu uznaje się, że nie podlegają one kontroli sprawowanej przez sądy administracyjne.
3. Mimo że sędzia może być delegowany do sądu wyższego rzędu wtedy i tylko wtedy, gdy zachodzi „szczególnie uzasadniony wypadek” (art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p.), sądy rozpatrujące środki zaskarżenia od orzeczeń wydanych z udziałem sędziów delegowanych nie badają okoliczności faktycznych, w których podejmowane są decyzje w przedmiocie delegowania. W konsekwencji oceny dokonane w tym względzie przez Ministra Sprawiedliwości mogą być dowolne. Delegowanie sędziów do sądu wyższego nie ma więc w praktyce charakteru wyjątkowego, lecz jest najczęściej stosowanym wariantem delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziowskich.
4. Sędziom, a tym bardziej stronom postępowań sądowych, nie są znane kryteria, którymi kieruje się Minister Sprawiedliwości. Organ delegujący nie jest zo-

- bowiązany do wskazywania jakichkolwiek argumentów w treści dokumentu stanowiącego podstawę delegowania bądź odwołania sędziego.
5. Informacje o decyzjach podejmowanych przez Ministra Sprawiedliwości nie podlegają publikacji w jakimkolwiek powszechnie dostępnym rejestrze. Do wiadomości publicznej nie są kierowane oświadczenia dotyczące motywów, którymi kierował się minister, wykonując przysługującą mu kompetencję.
 6. Uchwała pełnego składu SN z 14 listopada 2007 r. *de facto* pozwoliła na delegowanie sędziów także przez urzędników ministerialnych (sekretarzy stanu i podsekretarzy stanu).
 7. Na przestrzeni ostatnich niemalże 22 lat ustawodawca stopniowo rozszerzał kompetencje Ministra Sprawiedliwości w zakresie delegowania sędziów. Wprowadzono nowe postacie delegowania do czynności niezwiązanych z orzekaniem (np. w Kancelarii Prezydenta RP). Tendencja ta może skutkować stopniowym „zacieraniem się” granicy między władzą sądowniczą a władzą wykonawczą. Można również przypuszczać, że na sędziego będą wywierane szczególne naciski w okresie bezpośrednio poprzedzającym delegowanie na te stanowiska, ponieważ ostateczną decyzję w przedmiocie ścieżki zawodowej sędziego podejmuje minister.
 8. Fakt sprawowania przez Ministra Sprawiedliwości (organ delegujący) urzędu Prokuratora Generalnego może niekiedy sprawiać, że w osobistym interesie sędziego delegowanego będzie orzekanie na korzyść prokuratury. Istnieje wszak ryzyko arbitralnego odwołania sędziego z delegowania.

Odnosząc się do głównego celu opracowania, można stwierdzić, że wykonywanie przez Ministra Sprawiedliwości kompetencji w zakresie delegowania sędziów narusza standardy zarówno konstytucyjne, jak i europejskie (art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz art. 6 EKPC). Całokształt okoliczności związanych z praktyką stosowania art. 77 p.u.s.p. skłania do wniosku, że sędziowie delegowani do orzekania w innych sądach, zwłaszcza w sądach karnych, nie są objęci wystarczającymi gwarancjami w zakresie niezawisłości i bezstronności. Istnieje bowiem szereg uzasadnionych wątpliwości co do niepodatności tych sędziów na jakiegokolwiek wpływy ze strony egzekutywy. Zagrożona może być również niezawisłość sędziów w okresie bezpośrednio poprzedzającym delegowanie na stanowisko niezwiązane z orzekaniem. Ostatecznej oceny bezstronności sędziów należy dokonywać w odniesieniu do konkretnego układu procesowego. Niemniej jednak trzeba stwierdzić, że aktualny kształt instytucji delegowania nie eliminuje ryzyka, jakie mogą pojawić się w praktyce sądowej. Konieczność wyrażenia przez sędziego zgody na delegowanie nie jest w tej mierze wystarczająca.

Teza zaprezentowana i uzasadniona przeze mnie w niniejszej pracy nie została – rzecz jasna – przyjęta przez TK w 2009 r. W moim przekonaniu nic nie stoi jednak na przeszkodzie, aby w przyszłości Trybunał orzekł chociażby o niezgodności:

- 1) znowelizowanego art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. (delegowanie sędziego do innych sądów) z art. 10, art. 45, art. 173 i art. 179 Konstytucji RP;
- 2) art. 77 § 1 pkt 2a (delegowanie do Kancelarii Prezydenta RP), pkt 2b (delegowanie do urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zagranicznych) i pkt 2c p.u.s.p. (delegowanie do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów) z art. 10, art. 45 i art. 173 Konstytucji RP;
- 3) art. 77 § 4 p.u.s.p. (odwołanie sędziego delegowanego) z art. 10, art. 45, art. 173 i art. 180 ust. 2 Konstytucji RP w zakresie, w jakim upoważnia ministra do odwołania sędziego delegowanego z jakiegokolwiek przyczyny i bez uprzedniego uzyskania zgody sędziego na odwołanie do sądu macierzystego.

Delegowanie sędziów w sposób ukształtowany dotychczasową praktyką stosowania art. 77 p.u.s.p. może prowadzić m.in. do konieczności uchylania orzeczeń wydanych z udziałem tych sędziów, a nawet do dotkliwej odpowiedzialności finansowej Skarbu Państwa. Wskazane jest więc, aby organy władzy publicznej podjęły działania, które pozwolą zapobiec tego rodzaju negatywnym następstwom, nawet jeśli TK nie orzeknie wcześniej o niezgodności art. 77 p.u.s.p. w jakimkolwiek zakresie:

1. Minister Sprawiedliwości powinien zaniechać dokonywania jakichkolwiek aktów delegowania w sposób ukształtowany dotychczasową praktyką. Jeżeli jednak w konkretnej sytuacji delegacja byłaby niezbędna, do publicznej wiadomości powinno zostać skierowane ogłoszenie, w którym wskazano by okoliczności faktyczne przemawiające za koniecznością delegowania, a także kryteria, jakie musi spełnić kandydat na konkretne stanowisko (np. w zakresie stażu pracy). Zgromadzenie ogólne sędziów sądu, do którego sędzia miałby być delegowany, powinno natomiast podjąć uchwałę dotyczącą spełnienia przez poszczególnych kandydatów kryteriów sformułowanych przez Ministra Sprawiedliwości, a także celowości takiej delegacji. Po dokonaniu wyboru konkretnego sędziego opublikowane powinno zostać oświadczenie, w którym ujawniono by argumenty, którymi kierował się minister przy podejmowaniu decyzji. W uzasadnieniu powinny znaleźć się przede wszystkim wypowiedzi o charakterze opisowym (o faktach), nie zaś wypowiedzi oceniające. Stanowisko zgromadzenia ogólnego sędziów sądu powinno natomiast stanowić załącznik do dokumentu stanowiącego podstawę aktu delegowania. W żadnym wypadku delegacje nie powinny jednak następować na czas nieokreślony. Sędziowie, których okres delegowania upłynął, nie powinni być delegowani na kolejne okresy.
2. Minister Sprawiedliwości powinien ponadto zaniechać dokonywania jakichkolwiek aktów odwoływania sędziów w sposób ukształtowany dotychczasową praktyką. Jeżeli jednak zakończenie delegacji byłoby niezbędne, do publicznej wiadomości powinno zostać skierowane oświadczenie, w którym wskazano by okoliczności faktyczne przemawiające za podjętą przez ministra decyzją. Na dokumencie stanowiącym podstawę odwołania sędziego powinny zostać rów-

- niez wymienione szczegółowe kryteria, którymi kierował się minister. Przed odwołaniem sędzię Minister Sprawiedliwości powinien zwrócić się jednak do zgromadzenia ogólnego sędziów sądu z wnioskiem o podjęcie uchwały, w której wyrażono by stanowisko w sprawie celowości zakończenia delegacji.
3. *De lege ferenda* należy postulować uchylenie art. 77 p.u.s.p., a przynajmniej zmianę treści tego przepisu:
 - Uważam, że kompetencje do delegowania sędziów powinny uzyskać zgromadzenia ogólne sędziów poszczególnych sądów. Jednocześnie kompetencje w zakresie delegowania sędziów powinien utracić Minister Sprawiedliwości.
 - Konieczne jest, moim zdaniem, wyeliminowanie dopuszczalności delegowania sędziów do Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, do urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw zagranicznych, do Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, a także do Ministerstwa Sprawiedliwości lub innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanych¹.
 - Sądzę, że w nowej ustawie delegowanie powinno być dopuszczalne jedynie na czas określony.
 - Niezbędne jest wskazanie w art. 77 p.u.s.p. szczegółowych przesłanek delegowania i odwoływania sędziów, w tym także wymogu uzyskania zgody sędziego na wcześniejsze odwołanie.
 4. Należy postulować stworzenie publicznie dostępnego rejestru decyzji podejmowanych w przedmiocie delegowania i odwoływania sędziów lub nałożenie na organy delegujące obowiązek uzasadniania każdej decyzji w przedmiocie odwołania i delegowania sędziego.
 5. Jeżeli instytucja delegowania sędziego ma być wykorzystywana również do weryfikowania sędziów przed powołaniem ich na stanowisko w innym sądzie, to dla tego konkretnego celu akty delegowania (na czas określony) powinny być dokonywane przez Krajową Radę Sądownictwa, ewentualnie Prezydenta RP na wniosek KRS.
 6. Z uwagi na to, że zagrożona może być stabilność wielu prawomocnych orzeczeń wydanych z udziałem sędziów delegowanych, można rozważyć uchwalenie ustawy zakazującej wznawiania postępowań zakończonych prawomocnymi orzeczeniami wydanymi w odpowiednio odległym okresie, np. dawniej niż 10 lat przed wejściem w życie ustawy.

Przyszły kształt instytucji delegowania nie jest bynajmniej marginalnym zagadnieniem z zakresu organizacji sądownictwa, lecz ma fundamentalne znaczenie dla

¹ Konieczna byłaby jednocześnie zmiana innych przepisów, w szczególności dotyczących zewnętrznego nadzoru administracyjnego nad działalnością sądów, sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości, gdyż nadzór ten sprawowany jest przez służbę nadzoru, którą stanowią sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości (art. 9a § 2 p.u.s.p.).

zapewnienia jednostce skutecznej ochrony sądowej w demokratycznym państwie prawa. Bezwzględnie konieczne jest objęcie sędziów należyтыми gwarancjami niezawisłości i bezstronności – zarówno w okresie poprzedzającym delegowanie, jak i w trakcie trwania delegacji. Niepodjęcie przez organy władzy publicznej jakiegokolwiek próby rozwiązania problemu przedstawionego w niniejszym opracowaniu prowadzić będzie do utrzymywania się uzasadnionych wątpliwości co do niezależności polskich sądów.

Bibliografia

- Alter K.J., *Establishing the Supremacy of European Law. The Making of an International Rule of Law in Europe*, Oxford 2002.
- Arct M., *Słownik ilustrowany języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1995.
- Banaszczyk Z., Art. 417[1], [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–449[10]*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2020, s. 1484–1513.
- Banaszczyk Z., *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej*, Warszawa 2012.
- Barcik J., *Ochrona praworządności w Radzie Europy i Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem niezależności sądów i niezawisłości sędziów*, Warszawa 2019.
- Bodnar A., *Wykonywanie orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Polsce*, Warszawa 2018.
- Bol J., *Kierunki reformy sądownictwa (Propozycje rozwiązań prawno-organizacyjnych)*, „Państwo i Prawo” 1981, nr 9–12, s. 18–33.
- Bonelli M., Claes M., *Judicial Serendipity: How Portuguese Judges Came to the Rescue of the Polish Judiciary. ECJ 27 February 2018, Case C-64/16. Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, „European Constitutional Law Review” 2018, nr 14(3), s. 622–643.
- Boratyńska K.T., Czarnecki P., Art. 438, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2023, s. 1236–1246.
- Borucka-Arctowa M., *Społeczne funkcje prawa formułowane w doktrynie, ustawodawstwie i orzecznictwie*, [w:] *Społeczne poglądy na funkcje prawa*, red. M. Borucka-Arctowa, Wrocław 1982, s. 7–27.
- Capik A., Łazowski A., Art. 91, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 140–171.
- Celińska-Grzegorzczak K., *Kompetencja sądów administracyjnych*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 10, *Sądowa kontrola administracji publicznej*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2016, s. 133–204.
- Ciemniewski J., *Nowela konstytucyjna z 29 grudnia 1989 r.*, „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 17(3), s. 27–46.
- Clayton R., Tomlinson H., *Fair Trial Rights*, Oxford 2001.
- Czaplińska M., *Wyłączne uprawnienie Ministra Sprawiedliwości do delegowania sędziego w trybie art. 77 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Głosa do uchwały SN z dnia 17 lipca 2007 r., III CZP 81/07*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2008, nr 2, s. 205–214.

- Czarnecki P., *Kwalifikacja przy delegacji...: bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k. czy też raczej 439 § 1 pkt 2 k.p.k.?*, „Ius Novum” 2009, nr 3(4), s. 85–94.
- Czarnecki P., *Pojęcie i funkcje delegacji sędziego w aspekcie ustrojowym i karnoprosocym*, „Iustitia” 2010, nr 2, s. 5–11.
- Czarnecki P., Ważny A., *Art. 41*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sankowicz, Warszawa 2023, s. 206–213.
- Czeszejko-Sochacki Z., *Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego: pojęcie, klasyfikacja i skutki prawne*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 12, s. 16–34.
- Czeszejko-Sochacki Z., *Prawo do sądu w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 11–12, s. 86–105.
- Dąbrowski S., *Niezależność sędziowska a podział władz*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2014, nr 1, s. 15–19.
- Dąbrowski S., Łazarska A., *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013, s. 344–364.
- Degener R., *Art. 41*, [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. 2, *Komentarz do artykułów 19–59 oraz do Protokołów dodatkowych*, red. L. Garlicki, Warszawa 2011, s. 265–327.
- Denka J., *Delegowanie sędziów przez Ministra Sprawiedliwości – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 16.11.2021 r., sprawy połączone od C-748/19 do C-754/19, Postępowanie karne przeciwko WB i in.*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2023, nr 4, s. 40–45.
- van Dijk P., van Hoof F., van Rijn A., Zwaak L., *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Cambridge 2018.
- Drabik L., Kubiak-Sokoł A., Sobol E., Wiśniakowska L., *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2006.
- Dudka K., *Glosa do uchwały pełnego składu SN z dnia 14 listopada 2007 r. (sygn. akt BSA I-4110-5/07)*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 4(87), s. 223–226.
- Ereciński T., Gudowski J., Iwulski J., *Art. 55*, [w:] *Komentarz do Prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, red. J. Gudowski, Warszawa 2002, s. 143–150.
- Ereciński T., Gudowski J., Iwulski J., *Art. 77*, [w:] *Komentarz do Prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, red. J. Gudowski, Warszawa 2002, s. 214–221.
- Ereciński T., Gudowski J., Iwulski J., *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz*, red. J. Gudowski, Warszawa 2010, s. 266–279.
- Florczak-Wątor M., *Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i ich skutki prawne*, Poznań 2006.
- Frąckowiak-Adamska A., *Kompetencja do niezastosowania przez sędziego krajowego przepisu ustawy niezgodnego z Konstytucją lub prawem wspólnotowym*, [w:] *Stosowanie prawa wspólnotowego w prawie wewnętrznym z uwzględnieniem prawa polskiego*, red. D. Kornobis-Romanowska, Warszawa 2004, s. 167–193.
- Gapska E., *Wady orzeczeń sądowych*, Warszawa 2009.
- Garlicki L., *Art. 178*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 4, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, s. 1–23.
- Garlicki L., *Art. 179*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 4, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, s. 1–6.

- Garlicki L., *Pojęcie i cechy „sądu” w świetle orzecznictwa Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, [w:] *Trzecia władza – sądy i trybunały w Polsce. Materiały Jubileuszowego L Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego*, Gdynia, 24–26 kwietnia 2008 roku, red. A. Szmyt, Gdańsk 2008, s. 140–160.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2021.
- Garlicki L., *Sądy a Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 7–8, s. 7–25.
- Geiger R., *Art. 2 TUE*, [w:] *European Union Treaties. Treaty on European Union. Treaty on the Functioning of the European Union*, red. R. Geiger, D. Khan, M. Kotzur, Monachium 2015, s. 15–17.
- Grzegorzczak P., Weitz K., *Art. 45*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1085–1152.
- Harris D.J., O’Boyle M., Bates E.P., Buckley C.M., *Harris, O’Boyle, and Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford 2014.
- Haładuk-Hawrylak I., *Art. 77*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. I. Haładuk-Hawrylak, B. KołECKI, A. Wlekińska, Warszawa 2018, s. 247–254.
- Hofmański P., Wróbel A., *Art. 6*, [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. 1, *Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010, s. 241–461.
- Ichim O., *Just Satisfaction under the European Convention on Human Rights*, Cambridge 2014.
- Íñiguez G., *The Enemy Within? Article 259 TFEU and the EU’s Rule of Law Crisis*, „German Law Journal” 2022, nr 23(8), s. 1104–1120.
- Jamontt J., *Historja i krytyka rozporządzenia o ustroju sądów powszechnych (Dz. Ustaw 1928 Nr. 12 poz. 93)*, Warszawa 1928.
- Janis M.W., Kay R.S., Bradley A.W., *European Human Rights Law: Text and Materials*, Oxford 2008.
- Jasiński W., *Art. 41*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 155–161.
- Jasiński W., *Art. 42*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 162–166.
- Jaśkowska M., *Skutki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dla procesu stosowania prawa wobec zasady bezpośredniego stosowania konstytucji*, [w:] *Institucje współczesnego prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa Profesora zw. dra hab. Józefa Filipka*, red. I. Skrzydło-Niżnik, P. Dobosz, D. Dąbek, M. Smaga, Kraków 2001, s. 277–283.
- Jaślikowski M., *Glosa do uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2007 r. (BSA I-4110-5/07)*, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 10, s. 111–127.
- Joński K., *Efektywność sądownictwa powszechnego – perspektywa stulecia*, [w:] *100-lecie sądownictwa polskiego 1917–2017*, red. A. Wojciechowska, P. Wojciechowski, Płock 2019, s. 91–102.
- Kamiński G., *Wylączenie z mocy samego prawa sędziego delegowanego na podstawie art. 77 Prawa o ustroju sądów powszechnych (art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c.)*, „Przegląd Sądowy” 2022, nr 10, s. 44–59.
- Karpiuk M., *Przepisy porządkowe jako szczególny rodzaj prawa miejscowego*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, nr 24(4), s. 21–34.
- Kempisty H., *Ustrój sądów. Komentarz*, Warszawa 1966.

- Kmieciak Z., *Kontrowersje i nieporozumienia dotyczące rozumienia konstytucyjnej zasady podziału władz*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 10, *Sądowa kontrola administracji publicznej*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2016, s. 661–666.
- Kmieciak Z., *Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 grudnia 2017 r., I OSK 857/171. Glosa*, „*Orzecznictwo Sądów Polskich*” 2018, nr 5, s. 131–139.
- Korózs Ł., Sztorc M., *Ustrój sądów powszechnych. Komentarz*, Warszawa 2004.
- Kosonoga J., *Art. 42*, [w:] *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–166*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, s. 616–621.
- Kowalski M., *Udział w orzekaniu sędziego delegowanego jako przesłanka nienależytej obsady sądu albo składu sądu sprzecznego z przepisami prawa*, „*Palestra*” 2021, nr 1–2, s. 28–41.
- Kozielewicz W., *Instytucja delegowania sędziego do pełnienia obowiązków sędziego w innym sądzie – aspekty ustrojowe i procesowe*, [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009, s. 181–198.
- Kremer J., *Art. 46*, [w:] *Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz*, red. A. Górski, Warszawa 2013, s. 202–205.
- Kuca G., *O potrzebie reinterpretacji pojęcia „zasada podziału władzy”*, [w:] *Ustroje. Historia i współczesność. Polska – Europa – Ameryka Łacińska. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Jackowi Czajowskiemu*, red. G. Kuca, M. Grzybowski, P. Mikuli, Kraków 2013, s. 255–263.
- Kuczyński T., *Art. 13*, [w:] *Prawo o ustroju sądów administracyjnych. Komentarz*, red. T. Kuczyński, M. Masternak-Kubiak, Warszawa 2009, s. 155–166.
- Kuźmicka-Sulikowska J., *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2021, s. 975–1002.
- Laskowski M., *Uchybienie godności urzędu sędziego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej*, Warszawa 2019.
- Lenaerts K., Maselis I., Gutman K., *The Action for Infringement of Union Law by a Member State*, [w:] *EU Procedural Law*, red. J.T. Nowak, Oxford 2014, s. 159–214.
- Leżak K., *Skuteczność zarzutu opartego na naruszeniu art. 41 § 1 k.p.k., a standard rzetelnego procesu*, „*Ius Novum*” 2011, nr 5(2), s. 39–50.
- Łazarska A., *Niezawisłość sędziowska i jej gwarancje w procesie cywilnym*, Warszawa 2018.
- Łętowska E., *Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, „*Państwo i Prawo*” 2005, nr 4, s. 3–10.
- Majewski J., *Strukturalne uzależnienie obecnej Krajowej Rady Sądownictwa od władzy politycznej i wynikająca z tego wadliwość procedury powołań na urząd sędziego a wymóg niezależności i bezstronności sądu oraz instytucja wyłączenia iudex suspectus w postępowaniu karnym (art. 41 KPK). Uwagi wybrane*, [w:] *Bezstronność sędziego w sprawach karnych w świetle zarzutu wadliwości jego powołania*, red. P. Wiliński, R. Zawłocki, Warszawa 2022, s. 71–85.
- Malec D., *Pierwsza nowelizacja rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 6 lutego 1928 r. – prawo o ustroju sądów powszechnych w debacie sejmowej w 1928 r. Wybrane zagadnienia*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2016, nr 25(3), s. 599–616.
- Materniak-Pawłowska M., *Ustrój sądownictwa powszechnego w II Rzeczypospolitej*, Poznań 2003.
- Materniak-Pawłowska M., *Zawód sędziego w Polsce w latach 1918–1939*, „*Czasopismo Prawno-Historyczne*” 2011, nr 63(1), s. 63–110.

- Materniak-Pawłowska M., *Z dziejów sądów przysięgłych na ziemiach polskich w XIX wieku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2014, nr 66(1), s. 121–148.
- Mayer-Ladewig J., Harrendorf S., König S., Art. 6, [w:] *EMRK. Europäische Menschenrechtskonvention. Handkommentar*, red. S. von Raumes, Baden-Baden 2017, s. 186–286.
- Mazurczak-Jasińska E., *Podmioty właściwe w sprawach dotyczących stosunku służbowego sędziego*. Wybrane zagadnienia, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 11–12, s. 21–38.
- Mączyński A., *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez sądy*, „Państwo i Prawo” 2000, nr 5, s. 3–14.
- Mączyński A., Podkowik J., Art. 190, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, Komentarz. Art. 87–243, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1174–1222.
- Miąsik D., *Zasady systemowe prawa UE*, [w:] *System prawa Unii Europejskiej*, t. 2, *Zasady i prawa podstawowe*, red. D. Miąsik, Warszawa 2022, s. 15–172.
- Mik B., *Glosa do uchwały SN z dnia 14 listopada 2007 r.*, BSA-4110-5/07, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 6, s. 164–176.
- Mik C., *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, t. 1, Warszawa 2000.
- Mikuli P., *Doktryna konieczności jako uzasadnienie dla rozproszonej kontroli konstytucyjności ustaw w Polsce*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, nr 40(4), s. 635–648.
- Miszewski W., *Delegowanie sędziogo*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1938, nr 18(1), s. 203–207.
- Mogilnicki A., *Niezawisłość sędziów w nowym ustroju sądowym*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1928, nr 13.
- Mohyluk M., *Prawo o ustroju sądów powszechnych w pracach Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej*, Białystok 2004.
- Mole N., Harby C., *A Guide to the Implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights*, Strasbourg 2006.
- Niewiński K., *PZPR a sądownictwo w latach 1980–1985. Próby powstrzymania „solidarnościowej” rewolucji* (rozprawa doktorska, Uniwersytet w Białymstoku), Białystok 2016.
- Nowicki M.A., *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2021.
- Ostrihansky R., *Sądowa kontrola przestrzegania prawa*, [w:] *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, red. M.M. Kenig-Witkowska, Warszawa 2019, s. 373–435.
- Pach M., Tuleja P., Art. 10, [w:] *Konstytucja RP*, t. 1, Komentarz. Art. 1–86, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 335–352.
- Pechstein M., Kubicki P., Art. 19 TUE, [w:] *Frankfurter Kommentar zu EUV, GRC und AEUV*, Band 1, EUV. GRC, red. M. Pechstein, C. Nowak, U. Häde, Tübingen 2017, s. 561–588.
- Pérez A.T., *From Portugal to Poland: The Court of Justice of the European Union as Watchdog of Judicial Independence*, „Maastricht Journal of European and Comparative Law” 2020, nr 27(1), s. 105–119.
- Piotrowski R., *Konstytucyjne granice reformowania sądownictwa*, „Krajowa Rada Sądownictwa” 2017, nr 2, s. 5–29.
- Piotrowski R., *Pojęcia zastane w Konstytucji RP. Dylematy teorii i praktyki*, [w:] *Źródła prawa. Teoria i praktyka*, red. T. Giaro, Warszawa 2016, s. 21–50.
- Piotrowski R., *Sędziowie a władza wykonawcza. Wybrane problemy konstytucyjne*, „Studia Iuridica” 2008, nr 48, s. 197–217.

- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 8, red. H. Zgólkowa, Poznań 1996.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2019.
- Rainey B., Wicks E., Ovey C., Jacobs, White, and Ovey: *The European Convention on Human Rights*, Oxford 2017.
- Rzepliński A., *Sądownictwo w Polsce Ludowej*, Warszawa 1989.
- Sadurski W., *Poland's Constitutional Breakdown*, Oxford 2019.
- Sakowicz A., *Art. 540*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2023, s. 1486–1502.
- Sanetra W., *Jednolitość orzecznictwa jako wartość sądowego stosowania prawa i rola Sądu Najwyższego w jej zapewnieniu*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 7–8, s. 9–29.
- Sanetra W., *Sąd właściwy w rozumieniu Konstytucji RP*, „Przegląd Sądowy” 2011, nr 7, s. 7–25.
- Sanetra W., *Sądy powszechne i Sąd Najwyższy jako władza sądownicza*, [w:] *Trzecia władza – sądy i trybunały w Polsce. Materiały Jubileuszowego L Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego*, Gdynia, 24–26 kwietnia 2008 roku, red. A. Szmyt, Gdańsk 2008, s. 97–126.
- Sarnecki P., *Art. 10*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 5, red. L. Garlicki, Warszawa 2007, s. 1–23.
- Sarnecki P., *Art. 45*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 2, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, s. 233–243.
- Schabas W.A., *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford 2015.
- Sikora A., *Sankcje finansowe w razie niewykonania wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej*, Warszawa 2011.
- Sillen J., *The Concept of 'Internal Judicial Independence' in the Case Law of the European Court of Human Rights*, „European Constitutional Law Review” 2019, nr 1, s. 104–133.
- Skrętowicz E., *Iudex inhabilis i iudex suspectus w polskim procesie karnym*, Lublin 1994.
- Słownik języka polskiego*, t. 1, A–G, red. J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, Warszawa 1900.
- Słownik języka polskiego*, t. 1, A–K, red. M. Szymczak, Warszawa 1978.
- Słownik języka polskiego*, t. 2, D–G, red. W. Doroszewski, Warszawa 1965.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Kraków 2000.
- Sobolewski P., *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, s. 562–583.
- Sokolewicz W., *Konstytucyjna regulacja władzy sądowniczej*, [w:] *Konstytucja, ustrój, system finansowy państwa. Księga pamiątkowa ku czci prof. Natalii Gajl*, red. T. Dębowska-Romanowska, A. Jankiewicz, Warszawa 1999, s. 151–196.
- Sołtys A., *Relacja zasady bezpośredniego skutku i zasady pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w świetle najnowszego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2022, nr 6, s. 4–16.
- Szarycz J., *Sędziowie i sądy w Polsce w latach 1918–1988*, Warszawa 1988.
- Szczepaniak R., *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz. Art. 353–626*, red. M. Gutowski, Warszawa 2022, s. 671–710.
- Szymczak I., *Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, nr 76(3), s. 37–49.
- Świecki D., *Art. 438*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 1342–1347.

- Świecki D., *Art. 439*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 1347–1354.
- Świecki D., *Art. 540*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 1493–1498.
- Świecki D., *Art. 540*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, *Art. 425–673*, red. D. Świecki, Warszawa 2022, s. 751–770.
- Taborowski M., *Konsekwencje naruszenia prawa Unii Europejskiej przez sądy krajowe*, Warszawa 2012.
- Taborowski M., *Mechanizmy ochrony praworządności państw członkowskich w prawie Unii Europejskiej. Studium przebudzenia systemu ponadnarodowego*, Warszawa 2019.
- Tobor Z., *Bezstronność sędziego*, „Przeгляд Sądowy” 2005, nr 6, s. 3–15.
- Tomaszek A., Szejnert-Roszak O., *Uprawnienie do delegowania sędziów*, [w:] *Orzecznictwo SN w zakresie postępowania cywilnego – okiem praktyków*, red. A. Tomaszek, O. Szejnert-Roszak, Warszawa 2011, s. 657–664.
- Trzcziński J., *Art. 173*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, red. L. Garlicki, Warszawa 1999, s. 1–12.
- Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. 1, A–J, red. S. Dubisz, Warszawa 2006.
- Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. 3, P–Ś, red. S. Dubisz, Warszawa 2006.
- Walachowska M., *Art. 417[1]*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)*, red. M. Habdas, M. Frasz, Warszawa 2018, s. 434–445.
- Wąsek-Wiaderek M., *Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego wobec kompetencji Trybunału Konstytucyjnego i trybunałów europejskich*, Lublin 2012.
- Weitz K., *Art. 179*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 201, s. 1039–1048.
- Wiącek M., *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 października 2007 r. (sygn. akt SK 7/06)*, „Przeгляд Sejmowy” 2008, nr 2, s. 224–237.
- Wiliński P., *Niezawisłość sędziowska. Wyrok z dnia 15 stycznia 2009 r. Komentarz*, [w:] *Na straży państwa i prawa. Trzydzieści lat orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, red. L. Garlicki, M. Derlatka, M. Wiącek, Warszawa 2016, s. 732–750.
- Wiliński P., Karlik P., *Art. 180*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1048–1064.
- Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000.
- Wiszwaty M.M., *Zasada podziału władzy w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego pod rządami Konstytucji RP z 1997 roku*, [w:] *Trzecia władza – sądy i trybunały w Polsce. Materiały Jubileuszowego L Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego*, Gdynia, 24–26 kwietnia 2008 roku, red. A. Szmyt, Gdańsk 2008, s. 492–511.
- Wronkowska S., *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005.
- Wróbel A., *Zasada pierwszeństwa prawa unijnego przed prawem państw członkowskich*, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Warszawa 2010, s. 134–156.
- Wyzykowski M., „*Wrogie przejęcie*” *porządku konstytucyjnego*, [w:] *Wyzwania dla ochrony konkurencji i regulacji rynku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Skocznemu*, red. M. Bernatt, A. Jurkowska-Gomułka, M. Namysłowska, A. Piszcz, Warszawa 2017, s. 831–853.

- Zabłocki S., Klubińska M., *Art. 439, [w:] Kodeks postępowania karnego, t. 4, Komentarz do art. 425–467*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2021, s. 334–450.
- Zaborski M., *Szkolenie „sędziów nowego typu” w Polsce Ludowej*, „Palestra” 1998, nr 42(1–2), s. 79–92.
- Zembrzusi T., *Delegowanie sędziego do pełnienia obowiązków w innym sądzie*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 23, s. 1271–1273.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017.
- Ziemiński Z., *Logika praktyczna*, Warszawa 2002.
- Zimmermann J., *Prawo administracyjne*, Warszawa 2020.
- Żurawik A., *Ustrój sądownictwa w Polsce*, Warszawa 2004.

Wykaz aktów normatywnych

- Dekret Rady Państwa z dnia 27 grudnia 1974 r. o zmianie Prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1974 r. Nr 50, poz. 316).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz. Urz. UE L z 2016 r. Nr 65).
- Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C z 2007 r. Nr 303, str. 1 ze zm.).
- Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (Dz.U. z 1952 r. Nr 33, poz. 232).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).
- Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 sierpnia 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1950 r. Nr 39, poz. 360).
- Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lutego 1964 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1964 r. Nr 6, poz. 40).
- Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 marca 1990 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1990 r. Nr 23, poz. 138).
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 stycznia 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2013 r., poz. 427).
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 stycznia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 133).
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 listopada 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2016 r., poz. 2062).
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 grudnia 2017 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 23).

- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 grudnia 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 52).
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lutego 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 365).
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 października 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 2072).
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r., poz. 217).
- Oświadczenie rządowe z dnia 7 kwietnia 1993 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 285).
- Oświadczenie rządowe z dnia 7 kwietnia 1993 r. w sprawie deklaracji o uznaniu kompetencji Europejskiej Komisji Praw Człowieka oraz jurysdykcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 286).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2020/2092 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie ogólnego systemu warunkowości służącego ochronie budżetu Unii (Dz. Urz. UE L z 2020 r., poz. 433 ze zm.)
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1928 r. Nr 12, poz. 93).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 23 sierpnia 1932 r. zmieniające niektóre przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1932 r. Nr 73, poz. 661).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2003 r. w sprawie utworzenia wojewódzkich sądów administracyjnych oraz ustalenia ich siedzib i obszarów właściwości (Dz.U. z 2003 r. Nr 72, poz. 652 ze zm.).
- Traktat dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej, podpisany w Atenach w dniu 16 kwietnia 2003 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864 ze zm.).
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.).
- Traktat o Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.).
- Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. (Dz.U. z 1935 r. Nr 30, poz. 227).
- Ustawa z dnia 3 sierpnia 1922 r. o Najwyższym Trybunale Administracyjnym (Dz.U. z 1922 r. Nr 67, poz. 600).
- Ustawa z dnia 4 marca 1929 r. w sprawie zmiany niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r., zawierającego „Prawo o ustroju sądów powszechnych” (Dz.U. R.P. z 1928 r. Nr 12, poz. 93) (Dz.U. z 1930 r. Nr 5, poz. 43).
- Ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zmianie prawa o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1950 r. Nr 38, poz. 347).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 1962 r. Nr 11, poz. 54).

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.).
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.).
- Ustawa z dnia 24 października 1974 r. o okręgowych sądach pracy i ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 1974 r. Nr 39, poz. 231).
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 1980 r. Nr 4, poz. 8).
- Ustawa z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 1984 r. Nr 45, poz. 241).
- Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1994 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).
- Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz.U. z 1985 r. Nr 31, poz. 138 ze zm.).
- Ustawa z dnia 20 grudnia 1989 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym, o Trybunale Konstytucyjnym, o ustroju sądów wojskowych i Prawo o notariacie (Dz.U. z 1989 r. Nr 73, poz. 436).
- Ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. z 1989 r. Nr 75, poz. 444 ze zm.).
- Ustawa z dnia 13 lipca 1990 r. o powołaniu sądów apelacyjnych oraz o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego, o Sądzie Najwyższym, o Naczelnym Sądzie Administracyjnym i o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. z 1990 r. Nr 53, poz. 306).
- Ustawa z dnia 2 października 1992 r. o ratyfikacji Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. z 1992 r. Nr 85, poz. 427).
- Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz.U. z 2003 r. Nr 24, poz. 199 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.).
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o prokuraturze (Dz.U. z 1997 r. Nr 117, poz. 752).
- Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 1998 r. Nr 160, poz. 1064).
- Ustawa z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 2000 r. Nr 120, poz. 1268).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1070).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r., poz. 217 ze zm.).
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2022 r., poz. 902).
- Ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2022 r., poz. 2492).
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2022 r., poz. 329 ze zm.).

- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o ustroju sądów administracyjnych i ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2002 r. Nr 153, poz. 1271).
- Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2002 r. Nr 213, poz. 1802).
- Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.).
- Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o Krajowym Centrum Szkolenia Kadr Sądów Powszechnych i Prokuratury (Dz.U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1410).
- Ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych oraz ustawy o prokuraturze (Dz.U. z 2006 r. Nr 144, poz. 1044).
- Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2007 r. Nr 136, poz. 959).
- Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. z 2009 r. Nr 26, poz. 157).
- Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. Nr 56, poz. 459).
- Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 Nr 203, poz. 1192).
- Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r., poz. 1247 ze zm.).
- Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o delegowaniu pracowników w ramach świadczenia usług (Dz.U. z 2021 r., poz. 1140 ze zm.).
- Ustawa z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 1452).
- Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r., poz. 5 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 1443).
- Ustawa z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 190).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 1259).
- Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614).
- Ustawa z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007–2022 (Dz.U. z 2023 r., poz. 1030).
- Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 sierpnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad delegowania sędziów do pełnienia obowiązków w Ministerstwie Sprawiedliwości (Dz. Urz. Min. Spraw. z 1985 r. Nr 6, poz. 33).
- Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 marca 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad delegowania sędziów do pełnienia obowiązków w Ministerstwie Sprawiedliwości (Dz. Urz. Min. Spraw. z 1994 r. Nr 2, poz. 7).

Wykaz orzeczeń

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

- Decyzja ETPC z 17 września 2009 r. w sprawie *Iwańczuk przeciwko Polsce*, skarga nr 39279/05, HUDOC.
- Decyzja ETPC z 18 maja 2010 r. w sprawie *Wieczorek przeciwko Polsce*, skarga nr 31264/04, HUDOC.
- Decyzja ETPC z 20 marca 2012 r. w sprawie *Dryzek przeciwko Polsce*, skarga nr 12285/09, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 28 czerwca 1984 r. w sprawie *Campbell i Fell przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skargi nr 7819/77 i 7878/77, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 29 kwietnia 1988 r. w sprawie *Belilos przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 10328/83, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 22 listopada 1995 r. w sprawie *Bryan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 19178/91, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 3 marca 2005 r. w sprawie *Brudnicka i inni przeciwko Polsce*, skarga nr 54723/00, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 8 czerwca 2006 r. w sprawie *Woś przeciwko Polsce*, skarga nr 22860/02, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 9 listopada 2006 r. w sprawie *Sacilor Lormines przeciwko Francji*, skarga nr 65411/01, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 19 kwietnia 2007 r. w sprawie *Vilho Eskelinen i inni przeciwko Finlandii*, skarga nr 63235/00, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 3 lipca 2007 r. w sprawie *Flux przeciwko Mołdawii*, skarga nr 31001/03, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 5 lutego 2009 w sprawie *Olujć przeciwko Chorwacji*, skarga nr 22330/05, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 30 listopada 2010 r. w sprawie *Henryk Urban i Ryszard Urban przeciwko Polsce*, skarga nr 23614/08, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 25 października 2011 r. w sprawie *Richert przeciwko Polsce*, skarga nr 54809/07, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 25 września 2018 r. w sprawie *Denisov przeciwko Ukrainie*, skarga nr 76639/11, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 7 maja 2021 r., w sprawie *Xero Flor przeciwko Polsce*, skarga nr 4907/18, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 29 czerwca 2021 r. w sprawie *Broda i Bojara przeciwko Polsce*, skargi nr 26691/18 oraz 27367/18, HUDOC.
- Wyrok ETPC z 22 lipca 2021 r. w sprawie *Reczkowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 43447/19, HUDOC.

Orzecznictwo sądów administracyjnych

- Postanowienie NSA z 7 grudnia 2017 r., I OSK 857/17, LEX nr 2441401.
- Postanowienie WSA w Warszawie z 13 maja 2009 r., II SA/Wa 172/09, LEX nr 637442.
- Postanowienie WSA w Warszawie z 7 lipca 2009 r., II SA/Wa 173/09, LEX nr 1684877.

Postanowienie WSA w Warszawie z 18 marca 2020 r., VI SA/Wa 456/20, LEX nr 2956966.
Wyrok NSA w Warszawie z 13 listopada 1995 r., II SA 2233/95, LEX nr 654765.
Wyrok NSA z 18 października 2013 r., I OSK 320/13, LEX nr 1391544.
Wyrok NSA z 28 stycznia 2016 r., I OSK 1240/14, LEX nr 2032705.
Wyrok NSA z 7 września 2017 r., I OSK 712/17, LEX nr 2351489.
Wyrok NSA z 12 lipca 2022 r., III OSK 2031/21, LEX nr 3368395.
Wyrok NSA z 16 listopada 2022 r., III OSK 2528/21, LEX nr 3433115.
Wyrok WSA w Warszawie z 15 listopada 2012 r., II SA/Wa 1450/12, LEX nr 1249097.
Wyrok WSA w Warszawie z 30 stycznia 2013 r., II SA/Wa 1918/12, LEX nr 1300871.
Wyrok WSA w Gliwicach z 20 czerwca 2013 r., IV SA/Gl 405/13, LEX nr 1341081.
Wyrok WSA w Rzeszowie z 8 marca 2017 r., II SA/Rz 1730/16, LEX nr 2281031.
Wyrok WSA w Warszawie z 11 września 2019 r., II SA/Wa 671/19, LEX nr 3031817.
Wyrok WSA w Warszawie z 18 września 2019 r., II SA/Wa 399/19, LEX nr 3031781.
Wyrok WSA w Warszawie z 3 października 2019 r., II SA/Wa 588/19, LEX nr 3031657.
Wyrok WSA w Bydgoszczy z 21 stycznia 2020 r., II SA/Bd 648/19, LEX nr 2798987.
Wyrok WSA w Krakowie z 6 lipca 2022 r., III SA/Kr 1506/21, LEX nr 3404430.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego

Postanowienie SN z 26 lutego 1993 r., I KZP 42/92, OSNKW 1993, nr 5–6, poz. 37.
Postanowienie SN z 14 lipca 2000 r., II UKW 366/00, OSNAPiUS 2002, z. 5, poz. 81.
Postanowienie SN z 17 czerwca 2003 r., V KK 138/02, LEX nr 78835.
Postanowienie SN z 2 grudnia 2004 r., II KK 72/04, LEX nr 141364.
Postanowienie SN z 17 marca 2006 r., WK 1/06, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 602.
Postanowienie SN z 13 kwietnia 2007 r., I CZ 12/07, LEX nr 315607.
Postanowienie SN z 15 czerwca 2007 r., III CZP 36/07, LEX nr 306805.
Postanowienie SN z 17 lipca 2007 r., III CZP 72/07, LEX nr 306881.
Postanowienie SN z 20 lipca 2007 r., I CSK 201/07, LEX nr 619654.
Postanowienie SN z 9 sierpnia 2007 r., WZ 25/07, OSNwSK 2007, nr 1, poz. 1806.
Postanowienie SN z 23 października 2007 r., III CZP 90/07, LEX nr 345567.
Postanowienie SN z 15 stycznia 2008 r., III UK 97/07, OSNP 2009, nr 5–6, poz. 81.
Postanowienie SN z 30 maja 2008 r., III CSK 10/08, LEX nr 442539.
Postanowienie SN z 3 czerwca 2008 r., V KK 175/08, LEX nr 449740.
Postanowienie SN z 7 stycznia 2009 r., III KK 246/08, LEX nr 478134.
Postanowienie SN z 19 sierpnia 2009 r., III CZP 48/09, LEX nr 522958.
Postanowienie SN z 22 września 2009 r., III KK 65/09, LEX nr 529622.
Postanowienie SN z 30 czerwca 2010 r., III KK 33/10, OSNwSK 2010, nr 1, poz. 1313.
Postanowienie SN z 16 listopada 2010 r., III KK 358/10, OSNwSK 2010, nr 1, poz. 2262.
Postanowienie SN z 8 lutego 2011 r., III KO 77/10, LEX nr 736766.
Postanowienie SN z 22 lutego 2012 r., IV KK 164/11, LEX nr 1163356.
Postanowienie SN z 18 czerwca 2013 r., V KK 23/13, LEX nr 1342175.
Postanowienie SN z 24 lutego 2015 r., V KK 2/15, LEX nr 1645250.
Postanowienie SN z 26 lutego 2016 r., III KK 336/15, LEX nr 2057626.
Postanowienie SN z 12 maja 2016 r., III KK 494/15, LEX nr 2148617.
Postanowienie SN z 14 września 2016 r., V KO 52/16, LEX nr 2107111.

- Postanowienie SN z 23 sierpnia 2017 r., V KK 322/17, LEX nr 2340619.
Postanowienie SN z 23 stycznia 2018 r., III KO 74/17, LEX nr 2435628.
Postanowienie SN z 29 marca 2018 r., V KZ 15/18, LEX nr 2473817.
Postanowienie SN z 21 kwietnia 2020 r., III KS 4/20, LEX nr 3146404.
Postanowienie SN z 25 listopada 2021 r., II KK 379/20, LEX nr 3328252.
Postanowienie SN (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych) z 22 grudnia 2021 r., I NSNc 435/21, LEX nr 3287255.
Postanowienie SN z 24 lutego 2022 r., IV KS 60/21, LEX nr 3403525.
Postanowienie SN z 23 marca 2022 r., III KS 17/22, LEX nr 3411282.
Postanowienie SN z 20 czerwca 2022 r., IV KK 130/22, LEX nr 3452028.
Postanowienie SN z 23 czerwca 2022 r., IV KK 164/22, LEX nr 3370367.
Postanowienie SN z 16 maja 2022 r., II KK 66/22, LEX nr 3438186.
Postanowienie SN z 12 lipca 2022 r., III KK 222/22, LEX nr 3480436.
Postanowienie SN z 12 lipca 2022 r., III KK 236/22, LEX nr 3480433.
Postanowienie SN z 14 września 2022 r., I KZP 10/22, LEX nr 3402768.
Postanowienie SN z 26 października 2022 r., II KK 347/22, LEX nr 3546238.
Postanowienie SN z 28 października 2022 r., III KK 465/22, LEX nr 3554100.
Postanowienie SN z 14 listopada 2022 r., V KK 445/22, LEX nr 3519674.
Postanowienie SN z 14 grudnia 2022 r., II KS 8/22, LEX nr 3556535.
Postanowienie SN z 14 grudnia 2022 r., III KK 529/22, LEX nr 3557801.
Postanowienie SN z 23 lutego 2023 r., III KK 117/22, LEX nr 3555292.
Uchwała SN (7 sędziów) z 10 lutego 1987 r., III PZP 84/86, OSNC 1987, nr 9, poz. 127.
Uchwała SN z 21 listopada 2001 r., I KZP 28/01, OSNKW 2002, nr 1–2, poz. 3.
Uchwała SN z 26 września 2002 r., I KZP 28/02, OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 99.
Uchwała SN z 17 lipca 2007 r., III CZP 81/07, OSNC 2007, nr 10, poz. 154.
Uchwała SN (pełnego składu) z 14 listopada 2007 r., BSA I-4110-5/2007, OSNKW 2008, nr 3, poz. 23.
Uchwała SN z 26 stycznia 2012 r., III CZP 86/11, OSNC 2012, nr 7–8, poz. 83.
Uchwała SN (7 sędziów) z 24 maja 2012 r., III CZP 77/11, OSNC 2012, nr 11, poz. 123.
Uchwała SN (7 sędziów) z 17 lipca 2013 r., III CZP 46/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 135.
Uchwała SN (pełnego składu) z 28 stycznia 2014 r., BSA I-4110-4/2013, OSNKW 2014, nr 4, poz. 31.
Uchwała SN (7 sędziów) z 26 czerwca 2014 r., I KZP 14/14, OSNKW 2014 nr 8, poz. 59.
Uchwała SN (7 sędziów) z 17 maja 2016 r., III CZP 103/15, OSNC 2016, nr 11, poz. 124.
Uchwała SN (pełnego składu) z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, OSNKW 2020, nr 2, poz. 7.
Wyrok SN z 1 października 2002 r., V KK 114/02, LEX nr 55231.
Wyrok SN z 21 czerwca 2006 r., I CSK 87/06, LEX nr 195402.
Wyrok SN z 12 czerwca 2007 r., IV KK 42/07, LEX nr 282829.
Wyrok SN z 22 sierpnia 2007 r., III KK 197/07, OSNKW 2007, nr 11, poz. 81.
Wyrok SN z 17 kwietnia 2008 r., I CSK 79/08, LEX nr 395251.
Wyrok SN z 17 kwietnia 2008 r., I CSK 500/07, LEX nr 393885.
Wyrok SN z 16 maja 2008 r., I UK 337/07, LEX nr 491453.
Wyrok SN z 8 lipca 2008 r., II PK 357/07, LEX nr 818585.
Wyrok SN z 12 stycznia 2009 r., II KK 331/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 70.

- Wyrok SN z 20 stycznia 2009 r., II KK 230/08, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 176.
Wyrok SN z 10 lipca 2009 r., II CSK 67/09, LEX nr 1391182.
Wyrok SN z 18 listopada 2009 r., III KK 188/09, LEX nr 560589.
Wyrok SN z 10 czerwca 2010 r., IV KK 422/09, OSNKW 2010, nr 9, poz. 81.
Wyrok SN z 25 listopada 2010 r., V KK 177/10, LEX nr 653673.
Wyrok SN z 25 listopada 2010 r., V KK 193/10, LEX nr 667530.
Wyrok SN z 18 stycznia 2011 r., V KK 231/10, LEX nr 694550.
Wyrok SN z 21 kwietnia 2011 r., V KK 386/10, OSNKW 2011, nr 7, poz. 61.
Wyrok SN z 29 lutego 2016 r., SNO 82/15, LEX nr 2023791.
Wyrok SN z 8 marca 2016 r., IV KK 389/15, LEX nr 2002529.
Wyrok SN z 30 września 2016 r., I CSK 595/15, LEX nr 2155202.
Wyrok SN z 11 kwietnia 2017 r., V KK 343/16, LEX nr 2281287.
Wyrok SN z 25 maja 2021 r., IV KK 70/21, OSNK 2021, nr 8, poz. 32.
Wyrok SN z 21 lipca 2021 r., II KK 208/20, LEX nr 3207870.
Wyrok SN z 25 sierpnia 2021 r., IV KK 152/21, LEX nr 3344300.
Wyrok SN z 9 września 2021 r., IV KK 384/21, LEX nr 3231828.
Wyrok SN z 26 stycznia 2022 r., V KK 101/21, LEX nr 3394820.
Wyrok SN z 3 marca 2022 r., III KK 454/21, LEX nr 3409122.
Wyrok SN z 10 maja 2022 r., IV KO 133/21, LEX nr 3409759.
Wyrok SN z 24 czerwca 2022 r., III KK 264/22, LEX nr 3391965.
Wyrok SN z 15 lutego 2023 r., III KK 331/22, LEX nr 3521527.

Orzecnictwo sądów powszechnych

- Postanowienie SA w Warszawie z 24 kwietnia 2007 r., II AKz 164/07, LEX nr 282387.
Wyrok SA w Katowicach z 10 października 2002 r., II AKa 509/01, OSA 2003, nr 7, poz. 76.
Wyrok SA w Krakowie z 4 sierpnia 2021 r., III AUa 1387/19, LEX nr 3228930.
Wyrok SA w Warszawie z 14 lutego 2022 r., II AKa 323/20, LEX nr 3348653.
Wyrok SA w Gdańsku z 25 maja 2022 r., II AKa 254/21, LEX nr 3445634.
Wyrok SR w Bydgoszczy z 19 grudnia 2022 r., VII P 291/22, LEX nr 3500980.

Orzecnictwo Trybunału Konstytucyjnego

- Orzeczenie TK z 9 listopada 1993 r., K 11/93, OTK 1993, nr 2, poz. 37.
Orzeczenie TK z 21 listopada 1994 r., K 6/94, OTK ZU 1994, nr 2, poz. 39.
Postanowienie TK z 20 lipca 2004 r., Ts 48/04, OTK-B 2004, nr 5, poz. 296.
Postanowienie TK z 24 listopada 2004 r., Ts 48/04, OTK-B 2004, nr 5, poz. 297.
Postanowienie TK z 19 grudnia 2006 r., P 37/05, OTK-A 2006, nr 11, poz. 177.
Postanowienie TK z 12 kwietnia 2010 r., Ts 246/08, OTK-B 2010, nr 3, poz. 176.
Postanowienie TK z 25 października 2011 r., K 36/09, OTK-A 2011, nr 8, poz. 93.
Postanowienie TK z 28 czerwca 2022 r., SK 85/19, OTK-A 2022, nr 49.
Postanowienie TK z 14 grudnia 2022 r., SK 32/21, OTK-A 2023, nr 7.
Wyrok TK z 18 lutego 2004 r., K 12/03, OTK-A 2004, nr 2, poz. 8.
Wyrok TK z 29 listopada 2005 r., P 16/04, OTK-A 2005, nr 10, poz. 119.
Wyrok TK z 5 września 2006 r., K 51/05, OTK-A 2006, nr 8, poz. 100.
Wyrok TK z 12 września 2006 r., SK 21/05, OTK-A 2006, nr 8, poz. 103.

Wyrok TK z 24 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108.

Wyrok TK z 15 stycznia 2009 r., K 45/07, OTK-A 2009, nr 1, poz. 3.

Wyrok TK z 8 maja 2012 r., K 7/10, OTK-A 2012, nr 5, poz. 48.

Wyrok TK z 27 września 2012 r., SK 4/11, OTK-A 2012, nr 8, poz. 97.

Wyrok TK z 3 grudnia 2015 r., K 34/15, OTK-A 2015, nr 11, poz. 185.

Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Wyrok TSUE z 9 marca 1978 r. w sprawie C-106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato przeciwko Simmenthal SA*, ECLI:EU:C:1978:49.

Wyroku TSUE z 16 października 2012 r. w sprawie C-614/10, *Komisja Europejska przeciwko Republice Austrii*, ECLI:EU:C:2012:631.

Wyrok TSUE z 10 lipca 2014 r. w sprawie C-213/13, *Impresa Pizzarotti & C. SpA*, ECLI:EU:C:2014:2067.

Wyrok TSUE z 6 października 2015 r. w sprawie C-69/14, *Dragoș Constantin Târșia*, ECLI:EU:C:2015:662.

Wyrok TSUE z 27 lutego 2018 r. w sprawie C-64/16, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, ECLI:EU:C:2018:117.

Wyrok TSUE z 24 października 2018 r. w sprawie C-234/17, *Postępowanie karne dotyczące XC, YB i ZA*, ECLI:EU:C:2018:853.

Wyrok TSUE z 19 listopada 2019 r. w sprawie C-585/18, *A.K. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa i CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu*, EU:C:2019:982.

Wyrok TSUE z 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, *A.B. i inni przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa*, ECLI:EU:C:2021:153.

Wyrok TSUE z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych od C-748/19 do C-754/19, *Postępowanie karne przeciwko WB i in.*, EU:C:2021:931.

Wyrok TSUE z 16 lutego 2022 r. w sprawie C-157/21, *Rzeczpospolita Polska przeciwko Parlamentowi i Radzie*, ECLI:EU:C:2022:98.

Inne źródła

Materiały archiwalne

Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, „Rocznik Lubelski” 1959, nr 2.

Projekt nr 7 dr. Aleksandra Mogilnickiego, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Podkomisja ustroju sądownictwa*, t. 1, Lwów 1925.

Projekt nr 15. Ustawa o sądach powszechnych, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Podkomisja ustroju sądownictwa*, t. 2, Lwów 1925.

Protokół posiedzenia Podkomisji ustroju sądownictwa Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 listopada 1923 r., [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Podkomisja ustroju sądownictwa*, t. 2, Lwów 1925.

Vota separata dr. Aleksandra Mogilnickiego, [w:] *Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Podkomisja ustroju sądownictwa*, t. 1, Lwów 1925.

Źródła internetowe

- Komunikat ETPC z 1 czerwca 2022 r. w sprawie *Hejsoz przeciwko Polsce*, skarga nr 46854/20, <https://tinyurl.com/3e36mu4y> (dostęp: 22.06.2023).
- Pismo procesowe Rzecznika Praw Obywatelskich z 7 września 2021 r., sygn. akt SK 32/21, <https://tinyurl.com/2b9hxbsm> (dostęp: 22.06.2023).
- Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, <https://tinyurl.com/4cxkr97j> (dostęp: 22.06.2023).
- Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o prokuraturze oraz niektórych innych ustaw, <https://tinyurl.com/ywh423pb> (dostęp: 22.06.2023).
- Proposal for a Council Decision on the determination of a clear risk of a serious breach by the Republic of Poland of the rule of law, Brussels, 20.12.2017 COM(2017) 835 final 2017/0360 (NLE), <https://tinyurl.com/38paec8z> (dostęp: 22.06.2023).
- Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Prawo o ustroju sądów wojskowych oraz ustawy o prokuraturze, <https://tinyurl.com/y9n5h7jw> (dostęp: 22.06.2023).
- Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, <https://tinyurl.com/y5ku59ed> (dostęp: 22.06.2023).
- Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, <https://tinyurl.com/4fneu68y> (dostęp: 22.06.2023).
- Skarga konstytucyjna z 1 maja 2017 r. w sprawie o sygn. SK 85/19, <https://tinyurl.com/59tvb-3xa> (dostęp: 22.06.2023).
- Skarga konstytucyjna z 22 lutego 2019 r. w sprawie o sygn. akt SK 32/21, <https://tinyurl.com/2b9hxbsm> (dostęp: 22.06.2023).
- Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Najwyższy (Polska) w dniu 18 stycznia 2022 r. – Prokurator Generalny (Sprawa C-43/22), <https://tinyurl.com/34umf9ma> (dostęp: 22.06.2023).

Summary

The secondment of a judge by the Minister of Justice

Pursuant to Article 77 of the Act on Common Courts Organisation of 27 July 2001, the Minister of Justice may second a judge for the purpose of exercising judicial function in another court as well as for the purpose of exercising tasks not related to adjudication. The monograph provides a multifaceted analysis of this legal institution.

The issues are discussed in four chapters. In Chapter One, the very concept of secondment and the genesis of the institution is discussed. In the second chapter, the subsequent amendments of Article 77 over the course of more than 20 years are presented. Selected problems related to the interpretation and the application of this provision, the functions of the institution, and statistics concerning the practice of seconding judges are also examined in this chapter. In Chapter Three, the competence of the Minister of Justice in terms of seconding judges is juxtaposed with constitutional and European standards. Chapter Four attempts to organise and describe selected consequences which result or might stem from the claim that the secondment of judges by the Minister of Justice infringes those standards. In the Conclusion, the results of this research are summarised and also a number of proposals are formulated for solving the problems identified.

Autorowi udało się zidentyfikować i przeanalizować większość zagadnień ustrojowych mających znaczenie dla problematyki delegowania sędziów, ukazać obecny stan dyskusji (lub jej brak) nad tymi zagadnieniami oraz stan orzecznictwa krajowego i ponadnarodowego. [...] Autor sformułował ciekawe wnioski końcowe, które mają znaczenie dla prowadzonej debaty prawnej i politycznej nad zmianami w ustroju sądów. Do najistotniejszych zaliczam ustalenia dotyczące: wpływu Ministra Sprawiedliwości na kariery sędziowskie za pomocą delegowania, brak przepływu informacji między Ministrem Sprawiedliwości a organami sądów w procedurze delegowania, rodzajów odpowiedzialności i jej zakresów związanych z wadliwymi regulacjami i praktyką delegowania sędziów oraz wskazanie naruszenia zasad ustrojowych i propozycje zapobiegania tym naruszeniom, gdy chodzi o delegowanie sędziów.

Pracę uważam za wartościowy wkład w dyskusję nad ustrojowymi podstawami władzy sądowniczej. Może ona mieć znaczenie dla planowanych reform wymiaru sprawiedliwości.

prof. dr hab. Piotr Tuleja
(z recenzji wydawniczej)

Monografia dotyczy ważnego i bardzo aktualnego zagadnienia z obszaru prawa konstytucyjnego oraz praw człowieka. [...] jest opracowaniem wartościowym merytorycznie, poruszającym niezwykle istotny i aktualny problem polskiej władzy sądowniczej. Autor przeanalizował ten problem dogłębnie, wykorzystując dorobek doktryny i orzecznictwa, i na tym tle zaproponował spójną i godną upowszechnienia koncepcję mechanizmu delegacji sędziowskich, który spełniałby wymogi płynące z prawa jednostek do niezależnego sądu.

Argumenty i postulaty przedstawione przez Autora [...] powinny stać się przedmiotem szerokiej dyskusji naukowej nad nowym kształtem przepisów regulujących kompetencje Ministra Sprawiedliwości względem władzy sądowniczej. Dlatego też uważam, że monografia będzie stanowiła cenny wkład w polską naukę prawa.

dr hab. Marcin Wiącek, prof. UW
(z recenzji wydawniczej)

ISBN 978-83-232-4296-3 (PDF)
ISBN 978-83-232-4295-6 (Print)

